

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

TÜRKİYE’NİN ORTA ASYA TÜRK DEVLETLERİ ÜZERİNDEKİ
KAMU DİPLOMASİSİ FAALİYETLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Abdulkerim KARTAL

Danışman
Doç. Dr. Gökhan TELATAR

BOLU 2019

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

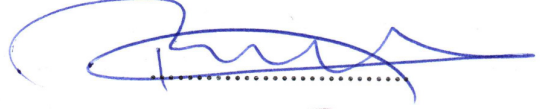
Abdulkerim KARTAL'a ait "Türkiye'nin Orta Asya Türk Devletleri Üzerindeki Kamu Diplomasisi Faaliyetleri" adlı çalışma, jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliğiyle/~~oy çokluğuyla~~ kabul edilmiştir.

08.08.2019

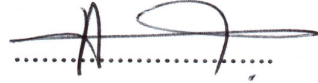
Unvan, Adı, Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Doç. Dr. Gökhan Telatar

Üye : Prof. Dr. Ali Yaman

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Marziye Memmedli

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Yaşar AYYILDIZ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum,“**Türkiye’nin Orta Asya Türk Devletleri Üzerindeki Kamu Diplomasisi Faaliyetleri**” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başvurulan kaynaklardan yapılan alıntılarının adlarının bilimsel kurallara uygun olarak metin içinde, dipnotlarda ve kaynaklarda gösterildiğini, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Abdulkerim KARTAL

08.08.2019

ÖN SÖZ

Lisans ve Yüksek Lisans eğitimim boyunca desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen; Prof. Dr. Ali YAMAN'a, Prof. Dr. Mehmet DALAR'a, Doç. Dr. Ekin OYAN ALTUNTAŞ'a, Arş. Gör. Caner KALAYCI'ya, Arş. Gör. Fatih ŞEN'e, Arş. Gör. Nuh UÇGAN'a ve özellikle yüksek lisans tez süreci boyunca katkılarını hiçbir zaman esirgemeyen ve her çıkmazda önüme ışık tutan danışman hocam Doç. Dr. Gökhan TELATAR'a teşekkürü borç bilirim. Ayrıca, bu tezi hazırlamamda her türlü kaynağa ulaşma noktasında destek olan İSAM ailesine; tüm süreçte yanımda olarak destek olan Taha TEMİZYÜREK, Mücahid KAYA, Samet ŞENEL ve eğitim hayatım boyunca desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen ve bugünlere gelmem de önemli pay sahibi anne ve babama sonsuz teşekkür ederim.

Abdulkerim KARTAL

08.08.2019

ÖZET

TÜRKİYE’NİN ORTA ASYA TÜRK DEVLETLERİ ÜZERİNDEKİ KAMU DİPLOMASİSİ FAALİYETLERİ

Abdulkerim KARTAL

Yüksek Lisans Tezi

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Gökhan TELATAR

Ağustos 2019, 167 + xvi Sayfa

Soğuk Savaş sonrasında değişen ve dönüşüme uğrayan güç anlayışı; yumuşak güç ve kamu diplomasisi gibi birçok yeni kavramı da beraberinde getirmiştir. Zamanla bu kavramlar ulus devletlerin dış politika planlarında düşünmesi ve önem vermesi gereken kavramlar olmuştur. Bu doğrultuda kamu diplomasisi, dış politikaları etkilemeye başlamış ve birçok ulus devlet tarafından profesyonel olarak uygulanmaya çalışılmıştır.

Türkiye de, uluslararası konjonktüre uyum sağlayarak, son zamanlarda dış politikası planlarında kamu diplomasisine yer vermiştir. Kamu diplomasisinin dış politika ile eş zamanlı çalışmasını ve aynı amaca hizmet etmesini sağlamak için bazı kamu kurumları açmış ve hali hazırda kamu diplomasisi faaliyetleri gerçekleştiren devlet dışı aktörleri teşvik etmiş ve destek vermiştir. Türkiye bu faaliyetleri özellikle Soğuk Savaş sonrasında dağılan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nden ayrılarak bağımsızlıklarını ilan eden yeni devletlere yönelik uygulamıştır. Bu bağlam özelinde de Orta Asya Türk Devletleri ile olan ortak değerleri ön plana çıkartarak kamu diplomasisi faaliyetleri üzerinde yoğun çalışmalar yapmıştır.

Bu tez Türkiye'nin kamu diplomasisi araçları olan kamu kurum ve kuruluşlarının ve Sivil Toplum Kuruluşlarının, bağımsızlıklarından itibaren Orta Asya Türk Devletlerine yönelik gerçekleştirmiş olduğu kamu diplomasisi faaliyetlerini incelemeyi ve Türkiye'nin bu faaliyetler kapsamında başarılı olup olmadığını tespit etmeyi amaçlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, Güç, Kamu Diplomasisi, Orta Asya Türk Devletleri

ABSTRACT

PUBLIC DIPLOMACY ACTIVITIES OF TURKEY ON CENTRAL ASIAN TURKISH STATES

Abdulkerim KARTAL

Master's Thesis

Department of International Affairs

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Gökhan TELATAR

August 2019, 167 + xvi Pages

The concept of power, which changed and transformed after the Cold War, has brought with it many new concepts such as soft power and public diplomacy. Over time, these concepts have become concepts that nation states should think about and care about in their foreign policy plans. In this way public diplomacy may influence foreign policy and this has been attempted to be implemented by many nation-states.

Turkey has, in recent times in its foreign policy plans, adapted to the international conjuncture, simultaneously including public diplomacy in its foreign policy agenda. To ensure that public diplomacy works simultaneously with foreign policy and serves the same purpose, it has opened some public institutions and encouraged and supported various non-state actors who have carried out these public diplomacy objectives. Turkey aimed and implemented these objectives most notably toward the new states that declared their independence by leaving the Union of Soviet Socialist Republic, that had disbanded after the Cold War. In this context Turkey has made intensive efforts to study public diplomacy activity including analysis of the common values within the Central Asian Turkish States.

This thesis aims to examine the public diplomacy activities of public institutions and organisations and non-governmental organisations that are the tools of the Public Diplomacy initiatives of Turkey to thus determine whether Turkey has been successful in its objectives.

Key words: Turkish Foreign Affairs, Power, Public Diplomacy, Central Asia
Turkish States

*Maddi-manevi desteğini esirgemeyen
aileme.....*

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	ii
ETİK UYGUNLUK BEYANI	iii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İTHAF	ix
İÇİNDEKİLER	x
TABLOLAR LİSTESİ	xiii
GRAFİKLER LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ	xv
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

1. KURAMSAL ÇERÇEVE	6
1.1 Güç Kavramı	6
1.1.1 Uluslararası İlişkilerde Güç	6
1.2. Güç Çeşitleri	11
1.2.1 Sert Güç	12
1.2.2 Yumuşak Güç	13
1.2.3 Akıllı Güç	14
1.3. Yumuşak Güç	15
1.3.1. Yumuşak Güç Nedir?	15
1.3.2. Yumuşak Güç Kaynakları.....	18
1.3.3. Yumuşak Güç-Sert Güç İlişkisi	23
1.3.4. Aktörlerin Yumuşak Güç Kaynakları	25
1.4. Yumuşak Gücü Artırmanın Bir Aracı Olarak Kamu Diplomasisi	26

1.4.1. Diplomasinin Tanımı	27
1.4.2. Kamu Diplomasinin Tanımı.....	28
1.5. Neoliberalizm ve Kamu Diplomasisi	35

II. BÖLÜM

2. SOĞUK SAVAŞ SONRASI TÜRK DIŞ POLİTİKASI VE KAMU DİPLOMASİSİ.....43

2.1. 1990'lar Türk Dış Politikasında Kamu Diplomasisi	43
2.1.1. 1990'larda Türk Dış Politikasının Genel Hatları.....	44
2.1.2. 1990'larda Türkiye'nin Kamu Diplomasisi.....	47
2.2. 2000'ler Türk Dış Politikasında Kamu Diplomasisi	56
2.2.1. 2000'lerde Türk Dış Politikasının Genel Hatları.....	56
2.2.2. 2000'lerde Türkiye'nin Kamu Diplomasisi.....	60
2.2.2.1. Dış İşleri Bakanlığı	65
2.2.2.2. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü (KDK)	70
2.2.2.3. İletişim Başkanlığı	74

III. BÖLÜM

3. TÜRKİYE'NİN KAMU DİPLOMASİSİ PERSPEKTİFİNDEN ORTA ASYA TÜRK CUMHURİYETLERİ POLİTİKASI76

3.1. Türkiye'nin Orta Asya Politikasına Genel Bir Bakış ve Kamu Diplomasisi İzleri	76
3.2. Türkiye'nin Orta Asya Türk Devletlerine Yönelik Aktörlerin Kamu Diplomasisi Faaliyetleri	84
3.2.1. Türkiye'nin Orta Asya'daki Kamu Diplomasisi Aktörleri	88
3.2.1.1. Resmi Kurumların Faaliyetleri	90
3.2.1.1.1. Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA)....	90
3.2.1.1.2. Yunus Emre Enstitüsü (YEE).....	101
3.2.1.1.3. Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB).....	105
3.2.1.1.4. Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB)-Türkiye Diyanet Vakfı(TDV)	111

3.2.1.1.5. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT).....	113
3.2.1.1.6. Anadolu Ajansı (AA).....	115
3.2.1.1.7. Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY) ..	117
3.2.1.1.8. Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi (TDİK)	118
3.2.1.1.9. Uluslararası Türk Akademisi (ITA).....	120
3.2.1.2. Hükümet Dışı Kurumların Faaliyetleri	121
3.2.1.3. Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi	127
IV. BÖLÜM	
4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	133
KAYNAKLAR	139

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1: Giulio M. Gallarotti'ye Göre Yumuşak Güç Kaynakları	21
Tablo 1.2: Nye'in Güç Spektrumu	23
Tablo 1.3: Nye'in Yumuşak ve Sert Güç Ayrımı	24
Tablo 1.4: Javier Noya'nın Yumuşak ve Sert Güç Karşılaştırması	25
Tablo 1.5: Lider Devletler ve Güç Kaynakları 1500-2000 Yılları.....	26
Tablo 1.6: Kamu & Diplomasi Oryantasyonu	29
Tablo 1.7: Eski Kamu Diplomasisi ve Yeni Kamu Diplomasisi	31
Tablo 1.8: Geleneksel ve 21.yy Kamu Diplomasisinin Karşılaştırılması	31

GRAFİKLER LİSTESİ

- Grafik 3.1:** Türkiye'nin 2004-2010 Yılları Arası Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenista'a Yönelik Gerçekleştirdiği İki Taraflı Resmi Kalkınma Yardımları (Milyon \$)93
- Grafik 3.2:** Türkiye'nin 2011-2017 Yılları Arası Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan'a Yönelik Gerçekleştirdiği İki Taraflı Resmi Kalkınma Yardımları (Milyon \$)94
- Grafik 3.3:** Türkiye'nin 2004-2017 Yılları Arası Orta Asya Türk Cumhuriyetlerine Yaptığı Toplam İki Taraflı Resmi Kalkınma Yardımları (Milyon \$)95
- Grafik 3.4:** 2013-2018 Yılları Arasındaki Mevlana Öğrenci Programı ile Türkiye'ye Gelen ve Türkiye'den Giden Öğrenci Sayıları108
- Grafik 3.5:** 2013-2018 Yılları Arasındaki Türkiye'de Öğrenim Gören Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinden Gelen Öğrenci Sayıları109
- Grafik 3.6:** 2013-2018 Yılları Arasındaki Türkiye'de Öğrenim Gören Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinden Gelen Uyruklarına Öğrenci Sayıları109

KISALTMALAR LİSTESİ

AA	: Anadolu Ajansı
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AK PARTİ	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ALTE	: Avrupa Dil Testi Uzmanlar Birliği (The Association of Language Testers in Europe)
APA	: Asya Parlamenter Asamblesi
AYÜ	: Ahmet Yesevi Üniversitesi
BM	: Birleşmiş Milletler
BÖP	: Büyük Öğrenci Projesi
CSIS	: Center for Strategic and International Studies (Stratejik ve Uluslararası Çalışmalar Merkez)
GPDNET	: Kamu Diplomasisi Ağı (Global Public Diplomacy Network)
FETÖ	: Fetullahçı Terör Örgütü)
ISESCO	: İslami Eğitim, Bilim ve Kültür Organizasyonu (Islamic Educational ,Scientific and Cultural Organization)
İHH	: İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı
ITA	: Uluslararası Türk Akademisi (International Turkic Academy)
IUC	: Uluslararası Üniversiteler Konseyi (International Universities Council)
KDK	: Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü
KTMÜ	: Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi
KG	: Kırgızistan
KZ	: Kazakistan
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı

NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşma Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)
ÖZ	: Özbekistan
PD	: Kamu Diplomasisi (Public Diplomacy)
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDİK	: Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi – Türk Keneşi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TESEV	: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
THY	: Türk Hava Yolları
TİKA	: Türkiye İşbirliği ve Kalkınma Ajansı
TM	: Türkmenistan
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon
TURKPA	: Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi
TÜRKSOY	: Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı
TYS	: Türkçe Yeterlilik Testi
UAÖ	: Uluslararası Af Örgütü
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
YEE	: Yunus Emre Enstitüsü
YÖK	: Yükseköğretim Kurumu
YTB	: Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı

GİRİŞ

Geçmişten günümüze doğru süregelen ve gelecekte de üzerine birçok yorum yapılacak olan güç kavramı, devletler için her zaman en önemli konu olmuştur. Devletlerin 15.yy'da sahip oldukları güç ile 21.yy'da sahip oldukları güç arasında azımsanmayacak kadar fark vardır. Kimi zaman nüfus, başlı başına bir güç olarak incelenirken kimi zaman ise güç, karşımıza teknoloji olarak çıkmıştır. Kimi zaman güç, soyut anlamlar yüklenerek kullanılırken kimi zaman ise somut anlamlarla karşımıza çıkmıştır. Bu durum, gücün zaman içerisinde şekilden şekile girerek farklı boyutlar kazandığını ve dönüşümler yaşadığını göstermektedir.

Öte yandan güç, uluslararası ilişkiler kurumlarında da önemli yer edinmektedir. Ancak güç uluslararası ilişkiler kuramlarında da farklı merkezlerde, farklı anlamlarıyla incelenmiştir. Realist kuram temsilcileri devleti merkeze alarak, güce somut (askeri, ekonomik vb.) açıdan bakarken, neoliberal kuram teorisyenleri, devleti tek başına merkeze almayarak; bireyleri, bürokrasiyi, devlet dışı aktörlerin varlığını kabul ederek, güce somut anlamlarının dışında soyut (fikir, işbirliği, kültür vb.) açıdan da bakmaktadır. Bu bağlamda gücün farklı anlamlar yüklenerek kullanıldığını görebiliriz.

Sürekli dönüşüm içerisinde olan güç 1990'lı yılların başında karşımıza Joseph Nye'nin ifade ettiği şekliyle yumuşak güç olarak çıkmıştır. Bu da son zamanlarda güç kavramının içeriğinde değişikliğe sebep olmuştur. Yani, güç tek boyut olarak incelenirken günümüzde ise 3 boyutta incelenmeye başlanmıştır. İlk olarak ve herkesin bildiği boyut sert güç (askeri ve ekonomik güç), ikinci boyutta yumuşak güç ve son boyutta ise akıllı güç olarak karşımıza çıkmaktadır. Devletler gücün dönüşüm sürecine adapte olabilmek için daha öncesinde sert güç olgusunu odak noktasına alırken günümüzde yumuşak güç ve akıllı güç olgularına da önem vermeye başlamıştır.

Her türlü güç kaynağı devletlerin dış politikalarını etkilemektedir. Kimisi kısa vadede hızlı bir şekilde sonuçlar doğurabilmekte kimisi ise uzun vadede nasıl bir sonuç doğuracağı bilinmemektedir. Ancak genel toplamda devletleri ve devletlerin dış politikalarını olumlu ya da olumsuz yönde etkilediği doğrusunu değiştirmemektedir. Devletler de bunu göz önünde bulundurarak son zamanlarda sert gücüyle, karşı devletlere ve devletlerin halkına zor kullanarak veya yaptırımlar uygulayarak istediklerini kabul ettirmekten kaçınmışlardır. Bunun yerine yumuşak güç araçlarından olan kamu diplomasisiyle diğer devletlerin halkına yönelik gerçekleştirdiği faaliyetlerle cezbedici etki yaratmak istemekte ve kendi yanına çekmeyi amaçlamaktadır.

Devletler istedikleri zaman sert güç kaynaklarını (askeri ve ekonomik güçlerini) kullanabilmektedirler. Ancak yumuşak güç, sert güç gibi istenilen zamanda kullanılacak bir özelliğe sahip değildir. Çünkü yumuşak güç kaynakları ile sert güç kaynakları arasında farklılık göstermektedir. Birinde askeri ve ekonomik güç ön plandayken diğerinde ise kültür, sanat, tarih gibi daha soyut kaynaklar ön plandadır. Sert güç kaynakları devletlerin kontrolü altında olmasına rağmen yumuşak güç kaynaklarının devletlerin direkt kontrolü altındadır diyemeyiz. Bu da yumuşak gücün istenildiği zaman kullanamayacağı anlamına gelmekle beraber yumuşak gücün ne zaman ve ne şekilde fayda vereceğinin belli olmadığı anlamına da gelmektedir.

Bundan dolayı devletler yumuşak gücü artırmada ve kullanmada belli başlı olgulara başvurmaktadır. Bunların en başında yumuşak gücün en önemli araçlarından biri olan kamu diplomasisi gelmektedir. Öte yandan kamu diplomasisi devletlere kısmen de olsa yumuşak gücü kontrol etme kabiliyeti kazandırmaktadır. Ancak bu noktada kamu diplomasisinin tamamının devletlerin kontrolü altındadır çıkarımı yapılmamalıdır. Çünkü kamu diplomasisi faaliyetleri hem devlet içi aktörler tarafından gerçekleştirilebilirken hem de devlet dışı aktörler tarafından da gerçekleştirilebilmektedir. Bu bağlamda devletler kamu diplomasisi faaliyetlerine hem teşvik etme amaçlı hem de kontrol etme amaçlı kurum ve kuruluşları ön plana çıkarmaktadırlar.

Öte yandan kamu diplomasisi devletlerin dış politikalarını da etkilemektedir. Devletler de dış politika planlamaları yaparken kamu diplomasisini de bu plan dahil etmektedir. Bu nokta uyum içerisinde çalışan bu iki olgunun devletlere hareket alanı açması beklenmektedir. Çünkü kamu diplomasisi devletlerin, diğer devletlerin halkına yönelik izlemiş olduğu politikaların, faaliyetlerin bütünü oluşturmaktadır. Yani, kamu diplomasisi bir devletin hikayesini; tarihini, kültürünü, dış politika ilkelerini, hukukun üstünlüğüne olan inancını, insan haklarına olan yaklaşımını, ulusal ve uluslararası çıkarları gibi birçok olguyu diğer devletlerin halklarına en doğru şekilde birinci ağızdan anlatmayı amaçlayarak cezbetmeye, hayranlık uyandırmaya çalışır. Kültürel diplomasi, insani diplomasi, diaspora diplomasi gibi birçok diplomasisi türünü de kapsayan kamu diplomasisi; bu faaliyetleri gerçekleştirirken de gerek kendi kurmuş olduğu kamu diplomasisi aktörlerini gerekse kamu diplomasisi gerçekleştiren devlet dışı aktörlere destek vermektedir.

Devletlerin, diğer devletlerin halkına yönel yağmış olduğu kamu diplomasisi faaliyetlerinin bütünü diğer devletlerin halkını etkilemede başarılı olduğunda muhatap devletin hükümetini de ikna etmek ve ilişkileri geliştirmek de o denli kolay olacaktır. Bu bağlamda da kamu diplomasisi devletlere dış politikada hareket alanı açacaktır. Ancak kamu diplomasisi faaliyetleriyle, dış politika planlarının bu noktada uyum içinde çalışmasının önemli olduğunun altı tekrardan çizilmelidir. Bu uyumun sağlanabilmesi ve faaliyetlerin başarıya ulaşması kamu diplomasisinin kurumsal bir şekilde yönetilmesine bağlı olmakla beraber kamu diplomasisi faaliyetleri yürüten tüm kurum ve kuruluşların koordinasyonunu sağlayacak, destek olacak ve teşvik edecek bir üst kurumun olmasına da bağlıdır. Bu bağlamda çoğu devlet kamu diplomasisi faaliyetlerini enstitüler, devlete bağlı başkanlıklar, bakanlıklar ve merkezler aracılığıyla yürütmeye ve kontrol etmeye çalışmaktadırlar.

Öte yandan, uluslararası ilişkilerde gerçekleşen bazı olaylar dünya düzenini değiştirmede önemli roller oynamıştır. Soğuk Savaş gibi 11 Eylül saldırıları gibi olaylar uluslararası konjonktürü etkileyen olaylara örnek gösterilebilir. Özellikle Soğuk Savaş Sonrası bazı coğrafi bölgelerde oluşan güç boşlukları çoğu devletin dış politikasını etkilemiş ve dış politikada değişiklik yapmasına sebep olmuştur. Bununla beraber

1990'lı yıllara karşımıza çıkan yumuşak güç kavramının özellikle Soğuk Savaş sonrasında oluşan güç boşluğundan faydalanarak geliştiğini söyleyebiliriz.

Soğuk Savaş sonrasında bitimi ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin dağılmasının ardından bağımsızlıklarını kazanan birçok devlet uluslararası konjonktürde devletlerin dış politika adımlarının değişmesine sebep olmuştur. Özellikle Balkanlar ve Orta Asya'da bağımsızlıklarını kazanan devletler Türkiye'yi yakından ilgilendiren bir konu haline gelmiştir. Öte yandan Türkiye bu duruma hızlı bir aksiyon almaya çalışarak yumuşak güç araçlarından kamu diplomasisi faaliyetlerine başlamıştır. Türkiye, uzun süre istenilen düzeyde iletişim kurulamayan özellikle ortak değerler paylaşılan Orta Asya Türk Devletleriyle ve halklarıyla aradaki bağı kuvvetlendirmek ve köprüleri güçlendirmek için bu bölge özelinde politikalarını genişletmiş ve yoğunlaştırmıştır. Özellikle bağımsızlıklarını ilan eden bu devletlerin ve halklarının hem ekonomik hem kültürel yakınlık sağlamaya çalışan Türkiye'nin 1990'lı yıllarda aktif olarak tam adıyla kamu diplomasisiyle tanıştığını söylenebilir.

Bu bağlamalarda tez, Türkiye'nin, Soğuk Savaş sonrasında bağımsızlıklarını ilan eden Orta Asya Türk Devletlerine yönelik izlemiş olduğu kamu diplomasisi faaliyetlerini incelemeyi; bu faaliyetleri gerçekleştirirken hangi noktalar üzerine durduğunu, bu faaliyetlerle neyi amaçladığını ve bu faaliyetler sonucunda da başarılı olup olmadığını araştırmayı amaçlamıştır. Öte yandan bu çalışmanın araştırma yöntemleri olarak literatür taramalarına ek olarak Orta Asya Türk Devletleri'nden olan Kırgızistan ve Kazakistan'a gidilerek yerinde gözlem yapılmıştır. Buna ek olarak Orta Asya Türk Devletleri vatandaşları olan yüksek lisans ve doktora öğrencileri çoğunlukta olarak fikir alış verişi gerçekleştirilmiştir.

Bu doğrultuda tez çalışmasının birinci bölümünde, kuramsal çerçeve kapsamında güç kavramının geçmişten günümüze kadar yaşamış olduğu dönüşümlerden bahsedilecek ve özellikle uluslararası ilişkiler teorilerinden olan realizm ve neoliberalizm anlayışına göre güç kavramına yapılan yorumlar tespit edilecektir. Daha sonrasında yine kuramsal çerçeve kapsamında yumuşak güç ve kamu diplomasisi tanımlamaları gerçekleştirilecek bu kavramların bir devletin dış politikasındaki yerinin

tespit çalışması yapılacaktır. Bunun için de özellikle kamu diplomasisinin, neoliberalizm ile olan ilişkisi değerlendirilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise, Soğuk Savaş'ın bitmesi ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasından sonra büyük bir coğrafyada ortaya çıkan güç boşluğunda; Türk Dış Politikası 1990-2000 ve 2000- günümüz olarak iki dönemde incelenecektir. İki dönemin genel dış politika hatları incelendiği sırada Türkiye'nin genel olarak kamu diplomasisi adına gerçekleştirdiği faaliyetlere ve aldığı aksiyonlara da değinilecektir.

Tezin üçüncü bölümü; Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nden ayrılarak bağımsızlıklarını ilan Orta Asya Türk Devletleri ile Türkiye'nin ilişkilerin genel hatları incelenecektir. Türkiye'nin 1990'lı yıllardan bu güne kadarki süreçte Orta Asya Türk Devletlerine yönelik izlemiş olduğu, desteklemiş olduğu ve teşvik etmiş olduğu kamu diplomasisi faaliyetlerine değinilecektir. Bunun yanında özellikle 2000'li yılların başından itibaren Türkiye'de değişen siyasi iradenin geçmiş yıllara göre kamu diplomasisine ve faaliyetlerine verdiği önem tartışılacaktır.

Tezin sonuç ve değerlendirme bölümünde ise; Türkiye'nin 1990'lı yıllardan bu günümüze kadar gerek kamu kurum ve kuruluşlar tarafından gerekse STK gibi kuruluşlar tarafından gerçekleştirilen kamu diplomasisi faaliyetlerinin başarılı olup olmadığının, Türk Dış Politikasında Türkiye hareket alanı açıp açmadığının değerlendirilmesi yapılacaktır. Bu doğrultuda da Türkiye'nin Orta Asya Türk Devletleri'nin bağımsızlıklarından bugüne kadar yani 28 yıllık süreçte gerçekleştirmiş olduğu kamu diplomasisi faaliyetlerinde önemli başarılar elde etmesine rağmen amaçlarına tam olarak ulaşamadığı, yani kısmen başarılı olduğu sonucuna varılacaktır.

I. BÖLÜM

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1 Güç Kavramı

Sosyal bilimlerde, fen bilimlerinde ve diğer alanlarda güç kavramı çok önemli bir yer kaplamaktadır. Ancak güç kavramı, her bilim dalında farklı anlamlar yüklenerek çalışılmıştır. Öte yandan bu bilim dallarının alt dallarında dahi güç kavramının tanımı farklı şekillerde yorumlanmaktadır. Kimilerine göre soyut bir kavramı çağrıştıran güç, kimilerine göre ise somut bir kavramı çağrıştırmaktadır. Basit bir örnek vermek gerekirse fizik bilimcinin anlatmaya ve kullanmaya çalıştığı güç kavramı ile siyaset bilimcinin anladığı ve kullandığı güç kavramı aynı anlamlara gelmemektedir. Buna bağlı olarak, güç kavramının kullanım alanına göre, tek bir tanımının olmadığını, disiplinlere göre değişken bir kavramla karşı karşıya kaldığını söylemek doğru ve yerinde olacaktır.

1.1.1 Uluslararası İlişkilerde Güç

Sosyal bilimlerde bir çalışma alanı olan uluslararası ilişkiler disiplininde güç kavramı, geçmişten günümüze en çok tartışılan, özellikle ulus devletlerin ortaya çıkmasıyla beraber diğer kavramlara kıyasla üzerinde en çok yorum yapılan kavram olmuştur. Güç, gerek uluslararası ilişkiler kuramlarında gerekse iç ve dış politika analizlerinde kullanılan, üzerine önem atfedilen açıklayıcı bir kavramdır. Özellikle teorik yaklaşımlarda ve açıklamalarında güç kavramı oldukça fazla kullanılmakta ve önem arz etmektedir (Özdemir 2008: 114). Farklı görüşlere sahip olan, farklı

pencerelerden bakan uluslararası ilişkiler akademisyenleri ve düşünürleri, güç kavramını tanımlarken de güce farklı anlamlar yükleyerek çalışmışlar ve anlatmışlardır.

Sözlükte güç kavramı; bir şeyi yapma veya gerçekleştirme kabiliyeti olarak geçmektedir (Power, <https://en.oxforddictionaries.com>, 5 Mart 2018’de erişildi). Ancak uluslararası ilişkiler disiplinindeki güç kavramı, sözlükteki anlamına nazaran daha da dallandırılmış ve üzerine farklı farklı yorumlar yapılmıştır. Hatta gücün somut ve soyut anlamlarıyla çalışmış olan örneklerine de rastlamak mümkündür.

Güç kavramının uluslararası ilişkiler disiplinindeki farklı tanımlarına bakmak gerekirse; Carr’a göre, “Kanaat üzerinde güç üçüncü güç biçimidir. ‘Gemilerimiz var, adamlarımız var, paramız da var’, diye şarkı söyleyen ‘Jingolar’ siyasi gücün üç temel unsurunu isabetli bir şekilde teşhis etmişlerdir: silahlar, insan gücü ve ekonomik güç” (Carr 2010: 173). Baldwin’e göre, “Zalim bir diktatör, karşıt görüşlü birini hapsedebilir veya idam edebilir; ancak eğer o kişi şehit olmayı istiyorsa, bu onun gücünün ispatı olmayabilir. Güç, her zaman ilişkilerin var olduğu duruma ve şartlara bağlıdır” (Baldwin 1979: 163). Robert A. Dahl’ın görüşüne göre ise güç; A aktörünün; B aktörünün başka bir şekilde yapmayacağı bir şeyi, A aktörünün, B aktörüne yaptırabilme kapasitesidir; aynı zamanda buna A aktörünün B aktörü üzerindeki gücü de denmektedir (Dahl 1957: 202-203). Gücü; hem bir ilişki türü olarak tanımlayan Morgenthau, hem de uluslararası politika amaçlarının gerçekleştirilmesi için en temel araçlardan biri olarak tanımlamıştır. Holsti ise, bir ülkenin, bir diğer ülkenin davranışlarını; ödül, ceza, ikna ve benzeri yollar izleyerek değiştirebilme kabiliyetini güç kavramı olarak yorumlamıştır (Aydın ve Aydoğan 2011: 10).

Öte yandan Steven Lukes, güç kavramını üç kategoriye ayırarak anlatmaya çalışmıştır. Bu üç kategoriden kabaca bahsetmek gerekirse, birinci kategoriye; plüralist görüş (One-Dimensional View of Power) olarak, ikinci kategoriye; plüralist görüşü eleştirenler (Two-Dimensional View of Power) olarak ve üçüncü kategoriye; gücün üçüncü görüşü (Three-Dimensional View of Power) olarak ayırmıştır. Birinci kategoride Lukes; davranışların, karar vermenin, sorunların, gözlemlenebilir çatışmaların ve öznel çıkarların üzerinde odaklanması gerektiğine vurgu yapmaktadır.

İkinci kategoride; siyasi gündem üzerine karar vermenin ve kontrol etmenin, var olan sorunların ve potansiyel sorunların, gözlemlenebilir açık veya gizli çatışmaların ve öznel çıkarlar üzerinde düşünülmesi gerektiğinden bahsetmiştir. Son olarak, üçüncü kategoride ise; ikinci kategoride üzerinde durduğu konulara ek olarak, karşı aktörün fikirlerinin, inançlarının ve tercihlerinin değiştirilmesi ve dönüştürülmesi üzerinde önemle durulması gerektiğinin altını çizmektedir (Lorenzi 2006: 89-90).

Joseph Nye ise gücü, hava durumuna benzeterek; herkesin buna bağlı olduğunu hatta bunun hakkında konuştuğunu, ancak pek azının bunu anladığına dair bir analizde bulunmuştur. Buna ek olarak yine Joseph Nye, gücü aşka benzetmiş olup onu yaşamının, onu tanımlamaktan ve ölçmekten daha kolay olacağını dile getirerek, güç kavramının varlığının ve gerçekliğinin hiçbir zaman azalmayacağını da altını çizmiştir. Öte yandan sözlükteki anlamından yola çıkarak Joseph Nye'a göre güç "bir şeylerin olmasını sağlamak için diğerlerinin davranışlarını etkileme becerisine sahip olma anlamına da gelir. Yani daha da açılacak olursa güç, bir kişinin istediği sonuçları elde etmek için başkalarının davranışlarını etkileme yeteneğidir. Ancak başkalarının davranışlarını etkilemenin birçok yolu vardır. Onları tehditle zorlayabilirsin, para vererek kandırabilirsin veya onları kendine çekip senin istediğini istemelerini sağlayabilirsin." demiş ve "Eğer siz benim amaçlarımın meşru olduğuna inanırsanız, sizi tehdit etmeden ve kandırmadan da, bir şeyleri yapmaya ikna edebilirim." diye eklemiştir (Nye 2005: 11-12). Bu bağlamda bakıldığında gücün tek boyutlu olmadığı, aksine çeşitli yollarla gücün kullanılabileceğini ve güce farklı anlamlar yüklenebileceği anlaşılmaktadır.

Uluslararası ilişkiler teorilerinde ise güç kavramı, çok önemli bir yer kaplamaktadır. Her fırsatta güce atıf yapan ve güç kavramı temelinde analiz yapan uluslararası ilişkiler teorileri ve teorisyenleri, güç kavramını kendi savlarına yönelik farklı merkezlere koymakla beraber güce farklı mesafelerden bakmaktadırlar. Realist kurama göre güç, bir aktörün, başka bir aktöre yapmayacağı bir şeyi, yaptırabilme kapasitesi, kabiliyeti olarak görülmektedir (Bozdağlıoğlu 2007: 140). Realizm, devletin temel unsurlarının; askeri, ekonomik, teknolojik ve diplomatik güç kapasitelerinden oluştuğunu belirtmektedir. Ancak bu güç unsurlarının tek başına bir amaç olmadığını da

eklemektedir. Bu noktada realizm, bu güç unsurlarını geliştiren ve artıran devletin, uluslararası sistemde sözü geçen tek aktör olabileceğini savunmaktadır. (Balcı ve Kardaş 2014: 122). Öte yandan realistler, bu güç unsurlarının mutlak olarak değil, göreceli olarak ele alınması gerektiğini söylemektedirler (Bozdağlıoğlu 2007: 140). Silahsız bir adamla karşılaşan bir tank epeyce güçlüdür, saldırı jetlerinden oluşan bir hava filosuyla karşılaşan tank hiç te çok güçlü değildir (Donnelly 2013: 64). Gücün ancak diğer devletlerle karşılaştırıldığı zaman bir anlam ifade edeceğini savunan realistler, dış politikada amaçlarının güç olduğunu; kısa ve orta vadede amaç çıkar bile olsa en temel amacın güç olduğunun altını tekrar tekrar çizmişlerdir (Bozdağlıoğlu 2007: 140). Realizmin iki yüzünün olduğunu belirten Jack Donnelly; birinci yüzünün, “merkezi somut bir odakta (güçte) temellenen genel bir yönelim olduğunu, ikinci yüzünün ise “anarşi ve güçler dengesini vurgulayan açıklayıcı teoriler, modeller ve önermeler bütünü” olduğunu söylemektedir (Donnelly 2013: 54). Buna bağlı olarak realist kurama sınımsızlığına bağlı olanlar, güç ve çıkardan başka hiçbir konuyu siyasetin içine almamaktadırlar (Thucydides 1982: 85-113). Uluslararası sistemin anarşik olduğunu savunan realistler güvenlik konusunun üzerinde de çok durmaktadırlar. Bu ekseriyette güvenliği, askeri gücün gelişimine bağlamışlardır (Balcı ve Kardaş, 2014: 124). Bu ve bu gibi sebeplerden dolayıdır ki realist kuram, güç kavramını somut anlamlarında kullanarak, temelindeki güvenlik endişesine karşı askeri, ekonomik ve teknolojik anlamda güçlenmeye çalışarak rakip devletlerden daha üstün, daha güçlü olunabileceğini savunmaktadır.

Realist kuramın savunduğu güç kavramı özetlenirse, gücün sadece “brute material forces” yani kaba somut uygulamalar ve yaptırımlar yoluyla sonuca ulaşabileceği söylenebilir (Wendt 2003: 97). Diğer uluslararası kuramlar da güç kavramına önem vermektedirler. Ancak gücü tanımlarken sadece kaba, somut kuvvet olarak tanımlamamaktadırlar. Bu varlıklara ek olarak fikirlere, işbirliği ilişkilerine ve kültürel anlamda sahip oldukları bağlara da vurgu yapmaktadırlar. Bu gibi farklılıklardan dolayıdır ki diğer uluslararası ilişkiler kuramları realist kuramlardan farklılık göstermektedirler (Özdemir 2008: 114).

Neoliberalizm temsilcileri ile realizm temsilcileri, güç kavramına aynı açıdan bakmamaktadırlar. Neoliberaller, realistler gibi devleti tek başına bir aktör olarak kabul etmemektedirler. Devleti birimlere ayırarak; bireylerden, bürokrasiden ve çıkar unsurlarından oluştuğunu söylemektedirler. Ek olarak neoliberaler bu parçaların hepsini ayrı ayrı aktör olarak görmektedirler (Matthew ve Zacher 1995: 118). Devleti tek bir aktör olarak görmediklerini göz önünde bulundurarak, neoliberalerin sadece devlet odaklı yaklaşımlar yapmadıkları söylenebilir. Neoliberallerin, yerel ve yabancı baskı gruplarını da eklemesi, ulusal ve uluslararası örgütler odaklı bir yaklaşım benimsediklerini düşündürmektedir. Öte yandan silahlanmanın önemine vurgu yapan, gücü somut boyutta gören realistlerin tersine neoliberaler, silahsızlanmanın üzerinde durmaktadırlar. Silahsızlanmayla beraber ortak güvenliğin sağlanabileceği ve uluslararası barış düzeninin oluşabileceğinin altını çizmektedirler. Neoliberaller için, askeri harcamalardan ve askeri güçten ziyade ekonomik güç daha önemlidir (Arı 2004: 370).

Haas, gücün temel kaynağının bilgi olduğunu vurgulamakla beraber bilginin çıkarları belirlediğini ve bilginin değişimiyle çıkarların da değişeceğini belirtmektedir. Uluslararası barışın tesisi için bilginin önemini anlatmaya çalışan Haas, uluslararası aktörleri, dünya barışını tesis etmede önemli bir merkeze koymuştur (Haas 1993, Aktaran: Arı 2004: 423-436). Ekonomik ve ticari alandaki gelişim ve etkileşimler, uluslararası unsurların çoğalması ve en önemlisi teknolojinin yıllar içerisinde değişmesi ve gelişmesi; beraberinde toplumsal düzeni kuran en temel unsuru güç olmaktan çıkarmıştır. Yerini telekomünikasyon getirisi olan haberleşmenin, toplumlar arası etkileşimin ve iletişimin etkisine bırakmıştır. Bu bağlamda bakıldığında telekomünikasyon ağının kontrolünü elinde bulunduran devletlerin, diğer aktörlerle olan ilişkilerinde daha üstün bir konuma gelebileceği söylenebilir (Burton 1993, Aktaran: Arı 2004: 377-384).

Öte yandan uluslararası örgütleri barışçıl düzenin oluşmasında önemli bir yere koyan neoliberaler uluslararası hukukun ve insan haklarının gelişmesiyle de barış düzeninin oluşabileceğini savunmaktadırlar. Bunlara ek olarak realistlerin üzerinde pek durmadıkları ama neoliberalerin önem verdiği ahlak ve moral unsurlarının da barış

düzeninin sağlanmasında rol almaları beklenmektedir (Kegley 1995: 12-14). Bakıldığında neoliberallerin güce bakış açısının sadece somut boyutta kalmadığını ve soyut boyutta da incelediği söylenebilir.

Daha öncelerde güç kavramı hakkında yorum yapmanın ya da anlam yüklemenin daha kolay olduğu söylenmektedir. Çünkü gücün, uluslararası ilişkilerde ulus devlet nezdinde savaş gücü anlamına geldiği savunulmaktaydı (Taylor 1954: xxix). Askeri gücü, ekonomik güçle desteklemek, ekonomik çıkarları askeri güçle korumak bu gücü bir bütün hale getirmektir. Bu iki önemli güç aktörü birbirinden bağımsız düşünülmemektedir. Bu anlayışa göre güç kavramından bahsedildiğinde akıllara ilk gelen tanım güç ve zor kullanmak olmuştur (Özdemir 2008: 118). Ancak uluslararası sistemin gün geçtikçe değişime uğraması ve gelişimlerin yaşanması, güç kavramını bu salt tanımlardan uzaklaştırmakta ve farklı tanımlara yöneltmektedir. Uluslararası aktörlerin sayısal olarak artması ve etkinlik sahibi olması, küresel iletişim ve bilgi ağının gelişmesi ve yayılması güç kavramının farklı anlamlar kazanmasına; sert güç, akıllı güç ve yumuşak güç gibi kavramların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Ortaya çıkan bu durum güç kavramı hakkında yapılan yorumları bazı ayrımlar yapmaya itmiş ve güç kavramını daha da karışık hale getirmiştir (Aydın ve Aydoğan 2011: 10).

Görüldüğü üzere güç kavramının tanımlamaları farklı farklı şekillerde yapılmıştır. Gücü tanımlamada iki ana zorluk mevcuttur. Bunlardan ilki, güç kavramının çok geniş kapsamlı olması ve tanımlarda çok fazla faktörün dikkate alınması gerektiğidir. İkinci olarak ise, gücün zamana, döneme ve sisteme göre değişkenlik özelliğine sahip olmasıdır (Özdemir 2008: 117-118). Sonuç olarak gücün; etki, kontrol, bilgi, nüfuz, yaptırım, şiddet, zorlama, kandırma, caydırma ve ikna etme, gibi birçok manaya geldiği ve bu kavramın daha çok uluslararası kuramlar içerisinde çalışıldığı görülmektedir (Çelikkpala 2007: 64).

1.2. Güç Çeşitleri

Bir önceki başlık altında belirtildiği üzere uluslararası ilişkilerde, güç kavramına ortak bir tanım yapılmamış olup, tanımlardaki farklılıklar göze çarpmıştır. Bu başlık ise

güç kavramını karışık hale getiren; sert güç (hard power), yumuşak güç (soft power) ve akıllı gücü (smart power) fazla detaya girmeden anlatmayı hedeflemektedir.

1.2.1. Sert Güç

Uluslararası ilişkiler disiplininde sert güç denildiği zaman akla ilk, bir devletin sahip olduğu silahlı kuvvetleri veya savaş gücü kapasitesi gelmektedir. Silahlı kuvvetler bir ülkenin kendi güvenliğini sağlaması için olmazsa olmazdır (Yılmaz 2011: 33). Hükümetlerin genel anlamıyla hâkimiyetinde bulunan askeri ve ekonomik varlıklar savaş gücü kapasitesini oluşturmaktadır. Bu varlıklar, bir devletin, diğer devlete karşı fikirlerini ve eylemlerini değiştirmek için kullanılan güçlerdir, sert güçtür (Nye 2003: 10-14). Buna ek olarak sert güç; bir devletin kendi çıkarları için, bir diğer devlete gerçekleştirmiş olduğu askeri müdahalelere, zorlayıcı diplomasiye ve ekonomik yaptırımlara odaklanmaktadır (Wilson 2008: 114). Başka bir deyişle sert güç, devletlerin, amaçlarına ulaşabilmek için doğrudan ve yüz yüze ilişkilerde kullandığı araçlardan biridir. Devletlerin sert güce başvurmaları demek amaçlarını doğrudan karşı tarafa beyan etmek anlamında gelmektedir. Sert gücün en olmazsa olmazı yukarıda da bahsedildiği üzere silahlı kuvvetidir. Devlet, gerek silahlı kuvvetlerini kullanarak savaşmakta gerekse tehdit etmektedir. Bu da karşı devletin davranışlarını doğrudan etkilemektedir. Öte yandan karşı devlete ekonomik ambargonun uygulanması, karşı devletle diplomatik ilişkilerin kesilmesi ya da karşı devletin uluslararası arenadan dışlanmaya çalışılması sert güç araçlarının/yöntemlerinin bir kısmını oluşturmaktadır (Bozdağlıoğlu ve Özen 2004: 65). Bu anlamda bir devletin sert güçle istediğini yaptırabilmesi genel olarak askeri ve ekonomik güç kapasitesine bağlıdır. Bu bağlamda da 1939'da Almanya'nın Polonya'yı işgal etmesi, Amerika Birleşik Devletlerinin (ABD) Afganistan ve Irak'a gerçekleştirdiği askeri hareketler vb. durumlar askeri müdahaleye örnek olarak gösterilebilir. Körfez Savaşı sonrasında BM'nin Irak'a karşı kapsamlı ekonomik ambargo kararı alması ise sert güç unsurlarından ekonomik yaptırıma örnektir (Wagner 2014, <https://www.e-ir.info/2014/05/14/the-effectiveness-of-soft-hard-power-in-contemporary-international-relations/>, 3 Mart 2018'de erişildi).

Öte yandan sert güç, havuca (ikna-kandırma) ya da sopaya (tehdit) dayandırılmaktadır. Emir vermenin, zorlamanın ve ikna etmenin başarıyla gerçekleşmesi için ise baskı yapılmakta, yaptırımlar uygulanmakta, rüşvet verilmekte ve ödemeler yapılmaktadır. Ancak bu güç varlıklarının kullanımı devletlere mali anlamda külfet oluşturmaktadır (Aydın ve Aydoğan 2011; Nye 2005). Birinci ve İkinci Dünya Savaşına bakıldığında sert güç unsurlarının (askeri ve ekonomik) ne kadar önemli rol oynadığı görülmektedir. Yukarıda da bahsedildiği üzere, yakın tarihte, 11 Eylül saldırısından sonra ABD'nin Irak'a gerçekleştirdiği operasyonda sert güç kullanımı söz konusudur. Ancak bu operasyon ABD hükümetine 100 milyar dolar gibi bir rakama mal olmuştur. Bu miktar halka yansıtıldığında ise her Amerikan ailesi için 1.000 dolar gibi bir maliyetin olduğu ortaya çıkmaktadır (Brainard ve O'Hanlon 2003, <https://www.brookings.edu/opinions/the-heavy-price-of-americas-going-it-alone/>, 9 Mart 2018'de erişildi). Buna ek olarak Irak operasyonundan sonra yapılan anketlerde ABD'nin sert güç kullanması, cezbedici ve çekiciliğinin zayıflamasına, yani sonraki başlıkta inceleneceği üzere yumuşak gücünün zayıflamasına sebep olduğu söylenmektedir (Nye 2005: 22).

1.2.2 Yumuşak Güç

Devletler, istedikleri şeyleri tehdit ya da para kullanarak elde ettikleri gibi bu varlıkları kullanmadan da elde edebilmektedirler. Bu kullanımı dolaylı yol olarak tanımlayan Nye da buna gücün ikinci yüzü demiştir. Bu bağlamda devletler, tehdit etmek ve kandırmak için askeri güçlerini kullanarak ya da ekonomik yaptırımlar yaparak diğer devletleri değişime zorlamak zorunda değildirler. Aksine, uluslararası sistemde gündem oluşturarak, kendi değerlerine hayran etmeye çalışarak ve kendisini örnek bir ülke seviyesine çıkartarak diğer aktörlerin tercihlerini şekillendirebilmektedirler. Bu gibi eylemlerin sonucunda ise devletler, aktörleri kendi istekleri doğrultusunda yanına çekebilme kabiliyetine sahip olmaktadır. Zaten yumuşak güç başka aktörlerin tercihlerini şekillendirme becerisine dayanmaktadır (Nye 2005: 14-15). Tam anlamıyla bir tanım yapılmak istenirse; “Bir devletin istediği şeyi, başka devletlerin de istemesini sağlamaya” Nye, yumuşak güç adını vermektedir (Nye 1990a: 156).

Lee ise Nye’ı destekler nitelikte olup yumuşak gücün, “ekonomik ve askeri gibi sert kaynaklar yerine; düşünceler, ülkenin imajı, teorik söylemler, eğitim, kültür, gelenekler, ulusal veya küresel semboller gibi yumuşak güç kaynaklarıyla kullanabileceğini öne sürmüştür” (Lee 2009: 210).

Yumuşak güç kavramı, ileriki bölümlerde daha detaylı inceleneceğinden dolayı bu kısımda sadece yumuşak güç kavramının temel birkaç tanımı yapılmıştır.

1.2.3 Akıllı Güç

Güç kavramını daha kompleks bir hale getiren akıllı güç kavramı 2003 yılından sonra gündeme gelmeye başlamıştır. 2006 yılında ABD’de kurulan içerisinde Josep Nye ve L. Armitage gibi uluslararası ilişkiler uzmanların da bulunduğu Center for Strategic and International Studies’e (CSIS) bağlı akıllı güç komisyonu, ABD’nin süper gücünün devamlılığı için stratejisini değiştirmesine yönelik bir rapor hazırlamıştır. Daha Akıllı Daha Güvenli Amerika (A Smarter More Secure America) adlı raporda, sadece sert güç varlıklarının ABD’nin küresel üstünlüğünü sürdürmede yeterli olmayacağını, sert güç varlıklarıyla beraber yumuşak güç varlıklarını dengeli bir şekilde birlikte kullanılması sonucunda bu üstünlüğü koruyabileceği söylenmiştir. Yumuşak gücün ve sert gücün birlikte kullanılmasına CSIS, akıllı güç (smart power) kavramı olarak değinmiştir (Armitage ve Nye 2007: 1-2). 2009’da ABD senatosunda yaptığı konuşmada ABD liderliğinin, eksikliğinin hissedilmesine değinen Hillary R. Clinton bunu gidermek için “bütün diplomatik, ekonomik, askeri, siyasi, yasal, kültürel araçlar içinden en uygun olanını veya olanların bileşimini kullanacaklarını” söylemiştir. Bu konuşmanın sonunda Clinton’ın aslında akıllı güç kavramına bir açıklık getirdiği söylenebilir (Clinton 2009, <https://2009-2017.state.gov/secretary/20092013clinton/rm/2009a/july/126071.htm>, 10 Mart 2018’de erişildi). Bu bağlamda ABD için akıllı güç “güçlü bir askeri yapıya olan ihtiyacın önemini vurgulayan, aynı zamanda Amerika’nın nüfuzunu yaymak ve ABD girişimlerine meşruiyet kazandırmak için ittifaklara, ortaklıklara ve kurumlara büyük yatırımlar yapan bir yaklaşımdır” (Akçadağ 2010: 3).

Kısacası akıllı güç, tek başına sert güç ya da tek başına yumuşak güç değildir. Akıllı güç, bu iki güç kaynaklarını doğru yer ve doğru zamanda kullanılması sonucu ortaya çıkmaktadır. Ek olarak akıllı gücün asıl görevi sadece düşman ülkelere zarar vermek değil, aynı zamanda dost ülkelerin sayısını artırmak ve ortak çıkarlar elde etmek demektir (Demir 2012: 24).

1.3. Yumuşak Güç

Önceki bölümde yumuşak güç kavramının üzerinden yüzeysel olarak geçilmiştir. Ancak bu kısımda tezin amacını daha iyi anlayabilmek için yumuşak güç kavramı daha detaylı ve öğretici bir şekilde ele alınması planlanmıştır. Yumuşak güç kavramı ele alınırken, kavramı ilk “Bound to Lead: The Changing Nature of American Power” ve “Soft Power: The Means to Success in World Politics” kitaplarında kaleme alan Joseph S. Nye’in düşünceleri temel alınmaya çalışılmıştır.

1.3.1. Yumuşak Güç Nedir?

Askeri ve ekonomik kaynaklardan oluşan sert güç yani savaş gücü, uzun yıllar boyunca güç kavramının karşılığı anlamına gelmekteydi. Uluslararası ilişkiler disiplini de güç kavramına bu çerçeveden bakmaktaydı. Buna bağlı olarak güç anlayışı, uzun yıllar boyunca araştırmacılara güçlü devletin kim olduğuna yönelik tek bir analiz yaptırmıştır. Analizin ilk basamağında; bir devletin askeri güç, ekonomik güç ve silah gücü varlıkları ele alınırdı. Ancak bu tek başına bir devletin güç olup olmadığını ölçmekte yeterli değildi. Çünkü her devlet kendi kapasitesi dahilinde güçlüydü. Bu sebepten dolayı analizin ikinci basamağında; devletlerin güç varlıklarıyla, uluslararası sistemde kendisine yer edinmiş diğer devletlerin güç varlıklarının karşılaştırması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. İşte bu karşılaştırmanın sonucunda, uluslararası sistemdeki devletlerin totalinde güçlü devletin kim olduğu ortaya çıkmaktaydı. Ancak bu analiz de, soğuk savaşın bitmesiyle ve uluslararası sistemde değişikliklerin meydana gelmesiyle beraber değişmiştir. Bu dönemde de halkın Amerika Birleşik Devletleri’nin (ABD) gücünün zayıfladığına (gerilediğine) ve ABD’nin düşüşe geçtiğine dair düşünceleri

ortaya çıkmıştı (Nye 1990a: 153). Bunun üzerine, 1990 yılında Joseph S. Nye “Bound to Lead: The Charging Nature of American Power” adlı kitabında bu durumu tartışmış ve “yumuşak güç” (soft power) kavramını ilk olarak bu kitapta ortaya atmıştır. Daha sonra 2002 yılında yayınlanan “The Paradox of American Power” ve 2004 yılında yayınlanan “Soft Power: The Means to Success in World Politics” kitaplarında ve makalelerinde Nye yumuşak güç kavramını geliştirmiş uluslararası ilişkiler disiplini katmıştır. Artık yumuşak güç farklı düşünürler tarafından da çalışılmaya başlanmıştır. Tabii ki her düşünür yumuşak güç kavramına olumlu bakmamaktadır; çoğu kavramın eleştirilenleri olduğu gibi yumuşak gücün eleştirilenleri de vardır.

Uluslararası ilişkilerde, bir devletin eylemleri, statüsü nasıl değişebilir diye bir soru sorulduğunda eskiden akla ilk, sert güç yani askeri güç, ekonomik güç kaynaklarının kullanılması gelmekteydi. Aslında Nye de, bir zamana kadar bu cevabı verenler arasındaydı. Ancak Soğuk Savaşın bitmesiyle beraber fikrinin kısmen değiştiğini ve bu sorunun cevabına yumuşak güç kavramını da eklediği söylenebilir. Şöyle ki; sert gücün kullanılabileceğini inkâr etmeyen Nye, devletleri etkilemede havuç ve sopaya da başvurulabileceğini söylemiştir. Ancak bunları kullanmadan da istenilen sonuçlara ulaşılabileceğinin altını çizmiştir. Bunu da kendi istediğimiz şeyleri, diğer devletlerin istemesini sağlayarak, onları zorlayarak değil de kendimize çekerek yapabileceğimizin vurgusunu yapmaktadır. Bir devletin her anlamda kendisini geliştirmesi, refah düzeyine ulaşması ve aslında kendisini örnek bir devlet konumuna getirmesi demek diğer devletlere karşı cezbedici bir etkiye sahip olmak ve dünya politikasında gündem oluşturmak demektir. Bu, diğer devletlerin pozisyonunu değiştirmede ve istediğini istemesini sağlamada; askeri ve ekonomik varlıkları kullanarak değişime zorlamak kadar etkili yöntemlerdir. Bu bağlamda Nye, “istediğin şeyi başkalarının istemesini sağlamaya” yumuşak güç demiştir (Nye 1990b; 2003; 2005).

Alexander Vuving de, Nye gibi yumuşak güç kavramı üzerinde çalışmalar yapmıştır. Vuving, kendi istediğimiz şeyleri diğer devletlerin istemesini sağlamanın, zayıf istek sonucu ya da pasif kabul etme sonucunda olabileceğinin de üzerinde durmuştur. Bundan dolayıdır ki Vuving, “kabul etme” kelimesini yumuşak güç

tanımına eklemiştir. Bu bağlamda yumuşak güce, kendi istediklerimizi, diğerlerinin de bu doğrultuda istemelerini sağlamak ya da bunları kabul etmelerini sağlamak, şeklinde bir tanımlama yapmıştır (Vuving 2009: 5-6). Ancak kabul etmesini sağlamak denildiğinde, diğer devletlerin isteyerek kabul etmesi ve istemsizce kabul etmek zorunda kalması akıllara gelmektedir. Bu bağlamda baktığımızda kabul etmesini sağlama yumuşak gücü amacından uzaklaştırabilir ve bunu yumuşak güç tanımına ekleyen başka bir düşünür ya da araştırmacı yoktur.

Öte yandan, yumuşak güç ile nüfuz etme kavramlarının aynı anlama geldiği düşünülebilir. Ancak, şunu belirtmek gerekir ki, yumuşak gücü, nüfuz etme ile aynı anlamda kullanmak doğru olmaz. Çünkü nüfuz etme tehditlere dayandırılabilirdiği gibi paranın sahip olduğu güce yani sert güce de dayandırılabilir. Devletleri ikna etme ve sözle değiştirebilme yetisi yumuşak gücün olmazsa olmazıdır. Ancak yumuşak güç, sadece bunlardan oluşmamaktadır. Devletin cazibe merkezi olması ve diğer aktörleri kendine çekme becerisinin de olması bir o kadar önemlidir. Yumuşak güçte esas olan noktalardan birisi de karşı devletlerin nasıl ikna edildiğidir. Karşı devletler, tehditlerden, baskılardan dolayı ya da zorla değiş tokuştan dolayı ikna olduğunu hissedersen veya düşünürsen, diğer devletin amaçlarını yumuşak güç sayesinde değil, sert güç sayesinde yerine getirmiş olurlar. Bunların tam tersi şeklinde kendi isteğiyle ikna olmuşsa, devletin cazibesi ve çekiciliği yani yumuşak gücü iş başındadır diyebiliriz. Çünkü yumuşak güç, karşı devletleri ikna etmede para ya da tehditleri kullanmaz. Yumuşak güç, ortak değerler bütününe çekmeye çalışır ve diğer devletlerin bu değerler bütününe ulaşmasında yardımcı, katkıda bulunur. Bunlara ek olarak demokratik olmayan devletlerde yumuşak gücün etkisine pek rastlanmaz. Çünkü bu devletler ikna etmede baskı ve tehdit varlıklarını kullanmaktadırlar. Ancak günümüzde demokratik devletlerin sayısı bir hayli fazladır. Bu devletlerin oluşturdukları politikaların en kritik bölümlerini yumuşak güç oluşturmaktadır. Çünkü yumuşak gücü oluşturan-etkileyen; cazibe, çekicilik, kültür, siyasi değerler gibi olgular demokratik devletlerin, diğer devletleri ikna etmede ve kendine çekmede kullandığı yöntemdir. Keza yumuşak gücü artırmada demokratik olmayan devletlerden daha fazla kullanmak zorundadır (Nye 2005: 15-16). Her gücün bir kaynağı olduğu düşünülürse, yumuşak gücün de kaynaklarının olduğu söyleyebilir.

1.3.2. Yumuşak Güç Kaynakları

Sert güç kaynaklarının varlığından bahsedildiği gibi yumuşak güç kaynaklarının varlığından da bahsedilebilir. Daha önce bahsedilen cazibe, çekicilik, devletin siyasi yapısı gibi olgular aslında, Nye tarafından yumuşak güç kaynakları adı altında daha kapsayıcı başlıklar içerisinde işlenmiştir. Nye, yumuşak gücü “üç ana kaynağa dayandırmıştır. Bunlardan birincisi; devletin kültürüne (başkalarına çekici geldiği yerde), ikincisi; siyasi değerlerine (yurt içi ve dışında onlara göre yaşandığına) ve üçüncüsü ise; dış politikalarına (meşru ve ahlaki olarak görüldüğüne)” (Nye 2005: 20). Bu bağlamda yumuşak gücün üç kaynağının incelenmesi önemlidir.

Yumuşak gücün ilk kaynağı niteliğinde kültür; “bir toplum için anlamı olan değerlerin ve uygulamaların bir bütünüdür” (Nye 2005: 20). Kültürün, yaşayış biçimi olarak değerlendirildiğinde, toplumda bir şemsiye görevi gördüğü söylenebilir. Çünkü kültür, içerisinde birçok soyut ve somut olguları barındırmaktadır. Kültür, bir toplumun sosyal sınıflarından, eğitiminden, dini inançlarından, konuştukları dilden, siyasi tercihlerinden, tarihinden, geleneklerinden ve göreneklerinden oluşmuştur. Bu değerlere ek olarak kültür şemsiyesinin altına sportif faaliyetler ve müzik, resim, mimari, dans gibi sanatsal faaliyetler de eklenebilir ve bu örnekler çoğaltılabilir. Ancak kültür, yaşanan coğrafya ve koşullara göre değişkenlik göstermektedir. Bu bağlamda incelediğimizde kültür, toplumlardan toplumlara göre benzerlikler ve farklılıklar gösterebilmektedir. Yani benzer kültüre sahip toplumların ve çok farklı kültüre sahip toplumların varlığından bahsedilmektedir (Erzen 2012; Yalın 2009).

Yumuşak güçte kültür, çok önemli bir kaynaktır. Çünkü farklı toplumlar birbirlerine kültür sayesinde yaklaşabilmekte ve aralarındaki iletişimi ve etkileşimi artırabilmektedir. Genel manada kültür, toplumlar arasındaki ve özele indiğimizde farklı bireyler arasındaki çekiciliği artırmaktadır. Basit bir örnek vermek gerekirse bir birey turistik amaçlı bir yere gittiğinde, gittiği yere beraberinde kendi kültürünü de götürmektedir. Gittiği farklı ülkedeki insanlarla temasında hem kendi kültürünü tanıtmakta hem de gittiği yerin kültürünü tanımaktadır. Bu, gerek alışveriş esnasında gerek bir adres sorma esnasında olabilir. Eğer bireye, gittiği ülkenin kültürü çekici

gelirse hem bir daha gitme isteği doğurabilir hem de ülkesine döndüğünde o ülkenin kültüründen bahsederek gittiği ülkenin imajını artırabilir. Öte yandan temasa geçtiği insanlara da kendi ülkesinin kültürünü göstererek ülkesinin imajını artırabilir. Aslında bu örnek özelinde ortaya çıkan yumuşak güç, insanlar ve toplumlar arasındaki ön yargıların kırılmasına, iletişimin ve etkileşimin artmasına verilebilecek en basit örnektir.

Kültür, ticaret yoluyla iletilebildiği gibi öğrenim hareketleriyle, alış verişle ve kişisel temaslarla da iletilebilir. ABD'ye farklı ülkelerden eğitim amacıyla giden öğrenciler, Amerikan kültürünü daha iyi tanıyabilir ve ülkelere döndüklerinde, kendi ülkesinde ABD hakkında oluşan bir önyargı varsa bunu kırabilir. Hatta bu öğrenciler ileriki yaşamlarında devlet kademelerinde söz sahibi olduklarında, devlet politikalarının yönünü ABD endeksli olacak bir şekilde etkileyebilir (Nye 2005: 21). Colin Powell öğrenim hareketliliğinin önemini 2001'deki eğitim haftasında şu sözlerle vurgulamaktadır. "Amerikan kolejlerinin ve üniversitelerinin yüksek kalitesinin dünyanın dört bir yanından gelen öğrencileri ve akademisyenleri kendine çekmesinden gurur duyuyoruz. Bu bireyler, topluluklarımızı akademik yetenekleri ve kültürel çeşitlilikleri ile zenginleştiriyor ve eve daha fazla anlayış ve genellikle ABD için kalıcı bir sevgi ile geri dönüyorlar. Ülkemize, burada eğitilmiş geleceğın dünya liderlerinin arkadaşlığından daha değerli bir varlık düşünemiyorum" (Powell 2001, <https://2001-2009.state.gov/secretary/former/powell/remarks/2001/4462.html>, 20 Mart 2018'de erişildi). Bu bağlamda bakıldığında kültürün aslında yumuşak güçte ne kadar önemli bir yer kapladığını görülmektedir.

Bir devletin demokratik olması ve insan haklarına önem vermesi o devletin yumuşak gücüne çoğu zaman olumlu anlamda katkıda bulunmaktadır. Bunlar yumuşak güç kaynağı olarak ve siyasi değerler altında toplanabilmektedir. Çünkü demokrasi ve insan hakları devletin çekiciliğini artırmakta önemli rol oynamaktadır. Şunu belirtmek gerekir ki devlet söylemde ve eylemde dürüst olmalıdır. Sözde demokratik gözükene ya da sözde insan haklarının önemine vurgu yapan bir devlet, eylemlerinde de bunu göstermez ise devletin yumuşak gücü azalabilir. Bu tutarsızlık ve ikiyüzlülük gibi davranışlar devlete yardım etmez, aksine devletin zarara uğramasına sebebiyet açmaktadır (Nye 2005: 59-60). Öte yandan devletlerin uluslararası hukuka, idam

cezasına, basın özgürlüğüne, konuşma ve düşünce özgürlüğüne, silah yasasına, nükleer güce, doğa ve hayvan haklarına bakış açıları, devletin imajını etkileyen diğer etmenlerdendir. Devletin bu etmenler üzerindeki politikaları, yumuşak gücünün de artmasına ya da azalmasına sebep olmaktadır. Eğer devlet, yumuşak gücün varlığını kabul edip buna göre bir davranış sergiliyorsa, siyasi değerleri olan bu etmenleri de göz önünde bulundurması ve ona göre bir politika izlemesi gerekmektedir (Aydın ve Aydoğan 2011: 61).

Yukarıda da belirtildiği gibi siyasi değerlerin kullanılmasında, hem sözde hem de eylemde orantılı bir şekilde dürüst olunmalıdır. Siyasi değerlerin çekiciliği göz önünde bulundurulduğunda, dürüst davranılmayan politikalarda hedef devlet kendisini kandırılmış hissedebilir ve bu hedef devletin ana devletten uzaklaşmasına sebep olabilir. 2003 yılında 600 kişi herhangi bir suç itham edilmeden ve mahkemelere çıkarılmadan ABD tarafından tutuklanmıştı. Mahkûmların fiziksel ve psikolojik şiddet gördükleri iddiası ortaya çıkmıştı. Akabinde, Uluslararası Af Örgütü (UAÖ) bu duruma insan haklarında skandal olarak değerlendirmiş ve mahkumların serbest bırakılması çağrısını yapmıştı (Khan vd. 2003: 10). Ancak Beyaz Saray sözcüsü Ari Fleischer, insan hakları ihlalinin söz konusu olmadığını belirterek iddiaları reddetmişti. Buna binaen dönemin UAÖ genel sekreteri Irene Khan “10 Eylül 2001’de kabul edilemez olan şeylerin şu anda neredeyse norm haline geliyor” söylemiyle, ABD’nin insan hakları hakkındaki görüşlerinin sözde kaldığını belirtmiştir (Press Association, 2003, <https://www.theguardian.com/world/2003/may/28/humanrights.september11> 20 Mart 2018’de erişildi; Lyall 2003, <http://www.nytimes.com>, 20 Mart 2018’de erişildi). Bu bağlamda bakıldığında aslında ABD’nin tutarsızlığından bahsedilebilir ve bu tutarsızlık durumunun ABD’nin yumuşak gücüne zarar verdiği söylenebilir. Amerikan yanlısı medyanın da bu gibi haberleri servis etmesinin tahribatı daha artırdığını düşünülebilir (Nye 2005: 64). Bu örnek ile aslında siyasi değerlerin ne kadar hayati önem taşıdığı görülmektedir. Söylemlerin ve savunulanların; eyleme geçildiği ve politikalara yansıtıldığı sırada da arkasında durulması gerektiğinin yumuşak gücü artırmak için ne kadar önemli olduğunu anlaşılmaktadır.

Devlet, siyasi değerlere ne kadar önem verirse yumuşak güç kaynaklarından olan dış politika esaslarını da o kadar etkin kullanabilmektedir. Dış politikadaki ilk amaç aslında ulusal çıkarları korumak ve gözetmektir. Ancak diğer devletleri de dikkate alarak ulusal çıkarların genişliğini ve amaçlarını devletin kendisi çizmektedir. Bu çerçeveyi çizerken diğer devletlerin varlıkları ve çıkarları da unutulmamalıdır. Çünkü yumuşak güç artırılmak isteniyorsa, yani diğer devletleri cezbetmek, ikna etmek isteniyorsa buna uygun hareket etmek gerekmektedir. Dış politika sınırları çizilirken dar ve görüş açısı olmayan bir pencereden bakılmamalıdır. Devlet, siyasi değerlerin önemini unutmadan, ortak değerler bütünü yaratarak, ulusal çıkarlarını yani dış politikasını geniş bir alana yayabilmelidir. Bu şekilde devlet yumuşak gücünü, diğer devletler karşısında çekiciliğini ve imajı artırabilmektedir. Nye, Amerikalıların, dış politikalarında öncelikli olarak insan hakları, inanç özgürlükleri ve demokrasi varlıklarına önem verilmesi gerektiği düşünmekte ve dar pencereli bir dış politika izlenmemesi gerektiğinin altını çizmektedir (Nye 2005: 65-67).

Galarotti ise, yumuşak güç kaynaklarını uluslararası yumuşak güç kaynakları ve ulusal yumuşak güç kaynakları olarak iki başlığa ayırmıştır. Tablo 1.2’de Galarotti’nin yumuşak güç kaynakları hakkındaki ayrımı verilmiştir (Gallarotti 2011: 23).

Tablo 1.1: Giulio M. Gallarotti’ye göre yumuşak güç kaynakları (Gallarotti 2011)

Uluslararası Yumuşak Güç Kaynakları	Ulusal Yumuşak Güç Kaynakları
- Uluslararası Hukuk Kurallarına, Değerlere Ve Kurumlara Saygılı Olmak	Kültür
- Çok Taraflı Çözüme İnanmak ve Tek Taraflı Çözüme Muhalif Olmak	- Belirli Sosyal Uyum
- Ortak Çıkarlar İçin Kısa Vadeli Çıkarlardan Vazgeçebilmek	- Yüksek Yaşam Kalitesi
- Liberal Ekonomi Politikalarını Benimsemek	- Özgürlük
	- Hoşgörülülük
	- Çekici Yaşam Tarzı
	- Elverişli-Yeterli Fırsatlar
	Siyasal Kurumlar
	- Demokrasi
	- Anayasacılık
	- Liberalizm-Çoğulculuk
	- Devlet Bürokrasisinin İyi İşleyişi

Gallarotti, devlet eğer yumuşak gücünü artırmaya yönelik politikalar izlemek isterse öncelikle tabloda gösterilen yumuşak güç kaynaklarının kullanılması gerektiğini savunmaktadır. Aslında Gallarotti de Nye gibi kültüre, siyasi değerlere, dış politikaya önem vermektedir. Öte yandan Gallarotti, insan haklarıyla beraber uluslararası hukuk

kurallarına, demokrasiyle beraber neoliberal sistemin getirilerine, ulusal çıkarlardan ziyade ortak çıkarlara da önem vermektedir.

Vuving, makalesinde yumuşak gücün üretimi adı altında incelediği yumuşak güç kaynaklarını üçe ayırmıştır. Bunlardan birincisi, iyi kalplilik-sevecenlik (benignity), ikincisi, görkem-mükemmellik (brilliance) ve sonuncusu, güzellik-cazibedir (beauty). Vuving, yumuşak güç üretimindeki birincil kaynak olarak gördüğü “benignity” birçok farklı şekilde ortaya çıkabilmektedir (Vuving 2009: 8).

Devletin diğer devletlere karşı hoş görülmesi ve cömert olması; diğer devletlere iyi davranması ve yardım etmesi; diğer devletleri önemsemesi, desteklemesi ve koruması; diğer devletlerin çıkarlarına ve haklarına saygı göstermesi Benignity'nin ortaya çıkmasındaki bazı davranışlardır. Benignity'nin, kurulan ikili ilişkilerden ziyade çoklu ilişkilerde daha verimli kullanılabileceği vurgusu yapılmaktadır. Çünkü Benignity ilişkilerde şükranlık duygusu ve sempati üretmektedir. Bu bağlamda bakıldığında Benignity; işbirliğini, güveni, iyi niyeti ortaya çıkarmaktadır. Ancak devlet tek başına hareket etmesi, kendisini üstün görmesi ve egosuna yenik düşmesi Benignity'nin olmadığına göstergedir. Ancak egonun arka planda tutulması, diğer devletlere iyi davranılması ve çoklu ilişkiler kurulması Benignity'nin varlığına işarettir (Vuving 2009: 9-10).

İkinci yumuşak güç kaynağı olarak Brilliance'ın kendini gösterme-ortaya çıkma biçimleri vardır. Güçlü bir orduya ve zengin-canlı bir ekonomiye sahip olmak, iyi yönetilen toplumun ve parlak bir kültürün varlığı Brilliance'ın ortaya çıkmasında etkili olan varlıklar bütünüdür. Öte yandan bilimsel ve teknolojik gelişmişlik, askeri zafer ve ekonomik başarılar da bu varlıklar bütününe ekleyebilir. Eğer devlet, yaptığı işte başarılı oluyor ise aynı işi yapmaya çalışan diğer devletler, işi yapabilen devletten öğrenmek veya devleti örnek almak isteyecektir. Bu da devletlerarasındaki etkileşimi, güveni ve iş birliğini güçlendirecektir. Bu sayede diğer devletler, başarılı olan devletlerin politikalarını, uygulamalarını, kurumlarını, ideolojilerini, değerlerini veya vizyonlarını tamamen ya da kısmen kabul edecektir (Vuving 2009: 10-11).

Vuving için Beauty, yumuşak güç kaynaklarının sonucusudur. Beauty, ortak değerlere, fikirlere, ideallere ve vizyona sahip olabilmekten bahsetmektedir. Bu ortak paylaşımlar devletlerarasındaki güveni, dostluğu, iş birliğini ve samimiyeti güçlendirmektedir. Devletin ortak paylaşımlarda bulunması onun diğer devletler tarafından temsilci olarak görülmesine, örnek alınmasına neden olabilir ve bu da devlete karizmatik bir duruş sağlayarak çekiciliğinin artmasına yardımcı olmaktadır. Diğer devletlerin gözünde, lider devlet–karizmatik devlet yumuşak güce sahip olan devlettir (Vuving 2009: 11-12).

1.3.3. Yumuşak Güç-Sert Güç İlişkisi

Yumuşak gücün amacı, devletlerin davranışlarını değiştirmek olduğu gibi sert gücün amacı da devletlerin davranışlarını değiştirmektir. Bakıldığında ana amaç, yumuşak ve sert güç varlıklarını kullanan devletin kendi isteklerini gerçekleştirmeye çalışmasıdır. Amaçları aynı olmasına rağmen ikisini de kullanma yöntemi farklıdır. Yumuşak güç, çekicilikle bu görevi yerine getirmeye çalışırken, sert güç zor kullanarak bu görevi yerine getirmeye çalışmaktadır. Nye, yumuşak güç ve sert gücü şu şekilde açıklamaktadır. “Yumuşak güç ve sert güç birbirleriyle ilişkilidir; çünkü birinin başkalarının davranışlarını etkileyerek amaçlarına ulaşması becerisinin her iki kolunu oluştururlar. Aralarındaki fark, hem davranışın türünde hem de kaynakların somutluğundadır. Emir gücü (yani başkalarının yaptığını değiştirebilme), zorlama ve ikna etme yoluna dayanabilir. Kendi yanına çekme gücü ise (yani başkalarının isteklerini şekillendirebilme) o kişinin kültürünün ve değerlerinin çekiciliğine ya da siyasi tercihler gündemini kendi amacına göre kullanabilme, böylelikle de gerçek dışı göründükleri için başkalarının tercihlerini ifade edememelerini sağlama becerisine dayanabilir” (Nye 2005: 16–17).

Tablo 1.2: Nye’in güç spektrumu (Nye 2005:17)

	Sert Güç			Yumuşak Güç	
Davranış Spektrumu	Emir				Yanına Çekme
	←	•	•	•	→
		Zorlama	İkna Etme	Gündem Yaratma	Cazibe
En Uygun Kaynaklar	Baskı	Ödemeler	Kurumlar	Değerler	Politikalar
	Yaptırımlar	Rüşvet	Kültür		

Bazen sert güç varlığını kullanmak yumuşak gücün ortaya çıkmasına yardımcı olabilir. Şöyle ki; bir devletin askeri güçleri, her zaman zorlayıcı kuvvet olarak kullanılmayabilir; barışı ve insanları korumak amacıyla kullanılan sert güç, doğru ve ahlaklı politikalar izlendiği takdirde yumuşak güce katkıda bulunabilir. Çünkü askeri cesaret ve kabiliyet sonucunda çekicilik, cazibe ortaya çıkabilir. Devletlerin askeri alanda barış gücü¹ birlikleri genel anlamda buna örnek olabilir. Ancak her sert gücün sonunda yumuşak güç ortaya çıkabilir yorumuna yapmak doğru olmayacaktır.

Daha önceki bölümlerde işlenen yumuşak güç ve sert güç kavramları arasında görüldüğü üzere farklılıklar mevcuttur. Bu farklılıkların daha akılda kalıcı olması ve yumuşak güç ve sert güç kavramını daha iyi ayırt edebilmek için birkaç tablo üzerinde karşılaştırmalı olarak göstermek daha faydalı ve açıklayıcı olacaktır.

Tablo 1.3: Nye'in yumuşak ve sert güç ayrımı (Nye 2005: 37)

	Davranışlar	Temel Araçlar	Hükümet Politikaları
Askeri Güç (Sert Güç)	Zorlama Caydırma Koruma	Tehdit Kuvvet	Zorlayıcı Diplomasi Savaş İttifakı
Ekonomik Güç (Sert Güç)	Teşvik Zorlama	Para verme Yatırım	Yardım Rüşvet
Yumuşak Güç	Hayranlık Uyandırma Gündem Yaratma	Değerler, Kültür, Politikalar, Kurumlar	Kamu Diplomasisi İki Taraflı ve Çok Taraflı Diplomasi

Tabloya bakıldığında Nye'in askeri güç ve ekonomik güç kaynaklarını ayırdığını görmekteyiz. Aslında Nye burada sert gücü oluşturan sopa ve havuç kavramlarını özellikle ele almak için ayırmış olup bunların işleyişi hakkında bilgi vermek istemiştir. Sopa ve havucun sert güç olduğunu daha önce belirtilmişti. Öte yandan tabloda iki gücün de (sert ve yumuşak) işleyiş yolları ve araçları gösterilerek bir ayrıma gidilmiştir.

¹ Bakınız: Barış gücü (peace-keeping mission): Barışın tehlikeye düştüğü ya da bozulduğu durumlarda, BM Güvenlik Konseyi'ne bağlı olarak görev yapmak üzere üye ülkelerin kendi kararları ile BM emrine verdikleri askeri birliklerin genel adı. Barış gücünün amacı; kuvvetlerin geri çekilmesini gözetleme, mahkumların iade edilmesi ve belki de kendi asker topluluklarını bir karantinaya gönderme gibi önlemler yoluyla şiddetin durdurulmasını sağlamaktır. (Sönmezoğlu, 2000; Evans, Newnham, 2007).

Tablo 1.4: Javier Noya'nın yumuşak ve sert güç karşılaştırması (Noya, 2005: 54)

Sert Güç (Hard Power)	Yumuşak Güç (Soft Power)
Zorlama	İkna Edebilme-İdeoloji
Ekonomik-Askeri	Semboller-İmaj
Dış Kontrol	Kültür-Değerler
Bilgi	İradeye Sahip Olma (Kendini Kontrol Etme)
Hükümet	Güvenirlilik-Prestij
Doğrudan (Hükümet Tarafından Sağlanan Kontrol)	Dolaylı (Kontrol Edilemez)
Kasıtlı	Kasıtlı Değil
Maddi Geçerlilik	Toplum

Aslında bakıldığında Noya da yumuşak güç ve sert güç etkileşimini ve farklılıklarını Nye gibi ele almıştır. Tablolara göre sert güç diye tabir edilenin zorlamadan, rüşvetten, caydırmadan ibaret olduğunu, yumuşak gücün ise imajdan, kültürden, fikirlerden oluştuğunu görmekteyiz. Burada sert gücün genel anlamda itmekten ibaret olduğunu yumuşak gücün ise çekmekten ibaret olduğunu söylemek doğru olacaktır (Nye 2011: 12).

1.3.4. Devletlerin Yumuşak Güç Kaynakları

Uluslararası arenada bazı devletler yumuşak güçlerini çok etkili kullanırken bazılarının ise nispeten daha az etkili kullanmaktadırlar. Bu farklılık yukarıda belirtilen yumuşak güç kaynaklarının kullanımıyla ilgilidir. Öte yandan değişen ve değişmeye devam eden konjonktürde, yıllar içerisinde yumuşak gücün önemi anlaşılmış ve son asırlarda aktörlerin güçlerini başat olma yönünde etkilemiştir.

Nye, Amerikan Gücünün Paradoksu kitabında yüzyıllar içerisinde başat güç olan aktörleri ve bu aktörlerin temel kaynaklarını Tablo 1.5 üzerinde göstermiştir.

Tablo 1.5: Lider devletler ve güç kaynakları 1500-2000 yılları (Nye 2003: 15)

Dönem	Aktör	Temel Kaynaklar
16. Yüzyıl	İspanya	Külçe Altın, Sömürgelerle Yapılan Ticaret, Paralı Askerler, Hanedanlık Bağları
17. Yüzyıl	Hollanda	Ticaret, Sermaye, Pazarlama, Donanma
18. Yüzyıl	Fransa	Nüfus, Kırsal Sanayi, Kamu Yönetimi, Ordu, Kültür(Yumuşak Güç)
19. Yüzyıl	Britanya	Sanayi, Politik Birlik, Finans ve Kredi, Donanma, Liberal Kuramlar(Yumuşak Güç) Ada Yerleşimi (Savunma Kolaylığı)
20. Yüzyıl	ABD	Ekonomik Büyüklük, Bilimsel ve Teknik Liderlik, Yerleşim, Askeri Güçler ve İttifaklar, Evrenselci Kültür ve Liberal Uluslararası Rejim (Yumuşak Güç)
21. Yüzyıl	ABD	Teknolojik Liderlik, Askeri ve Ekonomik Büyüklük, Yumuşak Güç, Uluslar Üstü İletişim Ağının Düğüm Noktası

1500 yıllarından 2000 yılına kadarki kısımda her yüzyılın başat gücünü (süper güç) gösteren tabloda aslında bu devletlerin başat güç olmadaki ana sebepleri, temel kaynakları gösterilmiştir. Bu bağlamda bakıldığında güç kaynaklarının geçilen yüzyıllarla değiştiği ve dönüştüğü görülmektedir. On altıncı ve yirminci yüzyıllar arasında temel kaynakların ağırlıklı olarak sert güç kaynaklarından yani askeri ve ekonomik varlıklardan oluştuğu söylenebilir. Ancak yirmi birinci yüzyıla gelindiğinde başat güç, lider devlet olmanın temelinde yumuşak güç kaynaklarının varlığından ve bunun askeri ve ekonomik varlıklarla koordineli bir işbirliğine rastlanmaktadır (Nye 2003:15, 1990b: 183).

1.4. Yumuşak Gücü Artırmanın Bir Aracı Olarak Kamu Diplomasisi

Yumuşak güç kaynaklarının çoğu ulus devletlerin kontrolü dışındadır. Yumuşak güç diğer devletlerin nasıl algıladığına bağlı olarak etkisini göstermektedir. Öte yandan yumuşak güç kaynaklarından en önemlisi olan popüler kültürün de hükümetle doğrudan bir ilişkisinden veya hükümetin kültüre doğrudan bir etkisinden söz edilmemektedir. Bundan dolayıdır ki yumuşak gücü aktif ve etkili bir şekilde kullanmak zordur. Ek olarak yumuşak güç kaynaklarının kullanımı, sert güç kaynaklarının kullanımına oranla daha yavaş işlemekte ve uzun vadede sonuca ulaşmaktadır. Bu bağlamda politikalar üretirken, yumuşak güç kaynaklarını kullanan aktörün izlediği politikalar her zaman planlanan sürede ya da öngörülen sonuca ulaşmayabilir (Nye 2005: 23, 56, 100, 114).

ABD'nin yumuşak gc kaynaklarının büyük kısmının hkmetten bağımsız olduğunu belirten Nye, yumuşak gc kaynaklarının başında geldiği Hollywood filmlerinin çoğu zaman Amerika politikalarında etkili rol aldığını ancak bazı filmlerde ise negatif bir etki yaptığını belirtmiştir. Müslümanları aşağılayıcı konuları filmlerinde işleyen Hollywood, hem Amerikan yumuşak gücünü negatif yönde etkilemiş hem de ABD'nin İşlam ülkelerine yönelik politikalarına ve ilişkilerine zarar vermiştir. Yumuşak gücün bu kontrol edilemez durumuna karşın devletler kamu diplomasisinin kullanarak bu kaynakları kontrol altında tutmaya çalışmaktadırlar. Resmi kamu diplomasisi aktörlerini devlet, doğrudan kontrol edebilme imkanına sahipken, hükümet dışı organizasyonların kamu diplomasisi faaliyetlerini ise dolaylı yollardan (istihbarat teşkilatları aracılığıyla) kontrol etmeye çalışmaktadır. Ek olarak devletler, kendi bünyesi dışında kurulan kuruluşlarla da ortak çalışmalar düzenleyerek gvenirliliklerini artırma çabasına gitmektedir (Nye 2005: 23, 56, 100, 114). Bu kısımda kamu diplomasisini ayrıntılı bir şekilde ele alarak, aslında kamu diplomasisinin yumuşak gücü artırmada önemli bir aktör olduğu anlatılacaktır.

1.4.1. Diplomasinin Tanımı

Bu çalışmanın içeriğini daha iyi anlayabilmek için diplomasi kavramının ne demek olduğunu, yazar ve düşünürler tarafından nasıl tanımlandığını bilmek önemlidir. Çünkü diplomasi tanımı sosyal bilimlerde farklı şekilde tanımlanmıştır. Bundan dolayı anlatımı gclendirmek için bir dizi tanıma başvurulmuştur.

Satow, diplomasiyi bağımsız devletlerin hkmetleri arasındaki resmi ilişkilere zeka ve taktik uygulaması şeklinde tanımlamış olup, Broglie ise diplomasinin, devletlerarası ilişkilerde sadece gücün hakim olmasını önlemek için medeniyetin yarattığı en iyi şey olduğunu söylemiştir. Edmund Burke, diplomasinin uluslararası ilişkilerde ve müzakerelerde maharetin ve yeteneğin olduğunu, Langhorn ise diplomasinin siyasi birimlerin olduğunu ve bu birimleri yönetenlerin ve onların ajanları arasındaki ilişkilerin barışıl yönetim şekli olduğunu söylemiştir. Martens kısa ve öz bir tanım yaparak diplomasinin müzakere ve bilim sanatı olduğunu belirtmiştir (Martens

1827, Aktaran: İskit 2007: 4). Ek olarak diplomasi “Politika, strateji gibi her şeyin yürütmeye dayandığı bir sanattır.” benzer tanımlar da literatürde mevcuttur.

Diplomasi, uluslararası ilişkilerin barışçıl yol ve araçlarla yürütülmesi sanatıdır. Başka bir deyimle, diplomasi, devletlerarasındaki ilişkilerin görüşmeler yoluyla yürütülmesidir. Diplomasi; dil, din, ırk, gelenekler ve görenekler açısından bir birinden çok farklı topluluklar arasında ilişki kurmaya yarayan araçların başında gelmektedir (Tuncer 2006: 11).

Diplomasi çoğu zaman dış politika kavramıyla karıştırılmaktadır. İkisinin de tanımlarının farklı olmasına rağmen bazı noktalarda birbirlerinin yerine kullanıldığı zamanlarda olmuştur. Ancak diplomasi ve dış politika kavramlarını bir bütün olarak düşünmek gerekir ve bunların ayrılmasından sonra işlevlerinin de ortadan kalkacağı unutulmamalıdır. Çünkü dış politika, aktörlerin uluslararası konjonktürdeki amaçlarının ve hedeflerinin uygulanmasıdır, diplomasi ise bu hedeflerin nasıl uygulanması gerektiğini öğreten bir yöntem, yani bir dış politika aracıdır (Tuncer 2009: 16-17). Bu bağlamda baktığımızda ikisinin ayrı bir şekilde işlenmesi durumunda, hedefe yönelik olumlu bir sonuca ulaşma ihtimali de azdır.

1.4.2. Kamu Diplomasisinin Tanımı

İngilizcede “Public Diplomacy” olarak bilinen kavramın Türkçe karşılığı Kamu Diplomasisi olarak literatüre girmiştir. Kamu diplomasisi, ilk kez 1856 yılında Londra’daki The Times gazetesinde kullanılmıştır. Burada ABD eski başkanlarından Frank Pierce, kamu diplomasisini nezaketin eş anlamlısı olarak dile getirmiştir. Ek olarak gazetede Amerika devlet adamlarının yeniden hatırlanması gerektiği savunularak “eğer düşündükleri gibi, bizi belirli bir şekilde etkilemeleri gerekirse, kendi halkı için de örnek teşkil etmeleri gerekir ve kamu diplomasisi için de çok az örnek vardır.” vurgusu yapılmıştır (Cull 2006, <http://uscpublicdiplomacy.org/blog/public-diplomacy-gullion-evolution-phrase>, 19 Nisan 2018’de erişildi). Ancak kamu diplomasisinin ortaya çıkış tarihi olarak bilinen 1965 yılında kavramın tam anlamıyla tanımı yapılmış ve birincil kaynak olarak çoğu kez kullanılmıştır. Bu tanım hem ABD diplomatı hem de Tufts

Üniversitesi Fletcher Hukuk ve Diploması Okulu Dekanı olan Edmund Gullion tarafından yapılmıştır. Bu bağlamda kavram ilk kez Edward Murrow Kamu Diploması Merkezi açılışındaki bildiriminde “Kamu diploması dış politikaların oluşumu ve idamesi üzerine halkın tutumlarının etkisiyle ilgilenir. Geleneksel diplomasının ötesinde uluslararası ilişkilerin boyutlarını, diğer ülkelerdeki kamuoyu hükümetlerinin yetiştirilmesini, özel grupların ve çıkarların bir arada etkileşimini kapsar. Başka bir ülkeyle, dış ilişkilerin raporlanması ve siyasete etkisi, iş iletişimi diplomatlar ve yabancı muhabirler olarak iletişim ve kültürlerarası iletişim süreci.” olarak tanımlanmıştır (Cull 2008: 19).

Kamu diploması hakkındaki diğer tanımlara baktığımızda Tuch (1993: 3)’e göre, “bir hükümetin ulusal amaçlarının ve güncel politikalarının olduğu kadar ulusunun fikir ve ideallerinin, kuruluşlarının ve kültürünün yabancı halklarca anlaşılması amacıyla gerçekleştirilen iletişim süreci olarak”, Rugh (2004: 1)’e göre, kamu diplomasının, bir ülkenin ulusal çıkarlarına destek sağlamak doğrultusunda yabancı halkların bilgilendirilmesi, dâhil edilmesi ve etkilenmesi olduğunu söylemektedir.

Tablo 1.6: Kamu & diploması oryantasyonu (Snow, 2008: 8)

KAMU	DİPLOMASİ
Hükümet Dışı	Hükümet
Uygulayıcılar	Dış İlişkiler Uzmanları
Gayri Resmi Etkileşim	Resmi, Dikkatli, Bilimsel Etkileşim
Aktif Kamu	İzleyici Kitle ya da Pasif Kamu
Karşılıklı Anlaşımın Olması	Anlaşımın Olması
Diyalog içerisinde olmak	Tek Yönlü Bilgilendirme
İki Yönlü Simetrik Etkileşim ve İletişim	İki Yönlü Asimetrik Etkileşim ve İletişim
Davranış Değişikliği	Davranış Değişikliğinin Olmaması

Öncelikle Snow, “kamu” kavramının sadece devlet tabanlı bir mana olarak anlaşılmasını ve kamunun aslında halk olduğunun vurgusunu yapmaktadır. Tabloya göre Snow’un kamu diplomasını, kamu ve diploması olarak ayırdığını ve arasındaki farkları ele aldığını görmekteyiz. Kamuda ilişkilerin hükümet eliyle olmadığını ancak diplomaside ilişkilerin hükümet eliyle olduğunu, kamuda faaliyetlere uygulayıcılar tarafından yön verildiğini, diplomaside ise dış ilişkiler uzmanları tarafından yön verildiğini, kamuda etkileşimlerin ve ilişkilerin gayri resmi olduğunu, diploması de ise resmi, bilimsel ve dikkatli bir şekilde olduğunu, aktif kamunun ilişkilerde önemli bir

nokta iken, diplomaside ise pasif kamudan ve izleyici kitlenin varlığından bahsetmektedir. Snow, kamunun, ilişkileri diyaloglar çerçevesinde, karşılıklı anlayış bilinciyle, iki taraflı simetrik ilişkiler kurmaya çalıştığını, ancak diplomasının ise tek yönlü bilgilendirme yöntemiyle asimetrik ilişkiler üzerine bir iletişim kurduğuna dikkat çekmektedir. Bunlardan dolayıdır ki Snow diplomaside davranışların değişmediğini, kamu da ise davranışların değişebildiğini söylemektedir.

Kamu diplomasisinin tanımlarına yönelik; Potter (2002: 45), basitçe kamu diplomasisini, hükümetin bir ulus tarafından, hedef ülkenin politikasını avantaja dönüştürmek amacıyla, başka bir ulusun kamuoyunu veya seçkisini etkilemek için yapılan çaba olarak ifade etmiştir. Malone ise kamu diplomasisinin, yabancı bir toplumun ve nihayetinde hükümetin düşüncelerini etkilemek amacıyla söz konusu toplumla gerçekleştirilen direkt iletişim olduğunu belirtmiştir (Malone 1985: 199). Frederich ise kamu diplomasisinin, hedef ülke vatandaşlarına yönelik yürütülen bilgi, eğitim ve kültür alanındaki faaliyetlerle o ülkenin hükümetini etkilemeyi amaçladığını vurgulamıştır (Frederick 1993, Aktaran: Gilboa 2008: 57). Leonard (2002: 8-9) ise eserinde kamu diplomasisinin başlıca amacının; başka ülkelerin, kültürlerin ve insanların ihtiyaçlarını anlama, yanlış algılamaları düzeltme, ortak amaçlar olabilecek sahaları arama vasıtasıyla ikili çoklu ilişkileri inşa etme olduğunu altını çizmektedir. Bu tanımlar çerçevesinde kamu diplomasisinin tanımı Türk Dil Kurumu'nda (TDK) ulusun düşüncelerini, hedeflerini, ideallerini, güncel politikalarını, kurumlarını ve kültürünü yabancı ülkelerin kamuoylarına anlatma amacıyla uygulanan politika olarak yer edinmiştir (TDK Kamu Diplomasisi, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&kelime=kamu%20diplomasisi&guid=TDK.GTS.5a06ad44ac3315.27801926, 30 Nisan 2018'de erişildi).

Eski kamu diplomasi ile yeni kamu diplomasisi arasında bazı farklar mevcuttur. Kamu diplomasisi daha geniş bir alana etki etmeyi amaçlarken aynı zamanda devletin çıkarlarını da daha geniş bir yelpaze yaymaktadır (Leonard, Stead ve Smewing 2002: 8). Cull ve Szondi eserlerinde bu farkları ve ilişkileri tablolar yardımıyla aktarmaya çalışmışlardır.

Tablo 1.7: Eski kamu diplomasisi ve yeni kamu diplomasisi (Cull 2009: 14)

Baskın Özellikler	Eski Kamu Diplomasisi (Old PD)	Yeni Kamu Diplomasisi (New PD)
Uluslararası Aktörün Kimliği	Devlet	Devlet ve Devlet Dışı Aktörler
Teknolojik Çevre	Kısa Dalgalı Radyolar Basılı Gazeteler Sabit Telefonlar	Uydu, İnternet, Cep Telefonları, Gerçek Zamanlı Haberler
Medya Çevresi	Ulusal ve Uluslararası Haberlerin Arasında Net Bir Çizginin Olması	Ulusal ve Uluslararası Haber Alanının Belirsizleşmesi
Yaklaşımın Kaynağı	Siyasi Savunuculuk ve Propaganda Teorisinin Dışa Büyümesi	Kurumsal Markalaşma ve Ağ Teorisinin Dışa Büyümesi
Terminoloji	Uluslararası İmaj Prestij	Yumuşak Güç Ulusun Markalaşması
Rolün Yapısı	Yukarıdan Aşağıya Aktörden Yabancı İnsanlara	Yatay, Aktör Tarafından Kolaylaştırılır
Rolün Doğası	Hedeflenmiş İleti	İlişkilerin İnşası
Genel Amaç	Uluslararası Ortamın Yönetimi	Uluslararası Ortamın Yönetimi

Cull'un oluşturduğu tabloda da görüldüğü gibi yeni kamu diplomasisi, eski kamu diplomasisine göre daha geniş bir çevreye etki etmeyi amaçlamaktadır. Bir tarafta devletin diplomasi aktörü olduğu diğer tarafta ise devletle beraber devlet dışı aktörlerin de etkinliği söz konusudur. Öte yandan yeni kamu diplomasisinde ilişkilerin inşası sürecinde yumuşak gücün etkin bir kavram olduğu açıkça söylenebilir. Eski ve yeni kamu diplomasisinin ortak noktaları doğal olarak mevcuttur. Bunun en önemli örneği ise uluslararası ortamın-çevrenin yönetilmesinin amaçlanmasıdır. Yeni kamu diplomasisi aynı zamanda geçmişin önemini reddetmemekle hatta iki kat daha fazla önem vermektedir. Bu, kamu diplomasisinin daha etkin bir şekilde fayda vermesini sağlamaktadır (Cull 2009: 24-25).

Tablo 1.8: Geleneksel ve 21.yy kamu diplomasisinin karşılaştırılması (Szondi 2008: 11)

	Geleneksel Kamu Diplomasisi	21. Yüzyıl Kamu Diplomasisi
Koşullar	Devletler Arasındaki Gerilim, Çatışma	Barış
Hedefler	Değişken Davranışlarla Hedef Ülkedeki Politik Değişimi Sağlamak	Uygulayıcı Aktörün Dışarıdaki İmajını Olumlu Yönde Etkilemek İçin Ekonomik ve Politik Çıkarlara Destek Sağlamak
Stratejiler	İkna Halkaları Yönetmek	İlişkiler Kurmak ve Sürdürmek Halklarla İlişki Kurmak
İletişim Tarzı	Tek Yönlü Monolog İletişim	Çift Yönlü Diyalog
Araştırma	Eğer Varsa	Geri Bildirime Dayalı Bilimsel Araştırmalar
Mesaj İçeriği	İdeoloji, Çıkarlar, Bilgi	Fikirler, Değerler, İşbirliği
Hedef Kitleler (Halklar)	Hedef Ülkenin Halkı, Mesaj Göndericiler ve Alıcılar	Bölgelere Ayrılmış, İyi Tanımlanmış Halk ve Yerli Halk Katılımcılar
Kanallar	Geleneksel Kitle İletişim Araçları	Genellikle Kişileştirilmiş Eski ve Yeni Medya Ağları
Bütçe	Hükümet Tarafından Desteklenen	Kamusal ve Özel İş Birlikleri

Szondi de, Cull gibi eski kamu diplomasisi ile yeni kamu diplomasisi arasındaki farklardan bahsetmiştir. Bu bağlamda Szondi'nin geleneksel ve 21.yy kamu diplomasisini karşılaştırarak ortaya çıkardığı tablo iki kamu diplomasisi arasındaki farkları anlatmaya çalışmaktadır. 21.yy kamu diplomasisi, ideolojileri ya da çıkarları temel almanın yerine fikirleri, değerleri ve iş birliğini öngören, çift yönlü diyalogu savunan, karşı devletin halkıyla sağlam ilişkileri kurmayı hedefleyen, kendi devletinin imajını ve prestijini yükseltmeyi amaçlayan kavram olarak geleneksel kamu diplomasisinden ayrılmaktadır. Öte yandan yeni kamu diplomasisinde devlet ya da devlet dışı faaliyetler, yabancı toplumlardaki insanları hedef almaktadır. Bu bağlamda eski kamu diplomasisinde devletten, yabancı devlete bir etki söz konusuysen yeni kamu diplomasisinde odak nokta yabancı toplumlardaki insanların tutum ve davranışlarıyla ilgilenmektedir (Saddiki 2006: 97).

Aslında devletin farklı devletlere yatırım yapmayı düşünmesi ve bunu yatırım yaptığı devletin halkını temel alması, eski (geleneksel) kamu diplomasisinden, yeni kamu diplomasisine geçişin başladığını göstermektedir. Eski kamu diplomasisi uyarıcıları, diğer devlette karşılık bulabildikleri makamla irtibat halindeyken, yeni kamu diplomasisi uyarıcıları, devletin her bir makamında karşılık bulabilmekte (halktan yönetim kadrosuna kadar) ve bu sayede daha etkin sonuç alınabilmektedir. İşte bu yeni kamu diplomasisine geçişin başlıca sebeplerinden sayılmaktadır (Ross 2002: 75). Öte yandan eski kamu diplomasisi de faaliyetlerin gizlilik içerisinde yürütülmesine ve karşı devletin davranışlarının önemsenmesine karşın yeni kamu diplomasisinde yapılan faaliyetlerin saydamlığının ve açıklığının ve karşı devletin halkının davranışlarının öneminden bahsetmek mümkündür (Rosen ve Wolf 2004: 4).

Devletin karşı devlete olan iletilerinin sadece resmi organlara olmaması, aksine daha yoğun olarak devletin halkına yönelik olması bunun göstergelerindedir (Potter 2002: 3). Bu bağlamda yeni kamu diplomasisinin etkileyebildiği halk sayesinde aktörün, karşı aktöre daha rahat bir biçimde baskı mekanizması kurduğu söylenebilir (Gilboa 2008: 57). Öte yandan da yeni kamu diplomasisinin amacının farklı devletlerin kültürlerini, halkının ihtiyaçlarını bilmek, devletlerarasındaki yanlış anlamaları ve algıları düzelterek ortak çalışma, iş birliği sahaları inşa etmektir. Bu, devletlerin

çıkarlarının daha geniş bir yelpazeye yayılmasını ve menfaatlerin artmasını sağlayacaktır (Leonard, Stead ve Smewing 2002: 8).

Kamu diplomasisi yumuşak gücü artırmada önemli bir araçtır. Bu bağlamda da yumuşak gücün kaynaklarının aynı zamanda, kamu diplomasisinin kaynaklarıdır sonucuna varılabilir. Yani devletin kültürü, siyasi değerleri, iç ve dış politikaları, refah düzeyi, eğitim seviyesi, medya vb. unsurların hepsi kamu diplomasisi kaynakları arasındadır. Devletler bu kaynaklar çerçevesinde diğer devletlerin halklarına yönelik yapmış olduğu faaliyetlerle doğrudan halkı cezbetmeye, gönüllere girmeye çalışır bu da yumuşak gücün artmasını doğrudan etkilemektedir. Devletin bu kaynakları başarılı ve etkin bir şekilde kullanması aslında kamu diplomasisinde de başarılı olunacağına göstergesidir. Daha önce de belirtildiği gibi devlet çoğu zaman yumuşak güce doğrudan bir etki sahibi değildir. Ancak kamu diplomasisinde devlet, kontrolü elinde tutmayı ve gerek hükümet dışı organizasyonlara gerekse kendi kurumlarına faaliyetler konusunda destek vermeyi önemsemektedir (Aydın ve Aydoğan 2011: 55–56).

Kamu diplomasisi faaliyetleri bazı araçlar tarafından yürütülmektedir. Devlet, devletin kurduğu örgütler, bakanlıklar, devlet dışı organizasyonlar, sivil toplum kuruluşları (STK) vb. araçlar kamu diplomasisi araçları olarak tanımlanabilir. Genel anlamda devlet, kendisi dışındaki kamu diplomasisi araçlarını desteklemekte ve kontrol etmeye çalışmaktadır (Szondi 2008: 17-18). Daha da açılacak olursa STK'lar, eğitim kurumları, kanaat önderleri, medya-haber, televizyon kanalları ve radyo kanalları, baskı grupları, uluslararası işletmeler, devlet üstü kuruluşlar gibi araçlar kamu diplomasisini iletmek için kullanılan araçlara örnek verilebilir. Bu araçların bazıları sonraki bölümlerde daha detaylı bir şekilde işlenecektir.

Mark Leonard, kamu diplomasisinin 3 boyutlu olduğunu savunmaktadır. İlk boyutun haberlerin yönetimi, ikinci boyutun stratejik iletişim olduğunu ve üçüncü boyutun ise ilişki kurmak üzerine olduğunu söylemektedir. Bu üç boyutun hepsi birbirinden ayrı öneme sahiptir. Kamu diplomasisinin ilk boyutu olan haberlerin yönetimi; gerek ulusal meseleleri gerekse uluslararası meseleleri öte yandan iç ya da dış politikadaki hareketlenmeleri devletin kendi görevlileri-kurumları ya da devletin

desteklediği devlet dışı kuruluşlar vasıtasıyla diğer devletlerin halklarına ilk ağızdan duyurmaları kamu diplomasisi için çok önemlidir. Çünkü devletin içinde yaşanan bir olumsuzluğu, devlete karşı olan görüşler diğer devlet halkına yanlış ya da eksik anlatabilmekte ve bu da devletin prestijini ve imajını zedeleyebilmektedir. Bu örnek üzerinden gidilirse basın yayın yönetiminin iyi yapılması sonucunda yanlış anlaşılmalardan ortadan kalkarak devletin imajı basit haber yöntemleriyle zedelenmeyecek aksine devletin imajı–prestiji artacaktır. Kamu diplomasisinin ikinci boyutunda stratejik iletişim vardır. Stratejik iletişim, devletlerin belli başlı politikaları markalaşma yoluna giderek verdiği mesajlar ile diğer aktörlerin halkları ile iletişim kurma çabasıdır. Politikadan ticarete, turizmden yatırıma vb. konularda verdiği mesajlarda devlet, diğer devletlerin halkıyla aslında stratejik bir iletişim kurmaktadır (Leonard, Stead ve Smewing 2002: 12–14).

Devletin farklı kurumlarının, planlı bir şekilde imaj yükseltmeye yönelik planları vardır. Bu çoğu zaman olumlu yönde sonuç vermektedir. Ancak bazen ise olumsuz sonuçlar da ortaya çıkabilir. 1990 yılında İngiltere’yi modern bir ülke olarak gösteren British Council’in yanı sıra İngiliz turist ofisinin de kültürel tanıtımlarıyla beraber İngiltere markalaşma adımları atmıştır. Ancak 2003 yılında, yürütülen faaliyetlere rağmen Irak savaşında ABD’nin yanında olan İngiltere, ABD’nin hizmetkârı olarak görülmeye başlamış ve İngiltere istenmeyen bir imaj ile karşı karşıya kalmıştır (Nye 2005: 109).

Kamu diplomasisinin son boyutu ise ilişki kurmaktır. Bu boyutta devlet diğer devletlerin halkıyla doğrudan ya da dolaylı olarak ilişki kurmaya çalışmaktadır. Bu kamu diplomasisinin en uzun vade gerçekleştirebileceği bir plandır. İlişki kurmada devlet; burslar, değişim programları, eğitimler, seminerler, konferanslar vb. kanalları kullanarak karşı devlerin salt halkı ile etkili bir iletişim ve ilişki kurma peşindedir. Öte yandan bu boyutta politikacılarla, iş adamlarıyla, kültürel girişimcilerle, akademisyenlerle vb. kesimlerle ilişkileri inşa etmek dış politikada etkin olabilmek ve imajı doruk noktasına taşımak için önemli bir aşamadır (Leonard, Stead ve Smewing 2002: 18). Enver Sedat, Helmut Schmidt, Margaret Thatcher vb. gibi dünya liderlerinin ABD’ye kültürel değişim programlarıyla ya da akademik değişim

programlarıyla gitmesi ABD dış politikası için geleceğe yönelik çok faydalı bir etki oluşturmuştur. Bu bağlamda bakıldığında ilişkilerin inşası boyutu kamu diplomasisi için önemli bir yere sahiptir (Dale ve Johnson 2003: 107).

Devletler, kamu diplomasisini etkin bir şekilde verimli kullanabilmek için bazı araçlar ve metotlar kullanmaktadırlar. Her bir devlerin kullandığı araçlar aynı olmamakla beraber aynı araçların önemi devletten devlete de fark edebilmektedir. Genel olarak sıralamak gerekirse; kültürel vasıtalar, ekonomik vasıtalar, askeri vasıtalar, eğitim vasıtaları ve kuruluşlar diyebiliriz. Daha özele inmek gerekirse; devlet merkezli kuruluşlar, devlet dışı kuruluşlar, ulusal ve uluslararası üniversite ve okullar, değişim programları, özel medya kuruluşları, resmi medya kuruluşları bu araçlardan sadece birkaçıdır (Karadağ 2016: iv). İleriki bölümlerde Türkiye'nin kamu diplomasisi politikasında verimli bir şekilde kullandığı ve kullanmaya yönelik adımlar attığı bu araçlar detaylı bir şekilde incelenecektir.

1.5. Neoliberalizm ve Kamu Diplomasisi

Uluslararası ilişkiler teorilerinin ya da düşünürlerin ele aldıkları ve çözüme kavuşturmak istedikleri en önemli noktalardan birisi barış ortamının tesis edilmesidir. Uluslararası barış ortamının tesis edilmesi bir amaç olarak düşünüldüğünde, bu amaca da ulaşmak için bazı araçları kullanmak gerekmektedir. Bu amaca ulaşılabilme için neoliberalizm ve kamu diplomasisinin bu noktadaki ilişkisi ve önemi anlatılmaya çalışılacaktır.

Dünya bir bütün olarak ele alındığında, egemen devletlerin birbirleriyle olan ekonomik, askeri ve siyasi ilişkilerine dikkat çekilmekte, önem atfedilmekte ve diğer güçsüz devletler bir anlamda dışlanmaktadır. Ancak Burton, “Dünya Toplumu” kavramını ortaya atarak bu kavramın ekonomik, siyasal, toplumsal ve hükümeteş olmayan ilişkileri de kapsadığını belirtmektedir. Burton, bu durumu Bilardo Topu ve Örumcek ağı modeli olarak iki kavramla açıklamaktadır. Bilardo topu modeli, devletlerarasındaki ilişkileri güç merkezli ele almaktadır. Ancak neoliberal sistemde

bilardo topu modelden ziyade örümcek ağı modeli yer edinmiştir. Örümcek ağı modelinde güç tek başına bir anlam ifade etmemekle beraber egemen devletleri merkeze almamaktadır. Örümcek ağı modelinde hükümet dışı aktörlerin; ekonomik, teknolojik ve ticari gelişmeler sonunda artış göstermesi ve etkin rol oynaması egemen devletlerin merkezden uzaklaşmasına neden olmuştur. Bu modelde tüm ilişkiler (iç ve dış ilişkiler) iç içe geçmiş ve birbirlerini etkilemektedir. Devletler kendileri dışındaki devletlerin de varlığını kabul ederek; bireyleri, baskı gruplarını ve örgütleri yani aktör dışındakilere de dahil ederek çok aktörlü ilişki anlayışını benimsemektedir (Burton 1993, Aktaran: Arı 2004: 343-344). Öte yandan devlet içi birimler arasında varlığını bildiğimiz uzlaşının, müzakerenin, işbirliğinin ve şeffaflığın devletlerarasında da olması uzun vadede barış ortamı yaratarak sorunlara çözüm olacağı düşünülmektedir (Oğuzlu 2014: 143).

Geçmişten günümüze doğru savaş tarihini incelendiğinde; yakın tarihe yaklaştıkça devletlerarasındaki savaşların azaldığını görmekteyiz. İster istemez savaşların azalma sebeplerini araştırmaya yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bu bağlamda da hükümet dışı organizasyonların artmasıyla beraber, devletlerarasındaki ilişkilerin arttığı da gözlemlenmiştir. Bu organizasyonlar belli başlı konularda aktif rol üstlenerek devletleri birbirlerine bağlayıcı bir görev üstlenmiştir. Bu da bir anlamda barış ortamını tesis etmiş, hem savaşları hem de savaşlarda ölen insanların sayısını azaltmıştır (Wiltse 2014: 134-135).

Neoliberal teorinin temel savlarından biri devletlerin varlıklarına ek olarak devlet dışı varlıkların, STK'ların, ulusal ve çok uluslu şirketlerin, varlığını kabul etmesi ve bunları bir bütün olarak görmesidir. Öte yandan neoliberaler, bu varlıkların uluslararası ilişkilere doğrudan ya da dolaylı yollardan etki ettiğini savunmaktadır. Sonuçta yine devleti tek merkeze almamaktadır. Diğer bir savın da ise neoliberaler, sert güç olgusu olan askeri gücün öneminin diğer güçler karşısında eşit durumda olması gerektiğini ve barış ortamının bu şekilde tesis edilebileceğini savunmaktadır (Demir ve Varlık 2013: 80).

Savaşlara sebep olabilecek, gizli kapalı, içten pazarlıklı ve kötü niyetlerle hazırlanan anlaşmalar barış ortamının tesisi için engeller oluşturmaktadır. İyi niyetli ve

şeffaf ortamda yapılan anlaşmalar ise barış ortamının tesisi için önem arz etmektedir. Bunlara ek olarak yapılan anlaşmalarda, devletlerin küçüklük büyüklük durumu göz ardı edilerek haklarına saygı duyulması gerekmektedir. Bunları yaparken yeryüzünün tüm insanların ortak sahibi olduğu kabul edilmeli ve dünya vatandaşlığına vurgu yapılması gerekmektedir. Bunlara ek olarak kamuya açık şeffaf diplomatik ilişkilerin kurulmasını, insanların ticaretinin önündeki engellerin kaldırılmasını da savunan Wilson maddeleri barış ortamının tesisi için Kant'ın ifadelerini destekler niteliktedir. Çünkü devletlerin tüm kaynaklarını, askeri konulara yatıran bir kurum olmadığı görüşündedir (Wiltse 2014: 136-140).

Siyasi tarihe baktığımızda, eskiden sert güce yani askeri güce sahip olan aktörlere güçlü devlet gözü ile bakılmaktaydı. Ancak günümüze gelindiğinde bu anlayış yerine “Tüccar devlet, güçlü devlet” anlayışının yer edindiği görülmektedir (Wiltse 2014: 142). Neoliberal teorinin savunduğu en önemli savlardan bir diğeri olan serbest ticaret anlayışı, aynı zamanda da kamu diplomasisini yani yumuşak gücüde etkilemektedir. Şöyle ki, devletlerin, ticaretle uğraşanlara para ve mal değişimi sırasında engel olmaması, hukuki anlamda katı kanunları uygulamamaları, diğer devletler ve devletlerin halkları arasında bir etkileşime sebep olacaktır. Serbest ticaret aslında iki devletin toplumu arasındaki kültür perdesini kaldırmakta ve toplumların birbirlerine yaklaşmasını sağlamaktadır. Toplumların birbirlerini yakından tanıması bir yandan da hükümetlerin diğer aktörlere karşı alacakları zarar verici kararları da en aza indirgenmesi düşünülmektedir. Aslında bu nokta da sert gücün seçilebileceği durumlarda kamu diplomasisinin/yumuşak gücün devreye girmesi beklenerek bu kararlardan vaz geçilebileceği vurgulanmaktadır (Donnelly 2013: 109).

Uluslararası ticaret, farklı kimliklerin karşılıklı olarak birbirlerini tanımalarına yol açmakla beraber çoğu zaman dostluk bağlarını kuvvetlendirmekte ve barış düzenini tesis etmektedir. Ek olarak uluslararası ticaret, devletlerin karşılıklı olarak barış beklentisine dayanmaktadır. Öte yandan karşı karşıya gelen devletler ticaretlerini bitirmezler ancak barış ortamına oranla aldıkları riskler ve bedeller artmaktadır (Russett 2016: 117).

Kamu diplomasisinde, ekonomik ilişkileri güçlendirmek ve işbirliği içerisinde bulunmak devletlerarasındaki bağı kuvvetlendirmektedir. Buna karşılıklı ekonomik bağımlılık olarak da bakabilir. Karşılıklı ekonomik bağımlılık aynı zamanda savaş ortamının oluşmaması için de bir zemin niteliğindedir. Şöyle ki, devletlerarasındaki farklı kurum ve kuruluşların birbirleriyle olan dolaylı ya da dolaysız ekonomik ilişkilerin artması devletlerin birbirlerine olan bağımlılıklarını ve bağılıklarını artırmaktadır. Devletler olası savaş durumunda bu bağılılığın bozulabileceğini varsayarak ve toplumun büyük kısmının zararlı çıkabileceği düşündüklerinden savaştan kaçınmaya ve ekonomik bağımlılıklarını artırmaya yönelik hamleler yapmaktadırlar (Stone 1994: 461). Öte yandan bu ekonomik ve ticari ilişkilere yapılan katkıların artması devletlerarasındaki barış ortamını korumakta ve güçlendirmek için zemin hazırlamaktadır (Russett 2016: 117). Neoliberalizm, ekonomik ve ticari düşünceleri ile hareket eden devletlerin, savaşmaktan ve savaşmanın sonucunda ortaya çıkabilecek olan ekonomik külfetten kaçınmalarını sağlayacaktır (Arı, 2004: 377-378).

Askeri, siyasi ve ekonomik ilişkiler genel olarak üzerinde durulan konular olmuştur. Ancak toplumsal ilişkiler ise arka perde de kalmıştır. Aslında bu noktada toplumsal ilişkilerin devreye girmesi gerekmektedir. Spor müsabakalarından, turizme, göç etkileşiminden, eğitime kadar ve birçok konu toplumsal etkileşimi ve ilişkileri etkilemektedir (Arı, 2004: 347).

Neoliberalleri, diğer uluslararası ilişkiler teorilerinden ayıran bir özellik ise güvenlik konulu gündemleri tek bir merkeze almamaktadır. Özellikle dış politikada güvenlik konusu dışında; ticaret, göç, sağlık, insan hakları vb. konular da konuşulmaya, tartışılmaya ve bunları da içeren politikalar oluşturulmaya başlanmıştır. Son zamanlarda teknoloji ve iletişimin küreselleşmesi, devletleri güvenlik dışında farklı konularda da düşünmeye ve politika yapmalarına itmiştir (Holsti 1995, Aktaran: Arı 2004: 368-369).

Ticari ilişkiler, haberleşme, yurt dışı iş ve turistik seyahatler vb. olgular ve bunlara ek olarak dini topluluklar, toplumsal ilişkileri güçlendirmektedir. Bu olgular genel anlamda devletlerin denetimi dışında gerçekleşmektedir. Devletler, kendilerini ne

kadar merkezi konumda düşünürlerse düşünsünler toplumsal ilişkileri göz ardı edemez ve bu ilişkilerin uluslararası olayları etkilediğini bilmektedirler (Arı 2004: 407).

Kamu diplomasisini etkin bir şekilde kullanmak isteyen bir aktör insan haklarına özellikle önem vermelidir. İnsan haklarına gerekli önemi veren bir devletin, aynı orantıda çekiciliği de artmakta ve dolayısıyla yumuşak gücü artmaktadır. Buna ek olarak neoliberal teoride dünya barışının sağlanması insan haklarının ulusal ve uluslararası ortamda korunmasıyla gerçekleşeceği ve devletlerin bu sayede işbirliğinin artacağından bahsetmektedir (Kaya ve Sandıklı 2012; 138). Uluslararası hukukun ve insan haklarının gelişmesi üzerinde duran neoliberaler bunların çok taraflı diplomasi sonucunda gelişebileceğine inanmaktadırlar.

Doyle'a göre, sadece neoliberal demokrasiler, birbirleriyle olan ilişkilerde güç kullanmaktan imtina ederler. Demokratik bir şekilde yönetilen ve demokrasiyle bütünleşmiş aktörler birbirlerini savaş ve çatışmana ortamına sürüklemeyiz. Çünkü savaş ve çatışma ortamının; ticaretin, ekonomik ilişkilerin ve barış ortamının bozulmasından çekinirler. Öte yandan demokrasi ile bütünleşmiş devletler savaş ve çatışma kararlarını alırken otoriter devletlerin aksine kamuoyunun fikirlerini ön planda tutmakta ve savaş veya çatışma kararını tek başına alamamaktadır. Demokrasi, devletleri istikrarlı bir düzene, işbirliğine ve dolayısıyla hem iç hem de dış siyasette barışçıl politikalar izlemeye sürüklemektedir. Bu da savaştan, çatışmadan ve belirsizlikten uzak bir barışın tesisi anlamına gelmektedir (Donnelly 2013: 87).

Kamu diplomasisine önem veren ve etkin bir şekilde kullanan devletler aslında işbirliğine açıktırlar ve politikalarını bunun üzerine kurmaktadırlar. Kamu diplomasisinde de neoliberal teoride olduğu gibi hiçbir zaman sıfır toplamlı bir oyun yoktur. Devletlerin, kazanma oranları değişmekle beraber iletişime ve etkileşime dayanan bir ilişki ve işbirliği mutlak suretle iki devleti de negatif ya da pozitif yönde etkilemektedir. Bu da kamu diplomasisinin, sıfır toplamlı bir oyun olmadığına göstergesidir (Demir ve Varlık 2013; Folker 2016).

Neoliberal teori sert güç savından ziyade çekicilik ve cazibe oluşturma olgularından yararlanarak politikaların uygulanmasını, çok kutuplu ilişkilerin geliştirilmesini savunmaktadır. Bunların gerçekleşmesi için ise, özellikle kurumlar ve örgütler gibi araçların oluşturulmasını ve bunların etkin bir şekilde kullanılmasını gündeminde tutmuştur. Bir anlamda yumuşak güç kavramı da bu noktada ortaya çıkmıştır denilebilir (Demir ve Varlık 2013: 80).

Uluslararası ilişkiler kuramlarından olan neoliberalizm ile yumuşak güç araçlarından biri olan kamu diplomasisi iç ve dış ilişkilerde birbirlerini destekleyici ve tamamlayıcı niteliktedir. Genel olarak bu ikisinin ilişkisine bakıldığında birden fazla ortak noktanın varlığından bahsedilebilir. Özellikle neoliberal kuramı benimsemiş devletlerin iç ve dış politika ilkelerine son dönemlerde etki eden kamu diplomasisi kavramı, devletlerin izlemiş olduğu dış politika hamlelerini kabul ettirmede, cazibe ve çekiciliğini kullanmaya başladığı söylenebilir. Barışın tesisi için izlenen politikaların altını dolduran ikili ve çoklu işbirliklerini geliştirilmesi, devlet dışı organizasyonlara verilen önem, insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi değerler hem neoliberalizmin hem de kamu diplomasisinin ortak noktalarından bazılarıdır. Neoliberalizm ilkelerine önem veren devletler, ekonomik olarak güçlenmek ve refaha erişmek için uluslararası ticarete serbest ticaret anlayışına göre hareket etmektedir. Serbest ticaret, ekonomik refaha erişmek için kullanılmakla beraber uluslararası barış tesisi için de önemli bir yer kaplamaktadır.

Serbest ticaret anlayışının, neoliberalizm ile kamu diplomasisi arasındaki ilişkiyi anlayabilmek için yardımcı olacağı düşünülmektedir. Neoliberalizmin bu anlayışı kamu diplomasisi faaliyetlerine yol açmakla beraber kuramı güçlendiren sonuçları da beraberinde getirmektedir. Serbest ticaret anlayışı ile beraber uluslararası ticaretin önündeki engellerin karşılıklı olarak kaldırılması başta ekonomik refahla beraber birçok olumlu etken doğurmaktadır. Serbest ticaretin önündeki engellerin kaldırılması demek, aynı zamanda farklı insan topluluklarının arasındaki perdeyi de kaldırmak demektir. İnsanların karşılıklı olarak etkileşimi, farklı toplumlar arasında olan ön yargıların da kalkmasına sebep olacaktır. Bu bağlamda serbest ticaret anlayışı, toplumlar arasındaki

işbirliğinin gelişmesine yol açmakla beraber uluslararası dostluğun kuvvetlenmesi ve barışın tesisi için de büyük bir zemin hazırlamış olacaktır.

İlişkilerin artması, bir devletin diğer devletin kamuoyuna ulaşmasındaki yolları da açacaktır. Yani kamu diplomasisi faaliyetlerinden olan, öğrenci değişim programları, insani yardımlar, spor müsabakaları, kültürel etkinlikler vb. birçok faaliyetlerin gerçekleştirilmesi kamuoyuna erişimi kolaylaştırmaktadır. Öte yandan bu ticaret anlayışıyla beraber birçok resmi ikili ve çok taraflı işbirliği ve ilişki oluşacak; ortak çıkar anlayışı güçlenecektir. Bu bağlamda ise ortak çıkarlara zarar gelmemesi için devletler savaş ve çatışmalardan uzak kalacaklardır. Serbest ticaret anlayışı aynı zamanda devlet dışı organizasyonlarında aktif rol aldığı ve devletlerin dış politikalarını etkilediklerini söylemek doğru olacaktır. Uluslararası geçerliliği olan devlet dışı organizasyonlar/örgütlere üye olan devletler çıkarını büyük bir alana yayabilmektedirler. Bu gibi neoliberal ilkeler aynı zamanda kamu diplomasisi gereklerindedir. Tekrar hatırlayacak olursak kamu diplomasisi de uluslararası örgütlerin önemine, kamu ve özel iş birliklere, ekonomik ve politik ortak çıkarlara atıflarda bulunmaktadır.

Devletler özellikle dış politikalarını uygulamakta ve diğer devletleri ikna etmekte zorlanmaktadırlar. Neoliberalizm kuramını benimseyen ve kamu diplomasisi faaliyetlerini etkin bir şekilde kullanan devletler ise bir anlamda bu işte daha başarılıdırlar. Çünkü diğer kuram ve kavramlarda eşine pek rastlanmayan ortak çıkarlar ve değerler yani sıfır toplamlı olmayan bir oyun söz konusudur. Buna ek olarak bir çok alanda işbirliği ve iletişim kurma imkanı sağlayan neoliberal kuram ve kamu diplomasisi özellikle dış politikadaki başarılı adımların atılmasını kolaylaştırmaktadır. Öte yandan iç politikada en önemli konulardan biri olan ekonomi, neoliberal kuramın ilkelerinden olan serbest ticaret ve serbest piyasa ekonomisi sayesinde ortaya çıkan etkileşim ve işbirlikleri ile daha kolay ve hızlı gelişecektir. Tüccar devlet güçlü devlet anlayışı; gerek bölgesel gerekse küresel hem devletlerle hem de devlet dışı organizasyonlarla çıkarlarını geniş bir coğrafyaya yayan, aynı zamanda ticaretle beraber kamuoyu üzerinde de pozitif etki bırakan bir anlayıştır. Buna göre neoliberal kuram ve kamu diplomasisinin önemi çok büyük bir yer kaplamaktadır.

SSCB'nin yıkılmasından sonra demokratik rejimlerin sayısı artmıştır. Bu da kamu diplomasisi faaliyetlerinin önemine daha da artırmıştır. Çünkü demokratik rejimlerde halkın yönetime daha aktif katılması ve söz hakkının artması sonucunu doğurmuştur (Telatar 2014: 257-258). Bu bağlamlar da bir devletin uygulamış olduğu kamu diplomasisi faaliyetleri eğer diğer devletin halkı üzerinde pozitif yönde sonuç doğurursa bu daha sonrasında diğer ülkenin dış politikalarını değiştirmede kolaylık sağlaması anlamına gelmektedir. Öte yandan bir devletin içinde bulunana devlet dışı organizasyonlar olarak adlandırılan STK'lar yani devlet dışı kamu diplomasisi aktörleri yapmış oldukları faaliyetlerle bayrağını taşıdığı devletin dış politikasını etkileme gücüne sahip olur. Buna ek olarak da bu kamu diplomasisi aktörleri diğer devletlerin halklarına yönelik yapmış olduğu faaliyetlerle o devletin öncelikle iç politikasını etkileyeceği için dolaylı yollardan da o devletin dış politikasını etkileme kabiliyetine sahiptir. Bu da iç politika unsurlarının, hem kendi devletlerinin hem de faaliyet gösterdikleri diğer devletlerin dış politika adımlarına yön verebileceğini göstermektedir.

Neoliberalizm göre iç politika, dış politikayı belirlemektedir. Yani dış politika, içeride aktör olan toplumsal gruplar tarafından belirlenir. Öte yandan kamu diplomasisi de, devletlerin halkının görüşlerini etkilemeyi amaçlayan faaliyetler bütünüdür. Bu doğrultuda bakıldığında kamu diplomasisi; neoliberalizme göre dış politikayı belirleyen içsel aktörleri etkilemeye yönelik faaliyetler gerçekleştirmektedir. Bu nedenle neoliberalizmin, iç politika ile dış politika arasındaki kurmuş olduğu ilişki, kamu diplomasisinin bir dış politika aracı olarak önemini açıklamak için uygun bir perspektif sunmaktadır.

II. BÖLÜM

2. SOĞUK SAVAŞ SONRASI TÜRK DIŞ POLİTİKASI VE KAMU DİPLOMASİSİ

Soğuk Savaş süreci, halkların üzerinde bir baskıya sebep olmaktaydı. Bu da kamu diplomasisi faaliyetlerine verilen önemi dolaylı yollardan azaltmıştı. ABD bile mesajlarını dünyaya iletmekte zayıf kalmıştı. Ancak Soğuk Savaşın bitmesi öncelikle uluslararası konjonktürde birincil konu olan güvenlik konularının da gündemden yavaş yavaş çıkmasına sebep olmuştur. Bunu takip eden süreçte ise halkların üzerindeki baskı kısmen de olsa azalmış ve halk taleplerini daha rahat dile getirmeye başlamıştır. Bu bağlamda, Soğuk Savaşın tam anlamıyla bitmesi, kamu diplomasisine verilmesi gereken değeri hatırlatmıştır. Teknolojinin ve iletişiminin gelişimi, STK'ların sayısının artması Soğuk Savaş sonrasında ortaya çıkan gelişmelerden bazılarıdır. Bu gelişmeler, uluslararası düzeni oldukça değiştirmiş ve kamu diplomasisine verilen önemi artırmayı başarmıştır. Leonard da, hükümetlerle kurulan iletişim kadar, onların halklarıyla da iletişim kurmanın ve bu alanda yatırım yapmanın gereğinden bahsetmektedir (Leonard, Stead ve Smewing 2002: 2-95). Diğer yandan Soğuk Savaşla beraber küreselleşmeye-etkileşime girmeye başlayan dünyada, farklı sorunlar da uluslararası gündeme konu olmuştur. Başta iç ve dış güvenlik konularının olduğu, iklim değişiklikleri, nükleer silahlanma yarışı, salgın hastalıkları vb. gibi konular, bunlardan bazılarıdır. Devletler bu konular özelinde küresel çıkarları için kamu diplomasisi ve faaliyetlerine başvurmak zorunda kalmıştır (Wyne 2008: 42)

2.1. 1990'lar Türk Dış Politikasında Kamu Diplomasisi

1989'da Doğu Bloku'nun çökmesi, Soğuk Savaşın sona ermesi ve çokuluslu iki sosyalist federasyon olan; Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ve

Yugoslavya'nın dağılması, dünya dinamiklerinin ve dış politikaların değişmesine de neden olmuştur. Soğuk Savaş sonrasındaki dönemde yeni bir ortam oluşmaya başlamıştır. Bu bağlamda ortaya çıkan durum, beraberinde yeni olanakları ve yeni sorunları da getirmiştir (Kut 2002: 7). Bu bölüm altında Soğuk Savaş sonrası Türk Dış Politikasının genel hatları kısaca ele alınarak dış politikada kamu diplomasisi incelenecektir.

2.1.1. 1990'larda Türk Dış Politikasının Genel Hatları

SSCB'nin varlığı birçok ülkeye olduğu gibi Türkiye için de bir tehdit oluşturmaktaydı. Buna bağlı olarak Türkiye, Soğuk Savaş sürecinde bu tehdide karşılık Batı Bloku'nda yer almıştır. Nihayet, Doğu Bloku'nun dağılması, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve SSCB'nin de dağılmasıyla beraber Sovyet tehdidi sona ermiştir (Demir ve Hale 2003: 202). Bu çift kutuplu sistemin sona ermesi her ülke kadar, 45 yıl Batı Blokunda yer alan Türkiye için de şaşırtıcı olmuştur. Türkiye, Batı Bloku'nda olması sebebiyle, Soğuk Savaştan tamamıyla olmasa da galip çıkmıştır (Kut 1998: 46). Türkiye, bu süreçte dış politikasını genel anlamda çift kutuplu sisteme göre çizmekteydi. Ancak bu sistemin çöküşü Türkiye'nin karşısına farklı olanaklar ve sorunlar çıkarmış ve Türkiye'nin dünya içerisindeki konumu, geleceği ve önemi, Türkiye'de ve diğer ülkelerde tartışmaya sebep olmuştur. Bu durumlar Türk Dış Politikasının tekrar ele alınarak düzenlenmesi gerektiğini gündeme getirmiştir (Oran 2002: 232).

SSCB'nin parçalanmasıyla Kafkas Bölgesinde, Orta Asya Bölgesinde ve Karadeniz Bölgesinde irili ufaklı birçok yeni devletler de ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda Yugoslavya'nın dağılması sonucunda da birden çok ülke bağımsızlığını ilan etmiştir. Bu coğrafi değişim sonucunda Türkiye'nin daha aktif bir dış politika izlemesi gerekliliğinin kaçınılmaz olduğu düşünülmektedir (Kut 2002: 9).

Soğuk Savaş döneminde Batı Blokunda ve Kuzey Atlantik Antlaşma Örgütü'nde (NATO) yer alan Türkiye'nin jeostratejik önemi, Soğuk Savaş sonrasında SSCB'nin dağılmasıyla beraber tartışmalara sebep olmuştur. Kimilerine göre Rusya'nın iç

sorunlarına gömülmesi, bazı sınırlarda Türkiye'nin bölgede ortaya yeni çıkan, güçsüz devletlerle baş başa kalması demektir ve Türkiye'nin, komşularının güçsüzlüğünden dolayı güçlü olduğu yönündeydi (Oran, 2002: 232). Kimi görüşlere göre SSCB'nin yıkılmasıyla Doğu Akdeniz'de güvenlik probleminin bitmesi Türkiye'nin de uluslararası arenada etkisinin azaldığına yöneliktir. Kimi görüşler ise Türkiye'nin stratejik önemini yitirmiş olmasına yöneliktir (Demir ve Hale 2003: 203).

Soğuk Savaş'tan sonra komünizmin ortadan kalkması, ABD açısından Türkiye'nin önemini azaldığını göstermekteydi. Ancak kısa süre sonra patlak veren Körfez Savaşı'ndan sonra ABD, Dual Containment (Çifte Kuşatma) adlı politikasını uygulamaya başlamıştı (Oran 1996: 360). ABD, İngiltere ve Fransa'nın Türkiye'deki İncirlik Üstünde üslenmesi bu politika için kritik ve önemliydi (Altunışık 2009: 73). Bu politikanın uygulanmasında Türkiye'nin jeopolitik konumunun önemi bir kez anlaşılmıştır. Öte yandan, çok geçmeden yeni ülkelerin ortaya çıkmasıyla çatışmaların yaşandığı sorunlu bölgeler ortaya çıkmıştı. Bu durumda çok bölgesel bir Türkiye'nin jeopolitik konumundan doğabilecek fırsatları nasıl değerlendireceği, bölgesinde oluşabilecek krizleri çözme aşamasında nasıl yol izleyeceği akıllardaki sorulardan bazılarını oluşturmaktaydı. Çünkü Soğuk Savaş'ın ardından Türkiye'nin komşu sayısında eskisinin yarısı kadar bir artış görülmekteydi (Kut 1998: 46; 2002: 8). Buna ek olarak da Rusya Federasyonu ile doğrudan bir kara sınırı kalmamıştı (Oran 2002: 232) ve ortaya bağımsızlığını kazanan yeni birçok ülkenin çıkması aynı zamanda etnik çatışmaları da beraberinde getirmişti.

Öte yandan Türkiye, bu süreçte kendi içindeki ekonomik problemlerle, terörizmle ve demokratik reformlarla uğraşmaktaydı. Türkiye iç ve dış politikasını çizerken meydana gelen ve gelebilecek olayları iyi hesap etmeli ve ona göre adımlar atmalıydı (Kut 2002: 9). Örneğin, Irak'ın 1990'da Kuveyt'i işgalinden sonra başlayan Körfez Savaşı'nda, Türkiye bu çatışmanın sebeplerinden biri değildi. Ancak, ABD'nin Irak'a karşı kurmuş olduğu koalisyon içerisinde yer almıştı. Bu çatışma ortamında Türkiye'nin durduğu taraf ve takındığı tavır akıllardaki soruları bir anlamda giderdi ve Türkiye'nin gerek ulusal güvenliği konusunda gerekse uluslararası sistemdeki

konumunu korumaya yönelik ne yönde dış politika kararları alacağını göstermiştir (Kut 2002: 9).

Soğuk Savaş sonrasında SSCB'nin ve Yugoslavya'nın parçalanmasından kaynaklı Avrasya Bölgesi'nde irili ufaklı 27 tane bağımsızlığı yeni kazanmış ülke ortaya çıkmıştır. Bu ülkelerin ekonomi modelleri, sosyalist sisteme göre işlemekteydi. Ancak bir süre sonra ekonomilerini piyasa sermayesi modeline dönüştürmeye çaba gösteriyorlardı. Türkiye bu ülkelerin çoğu ile kültürel, dinsel ve tarihsel bağlara sahiptir. Öte yandan çoğu devlet adamı Türkiye'nin; demokratik yapısıyla, laik toplumuyla ve serbest piyasa sistemiyle bağımsızlıklarını kazanmış bu ülkelere model olabileceği görüşündeydi. Eğer Türkiye'nin sahip olduğu bu yapıları geliştirirse bunu etkin bir dış politika aracı olarak kullanabilecekti (Kut 2002: 11-13).

SSCB'nin dağılmasından sonra, Balkanlar'da, Kafkaslar'da ve Orta Asya'da birçok yeni ülke bağımsızlığını kazanmış ve bu ülkelerin bazıları, Türkiye'nin komşuları olmuştur. Orta Asya'da bağımsızlığını kazanan ülkelere; Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan ve Türkmenistan, Türkiye ile aynı soydan gelen kardeş ülkeler niteliğindedir. Türkiye bu ülkelerle özellikle dinsel yakınlık ve soysal yakınlık çerçevesinde sıkı ilişki kurmayı amaçlamıştır (Kut 2002: 12). Türkiye, bu ülkelere yönelik izlediği politikada temkinli davranışlar sergileyerek ilk aşamada heyetler göndermiştir. Sonrasında Ankara, vakit kaybetmeksizin bu ülkeleri tanımış ve resmi ilişkiler başlatılmıştır. Bağımsızlığını yeni kazanan bu ülkelerin talepleri, beklentileri dinlenerek bu doğrultuda aktif politika izlenmeye çalışılmıştır (Oran 2002: 237).

SSCB'den ayrılan bu ülkelerle diplomatik ilişkiler geliştirilip, ekonomik alanda yardımların yapılması amaçlanmıştır (Kut 2002: 12). İlk aşamada Türk Hava Yolları (THY), Ankara ile Orta Asya ülkelerinin başkentlerinin arasında uçuşlar gerçekleştirmeye başlamıştır. Sonrasında her bir ülkeye Türkiye üzerinden dünyaya bağlanabilecekleri dijital telefonlar hibe edilmiş olup bu ülkelerde öğrencilere burs verilmiştir. Ekonomik açıdan Türkiye bu ülkelere kredi ve finansman konusunda destek olmuştur. Ancak bu destekleri Türkiye bir ağabey sıfatıyla gerçekleştirmeye çalıştığı ve verdiği ekonomik yardım sözlerini tam anlamıyla tutamadığı için Türkiye ve bu ülkeler

arasında soğukluk oluşmuştur. Tabii ki bu soğuklukta sadece Türkiye'nin sözünü tutmaması etkili olmamıştır. Bu süre zarfında Rusya'nın da kendisini toparlaması etkili olmuştur.

Öte yandan Türkiye, Balkanlar'da bağımsızlıklarını kazanan ülkelere yönelik yanlış anlaşılmalara neden olmamak için temkinli davranış sergilemiş ve Bosna Hersek halkının sempatisini kazanmaya çalışmış ve sorunlarında yanlarında olacağını sinyali vermiştir (Oran 2002: 237). Türkiye, Soğuk Savaş sonrasında Balkanlar'da, Karadeniz'de, Kafkaslar 'da ve Orta Asya'da yaşanan gelişmelere etki etmeyi ve yön vermeyi amaçlamıştır. Bunu jeopolitik konumu dışında, bağımsızlığını ilan eden ülkelerle olan tarihsel, dinsel ve kültürel yakınlığı kullanarak yapmayı planlamıştır. Bölgelerde yaşanan etnik meseleler Türk Dış Politikasının ilgi alanı girmiş ve Türk Diplomasisi, değişen konjunktür de yaşananlarla beraber yoğunlaşmaya başlamıştır. Bu bağlamda Türkiye, yeni bağımsızlığını kazanan çoğu ülkenin destek beklediği bir ülke konumuna gelmiştir (Kut 2002: 12).

2.1.2. 1990'larda Türkiye'nin Kamu Diplomasisi

Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerini incelerken sadece son dönemlere bakmak Türkiye kamu diplomasisini eksik bir şekilde anlatmak olur. Çünkü Türkiye'nin tarihsel geçmişinde kamu diplomasisi kavramı olmasa da, kamu diplomasisi adı altında incelenebilecek birçok politika mevcuttur. 600 yılın üzerinde Türk tarihi içerisinde Osmanlı Devleti birçok kez kamu diplomasisi olarak örneklendirilebilecek politika uygulamıştır. Öte yandan Cumhuriyet Dönemi'nde de kamu diplomasisi faaliyetlerinin örnekleri mevcuttur. Bu bağlamda kamu diplomasisinin Türkiye için yeni bir kavram olmadığı aslında çok eskiden beri diğer devletleri cezbetmek amaçlı kullanıldığı aşikârdır. Bu olgu da, Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerine kaynak olmakla beraber ışık tutmaktadır. Özellikle son dönemde, kamu diplomasisine yönelik yapılan çalışmalar artmıştır (Kurtuluş 2014: 209).

Osmanlı İmparatorluğu dönemine bakıldığında kamu diplomasisi faaliyeti olarak sayabileceğimiz bir kavram karşımıza çıkacaktır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde “İstimalet Politikası” adlı bir politika uygulandığı görülmektedir (Karadağ 2016: 191). Gönül çelme, ikna etmek, bir kimseyi bir şeye yatkın hale getirmek, fethedilen yerlerdeki veya düşman topraklarındaki ahaliyi kazanma gibi anlamlara gelen istimalet, yumuşak gücün Osmanlı İmparatorluğu’ndaki karşılığı niteliğindedir (Develioğlu 1970; İnalçık 2000; Larousse 1971) Osmanlı İmparatorluğu’nun yüz ölçümü oldukça büyük olduğundan, İstimalet Politikası, genişleme politikası içerisinde çokça kullanılmıştır. Coğrafi sınırları içerisinde birçok etnik kökenin, farklı inançlara sahip olan halkın yaşadığı bilinmektedir. Osmanlı bu halkı, İstimalet Politikası uygulayarak bir arada tutmuştur. Çünkü İstimalet Politikasının temelinde; Müslüman halkla gayri müslim halkın sorunsuz bir şekilde beraber yaşamasını sağlamak ve özellikle gayri müslim halka bunu dayatmadan başarabilmek vardır. Bu sayede de, ileride fethedilecek topraklarda yaşayan halk bunları duydukları ve bildikleri için Osmanlı İmparatorluğunun idareyi ele geçirmesine pek karşı çıkmamıştır (İnalçık 2003: 13). Bu bağlamda, Osmanlı İmparatorluğunun fethettiği toprakların halkına yönelik gerçekleştirmiş olduğu davranışlar, ilk aşamada halkla ilişkiler olarak görülmektedir. Ancak yukarıdaki örnek doğrultusunda, Osmanlı İmparatorluğunun yeni fethettiği coğrafyalarda, iç politikaları gereğince kendi bünyesinde yaşamaya başlayan halka yönelik izlemiş olduğu politikalar dolaylı yollardan diğer devletlerin halklarına etki ettiği için kamu diplomasisine dönüşmüş ve uzun vadede de diğer devletlerin halkını ikna ettiği ve cezbettiği için yumuşak gücü doğurmuştur.

Öte yandan Osmanlı İmparatorluğunun gerçekleştirmiş olduğu kamu diplomasisine başka bir örnek verecek olursak; 1889 yılında 5000 fazla ölümün gerçekleştiği, maddi hasarın çok yüksek olduğu Johnstown’da yaşanan sel felaketi, ABD’nin ve Amerikan Kızılhaç’ının o güne kadar karşılaştığı en büyük felaketlerinden biri olmuştur. Dönemin Padişahı Sultan II. Abdulhamid, dünyadaki tüm devletlerin özellikle de ABD’nin iç politikasını ve yaşananları yakından takip ettiği için ABD’nin İstanbul Büyükelçisi Oscar Strauss vasıtasıyla 1000 dolar ve gıda yardımı yapmıştır. İlk yardım eden devlet olan Osmanlı İmparatorluğu, ABD halkının gönlünü kazanmış ve cezbetmiştir. Nitekim bunun sonucunda da İstanbul’da yaşanan deprem felaketinde

ABD halkı, ellerinden gelen yardımı yapmışlardır. (Ürekli 2007: 18–23). Öte yandan 1845 yılında, İrlanda'nın Büyük Kıtık Felaketi ile karşı karşıya kaldığını tabibinden öğrenen dönemin Osmanlı Padişahı Abdulmecid, 1000 sterlin para yardımı ve 5 gemi gıda yardımı yaparak İrlanda halkının yanında olmuştur. Bu yardımların sonucunda hilal ve yıldız İrlanda futbol takımlarının amblemlerinde yer edinmiştir (Osmanlı'nın İrlanda'ya Büyük Yardımının 170. Yıldönümü 2017, <http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/keyif/osmanlinin-irlandaya-buyuk-yardiminin-170-yildonumu-40388235>, 30 Aralık 2018'de erişildi). Kamu diplomasisi kavramı daha bu dönemlerde kullanılmazken Osmanlı İmparatorluğu kamu diplomasisi kavramının gereklerini yerine getirmiş olup farklı devletlerdeki kamuoyunu cezbetmiş ve halkların da üzerinde pozitif bir algı bırakmıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde bu gibi birçok örneğe rastlamak mümkündür.

Güçlü uluslararası örgütler, üyelerine genellikle aktif bir politika izleme ve dünya halklarınca tanınma şansı vermektedirler. Global olarak adlandırabileceğimiz bu örgütlerin amaçları ve etki alanları da genellikle çok geniş bir coğrafyaya yayılmış durumdadır. Bu bağlamda baktığımızda uluslararası örgütlere üye olan devletler, kendilerini dünya halkına ve diğer devletlere çok iyi bir şekilde anlatma fırsatı bulabilir ve etkin kullandıkları takdirde onların algılarını yönetebilmekte ve sempatilerini kazanabilmektedirler. Bu da kamu diplomasisinin varlığı anlamına gelmektedir. Günümüzde bu tür örgütlere birçok örnek verebiliriz (Çakır 2018: 37). Türkiye'nin 1950 yılında ortaya çıkan Kore Savaşı'nda, Güney Kore'ye çok sayıda asker göndermesi ve başarıya katkıda bulunması NATO'nun kapılarını aralamıştır. Bunun sonucunda da aradan çok zaman geçmeden Türkiye, NATO üyesi bir ülke olmuştur. Bakıldığında sert güç kullanımı söz konusu olduğu görülmektedir. Ancak savaşın sonucunda Türkiye'nin kaybettiklerinden çok, kazandıkları ön plana çıkmıştır. Güney Kore'ye asker gönderilmesinin en büyük kazançlarından ilki Türkiye'nin NATO'ya girmesi olmuştur. Türkiye'nin NATO'ya girmesi geniş bir coğrafyada saygınlık elde etmesine, sempati kazanmasına ve aktif bir dış politika izlemesine yardımcı olmuştur. İkinci ve aslında konumuzu ilgilendirilen kısmı; Güney Kore vatandaşı ve hükümetinin gönüllerini kazanarak yumuşak güç olgusunun ortaya çıkmasına sebep olmasıdır. Ki sonraki süreçte Güney Koreliler, hem spor müsabakalarında Türkiye'yi desteklemişler

hem de Kore Gazilerine sağlık hizmetleri sunmuşlardır. Bu durum hala günümüzde devam etmektedir. Bu örnek Türkiye'nin o dönemde yumuşak gücünü ne kadar kullanabildiğinin göstergelerinden biri olmuştur (Devran 2012: 130).

Kıbrıs Barış Harekatı, Türkiye'nin etkin kullanamadığı ve sonuçlarının kamu diplomasisi açısından pozitif olmadığı bir örnektir. Kıbrıs Adası'ndaki Rumların Türk toplumlarına yönelik yaptığı hamleler bu adaya hareket düzenlenmesine sebep olmuştur. İlk müdahalede yerli ve yabancı kamuoyu da bu müdahalenin gerekli olduğunu vurgulamıştır. Çünkü yerli ve yabancı kamuoyu yeterli derecede bilgilendirilmişti, düşünceler Kıbrıs Barış Harekatı'nın gerekliliğine, haklılığına göre yönlendirilmişti. Ancak ikinci hareketin, ilki kadar kamuoyuna anlatılamaması, algıların yönlendirilememesi Türkiye kamu diplomasisi faaliyetinin sınıfta kaldığını göstermiştir. Hatta bu süreçten sonraki dönemlerde ve günümüzde de Türkiye bunun negatif etkilerini görmekte; Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum kesimiyle sorunlar yaşamaktadır (Karadağ 2016: 205–206). Bu örnekte de görüldüğü üzere, Türkiye'nin tüm süreçlerde kamu diplomasisini iyi bir şekilde kullanamadığı gözlemlenmiş olup Kıbrıs Barış Harekatı'nda kamu diplomasisi faaliyetlerini kullanmakta eksik kalmıştır. Bir yandan kamu diplomasisi faaliyetlerinden uzun soluklu olumlu geri dönüş alan Türkiye, öte yandan da başarısız kamu diplomasisi faaliyetleri sonucunda hala bazı ülkelerle problem yaşayan Türkiye vardır. Cumhuriyet döneminde Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetleri, yukarıdakilerle sınırlı değildir ancak bu örneklerin bizlere kaynak olma konusunda yeterli olacağı düşünülmüştür.

Önceki bölümlerde de belirtildiği üzere Soğuk Savaş'ın sonra ermesi ve komünist sistemin ortadan kalkması, dünya düzenini de değiştirmiştir. Ülkeler, uluslararası sisteme adapte olmaya çalışmışlardır. İç ve dış politika kararlarını alırken uluslararası düzeni dikkate almıştır. Özellikle, Soğuk Savaş'ın bitmesi, SSCB'nin dağılmasından sonra bağımsızlıklarını ilan eden devletleri, Türkiye dış politikasını oluştururken yakından takip etmiş ve ilgilenmiştir. 1990'lı yıllardaki Türkiye, kamu diplomasisi faaliyetlerinin yönünü bir anlamda Soğuk Savaş'ın bitmesinden sonra ortaya çıkan konjonktür değiştirmiştir diyebiliriz.

Daha öncesinde olduğu gibi, 1990'lı yılların kamu diplomasisi faaliyetleri de birkaç örnek verilerek anlatılmaya çalışılacaktır. Tarihin günümüze doğru yaklaşmasıyla beraber Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerinin boyutunun ve öneminin arttığı söylenebilir. 1990'lı yıllarda, özellikle SSCB'nin dağılmasıyla beraber bağımsızlıklarını kazanan Türk Cumhuriyetleri, Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerinin rotasını değiştirmiştir. Buna binaen Türkiye yoğunlukla kamu diplomasisi faaliyetlerini Kırgızistan, Kazakistan, Azerbaycan, Özbekistan ve Türkmenistan üzerine kurmuştur. Bunun en önemli ve büyük örneği Büyük Öğrenci Projesi'dir (BÖP). BÖP örneğini detaylandırmadan önce bu süreçte Turgut Özal dış politikasından kısaca bahsetmek doğru olacaktır.

Turgut Özal, Cumhurbaşkanlığı görevini 1989–1993 yılları arasında 4 yıl süresince yapmıştır (Turgut Özal, https://www.tccb.gov.tr/cumhurbaskanlarimiz/turgut_ozal/, 1 Ocak 2018'de erişildi). Turgut Özal'ın kendi dönemindeki dış politika kararları daha ekonomi ve barışçıl söylemler üzerinedir. İkili ilişkileri daha çok ekonomiye dayandırmakla beraber, iç siyasette de ekonomik refahı vurgulamıştır (Daban, 2017: 84). Turgut Özal, ekonomik ve ticari ilişkilerin gelişmesi için birçok çalışma ve projeye imza atmıştır. Türkiye'yi dünyaya açma bağlamında ekonomik ilişkilerin yanı sıra dünya ülkelerini ziyaretinde birçok işadamını yanında götürmüştür. Bu resmi ziyaretler ve görüşmeler esnasında gerek ulusal basında gerekse uluslararası basında yer edinmiştir (Gözen 2000: 117–118).

Özal özellikle, Soğuk Savaş sonrası dönemde bağımsızlıklarını kazanan Türk Cumhuriyetleriyle ilişkileri kuvvetlendirmeye yönelik hamleler yapmıştır. Her defasında ekonomik liberalleşmeye yönelik adımlar atılan Turgut Özal dönemi, kamuoyunda da ayrı bir yankı uyandırmıştır. Turgut Özal'ın Türk Dünyasına olan ilgisi, Türk Ortak Pazarı'nı kurmaya itmiş olmakla beraber birçok ikili ekonomik, ticari anlaşmalar bu dönemde imzalanmış ve 1992 yılında Türk İşbirliği Kalkınma Ajansı (TİKA) kurulmuştur. Adı ne kadarda o dönemde kamu diplomasisi olarak anılmasa da TİKA, Türkiye'nin Kamu Diplomasisi kurumu olarak kurulmuştur. Öte yandan yukarıda da adı geçen BÖP de Turgut Özal dönemini icraatlarından biridir (Çakır 2018:

39). TİKA, daha sonra detaylı bir şekilde açıklanacağından dolayı, BÖP örneği aktarılacaktır.

Öğrenci değişim programları, yumuşak gücü doğrudan etkileyen kamu diplomasisi faaliyetlerinden biridir. Yumuşak gücün doğası gereği bu kamu diplomasisi faaliyeti de uzun vadede sonuç alınabilecek yatırımlardan biridir. Öğrenci değişimlerinin yanı sıra, tek taraflı öğrenci bursları da bu kapsama girmektedir. Basit bir örnek vermek gerekirse; A ülkesi vatandaşı olan öğrenci, eğitim bursu ile gittiği B ülkesini belirli bir süre orada yaşayarak; gerek insanlarını gerekse kültürlerini yani tüm güzelliklerini öğrenecek ve ülkesine döndüğünde bunları anlatacaktır. Bu da B ülkesinin, yumuşak gücü artırmış olacak ve eğer o öğrenci kariyerinde stratejik bir konuma gelirse B ülkesine karşı bir sempati besleyecektir (Cull 2009: 20). Tek taraflı öğrenciler eğitim bursu aldıkları ülkeler ile kendi ülkeleri arasında bir köprü niteliği taşımaktadır. Dünya’da bu tür programlara birçok örnek verilebilir; Fulbright Program² gibi. Türkiye’de öğrenci değişim programları kapsamında Mevlana Öğrenci Değişim Programı ve tek taraflı eğitim bursu kapsamında faaliyetler sürdürmektedir. Mevlana Öğrenci Değişim Programı, daha sonraki başlıklarda incelemek olup BÖP tek taraflı eğitim bursu kapsamında incelenebilecek güzel bir örnektir.

BÖP, Soğuk Savaş sonrasında bağımsızlığını kazanan Türk Cumhuriyetlerine yönelik uygulanmaya sokulmak istenen bir projedir. Bağımsızlıklarını kazanan Türk Cumhuriyetlerinin; eğitim seviyelerini yükseltmeyi, insan gücü ihtiyacını karşılamayı ve en önemlisi Türkiye’ye dost genç nesil yetiştirmeyi, dost devletlerarasındaki köprüleri sağlamlaştırmayı amaçlamıştır. Bu bağlamda da BÖP, ilk aşamada Kırgızistan, Kazakistan, Azerbaycan, Özbekistan ve Türkmenistan’daki öğrencileri

²Bakınız: Fulbright Programı: Amerika Birleşik Devletleri’nin en prestijli burs programıdır. 1946 yılında, İkinci Dünya Savaşı sonrası, Senatör J. William Fulbright’in eğitim ve kültürel değişim yoluyla, ülkeler arasında ortak bir anlayış geliştirmek amacıyla Amerikan Kongresi’ne sunduğu bir kanun teklifiyle başlatılmıştır. Bu yasanın fikir babası olan Senatör J. William Fulbright, Fulbright Programını dünyamızdaki silahlı çatışma potansiyeline karşı atılan bir adım olarak görmüştür. Bu program sayesinde, Amerikalı öğrenciler ve sanatçılar dünyanın birçok yerinde eğitim ve araştırma imkânlarından yararlanmakta, dünyanın dört bir tarafından gelen öğrenci, öğretmen ve akademisyenler ise Amerika’da araştırma yapmakta ve eğitim alabilmektedirler. Fulbright Programı, ülkelerin giderek birbirine daha da bağımlı hale geldiği bir dünyada kişilere kendilerini uluslararası alanda geliştirme fırsatını sunmaktadır. Fulbright Programı Hakkında, <https://fulbright.org.tr/posts/21/Fulbright-Program%C4%B1-Hakk%C4%B1nda>, 4 Nisan 2019’da erişildi.

kapsayan 10.000 öğrenciyi Türkiye'ye getirmeyi hedeflemiştir. 10.000 öğrencinin 7.000'i yükseköğretim öğrencilerinden, 3.000'i ise ortaöğretim öğrencilerinden olacak şekilde planlanması yapılmıştır. Getirilmesi planlanan bu öğrencilerin burslu bir şekilde eğitim öğretim hayatlarına Türkiye'de devam etmesi planlanmıştır (Baskan ve Kavak 2001: 96). Eğitim alanında yapılan ikili anlaşmalar neticesinde 1992-1993 eğitim öğretim dönemi için BÖP, öğrencileri kabul etmeye başlamıştır. Bunlara ek olarak sağlık, kırtasiye, barınma, ulaşım, kitap vb. tüm giderlerin karşılanması ve bunların planlanması da yapılmıştır. BÖP, Orta Asya'da ve Kafkasya'da bağımsızlıklarını kazanan 5 Türk Cumhuriyeti olan; Kırgızistan, Kazakistan, Azerbaycan, Özbekistan ve Türkmenistan Türk'ü ile Türkiye Türk'ü arasındaki bağları kuvvetlendirmeyi, ekonomik ve sosyo-kültürel yakınlaşma sağlamayı, eğitim düzeyini en üst noktalara taşımayı ve güçlü bağlara sahip genç nesiller yetiştirmeyi amaçlamıştır. Başlatılan bu projeye bakıldığında 1990'lı yıllarda uygulamaya sokulmuş bir kamu diplomasisi faaliyeti görülmektedir. BÖP'ün Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetleri içerisindeki en önemli ve en etkin kullandığı kamu diplomasisi faaliyeti demek yanlış olmayacaktır. Çünkü BÖP, Türkiye'nin kamu diplomasisi araçlarından olan; Türk ve Akkraba Toplulukları, Türkiye Bursları, TİKA vb. kuruluşlara pencere açan bir projedir ve kamu diplomasisi faaliyetidir (Coşkun, Gür ve Özoglu 2012: 58). BÖP'ün günümüzde devamı niteliğinde olan Türkiye Bursları, son bölümde sayısal verilerle ve etkileri ile üçüncü bölümde işlenecektir.

Türkiye, 1990'lı yıllarda sadece tek taraflı burslar vermekle kalmamış, özellikle Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde üniversite ve okullar yaparak da kamu diplomasisi faaliyetlerine imza atmıştır. Bağımsızlıklarını ilan ettikten sonra Türkiye, bu coğrafya üzerinde eğitime ayrı bir önem atfetmiştir. İlkokul, ortaokul ve lise düzeyinde okullar açmaya 1990'lı yıllarda başlayan Türkiye, günümüzde Kazakistan hariç Milli Eğitim Bakanlığı'na (MEB) bağlı olarak faaliyet gösteren 12 okul açmıştır (MEB Yurt Dışı Okullarımız, <https://yyegm.meb.gov.tr/www/yurt-disi-okullarimiz/icerik/366>, 6 Nisan 2019'da erişildi). Buna ek olarak Türkiye'nin 1990'lı yıllarda Kazakistan ve Kırgızistan ile ortak olarak açtığı iki özel statülü üniversite, Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetleri için ayrı bir öneme sahiptir. Türkistan'da Kazakistan ile ortak açılan Ahmet Yesevi Üniversitesi (AYÜ) 2018-2019 eğitim öğretim yılı itibariyle 1 Enstitü, 1

Yükseköğretim ve 11 Fakülte binasıyla 55 bölümde eğitim alanında faaliyet göstermektedir (AYÜ Sayılar 2019, <https://www.ayu.edu.tr/sayilar>, 6 Nisan 2019'da erişildi). AYÜ özellikle çok uluslu öğrenci yapısına sahip olmakla beraber ağırlıklı olarak Türk Cumhuriyetlerinden gelen öğrencilere ev sahipliği yapmaktadır. Son verilere göre AYÜ 40 farklı ülkeden gelen 8618 öğrenciye eğitim vermekle beraber, bu sayının 7260'ını Kazaklar, 285'ini Özbekler, 273'ünü Türkmenler, 176'sını Türkler ve 176'sını Kırgızlar oluşturmaktadır (AYÜ İstatistik 2019, https://www.ayu.edu.tr/static/orgun_egitim/2018_2019_ulkelere_gore_dagilim.pdf, 6 Nisan 2019'da erişildi). Buna ek olarak Kırgızistan ile ortak açılan Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi de (KTMÜ) 1990'lı yıllarda kurulmuş olup birçok ülkeden gelen öğrencilere eğitim hayatı sunmaktadır. 2019 yılı verilene göre 9 fakülte, 4 yükseköğretim ve 2 enstitüde aktif olarak 13 farklı ülkeden 5661 öğrenciye eğitim veren üniversitede bu sayının, 4577'sini Kırgızlar, 341'ini Türkler, 92'sini Kazaklar, 80'ini Özbekler ve 18'ini Türkmenler oluşturmaktadır (KTMÜ İstatistikler 2019, <http://oidb.manas.edu.kg/lisans.php>, 6 Nisan 2019'da erişildi).

İkili anlaşmalarla açılan bu üniversitelerde Türkçe eğitimi verilmekle beraber kültür köprülerini sağlamlaştırmak için birçok etkinlik düzenlenmektedir. Bu çerçevede bu üniversitede eğitim gören farklı ülkeden öğrenciler, Türkçe öğrenmekle beraber, Türkleri yakından tanıma fırsatı bularak kültür ve tarihe yakından şahit olmaktadır. Öte yandan Türkiye'den bu üniversitelere eğitim almak amacıyla giden öğrenciler yapmış oldukları faaliyetlerle ve etkileşimlerle doğrudan yumuşak güce katkı sağlamaktadır. Daha önce de belirtildiği üzere kurulan arkadaşlıklar ve yakınlaşmalar var olan önyargıyı kaldırmaya ve sempati kazanmaya yol açmaktadır. Daha sonrasında bu üniversitelerden başarılı bir şekilde mezun olan yabancı öğrenciler ülkelerine döndüklerinde Türkiye hakkında öğrendikleri doğru bilgilerle uzun vade de pozitif yönde yumuşak güç etkisi oluşturmaya yardım edecektir.

Bir diğer başlığa geçmeden önce 1990'lı yılların sonuna doğru kamu diplomasisi faaliyetleri içerisinde değerlendirebileceğimiz Türkiye Radyo Televizyon (TRT) örneğine ileriki bölümlerde ayrıntılı olarak işleneceğinden dolayı kısaca değinmek yerinde olacaktır. Kuruluş tarihi 1964 olan TRT, özellikle yakın geçmişimizde birçok

kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmektedir. Bu bölüm için özellikle TRT'nin 1998 ve 1999 yılındaki faaliyetleri önemlidir. TRT'nin ilk kez yurt dışına açılma serüveni olarak geçen bu tarihlerin ilki olan 1998 yılında Almanya–Berlin'de ilk yurt dışı temsilciliği açılmıştır. Öte yandan aradan pek fazla zaman geçmeden 1999 yılında Türkmenistan–Aşkabat'ta ikinci yurt dışı temsilciliğini açmıştır (TRT Tarihçe, <http://www.trt.net.tr/Kurumsal/Tarihce.aspx>, 2 Ocak 2019'da erişildi). TRT'nin açmış olduğu ve ileriki zamanda da açmaya devam ettiği yurt dışı temsilcilikleri, tesadüfi yerlere açılmamıştır. Bakıldığında Almanya'nın zaman zaman Avrupa'nın merkezi olarak nitelendirilmesi³, Türkiye'nin nedenli stratejik bir hamle yapmış olduğunu göstermektedir. Öte yandan ikinci yurt dışı temsilciliğinin açıldığı yer Orta Asya'nın giriş kapısı⁴ olarak nitelendirilen ve doğalgaz rezervlerinde dünyada altıncı sırada⁵ olan Türkmenistan'dır. Bu bilgiler üzerinden gidildiğinde Türkiye'nin stratejik hamlesi, çok net bir şekilde anlaşılmaktadır. Türkiye'nin yapmış olduğu bu hamleler kamu diplomasisi faaliyetleri için çok büyük önem arz etmektedir. Türkiye'nin hikayesini birinci ağızdan dünya kamuoyuna aktarmak kamu diplomasisi faaliyetlerine bir örnektir.

Son olarak Türkiye kamu diplomasisi faaliyetlerini TİKA gibi devlet kurumları ya da STK'lar sadece Orta Asya Türk Devletleri yönelik kamu diplomasisi faaliyetleri gerçekleştirmemişlerdir. 1990'lı yıllarda Türkiye, Balkanlara yönelik de kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmüştür. Örneğin; Türkiye 1992-1996 yılları arasındaki resmi kalkınma yardımları kapsamında Bosna-Hersek'e, Arnavutluk'a Makedonya'ya ve Bulgaristan'a toplamda 78 milyon \$, insani yardım kapsamında da toplamda 87 bin \$ yardımda bulunmuş ve ilerleyen yıllarda da bu yardımlarını artırarak devam etmiştir (Oba 2018; 34-38). Türkiye, ekonomik olarak zor durumda olan bu devletlerle ortak bir tarihe ve değerlere sahiptir. Bunları göz önünde bulundurarak her fırsatta yanlarında olduğunu göstermeye çalışmıştır. Özellikle ilerleyen tarihlerde ilişkiler geliştirilerek Yunus Emre Enstitüsü (YEE) gibi Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı

³Bakınız: Connolly, Kevin (2017). "Where will the EU's real centre be after Brexit?". (<https://www.bbc.com/news/world-europe-38933918>, 3 Ocak 2019'da erişildi).

⁴Bakınız: Aydın, Faruk (2018). "Türkmenistan: Siyasi ve Coğrafi Yapı, Daimi Tarafsızlık". (<https://www.stratejikortak.com/2018/01/turkmenistani-anlamak-siyasi-ve-cograf-yapi-dogal-kaynaklar-daimi-tarafsizlik.html>, 3 Ocak 2019'da erişildi).

⁵Bakınız: Taş, Cesurhan (2016). "Stratejik ve Enerjik Ülke: Türkmenistan". (<http://sahipkiran.org/2016/12/07/turkmenistan-2/>, 3 Ocak 2019'da erişildi).

(YTB) gibi kamu diplomasisi aktörleriyle kamu diplomasisi faaliyetlerini etkin bir şekilde yürütmüştür ve yürütmektedir.

2.2. 2000'ler Türk Dış Politikasında Kamu Diplomasisi

Dünyada gerçekleşen ve büyük etkiler oluşturan olaylar, aynı zamanda gerçekleştikleri yılların da konu başlıkları olmuştur. Nasıl ki 1990'lı yıllarda konu başlığı Soğuk Savaşın bitişiyle alakalı ise 2000'li yılların başlangıcı da uluslararası arenada etki yaratan 11 Eylül saldırıları ile alakalıdır. Bu bölümde 11 Eylül krizi sürecinden kısaca bahsedildikten sonra, yeni kurulmasına rağmen Türkiye'de tek başına iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AK Parti) dış politika ve kamu diplomasisi söylemlerine göz atılacaktır.

2.2.1. 2000'lerde Türk Dış Politikasının Genel Hatları

11 Eylül saldırıları tüm dünya ülkelerine etki edecek sonuçları da beraberinde getirmiştir. Özellikle Dünya Ticaret Merkezine yapılan saldırılarda 92 ülkenin vatandaşının ölmesi ve Pentagonun⁶ büyük hasar görmesi uluslararası konjonktürün değişeceğinin göstergesi olmuştur. Dünyanın en kanlı eylemi olarak tarihe geçen bu saldırıları El-Kaide terör örgütünün üstlenmesi gözleri doğrudan Orta Doğu'ya çevirmiştir (Akçay 2013: 20). Buna binaen de devletler dış politika adımlarında değişikliğe gitmiştir. Türkiye ise bu süreçte ABD operasyonlarına destek vermiş ve bölgesindeki stratejik önemini bir kez daha kanıtlamıştır (Tezcan 2012: 904).

Uluslararası düzene etki eden ve dinamikleri değiştiren 11 Eylül saldırılarını takip eden yılda, AK Parti iktidara gelmiştir. Bu süreçten sonra AK Parti'nin tek başına iktidara geçmesi; iç politikadan, dış politikaya, ülke ekonomisinden, ticarete vb. dış politikada yeni adımların atılacağını göstermiştir (Şöhret 2013: 79-104). 1997-2002 döneminde Dış İşleri Bakanlığı yapmış olan İsmail Cem'in de kitabında dile getirdiği

⁶Bakınız: CNN Library 2001, <https://edition.cnn.com/2016/03/24/world/terrorism-and-war-related-airplane-crashes-fast-facts/index.html>, 5 Ocak 2019'da erişildi.

özellikle komşularla iyi ilişkiler, medeniyetler buluşması vb. konular aynı zamanda AK Parti dış politikasında da yer etmiştir (Cem 2004). AK Parti döneminin dış politika mimarı olarak değerlendirilen Ahmet Davutoğlu da; komşularla sıfır sıkıntı, merkez ülke söylemi, yumuşak güç, proaktif diplomasi, ritmik diplomasi, çok boyutlu dış politika gibi birçok yeni kavramlar üzerine Türk Dış Politikasını oluşturmuştur (Balcı ve Yeşiltaş 2011: 9-34).

Bu kavramlardan ilki merkez ülke söylemdir. Türkiye'nin coğrafi konum olarak önemli bir noktada olması, yani; Balkanlar'a, Ortadoğu'ya ve Kafkasya'ya sınırı olması, öte yandan Avrasya'nın merkezi konumunda olması Türkiye'nin uluslararası gündemden dışlanmasına ve yok sayılmasına engeldir. Öte yandan köklü bir tarihe ve tarihten gelen sorumluluklara sahip olan Türkiye, uluslararası konjonktürde yaşanan olaylara yön verebilme ve değiştirebilme potansiyeline sahiptir. (Davutoğlu 2004: 66). Bu bağlamda Türkiye'nin coğrafi olarak neden merkez ülke konumunda olduğu aşikardır. Buna ek olarak, Türkiye'nin; Doğu ile Batı arasındaki ekonomik, kültürel, ticari faaliyetlerin bağlandığı bir köprü ülke konumunda olmadığı, aksine manevra becerisinin fazlalığından ve çeşitliliğinden dolayı düzen kurucu bir ülke yani merkez ülke konumunda olduğu—olması gerektiği vurgulanmaktadır. (Balcı ve Yeşiltaş 2011: 12–13).

AK Parti, genel olarak attığı dış politika adımlarında bölgesindeki sorunlara direkt müdahil olmuştur. Aynı zamanda bu sorunlar karşısında yer yer arabuluculuk yapmış ve bölgesindeki problemleri en aza indirgemıştır. İzlediği bu ve bunun gibi politikaların çoğu merkez ülke söylemine uygun dış politika hamleleri olarak değerlendirilmiştir (Ekşi 2014: 144-145). Buna ek olarak 21 Eylül 2018'de Cumhurbaşkanı Erdoğan Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na katılmadan hemen önce, ABD'li üst düzey şirket yöneticilerini ağırlamıştır. Görüşmede üst düzey yöneticiler ve yatırımcılar Türkiye'yi bölgesinde ticari ve ekonomik olarak merkez ülke konumunda gördüklerini belirtmişlerdir (Ateş 2018, <https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2018/09/21/turkiye-bolgedeki-merkez-ulke>, 6 Ocak 2019'da erişildi). Bu örnek çerçevesinde günümüz Türkiye'sine bakıldığında merkez ülke olma yönünde atılan adımların pozitif sonuçlar doğurduğu belirtilebilir. Öte yandan Türkiye'nin izlediği ve izleyeceği

politikalar nezdinde alacağı tepkiler bağlamında merkez ülke konumuna daha da yaklaşmasını zamanın göstereceğini söylemek doğru olacak ve bu sürecin kamu diplomasisi faaliyetlerinin etkin olarak kullanılması durumunda hızlanacağı aşikardır (Ekşi 2014: 145).

Davutoğlu'nun üzerinde durduğu bir diğer esas, vizyon odaklılıktır. Balcı ve Yeşiltaş'ın makalesindeki ifadeye göre; uluslararası arenada ortaya çıkan irili ufaklı sorunlarda geleneksel Türk Dış Politikası bekle-gör siyaset anlayışı izlemiştir. Bu bağlamda da bölgesinde çıkan krizlerde anlık aksiyon alamamış, etkin bir rol oynayamamış ve pasif kalmıştır. Davutoğlu'nun stratejisinde ise bunun aksine bir dış politika yapılmasına yönelik düşünceler vardır. Türkiye, vizyon odaklılıkla, bölgesinde çıkan krizlerde aktif rol almalı ve buna göre dış politika adımları atmalıdır. Öte yandan bölgede krizler çıkmadan önce de hamleler yapmak, dış politika adımları atmak ve doğrudan olaylara müdahil olmak önem arz etmektedir. Merkez ülke olma yolunda ilerlemek bunları gerektirmektedir. Keza vizyon odaklılık çerçevesi altında Türkiye'nin Afrika, Latin Amerika ve Doğu Asya açılımları birer örnek niteliğinde olup pozitif sonuçlar doğurduğu söylenebilir (Balcı ve Yeşiltaş 2011: 13–14).

Davutoğlu merkez ülke söyleminin gerçekleşmesi için çok boyutlu dış politika uygulanması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Özellikle son yüzyılda yaşanan olaylar sonucunda uluslararası alanda da parçalanmalar, çatışmalar yaşanmıştır. Tarih boyunca ikili ilişkilerinde problem yaşamayan devletlerin hatta bölgelerin günümüzde bazı konularda problem yaşadığı görülmektedir. Bu bağlamda da Türkiye'nin uluslararası arenada pasif davranışlardan sıyrılarak aktif davranışlar sergilemesi gerekmektedir. Her zaman köprü görevi üstelenen Türkiye'nin pasif köprü görevinden sıyrılarak birçok devletle, devlet dışı aktörle ve bölgeyle ikili ilişkilerini geliştirmesi ve öznel vizyonunu savunması gerekmektedir. Hem iç hem de dış politikada bu süreci yayması ve benimsemesi gerekmektedir. Bu olgular merkez ülke olma noktasında atılan önemli adımların başlangıcıdır (Davutoğlu 2004: 67).

Davutoğlu'nun bir diğer dış politika söylemi olan bölgesel güç olma, AK Parti dönemi yöneticileri tarafından sıklıkla kullanan bir terim olmuştur. Bakıldığında 1990'lı

yıllarda Soğuk Savaş Sonrasındaki yaşanan durumlar neticesinde ortaya çıkan güç boşluğu, bağımsızlıklarını yeni kazanan ülkeler ve krizler Türkiye'yi bölgesel güç olma yoluna doğru itmiş ve bir anlamda da Batılı ülkeler tarafından istenmiştir. Buna ek olarak 2000'li yıllar içerisinde yaşanan özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra da Türkiye'nin Amerika'nın yanında olması ve ABD'nin, bölgede Türkiye ile iş birliği yapmak istemesi bir anlamda Türkiye'nin kendisini bölgesel bir güç olarak görmesine sebep olmuştur. Tabii ki Türkiye'nin bölgesel güç olduğu ya da olacağı tartışılacak bir konu olmakla beraber bu çalışmada yer almayacaktır.

AK Parti döneminde üzerinde en çok konuşulan Türk Dış Politika kavramlarından biri de düzen kurucu aktör olma amacıdır. Türkiye'nin AK Parti sürecinde kurulmaya çalışılan düzene ya da kurulmuş olan düzene sonradan ayak uydurma gibi bir durumun söz konusu olmadığı, aksine Türkiye'nin bölgede düzen kurucu bir ülke olarak var olması gerektiğini belirten bir kavramdır. Düzen kurucu aktör olmanın iki belirleyici unsuru olduğundan bahsedilmektedir. Bunun birincisi, Türkiye'nin bölgesinde barış ortamını sağlayabilecek, çıkan veya çıkabilecek krizlere doğrudan müdahil olarak çözüm getirebilecek ya da önleyebilecek, bunları yaparken de kullanmış olduğu geleneksel diplomatik yöntemleri değiştirecek ve barış diplomasisini etkin bir şekilde kullanıyor olması gerekmektedir. Öte yandan ikinci olarak ise, tüm bunlara sahip olmakla beraber güçlü ve söz sahibi uluslararası kuruluşlar içinde yer alması gerekmektedir (Aras 2009a, <https://www.setav.org/duzen-kurucu-aktor/>, 6 Ocak 2019'da erişildi). Düzen kurucu olma kavramı, Soğuk Savaş sonrasında tüm uluslararası dinamiklerin değişmesi ve ortak bir düzen konusunda anlaşılabilmesinden sonra ortaya çıkmıştır (Davutoğlu 2010, <https://foreignpolicy.com/2010/05/20/turkeys-zero-problems-foreign-policy/>, 6 Ocak 2019'da erişildi). Öte yandan demokratik sistemi ve ekonomik kalkınmaları temel alan düzen kurucu dış politika anlayışı ile Türkiye, bulunduğu bölgenin düzeninin gerekse uluslararası düzenin değişmesinde rol almayı amaçlamaktadır (Telatar 2015: 494-515). Bu bağlamlarda bakıldığında bölgesel ya da küresel sistemde güç boşluğu ya da eksen kayması yaşandığında kurulacak ya da kurulması düşünülen yeni düzende, Türkiye'nin arka plana atılmasını engellemek için ve düzenin kurulma aşamasında dahil edilmesi için; Türkiye'nin düzen kurucu bir aktör olması gerekmektedir.

2.2.2. 2000'lerde Türkiye'nin Kamu Diplomasisi

Türkiye, AK Parti hükümetinin iktidara gelmesiyle 2000'li yılların ilk yıllarından itibaren, sahip olduğu coğrafi konum ve tarihinden dolayı özellikle yakın çevresindeki ülkelere/ortak değerleri paylaştığı ülkelere yönelik dış politikada yumuşak gücünü de kullanmak istemiştir. Dış politikanın iletişim, işbirliği, diplomasi gibi olgulara dayandırıldığı dönemde; ortak değerler, demokratik gelenekler ve serbest piyasa ekonomisi üzerine temellenen yumuşak güç, sert gücün geri plana atılmasına sebep olmuştur (Davutoğlu 2008; Balcı ve Yeşiltaş 2011). Türkiye de 2000'li yılların başından itibaren özellikle AK Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte dış politikada yumuşak güç kavramına ayrı bir önem vermiştir. Aslında hem dönem konjonktürü hem de bulunduğu coğrafi konum ve tarihten gelen sorumlulukları Türkiye'yi yumuşak güç kullanımına itmiştir demek yanlış olmayacaktır. Bu bağlamlarda da Türkiye, yumuşak gücünü artırmak ve dış politikada hareket alanı oluşturabilmek için kamu diplomasisi faaliyetlerine ağırlık vermiştir.

Yumuşak gücü artırmada önemli bir paya sahip olan kamu diplomasisi AK Parti dönemi Türk Dış Politikasında diğer dönemlere kıyasla daha ön plana çıkmıştır. AK Parti döneminde açılan yeni kamu diplomasisi kurumlar ve bu kurumların arasındaki iletişimi sağlamak ve teşvik etmek amacıyla kurulan Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü (KDK) ve son olarak kamu diplomasisi faaliyetleri güden diğer kuruluşları destekleyecek hamleler, kamu diplomasisine verilen önemi gözler önüne sermektedir. AK Parti TRT, Kızılay ve Türkiye İşbirliği ve Kalkınma Ajansı'nın (TİKA) dışında açtığı YEE, YTB, KDK vb. kamu diplomasisi araçları ile kamu diplomasisine kurumsal bir bakış açısı getirmiş ve bu kamu diplomasisi araçlarının dış politika söylemleriyle paralel çalışmasını amaçlamıştır. Bu da AK Parti'nin geçmiş dönemlere binaen kamu diplomasisine verdiği önemi göstermektedir (Telatar 2014: 264-265). Bu bağlamda kamu diplomasisinin AK Parti dönemindeki yeri ve önemi anlaşılmaktadır. AK Parti döneminde açılan KDK, YTB, YEE gibi kamu diplomasisi araçlarına ileriki başlıklarda değinileceğini belirterek, bu bölümde dış politika söylemleri devamı niteliğinde olan ve sonucunda kamu diplomasisi faaliyeti ve ardından yumuşak gücü etkileyebilecek bazı söylemlerle devam edilecektir.

Kamu diplomasisi, daha önce de belirttiğimiz üzere, Osmanlı İmparatorluğunun büyük bir coğrafyaya yayılmış olması ve uzun süre bu coğrafyada hüküm sürmesi; tarihsel, kültürel mirasçısı olan Türkiye'nin kamu diplomasi kullanımına alan açmış ve kolaylık sağlamıştır. Türkiye'nin tarihi birikimini, kültürünü kullanabilmesi, ilişkilerde diyalog ve iş birliğini tercih etmesi vb. birçok kavramı akıllıca kullanabilmesi ve iç-dış politikalarını bunlara dayandırması yumuşak gücünü artıracak ve sert güç kullanımını azaltacaktır. Aslında bu sadece Türkiye için değil tüm dünya ülkelerinin yumuşak güç ve sert güç arasındaki denge için geçerlidir (Türkiye'nin İnce Gücü 2011, <http://www.tuicakademi.org/turkiyenin-ince-gucu/>, 12 Ocak 2019'da erişildi).

Kamu diplomasisinin uluslararası ilişkilerdeki yerine değinen Kalın, kamu diplomasisinin devletlerin gerek iç politika adımlarını gerekse dış politika adımlarını uluslararası arenaya aktarmada önemli bir araç olduğunu belirtmektedir. Çoğu devletin son zamanlarda kamu diplomasisine başvurduğu ve Türkiye'nin de bu konuda çalışmalar yaptığını da belirtmektedir. Öte yandan başarılı bir kamu diplomasisinin sadece anlatmaktan ibaret olmadığını bunun yanında dinlemenin de önemli olduğunu altını çizmektedir. Bu doğrultuda da kamu diplomasisi, kamuoyunu bilgilendirmeyi, etkilemeyi, dinlemeyi ve anlamayı içermektedir. Bu olguların tamamlanması sonucunda devlet başarılı kamu diplomasisi faaliyetleri gerçekleştirme fırsatı bulacaktır. Bu bağlamda da devlet kendi politikalarını dolaylı ve doğrudan diğer devletlerin halkları vasıtasıyla tüm dünyaya doğru bir şekilde aktarma fırsatı bulacaktır (Kalın 2010, https://www.sabah.com.tr/yazarlar/ibrahim__kalin/2010/03/27/kamu_diplomasisi_icin_mola, 12 Ocak 2019'da erişildi).

Kamu diplomasisi kavramının dolayısıyla yumuşak güç olgusunun öneminin kavranmasından sonra dış politika yapıcılar bunu görmezden gelmemiş ve hatta sonraki dış politika adımları atılırken yumuşak güç ve kamu diplomasisi temel alınmıştır denilebilir. Kamu diplomasisi ve yumuşak güç özelinde izlenen dış politika adımlarının sonucunda ülkelerin bölgelerinde ve tüm dünya da cazibe merkezi olma isteği doğmuştur. Türkiye bu anlamda tarihsel, kültürel yakınlık hissettiği Orta Doğu, Orta Asya ve Balkan ülkelerinin halklarıyla özel münasebetler geliştirmeye çalışmıştır (Aras 2009b; 15). Bahsedilen coğrafya özelinde eğitimden, sağlığa, ticaretten, sanata vb. tüm

alanlarda bir etkileşime girmek, Türkiye'nin bu gibi kamu diplomasisi faaliyetleri ile yumuşak gücünü artıracak ve akıllı politikalarla diğer ülkelerin kendiliğinden ikna olması sonucunu doğuracaktır. (Kalin2010,https://www.sabah.com.tr/yazarlar/ibrahim__kalin/2010/03/27/kamu_diplomasisi_icin_mola, 12 Ocak 2019'da erişildi). Ancak bunun için büyük bir çaba ve kapsamlı bir çalışma gereklidir. Gerek STK'lara verilen desteğin artırılması gerekse bu politikaları uygulayabilecek kurumların açılması gerekmektedir. Bu bağlamda 2010 yılında açılan (KDK)⁷, yine aynı yıl Yurt Dışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı⁸ kamu diplomasisi faaliyetlerinin sürdürülmesi için açılan kurumlardan bazılarıdır. Tabi ki bu faaliyetler kısa sürede olumlu ya da olumsuz sonuçlar doğuracaktır yorumu yapılmamalıdır. Çünkü bilindiği üzere yumuşak güç, sert güç gibi kısa vadede sonuçlar doğurmamaktadır, aksine uzun süre sonrası için sonuç alınmaktadır.

Türkiye'nin diplomasi adı altında devletlerle ya da devlet dışı aktörlerle yoğun bir ilişki kurması, yapılacak uluslararası zirvelere, konferanslara ev sahipliği yapması ve bu zirvelerde aktif rol alması beklenmektedir. Ritmik diplomasi Türkiye'nin, devletler ve devlet dışı örgütler tarafından daha yakın tanınmasına ve dolayısıyla da bu devletlerin kamuoylarının da tanınması anlamına gelmektedir (Davutoğlu 2010; Ekşi 2014). 2016 yılında BM çerçevesinde gerçekleşen ve Türkiye'nin de ev sahipliği yaptığı "Dünya İnsani Zirvesi" dış politika söylemlerinden ritmik diplomasiye örnek verilebilir. Türkiye'de gerçekleşen bu zirveye, BM üyesi devletlerin resmi heyetlerinin, akademisyenlerin, bölgesel örgütlerin, STK'ların, ulusal ve uluslararası medyanın ve krizlerden etkilenen kesimlerin de katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Zirvede dünya üzerinde yaşanan doğal afet, çatışmalar gibi insani konuların ele alınmıştır. Türkiye de bu konudaki dış politika adımlarını ve insani yardım faaliyetlerini (kamu diplomasisi faaliyetlerini) her kesimden resmi ve özel kişilere; ulusal ve uluslararası medya kuruluşları, STK'lar vb. vasıtalarla aktarma şansı bulmuştur (Dünya İnsani Zirvesi 2016, <http://dizturkiye.org/yeni-calisma-yontemi/hakkinda> 6 Temmuz 2019'da erişildi). Bu örnekten yola çıkarak Türkiye'nin izlemiş olduğu politikada hem hareketin hem de

⁷Bakınız: KDK Kuruluş, <https://kdk.gov.tr/faaliyetler/kurulus/7>, 13 Ocak 2019'da erişildi.

⁸Bakınız: YTB Başkanlığımız, <https://www.ytb.gov.tr/kurumsal/baskanligimiz-2>, 13 Ocak 2019'da erişildi.

uyumun olduğu başarılı ritmik diplomasisi aslında doğrudan diğer devletlerin halkına erişim sağlama imkanı doğurmuş ve bu durum kamu diplomasisini ortaya çıkarmıştır. Sonuç olarak, ilk bakışta doğrudan bir dış politika söylemi/aracı olarak değerlendirilen ritmik diplomasi, aslında bu politika nezdinde alınan sonuçlara göre doğrudan ya da dolaylı yollardan da kamu diplomasisi faaliyetlerini etkilemektedir.

Öte yandan Türkiye'nin ABD Güvenlik konseyinin daimi olmayan üyesi olması, terörle mücadele komisyonlarının başında bulunması, G20 üyesi olup, Afrika Birliği'nde gözlemci ülke statüsünde olması Türkiye'nin ritmik diplomasi söylemi örnek olmakla beraber dolaylı ya da doğrudan kamu diplomasisi etkilemiştir (Davutoğlu 2010; Ekşi 2014). Bu çerçeveden bakıldığında Türkiye bu politikaları belli bir bölgede özelinde değil küresel çapta gerçekleştirmeye gayret gösterdiği anlaşılmaktadır. Türkiye'nin izlemiş olduğu geniş açılı politikalar, aynı zamanda daha önce bahsedilen bölgesel güç söylemi, vizyon odaklılık söylemi ve diğerleri ile bağlantılı olmakla beraber her birinin diğerine etki ve katkı sağladığı söylenebilir.

Dolaylı yollardan diğer devletlerin halkını etkilemede yardımcı olan diğer bir dış politika söylemi de mekik diplomasisidir. İki veya daha fazla aktörün yaşadığı problemler karşısında, yoğun görüşmeler gerçekleştirerek yapılan arabuluculuktur (Balcı ve Yeşiltaş 2011; 19). Örneğin, Türkiye'nin, nükleer sorunu çerçevesinde İran ile BMGK arasında uyguladığı mekik diplomasisi ve İsrail-Filistin arasındaki sorunun çözümü için gerçekleştirdiği arabuluculuk faaliyetleri özellikle Müslüman kamuoyu tarafından büyük takdir toplamıştır (Altunışık 2011: 1). Dış politika söyleminin başarıya ulaşması dünya kamuoyuna da etki yaparak, uygulayan devletin sempati kazanmasına yol açmakta ve dolaylı yollardan kamu diplomasisi oluşmaktadır. Bu örnek özelinde de Türkiye gözle görünür bir şekilde Orta Doğu kamuoyunu etkilemiştir. Dış politika, kamu diplomasisine doğrudan etki etmiştir.

AK Parti dönemi söylemlerinden bir diğeri ise olan komşularla sıfır sorun söylemidir. Bilindiği üzere dünya üzerinde farklı noktalarda sürekli problemler yaşanmış ve yaşanmaktadır. Türkiye de bulunduğu coğrafi konum ise her zaman bir problemin, bir krizin yaşandığı ve yaşanabileceği bir yerdedir. Geçmişten günümüze doğru gelindiğinde Türkiye gerek sınır komşuları ile problemler yaşamış gerekse sınır

komşularının kendi aralarında yaşadıkları problemlere şahit olmuş ve bunlardan etkilenmiştir (Güder ve Mercan 2012: 63-64). Bu bağlamda bakıldığında sıklıkla duyulan komşularla sıfır sorun söylemi; bir yandan uluslararası çatışmalardan kaçınırken bir yandan da komşular ile olan problemleri, krizleri en alt seviyeye indirmeyi amaçlamaktadır (Aras 2009b: 6).

Türkiye'nin merkez ülke olma, çok boyutlu dış politika gibi söylemlerinin başarıya ulaşabilmesi çevresindeki komşu ülkeler ve halklarıyla problemlerin ortadan kalkmasıyla mümkündür. Özellikle bölgesinde barış ve güvenlik konusunda etkin olmaya çalışan Türkiye, bu ortamı komşularla sıfır problem söylemi gerçekleştirmeyi hedeflemiştir. Ancak komşularla sıfır problem söylemi sadece geleneksel yollarla ya da sert güç kullanımıyla başarıya ulaşmayacaktır. Kamu diplomasisi faaliyetleriyle desteklemek ve ortaya çıkacak yumuşak güç, komşularla ve komşuların halklarıyla olan problemlerin en aza inmesini sağlayacaktır (Telatar 2014: 263) Öte yandan Komşularla sıfır sorun söyleminin başarı getirmesi Türkiye'nin bölgedeki problemlere harcadığı enerjiyi azaltacak ve enerjisini dış politikada uluslararası ilişkilere daha fazla yoğunlaşarak harcamasına sebep olacaktır. Komşularla sıfır sorun söyleminin genel olarak sadece ekonomik ve güvenlik amaçlı olduğu söylenmektedir. Ancak Türkiye'nin bölgedeki tarihsel geçmişi, komşuları ile olan kültür yakınlaşması ve iş birlikleri komşularla sıfır sorun söyleminin sadece ekonomik ve güvenlik amaçlı olmadığını göstermektedir. Bu nokta da Türkiye, komşularıyla olan perdeleri kaldırarak gerek ekonomik gerekse güvenlik alanında işbirlikleri sağlamayı amaçlamıştır. Öte yandan hem bölge halkının hem de Türkiye halkının iletişimini ve etkileşimini artırmayı diğer halkların kalplerini kazanmayı ve bölge barışını tesis etmeyi hedeflemiştir (Davutoğlu 2013a, <https://foreignpolicy.com/2013/03/21/zero-problems-in-a-new-era/>, 19 Ocak 2019'da erişildi). Ancak Türkiye komşularla sıfır sorun söylemini hayata geçirirken çok hassas bir denge kurmalıdır. Bu söylemi başarıyla harekete geçirmek için kamu diplomasisi aktörlerinden etkin bir şekilde fayda sağlanmalıdır. Özellikle tarihsel, dinsel, kültürel yakınlıkları göz önünde bulundurularak politikalar çizilmelidir (Oran 2013: 140).

Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı'nda (TESEV) yayınlanan bir raporun önsözünde Türkiye'nin, Ortadoğu'ya yönelik olan dış politikasında önceki yıllara göre kültürü, ekonomiyi, diplomasiyi daha fazla kullandığı ve bölgede yaşanan problemlerin çözülmesi için katkı sağlamaya çalıştığı belirtilmiştir. Bu olguların ve demokratik bir ülke olan Türkiye, Ortadoğu kamuoyunun Türkiye'ye olan algısının pozitif anlamda etkilediğini ve bunda Türkiye'nin yumuşak güç kaynaklarından dizi sektörünün de büyük bir paya sahip olduğunun altını çizmektedir (Akgün, Gündoğar ve Perçinoğlu 2010: 3).

Öte yandan AK Parti döneminde, sadece sınır komşularla ilişkiler geliştirilmeye çalışılmakla kalmamış dünyanın; Latin Amerika, Afrika gibi farklı noktalarında da ilişkileri geliştirmeyi amaçlamış ve bu doğrultuda çalışmalar da yapmıştır. Bu ve bunun gibi, Türk Dış Politikasını hem pozitif anlamda hem de negatif anlamda etkileyen örnekler vardır. Bu bağlamda baktığımızda komşularla sıfır problem söyleminin Türk Dış Politikasına olan katkısı ayrı bir tartışma konusudur (Davutoğlu 2013a, <https://foreignpolicy.com/2013/03/21/zero-problems-in-a-new-era/> 19 Ocak 2019'da erişildi). Devletler kamu diplomasisini kontrol edebilmek ve kamu diplomasisi faaliyetleri güden aktörler arasındaki iletişim ve işbirliği geliştirmek için bazı kamu kuruluşlarından yardım almaktadır. Bir sonraki başlıkta da bu koordinasyonu sağlayabilmede yardımcı olan kurumlardan bahsedilecektir.

2.2.2.1. Dış İşleri Bakanlığı

Dış İşleri Bakanlığı yumuşak güç ve kamu diplomasisi faaliyetleri için tüm aktörler nezdinde ayrı bir öneme sahiptir. Devletlerin dış politikalarını çizen, uygulayan, koordine eden, uluslararası ortamda temsil eden Dış İşleri Bakanlığın önemi, Türkiye için de oldukça fazladır. Dış İşleri Bakanlığına verilen bu önemin dönem dönem değişkenlik gösterdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Özellikle AK Parti döneminde, Dış İşleri Bakanlığı aktif ve yoğun bir şekilde 1994 teşkilat kanununa göre 2010 yılında kadar çalışmalar yürütmüştür. Daha sonrasında Teşkilat kanunu 13 Temmuz 2010 yılında değişmiş olup 6004 nolu kanuna göre Dış İşleri Bakanlığına yeni başkanlıklar ve genel müdürlükler eklenmiştir. Yeni teşkilat kanunu ile açılan Enformasyon Genel

Müdürlüğü, Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler Genel Müdürlüğü Türkiye'nin kamu diplomasisi söylemleri için önem arz etmektedir (Ekşi 2014: 178).

Devletlerin son zamanlarda dış politika adımlarını atmadan önce, kamu diplomasisi kavramını göz ardı etmediklerine hatta özellikle dikkat ettiklerine yönelik yorum yapmak doğru olacaktır. Dış politikada nasıl bir adım atılırsa atılsın, bunun devlete olumlu ya da olumsuz sonuçların doğacağı göz önünde bulundurulduğunda; bu zamana kadarki hem bölge devletlerin kamuoyunda hem de dünya kamuoyunda elde ettiği yumuşak gücü, pozitif algıyı ve cezbedici tarafını artırmaya ya da kendisine yönelik olan negatif algıyı, ön yargıyı azaltmaya yönelik olmalıdır. Yani kısacası devletlerin dış işleri bakanlıkları atacakları adımda yumuşak gücüde düşünmek zorunda ve ona göre kamu diplomasisi faaliyetlerini yönetmeli, planlamalı ve koordinasyon sağlamalıdır. İzlenilen dış politika adımlarının diğer devletlerin halkını olumlu yönde etkilemesi kamu diplomasisi faaliyetlerinin önünün açılmasına sebep olacağı yani kamu diplomasisini ortaya çıkaracağı düşünülmektedir. Bu bağlamda baktığımızda da Dış İşleri Bakanlığının aslında tam anlamıyla kamu diplomasisi aktörü olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Resmi Gazetede yayınlanan 6004 nolu kanunun 6.Maddesinin L bendine göre Dış İşleri Bakanlığına bağlı olarak faaliyetlerine devam edecek olan Enformasyon Genel Müdürlüğü; Türkiye'nin dış politika ilkelerini yerli ve yabancı basın mensuplar vasıtasıyla doğrudan ve doğru bilgi olarak tüm dünyaya anlatmayı amaçlamaktadır. Buna ek olarak kamu diplomasisi faaliyetlerini planlamada uygulamaya koyulmasında tüm kamu kurum ve kuruluşlarla iletişim ve işbirliği içinde çalışmaktadır (Dış İşleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun 2010, Sayı: 27640/6004). Bu bağlamda yapılan görev tanımlamasının çok açık ve net olduğu söylenebilir.

Türkiye'nin siyasi, ekonomik, kültürel ve insani konularda izlemiş olduğu dış politika, hem bölgesel kamuoyunun hem de küresel kamuoyunun ülkemize olan ilgisini gün geçtikçe artırmaktadır. Öte yandan Türkiye'nin insani yardıma, küresel barışa, enerji güvenliğine olan katkısı; bölgesel ve küresel etkinliklere ve toplantılara ev sahipliği yapması hem bölge medyasının hem de küresel medyanın dikkatini çekmiştir.

Bu bağlamda Türkiye dış politika faaliyetlerini ulusal ve uluslararası kamuoyuna sunarken bir sistem izlemekte, kamu diplomasisi faaliyeti yürüterek, tüm medya kuruluşlarıyla sürekli iletişim ve etkileşim halinde bulunmakta ve ilgili kurum, kuruluşlarla işbirliği içerisinde eşgüdümlü davranış sergilemektedir. Bu doğrultuda, Türkiye dış politikasının temel ilkelerini, vizyonunu ve hedeflerini objektif bir şekilde tüm dünya kamuoyuna kamu diplomasisi faaliyetleriyle duyurmayı amaçlamaktadır (Çavuşoğlu 2014; 2015; 2016; 2017; 2018; Davutoğlu 2012; 2013b).

Türkiye’de yaşanan gelişmeleri birinci ağızdan açıklamak, yanlış anlaşılmalara mahal vermemek, doğru bilgiyi yabancı medya ve yerli medyaya aktarmak kamu diplomasisi için önem arz etmektedir. Öte yandan dış dünyaya yani uluslararası ilişkilerde meydana gelen gelişmelere Türkiye’nin tavrını ve yorumunu da birinci ağızdan açıklama yapmayı da bu öneme eklemek gerekir. Basit bir örnek vermek gerekirse, Bakanlık Sözcüsünün yaptığı açıklamaların İngilizce, Fransız ve Arapça⁹ olarak Dış İşleri Bakanlığı sitesinde yayınlanması, Türkiye’nin dış dünyaya kendisini net bir şekilde ifade etme çabasını göstermektedir. Buna ek olarak dış dünya kamuoyuna doğru bilgi aktararak Türkiye’ye yönelik oluşturulmaya çalışılan negatif algıları kırmaya bu algıları yönetmeye çalışmaktadır. Türkiye’deki gelişmeleri daha yakından yerleşik olarak takip etmek isteyen yabancı basın kuruluşları ve temsilcilerinin talepleri artmıştır. 2012 yılının Mart ayında sayıları 140 olan yerleşik yabancı basın-yayın kuruluşlarının sayısı 2016 yılına gelindiğinde 379’a çıkmıştır. Bu da geçen süre zarfında bölgesel ve küresel yabancı basın-yayın kuruluşlarının Türkiye’ye karşı olan ilgisinin gün geçtikçe arttığı göstermektedir (Çavuşoğlu 2014; 2015; 2016; 2017; 2018; Davutoğlu 2012; 2013b).

Öte yandan iletişim teknolojisinin gün geçtikçe gelişmesi aktörlerin hikayelerini birinci ağızdan, daha fazla kişiye aktarabilmelerinin yolunu açmıştır. Bu durum Türkiye’de de aktif olarak kullanılmaya başlanmış olup özellikle Dış İşleri Bakanlığına bağlı olan Enformasyon Genel Müdürlüğü, sosyal medya üzerine yoğun çalışmalar yaparak gözle görünür bir başarıya imza atmışlardır. Facebook, Twitter, Youtube gibi sosyal medya kanalları üzerine yoğun bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu mecrada

⁹Bakınız: Dışişleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/default.tr.mfa>, 20 Ocak 2019’da erişildi.

gözden kaçan, pek fazla bilinmeyen ulusal ya da uluslararası kamuoyunun dikkatini ve ilgisini çekebilecek paylaşımlar gerçekleştirilmiştir. Buna ek olarak yapılan paylaşımlar, sadece Türkçe dilinde değil birden fazla dilde gerçekleşmiştir. Örneğin, Twitter’da(İngilizce, Arapça, Fransızca), Facebook’da (İngilizce) dillerinde paylaşımlar yapmaktadır. Dış İşleri Bakanlığı temsilciliklerinin 3 te 1’inin de sosyal medya hesabının olduğunu eklemek doğru olacaktır. Bu gibi gelişmeler ve aktif kullanım sebebiyle sosyal medya hesaplarının takipçi kitlesi sürekli bir artış göstermiştir. 2010 Temmuzunda Dış İşleri Bakanlığının Türkçe Twitter sayfasını 2 bin kişi takip ederken Kasım 2018 tarihinde bu sayı, 1 milyon 330 bin olmuştur. İngilizce Twitter sayfası ise günümüzde 58 bin 800 kişi tarafından takip edilmektedir. Yine 2010 yılında 14 bin takipçisi olan Dış İşleri Bakanlığının Türkçe Facebook hesabı, 296 bin kişi tarafından takip edilmektedir. Dış İşleri Bakanlığının Youtube görüntülenmesi ise günümüzde 1 milyon 207 bin olmuştur. Bu rakamların yıllar içerisinde artış göstermesi Türkiye’nin bu konuya ne kadar önem verdiği göstergesi olmuştur. Öte yandan Türkiye’nin hikayesinin doğru ve objektif bir şekilde anlatılmasını sağlamak için yapmış olduğu yoğun çalışmalara örnektir (Çavuşoğlu 2014; 2015; 2016; 2017; 2018; Davutoğlu 2012; 2013b).

Sosyal medyadan ayrı olarak Türkiye, Dünya İnsani Zirvesi, Türkiye-Orta Amerika Entegrasyon Sistemi Dışişleri Bakanları Toplantısı, Türkiye-Latin Amerika ve Karayipler Topluluğu Dörtlüsü Dışişleri Bakanları Toplantısı, İslam İşbirliği Teşkilatı 13. İslam Zirvesi gibi birçok toplantı ve zirveye ev sahipliği yaparak, bu toplantı ve zirvelerde ulusal ve uluslararası medya ile eşgüdümlü çalışmalar gerçekleştirmiştir. Türkiye için bu gibi çalışmalar kendisini dünyaya en net şekilde ifade edebileceği ortam olmuştur ve kamu diplomasisi faaliyetlerini de bu doğrultuda etkin kullanmıştır (Çavuşoğlu 2014; 2015; 2016; 2017; 2018; Davutoğlu 2012; 2013b).

Aynı kanunun M bendi gereğince Dış İşleri Bakanlığına bağlı olarak çalışacak olan Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler Genel Müdürlüğü; kamu diplomasisi faaliyetleri konusunda tüm kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde çalışarak özellikle Türkiye’yi yurtdışında tanıtacak spor müsabakaları, kültür günler, bilim günleri gibi etkinlikler düzenlemektedir. Bu kurum yapmış olduğu faaliyetlerle diğer devletlerin

halkına doğrudan erişim sağlayarak Türkiye'nin kamu diplomasisine katkı sunmayı amaçlamaktadır (Dış İşleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun 2010, Sayı: 27640/6004). Bahsi geçen bu genel müdürlüğün kamu diplomasisi faaliyetlerine direkt etki edebileceğini söylemek doğru olacaktır. Çünkü Türkiye'nin sahip olduğu tarihsel ve kültürel değerleri dünya kamuoyuna, kamu diplomasisi faaliyetleri ile tanıtmak önemli bir etkileşime, iletişime ve işbirliklerine yol açacaktır. Türkiye'nin tam anlamıyla tanıtılması demek aynı zamanda Türk Dış Politika ilkelerinin de etkili bir şekilde ifade edilmesine sebep olacaktır. Bu bağlamda Dış İşleri Bakanlığı'nın Yurt Dışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler Genel Müdürlüğüne büyük ve önemli bir iş düşmektedir. Bu kapsamda müdürlüğün diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla işbirlikleri yaparak eş zamanlı çalışmalar düzenlemesi beklenmektedir (Çavuşoğlu 2014; 2015; 2016; 2017; 2018; Davutoğlu 2012; 2013b).

Türkiye'nin tanıtılmasına yönelik projeler, spor müsabakaları, konferanslar, kültür günleri, konserler, sanat günleri vb. birçok faaliyetlerin gerek yurtiçinde gerekse yurtdışında büyük bir alanda gerçekleştirilmesi bu noktada çok önemlidir. Yurtdışı faaliyetleri özellikle temsilcilikler tarafından koordine edilmekte ve Türk Kültür Günleri, Türk Yemekleri Haftası, Türk Sinema Günleri, Türk Festivalleri gibi birçok projeye de imza atmaktadırlar. Öte yandan geleneksel kültür faaliyetlerinin yanında Türk sanatçılarının bu organizasyonlara katılım sağlamalarını teşvik ederek, etkileşimi daha da artırmak hedeflenmektedir. Bu noktada Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler Genel Müdürlüğü çalışmalarına bir an önce başlamış, 2012 yılında Türkiye'de Çin Kültür Yılı kutlanmış ve bir sonraki yılda ise Çin'de Türk Kültür Yılı kutlanmıştır. Öte yandan günümüze kadar birçok ülke ile kültür anlaşmaları imzalanmıştır. Genel Müdürlük, yurtdışındaki faaliyetlerinde özellikle TİKA, YEE gibi kurumlarla işbirliği içerisinde olmuşlardır. Öte yandan UNESCO, yıllar içinde Türk Kültürünün bazı objelerini kültür mirası olarak kaydetmiştir. Bu bağlamlarda bakıldığında, kamu diplomasisi faaliyetlerinin etkin bir şekilde kullanılması ve farklı kültürlerin birbirlerini tanımaya yönelik yapılacak çalışmalar farklı aktörlerin kamuoyları arasındaki iletişimi ve etkileşimini artıracaktır. Türk kültürünü dünya kamuoyuna tanıtmak, Türkiye'nin cazibesini artırmakla beraber kamuoyunu algısını yönetme kabiliyetini geliştirecektir (Çavuşoğlu 2014; 2015; 2016; 2017; 2018; Davutoğlu 2012; 2013b).

2.2.2.2. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü (KDK)

Günümüzde devletler kamu diplomasisine ayrı bir önem vermektedir. Bundan dolayı da devletler, özellikle kamu diplomasisi faaliyetlerinin koordinasyonunun ve işbirliğinin sağlanabilmesi için yeni bir kurumlar açma gereği duymuşlardır. Son zamanlarda da Türkiye, gerek kamu kurum ve kuruluşları vasıtasıyla gerekse devlet dışı organizasyonlar vasıtasıyla kamu diplomasisi faaliyetlerini sürdürmektedir. Diğer devletlerde de olduğu gibi bu faaliyetlerin koordinasyonun ve işbirliğinin sağlanabilmesi için dönemin Dışişleri Bakanı Ali Babacan tarafından Kamu Diplomasisi Ajansı'nın kurulması gündeme gelmiştir. (Kamu Diplomasisi 2010, <https://www.milligazete.com.tr/haber/1159611/kamu-diplomasisi>, 26 Ocak 2019'da erişildi). Ancak, kamu diplomasisi faaliyetlerini gerçekleştiren kurum ve kuruluşları profesyonel olarak koordine eden, kamu diplomasisi faaliyetlerine katkıda ve teşvikte bulunan herhangi bir kurumun varlığından 2010 yılına kadar bahsedilmemektedir. 30 Temmuz 2010 yılında yayınlanan resmi gazete ile beraber bu görevi üstlenen Başbakanlığa bağlı olarak çalışacak olan KDK kurulmuştur. Yayınlanan genelgede Dünya üzerinde yaşanan gerek ülkesel gerekse bölgesel anlamda yaşanan olaylar, teknolojinin ilerlemesiyle oluşan fırsatlar ve tehditler kamu diplomasisi için alan açarak işbirliğinin ve iletişimin daha da önemli hale gelmesine sebep olduğu belirten dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan; bu nokta da Türkiye'nin bu fırsatlardan yararlanmak ve tehditlerden kaçınmak için kamu diplomasisi kurumlarına ve faaliyetlerine ayrı önem atfetmiş ve uluslararası kamuoyunda saygınlığın artırılması ve Türkiye'nin hikayesinin doğru bir şekilde anlatılması görevinin verilmesini gerektiğini belirtmiştir. (Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, 2010; 27478/3).

Kamu diplomasisi faaliyetleri, geçmişten günümüze olan süreç içerisinde önemi sürekli artan bir kavram olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Bu bağlamda da KDK'nın en asli görevi resmi gazetede de açıkça belirtildiği üzere kamu kurum ve kuruluşları ve hükümet dışı organizasyonlar arasındaki işbirliğini artırmak ve koordinasyonunu sağlayarak, Türkiye'nin daha etkin kamu diplomasisi faaliyetleri gerçekleştirmesi için teşvik etmektir. KDK, "Türkiye'nin Söyleyecek Bir Sözü,

Paylaşacak Bir Hikayesi Var”¹⁰ sloganıyla yola çıkmış olup, resmi internet sitesinde yayınladığı vizyonu ile Türkiye’nin geçmişten gelen tarihi zenginliklerini ve bölgesel ve küresel önemini kısacası Türkiye’nin hikayesini dünyanın her yerinde, farklı grup ve kesimlere diyalog ve işbirliği içerisinde kamu diplomasisi faaliyetleriyle anlatmayı amaçlamaktadır. Öte yandan dünyanın farklı yerlerinde; insani yardımlar gibi, turizm, kültür, bilim, ekonomi, sanat gibi alanlarda yapacağı, yapılmasına teşvik edeceği ve çeşitli STK ve kurumlarda bu koordinasyonu sağlayacağı kamu diplomasisi faaliyetleriyle, Türkiye’nin büyük bir coğrafyada doğru ve etkin bir şekilde anlatılması üzerine bir misyona sahiptir (KDK Vizyon & Misyon, <https://kdk.gov.tr/faaliyetler/vizyon-misyon/8>, 20 Ocak 2019’da erişildi). KDK’nın Yapısı; Medya Çalışmaları Birimi, Siyasal İletişim Birimi, Kültürel Çalışmalar Birimi, Kurumsal Çalışmalar Birimi ve Proje Geliştirme Birimi olarak 5 birimden oluşmaktadır. Öte yandan; Üniversite Programları, Siyasal İletişim Faaliyetleri ve Medya–Tanıtım Çalışmaları olarak 3 faaliyet alanında çalışmalar gerçekleştirmektedir (KDK Koordinatörlük Yapısı 2010, <https://kdk.gov.tr/faaliyetler/koordinatorkluk-yapisi/18#>, 20 Ocak 2019’da erişildi).

KDK, bunların ilki olan, Üniversite Programları kapsamında kendi içerisinde Kamu Diplomasisi Panelleri, Dış Politika Tanıtım Programları, Dış Politika Çalıştaylar ve Gençlik Programları adı altında faaliyetler yürütmüştür. KDK bu noktada Türk Dış Politikasının ilkelerini ve Türkiye’nin hikayesini hem ulusal hem de uluslararası öğrencilere birinci ağızdan aktarmayı amaçlamıştır. Bunu yaparken de özellikle akademik camiadan, diplomatik temsilcilerden ve çeşitli STK’lardan da faydalanmıştır. Bu bağlamda daha çok ulusal öğrencilere yönelik, Gaziantep, Kayseri, Kırıkkale, Çankırı, Bursa ve Kahramanmaraş illerinde kamu diplomasisi panelleri düzenlemiştir.¹¹ Ek olarak Dış Politika Tanıtım Programları kapsamında ise, Kahramanmaraş, Hatay Mustafa Kemal, Kütahya Dumlupınar, Giresun, Eskişehir Osmangazi, Van 100.Yıl, İstanbul Şehir, İstanbul Aydın ve Bursa Uludağ Üniversitelerinde düzenlemiştir.¹² Son olarak ise hem Konya Çalıştayı ve Mardin Çalıştayı Dış Politika Çalıştayları

¹⁰Bakınız: KDK Anasayfa, <https://kdk.gov.tr/> 21, 21 Ocak 2019’da erişildi).

¹¹Bakınız: KDK Kamu Diplomasisi Panelleri, <https://kdk.gov.tr/faaliyetler/kamu-diplomasisi-panelleri/24>, 21 Ocak 2019’da erişildi.

¹²Bakınız: KDK Dış Politika Tanıtım Programları, <https://kdk.gov.tr/faaliyetler/dis-politika-tanitim-programlari/4>, 21 Ocak 2019’da erişildi.

kapsamında gerçekleştirmiştir.¹³ Bu bağlamda özellikle akademik ve diplomatik temsilciler aracılığıyla yani dış politikanın yapılmasında çaba gösteren temsilcilerle öğrenciler buluşturulmaya ve işleyişin nasıl olduğu aktarılmaya çalışılmıştır. Öte yandan Üniversite Programları kapsamında daha çok uluslararası öğrencilere yönelik olarak, daha çok TİKA gibi YTB gibi kamu diplomasisi araçlarının katkılarıyla, Tunuslu, Libyalı, Mısırlı, Filistinli, Yemenli, Batı Afrikalı, Balkanlı, Amerikalı, Polonyalı, Pakistanlı ve Nijeryalı Gençler programları ile birlikte Uluslararası Yaz Okulu I – II programları gerçekleştirilmiştir.¹⁴ Bu program kapsamında uluslararası öğrenciler İstanbul ve Ankara’da misafir edilmiş ve önem kurum ve kuruluşlara ziyaretler ve kültürel etkinlikler gerçekleştirmişlerdir. Bu nokta da amaçlanan ise uluslararası öğrencilerin Türk Dış Politikası ilkelerini yerinde ve doğru bir şekilde öğrenmesini sağlamak ve bu öğrencileri ileriye yönelik kazanmaktır (Ekşi 2014: 190)

İkinci faaliyet alanı olan Siyasal İletişim Faaliyetleri de kendi içerisinde; Ülke Toplantıları, Akil İnsan Konferansları, Avrupa Toplantıları, Paneller ve Uluslararası Zirveler olarak 5 alanda faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Bu güne kadar 16 farklı ülke hakkında toplam 29 kez Ülke toplantısı¹⁵, farklı konuşmacıların katıldığı 20 Akil İnsan Konferansı¹⁶, 8 farklı konuşmacının katılmasıyla Avrupa Toplantıları¹⁷, 5 farklı Panel ve 4 kez İstanbul Küresel Forumu ve 1 kez Uluslararası Yatırım zirvesi adı altında Uluslararası Zirveler gerçekleştirilmiştir.¹⁸ Bu faaliyetler tamamıyla uluslararası toplumu etkilemeyi amaçlayan kamu diplomasisi faaliyetlerine bire bir örnektir. Bu noktada ülke toplantıları, kapsamında İngiltere, ABD hakkında programların yapılması, akil insanlar konferanslarında Türk konuşmacılardan ziyade farklı farklı milletlerden gibi durumlar bu programların daha üst düzey hitap aradığının göstergesi olup, onları

¹³Bakınız: KDK Dış Politika Çalıştayları, <https://kdk.gov.tr/faaliyetler/dis-politika-calistaylari/25>, 21 Ocak 2019’da erişildi.

¹⁴Bakınız: KDK Gençlik Programları, <https://kdk.gov.tr/faaliyetler/genclik-programlari/45>, 21 Ocak 2019’da erişildi.

¹⁵Bakınız: KDK Ülke Toplantıları, <https://kdk.gov.tr/faaliyetler/ulke-toplantilari/4721> Ocak 2019’da erişildi.

¹⁶Bakınız: KDK Akil İnsanlar Konferansları, <https://kdk.gov.tr/faaliyetler/akil-insanlar-konferanslari/10>, 21 Ocak 2019’da erişildi.

¹⁷Bakınız: KDK Avrupa Toplantıları, <https://kdk.gov.tr/faaliyetler/avrupa-toplantilari/27>, 21 Ocak 2019’da erişildi.

¹⁸Bakınız: KDK Uluslararası Zirveler, <https://kdk.gov.tr/faaliyetler/uluslararasi-zirveler/30>, 21 Ocak 2019’da erişildi.

etkilemeyi amaçlamıştır. Hem yurtiçinde hem de yurt dışında gerçekleştiren bu faaliyetlere katılan ulusal ve uluslararası akademisyenler, basın mensupları ve siyasi katılımcılar arasında önemli bir iletişim ve etkileşim amaçlamaktadır. Uluslararası ilişkilere konu olmuş hem Türkiye'yi doğrudan hem de dolaylı yollardan etkileyen olayları bu programlar vasıtasıyla dünyaya ve özellikle daha üst kesime doğru bir şekilde aktarılmasını ve tartışılmasını sağlamak en önemli kamu diplomasisi faaliyetlerindedir.

Son faaliyet alanı olan Medya-Tanıtım Çalışmaları kapsamında; Gazeteci Heyetler Programı, Uluslararası Basını Bilgilendirme ve Kültür ve Tanıtım Faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Bugüne kadar dünyanın farkı 27 noktasından gazetecilerin Türkiye'ye davet edilmesi¹⁹, Türkiye'nin gündeminde olan farklı konuların, Türkiye'yi yakından takip eden uluslararası basın mensuplarına bildirilmesi²⁰ ve medya, sanat kültür gibi projelere bir defaya mahsus destek verilmesi gibi faaliyetlerde bulunmuştur²¹. Medya Tanıtım çalışmalarının düzenlemiş olduğu bu programlardaki amaç, Türkiye hakkındaki gerçek bilgilerin uluslararası basın mensupları tarafından dünyaya aktarılmasını sağlamakla beraber gerek kültür gerek sanat gibi yumuşak gücü etkileyecek önemli konularda Türkiye'yi tanıtabilmektir. Örneğin kültür-sanat etkinlikleri kapsamında YEE ile ortak programlar düzenleyerek ve Kardeş Eli Belgeseli, Türkiye'nin Dostları Belgeseli gibi sanatsal faaliyetleri medya tanıtım kanalıyla icra ederek ve bu programlara uluslararası basın mensuplarını davet ederek kamu diplomasisi faaliyeti gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

KDK, 2010 yılında kurulduktan sonra hızlı bir başlangıç yaparak, yukarıda da belirtildiği üzere yoğun olarak kamu diplomasisi faaliyetlerinde bulunmuştur. Ancak bunun sürekliliği tartışma konusudur. 2014 yılına kadar aktif olarak kamu diplomasisi faaliyetlerini yürüttüğünü gördüğümüz KDK'nın, daha sonrasında bu faaliyetlerinin sürdürmekte pasif hale gelmiştir. Bu durum özellikle internet sitesinde yayınlamış

¹⁹Bakınız: KDK Gazeteci Heyetleri Programı, <https://kdk.gov.tr/faaliyetler/gazeteci-heyetleri-programi/16>, 21 Ocak 2019'da erişildi.

²⁰Bakınız: KDK Uluslararası Basını Bilgilendirme, <https://kdk.gov.tr/faaliyetler/uluslararasi-basini-bilgilendirme/17>, 21 Ocak 2019'da erişildi.

²¹Bakınız: KDK Kültür ve Tanıtım Faaliyetleri, <https://kdk.gov.tr/faaliyetler/kultur-ve-tanitim-faaliyetleri/55>, 21 Ocak 2019'da erişildi.

olduğu eski haberlerden ve eski bildirim tarihlerinden anlaşılmaktadır. Burada Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerinin pasif hale geldiği anlaşılmamalıdır. Vurgu yapılmak istenen nokta sadece KDK'nın yürüttüğü faaliyetlerdir. Bir sonraki başlıkta da göreceğimiz gibi KDK'nın Kamu Diplomasisi Dairesi Başkanlığı olarak Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığına bağlandığını göreceğiz.

2.2.2.3. İletişim Başkanlığı

İletişim Başkanlığı 24 Temmuz 2018'de kurulmuştur. İletişim Başkanlığı; Kamu Diplomasisi Dairesi Başkanlığı, Basın ve Yayın Dairesi Başkanlığı, Halkla İlişkiler Dairesi Başkanlığı, Tercüme Dairesi Başkanlığı, Yönetim Hizmetleri Dairesi Başkanlığı, Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı, Hukuk Müşavirliği ve Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı gibi hizmet birimlerinden oluşmaktadır (İletişim Başkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 2018; 30488/14). Görüldüğü üzere yeni yapılanma ile beraber birçok hizmet birimi İletişim Başkanlığına bağlanmıştır. Bizleri özellikle ilgilendiren, Kamu Diplomasisi Dairesi Başkanlığı'nın da bu başkanlık altında hizmet birimi olarak göreve geçmesidir.

Tüm mecra ve ilgili makamlara doğru bilgi sağlamak, uluslararası ortamda Türkiye'nin tanıtımını üstlenen İletişim Başkanlığı bu görevli yerine getirirken tüm kamu kurum ve kuruluşlar arasında da işbirliğini sağlamaktadır. Bunlara ek olarak İletişim Başkanlığı, yurtdışında Türkiye yönelik yapılan propaganda çalışmalarını takip ederek, Türkiye'nin menfaati doğrultusunda enformasyon faaliyetleri yürütmeyi ve dış politikayı destekleyici faaliyet yürütmeyi üstlenmiştir (İletişim Başkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 2018; 30488/14).

İletişim Başkanlığına bağlanan Kamu Diplomasi Daire Başkanlığı, Türkiye'nin dünyadaki yumuşak gücünün artması için kamu diplomasisi faaliyetlerinin denetçisi, destekçisi ve öncüsü konumuna gelmiştir. Uluslararası kamuoyunda Türkiye'nin hikayesini anlatarak; panel, sempozyum, konferans gibi etkinlikleri, kısacası kamu diplomasisi faaliyetleri gerçekleştiren tüm kurum kuruluşlarla işbirliği içerisinde çalışacak olan Başkanlık aynı zamanda bu kuruluşları kamu diplomasisi faaliyetleri için

teşvik edecektir (İletişim Başkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 2018; 30488/14). Kamu Diplomasisi Daire Başkanlığı nezdinde izlenecek olan stratejik hamleler ve atılan doğru adımlar doğrultusunda, ilerleyen yıllarda Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerinin artabileceğini söylemek doğru olacaktır.

Genel olarak İletişim Başkanlığı'nın kamu diplomasisi açısından önemine değinmeden önce kurumun yeni açıldığını ve asıl amacının ilk aşamada doğrudan kamu diplomasisi faaliyetleri gütmek olmadığını belirtmek doğru olacaktır. Ancak İletişim Başkanlığı ilk aşamada ne kadar doğrudan kamu diplomasisi faaliyetleri gütmese de Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetleri için önemli bir yere sahiptir. Türkiye için doğrudan kamu diplomasisi faaliyetleri güden üst bölümde de belirtildiği üzere Basın ve Yayın Daire Başkanlığı ve Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, şimdiki adı ile Kamu Diplomasisi Daire Başkanlığı yakın zamanda İletişim Başkanlığı'nın altına alınan birimler olmuştur. Bu bağlamda da İletişim Başkanlığı bu birimlerin aktif bir şekilde çalışmasını sağlayıp, çeşitli kurum ve kuruluşlar vasıtasıyla gerçekleştirilecek olan kamu diplomasisi faaliyetlerinin önünü açan ve koordinasyonu sağlayarak bir denetim mekanizması görevine sahiptir. Sonuç olarak bakıldığında İletişim Başkanlığı'nın açılmasını ve kamu diplomasisi faaliyetlerini kapsayıcı bir göreve sahip olmasını Türkiye'nin bundan sonraki süreçte izleyeceği kamu diplomasisi faaliyetlerinin daha profesyonel olacağına ve bu faaliyetlerin kurumsal bir çerçeve kazandığına dair yorum yaptırmaktadır. Bu bağlamda da ilk aşamada doğrudan kamu diplomasisi faaliyetleri gerçekleştirmediğini belirttiğimiz İletişim Başkanlığı'nın kamu diplomasisi faaliyetleri de dahil daha stratejik bir göreve sahip olduğunu vurgulamak yerinde olacaktır. Buna ek olarak KDK'nın internet sitesindeki "Kamu Diplomasisi faaliyetleri Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı tarafından yürütülmektedir" ifadesi de göz önünde bulundurulduğunda İletişim Başkanlığı'nın görev ve sorumluklarının başında kamu diplomasisi faaliyetlerinin olduğunu söylemek doğru olacaktır (KDK Anasayfa, <http://www.kdk.gov.tr/>, 3 Nisan 2019'da erişildi)

III. BÖLÜM

3. TÜRKİYE'NİN KAMU DİPLOMASİSİ PERSPEKTİFİNDEN ORTA ASYA TÜRK CUMHURİYETLERİ POLİTİKASI

Bilindiği ve üst bölümlerde de açıklandığı üzere, Soğuk Savaşın sona ermesi ve SSCB'nin dağılmasından sonra Orta Asya'da büyük bir güç boşluğu meydana gelmiştir. Dünyanın farklı noktalarında yeni devletler ortaya çıkmıştır. Kırgızistan, Kazakistan, Özbekistan ve Türkmenistan da SSCB'nin yıkılmasıyla beraber Orta Asya'da bağımsızlıklarını ilan Türk devletleridir. Bağımsızlıklarını ilan eden bu devletlerin; dinsel, dilsel ve kültürel olarak Türkiye ile benzerlik gösterdikleri açıktır. Soğuk Savaş esnasında Türkiye'nin bu bölge ile pek fazla etkileşime geçmemiştir. Hatta iletişime geçtiğini söyleyememekle beraber geçilmeye çalışıldığında bile SSCB'nin etkisinin buraya hakim olduğu gözlemlenmiştir. Bu bölüm sırasıyla; Türkiye'nin Orta Asya Türk Cumhuriyetleri Politikasına kısaca değinecek, Türkiye'nin Orta Asya'daki kamu diplomasisi faaliyetlerini ve bu faaliyetleri gerçekleştiren kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra devlet dışı aktörleri incelemeye çalışacaktır.

3.1. Türkiye'nin Orta Asya Politikasına Genel Bir Bakış Ve Kamu Diplomasisi İzleri

Türkiye'nin Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile ilişkilerinin arka planına baktığımızda; SSCB'nin dağılına ve oradaki Türk Cumhuriyetlerini bağımsızlıklarını ilan edene kadar elle tutulur somut bir örneğin olmadığını söylemek doğru olacaktır. 1921'de SSCB ile TBMM arasında imzalanan Dostluk ve Kardeşlik Antlaşmasında, SSCB'deki Turancı akımlara destek vermemeyi taahhüt etmiş ve Sovyetlerdeki Türkler konusunu geri plana atmıştır. Daha sonrasında, TBMM Sovyetlerdeki Türk konusunu

SSCB'ye resmi beyanda bulunmayarak, tedirgin etmek istememişlerdir. Öte yandan, Orta Asya halkı Moskova'nın sıkı kontrolü altında olduğundan dolayı, dış dünya ile irtibatları da yoktu. Bu da Orta Asya halkının, dünya ile olan ilişkilerini geliştirmekte en büyük engeldi. Ancak Soğuk Savaş sonrasında Moskova'nın etkisinin azalmasıyla beraber, Orta Asya'nın dış dünya ile arasında olan perdenin de yavaş yavaş aralandığı söylenebilir (Aydın 2015: 366).

Mihail Gorbaçov'un Soğuk Savaşı bitirmeye yönelik izlemiş olduğu reformlar, bir anlamda SSCB'nin de sonunu getirmiştir. 19 Ağustos'ta Gorbaçov'a yönelik gerçekleştirilen darbe girişiminin başarısız olması, bu ana dek Moskova'dan bağımsız hareket etme konusunda çekingen davranan Türk Devletlerini heyecanlandırmış ve SSCB'nin de yakın zamanda yıkılacağına inandırmıştır. Bu da bölgede irili ufaklı birçok devletin bağımsızlıklarını kazanmasına sebep olmuştur. Bu bağlamda Ağustos 1991'de Kırgızistan, Eylül 1991'de Özbekistan, Ekim 1991'de Türkmenistan ve Aralık 1991'de ise Kazakistan olmak üzere 4 Türk Cumhuriyeti bağımsızlıklarını peş peşe ilan etmişlerdir (Sönmezoğlu, 2016: 364). Bu süreç Türkiye açısından iki ayrı dönem olarak ele alındığında; 1989-1991 arası ve 1991-1993 arası dönem olarak incelenebilir. 1989-1991 arası dönemde yaşanan gelişmelerin nasıl sonuçlanacağı belli olmadığından dolayı, Türkiye geçmişte de sergilemiş olduğu çekinceli tavırlarını sürdürmüş ve milliyetçi hareketlerden uzak durmuştur. Bu bağlamda da Türkiye, Moskova'yı muhatap almaya devam etmiştir. Ancak 1991 yılında bağımsızlıklar ilan edilmeye başlanınca 1991-1993 arası dönemde Türkiye, bağımsızlıklarını ilan eden bu Türk Devletlerini tanıyan ilk devlet olmuştur. Ardından Orta Asya'da bağımsızlıklarını ilan eden Türk devletlerine model olma, lider olma çabasına girmiştir. Daha öncesinde muhatap almış olduğu Moskova'nın yerine bu devletleri muhatap alarak Rus etkisini de kırmaya çalışmıştır (Aydın 2015: 371).

Soğuk Savaş'ın bitimi ve SSCB'nin parçalanması, dünya dinamiklerinin de bir anda değişmesine sebep olmuş, her ülke üzerinde ise farklı etki bırakmıştır. Türkiye'de bu dağılmanın sonucunda en çok etkilenen ülkelerin başında gelmiştir. Yani, SSCB'nin dağılması Türkiye'nin uluslararası konumunun ve öneminin azaldığına dair tartışmaların da başlangıcına sebep olmakla beraber, Türkiye'nin nasıl bir politika

izleyeceği merak konusu olmuştur. Ancak SSCB'nin dağılması sonucunda, bölgede 5 Türk devletinin ortaya çıkması rüzgarın, Türkiye'nin arkasında olacağını göstermekteydi. Bu durum, Orta Asya'da SSCB'nin etkisinin azalacağı ve bölgede bir güç boşluğu oluşacağı anlamına gelmekteydi. Bu bağlamda bölge ile ilişki kurabilecek ve etkileşim sağlayabilecek iki devlet göz önündeydi. Bunlardan ilki Türkiye, ikincisi ise İran'dı. Bu durumu göz önünde bulunduran Batı, iki noktada seçim yapmak zorundaydı. Bunlardan ilki ya bölgede İran yanlısı İslam teşkilatlanmalarına izin vermek olacaktı, ya da Türkiye'nin bölgede varlığını kabul edeceklerdi. İran'ın bölge üzerindeki siyasetine izin vermek demek, Batı için büyük bir coğrafya da radikal örgütlerin, İslami rejimlerin, oluşmasına izin vermek anlamına gelmekteydi. Öte yandan komünist düşüncenin tam anlamıyla yıkılmadığını bilen Batı, tedbir amaçlı Türkiye'yi bölgede desteklemiştir. Bunun yanı sıra yıkılan SSCB'nin yerine kurulan Rusya Federasyonu da bölgede radikal İslamcı rejimlerin, örgütlerin oluşmasını istememiştir. Bu durum Batı'yı, Türkiye'nin Orta Asya'daki varlığını kabul etmeye itmiştir. (Aydın 2015; Bal 2001; Demir ve Hale 2003; Sönmezoğlu, 2016).

Süleyman Demirel ve Turgut Özal, Türkiye'nin içinde bulunduğu durumu bir yandan anlamaya çalışırken, bir yandan da bu durumdan istifade ederek her ortamda, Adriyatik'ten Çin Seddine Türk Dünyası, 21.yy Türk Çağı Olacak gibi söylemler kullanarak Orta Asya'da bağımsızlıklarını kazanan Türk Cumhuriyetlerine bir anlamda mesaj vermeye çalışmışlardır. (Winrow 1995: 17). Bu ve bunun gibi söylemlerin, Batı tarafından birkaç kez destek gördüğü söylenebilir. Örneğin; 1992'nin Şubat ayında dönemin ABD Dışişleri Bakanı James Baker, Orta Asya'ya yaptığı ziyaretlerde Türkiye'yi rol model almaları noktasında teşvik etmiştir. Ek olarak ABD başkanı Bush da Orta Asya ülkelerine Türkiye'yi örnek almalarına yönelik açıklamalarda bulunmuştur (Robins 1998: 135). Bu bağlamda Türkiye'nin model olarak Orta Asya'ya sunulması bir anlamda Türkiye'nin yumuşak gücü artırmaya yönelik bir politika olmuştur. İlk aşamada Türk Dünyası söylemi de Orta Asya Türk halkları nezdinde pozitif olarak karşılanmış ve Türkiye'nin yumuşak gücü bu bölgeye giriş yapmıştır.

ABD'nin, İngilizlerin ve hatta dolaylı olarak Rusların desteği, Orta Asya Türk Devletleri liderlerini cesaretlendirmiştir. Buna binaen, Ankara'ya üst düzeyde ziyaretler

gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Örneğin, Özbekistan Cumhurbaşkanı İslam Kerimov, ziyaretinde Türkiye’den büyük ağabey diye bahsetmiştir. Buna ek olarak Kırgızistan Askar Akayev, Türkiye’yi yol gösteren sabah yıldızına benzetmiştir (Winrow 1995; Orta Asya Uyanıyor 1992, <https://www.cumhuriyetarsivi.com/monitor/index.xhtml>, 31 Ocak 2019’da erişildi). Dönemin Başbakanı Süleyman Demirel, Tacikistan hariç diğer Türk devletlerine olan ziyaretlerinde aynı kandan geldiklerini, aynı dil, din ve kültürün paylaşıldığını, her ziyaretinde dile getirmiştir. 1992’de Ankara, bir zirveye ev sahipliği yapmıştır. Beklenen düzeyde verimli geçmeyen zirvede Demirel, Türkiye’nin egemenliğinde olmayan bir Türki Devletler Birliği önerisinde bulunmuş, Özal ise Ortak Türki Piyasası kurulmasını hayal ettiğini belirtmiştir (Robins 1998: 133).

Türkiye’nin, Orta Asya Türk Devletleriyle ilişkilerin beklenen seviyede olmamasının bazı sebeplerinin olduğu belirtilebilir. Türkiye ilk olarak Orta Asya Türk Devletlerinin bağımsızlıklarını kazanmasına hazırlıksız yakalanmıştır. Öte yandan daha öncesinde Orta Asya coğrafyası hakkında pek fazla tecrübe sahibi olmayan Türkiye, bölge dinamiklerine hakimiyet sağlayamamıştır. Bunlara rağmen Türkiye, bölgeye hızlı bir giriş yaparak, bu devletlere ekonomi, ticari, eğitim, sağlık vb. birçok alanda destek sağlama gibi büyük vaatlerde bulunmuştur. Hatta bunun için bazı adımlar da atmıştır. Ancak Türkiye’nin gerek o dönemde ekonomik kriz içerisinde bulunması, gerek iç siyasetindeki yoğun ve sıkıntılı gündemi ve kapasitesinden büyük vaatler vermesi genel olarak vaatlerin gerçekleştirilememesinin sebeplerinden olmuştur. Öte yandan Türkiye’nin Azerbaycan’daki muhalefeti desteklemeye yönelik olan dış politika adımının, Orta Asya Türk Devletlerine özellikle de Özbekistan’a; Türkiye’nin gelecekte de kendi iç işlerine karışabileceği yorumunu yaptırmıştır. Öte yandan başka bir boyunduruk altına girmek istemeyen (büyük ağabey istememeleri) Orta Asya Türk Devletleri, aynı zamanda da Türkiye’nin ekonomik ve siyasi kapasitesinin yeterli seviyede olmadığını gözlemlemiştir. Daha sonraki süreçte de Türkiye’nin yüzünü tekrar Batı’ya dönmesi; Orta Asya Türk Devletlerinin de çekingen ve isteksiz davranışlarının artmasına sebep olmuştur. Bu bağlamlarda da Orta Asya Türk Devletleri, Türkiye ile olan ilişkileri duygusal bağ temelinde (kültürel ve eğitsel ilişkiler) tutmuştur. Öte yandan AB’nin Orta Asya’daki enerji politikaları Türkiye’nin bölgedeki gücünü daha da zayıflatmıştır. Bu bağlamda beklenen yardımı Türkiye’den görememesi, Türk

Devletlerini faydacı bir dış politika izlemeye itmiştir (Andican 2012; Aydın 2015; Bal 2001; Kalafat 2001; Özkan 2017; Winrow 2002).

2000'li yıllara geldiğimiz de ise Türkiye'nin, Orta Asya Türk Devletleri ile olan ilişkisinin geçmişten daha iyi olduğu söylemek yanlış olacaktır. Orta Asya Türk Devletlerinin uluslararası sisteme adaptasyon süreci devam ederken, sistem içerisinde varlıklarını iyi bir şekilde sürdürmek için de çalışmalar yapmışlardır. Bölgenin doğal kaynakları, Türk devletleri için bulunmaz nimetler arasındadır. Liderler bu kaynakları pazarlayarak kendi mali düzenlerini yavaş yavaş iyileştirmeye çalışmışlardır. Buna rağmen hem siyasi hem de askeri anlamda pek bir gelişim sağlayamadıkları söylenebilir. Öte yandan 2001 yılında ABD'de gerçekleşen terör saldırısı, Soğuk Savaştan sonra dünya dinamiklerini tekrar değiştiren olay olmuştur. Terör saldırıları sonrası ABD, daha öncesinde de bahsedildiği üzere dünyayı cepheleşmeye götürecek açıklamalar ve politikalar izlemiştir. Bu politikalar ışığında ABD'nin özellikle Afganistan çıkarması, Orta Asya coğrafyasını yakından ilgilendirmiştir. Orta Asya liderlerinin ABD ve Rusya'yı stratejik ortak olarak ilan etmesi ve bölgede bu ülkelere askeri üs temin etmeleri önemli gelişmeler arasındadır. Bu süreç ile beraber Orta Asya Türk Devletleri, daha önce de bahsedilmiş olan köprü devlet Türkiye anlayışını büyük çoğunlukla ortadan kalmıştır. Orta Asya Türk Devletleri artık Batı ile ilişkilerinde Türkiye'yi kullanmadan muhatap bulabilmiş ve etkileşim sağlayabilmiştir. Bununla beraber 11 Eylül 2001'de gerçekleşen olaylar sonrasında Orta Asya coğrafyası, stratejik bir öneme sahip olmuş ve Rusya Federasyonu, Çin ve ABD bölge ile ilgilenmeye ve ilişki kurmaya başlamıştır. Bu bağlamlarda bakıldığında Soğuk Savaş sonrasında bölge özelinde oluşan güç boşluğundan faydalanmak isteyen ve hatta Batı tarafından desteklenen Türkiye'nin, bu fırsatı iyi bir şekilde değerlendiremediği ve sonrasında değişen dinamiklerle beraber bölgeyle aktif teması geçen Çin, Rusya Federasyonu ve ABD'nin Türkiye'ye hareket alanı bırakmadığı görülmektedir (Sönmezoğlu 2016: 722).

2000'li yılların başında Türkiye'de, gerek ekonomik olarak gerek siyasi yapılanma olarak 90'lı yıllardaki gibi bir durum hakim olmuştur. 2002 yılında yapılan erken seçimlerle beraber, Türkiye'de bir dönüm noktası olmuştur. Tek başına AK Partinin iktidara gelmesi, Türkiye dinamiklerinin değişebileceğini göstermiştir. AK

Parti'nin bölge özelinde izleyeceği dış politika, Türk Devletlerinin bağımsızlıklarının ilk yıllarındaki gibi bir fırsat sunmamıştır. Bahsedildiği üzere ABD'nin Afganistan müdahalesi ile bölgeye girmesi, Rusya Federasyonu ve Çin Halk Cumhuriyetinin bölge özelinde izlemiş olduğu dış politika, Türkiye'nin bir anlamda saf dışı kalmasına, hareket alanının daralmasına sebep olmuştur. Bu bağlamda AK Parti, daha önceleri sürekli dile getirilen büyük ağabey, Adriyatik'ten Çin Seddine gibi söylemlerden kaçınmış olup, bölge özelinde Türk Devletlerinin, Türkiye'den daha da uzaklaşmasını engellemeyi amaçlamıştır. Dönemin dış politika söylemlerinden bu söylemlerin çıkarılması; Moskova'nın daha fazla tepkisini toplamamayı ve rahatsız etmemeyi de amaçlamaktadır. Bu dönem Orta Asya dış politikasında yine; ekonomik, kültürel işbirlikler üzerine yoğunlaşmıştır (Sönmezoğlu 2016: 723– 725).

Türkiye'nin, Orta Asya politikasında, kamu diplomasisinin stratejik bir yeri ve önemi vardır. Daha öncesinde bu bölgede izlenmiş olan dış politikada, Türkiye'nin, bağımsızlığını yeni kazanan Türk Devletlerine karşı ağabey olma tutumu tamamıyla ters tepmiş ve gerçekleşen yatırımlar, yardımlar, kültürel faaliyetler, eğitim yardımları; kamu diplomasisi faaliyetleri olarak görebileceğimiz adımları da gölgede bırakmıştır. Türkiye'nin Orta Asya Türk Devletleri için çok önemli bir yerde olduğunu vurgulayan Davutoğlu, Türkiye'nin bölge özelinde jeokültürel, jeoekonomik ve jeopolitik bağlantılara sahip olduğundan bahsetmiştir. Öte yandan, Davutoğlu'na göre Türkiye, bu dönüşüm sürecinin bölge halklarını ortak kader anlayışına yönelten tarihi ve jeokültürel temelini güçlendiren bir psikolojik dayanışmanın, cari güç dengelerini gözeten rasyonel bir strateji ile bütünleştirmesi halinde, Avrasya derinliğindeki jeokültürel boyut ile stratejik rasyonaliteyi birlikte değerlendirebileceği bir manevra alanı oluşturabilecektir. Aksi takdirde jeokültürel derinliği sürekli vurgulamak Avrasya stratejisi üzerinden etkin diğer aktörleri tedirgin ederken, jeokültürel derinliği göz ardı eden bir yaklaşım bu bölge halklarını ortak bir stratejik paydaya yöneltebilme kabiliyetinde zaafllara yol açacaktır (Davutoğlu 2001: 461–462-472). Bu bağlamda incelendiğinde Türkiye'nin daha önce yapmış olduğu hataların tekrarlanmaması için, ilişkilerde dengeli politika izlenmesi gerektiğini, sadece duygusal bağlar üzerinden dış politika adımlarının atılmaması, bölge özelinde olan güçlü devletleri göz ardı etmeyerek; onları tedirgin edecek davranışlardan kaçınarak bir yol izlenmesi gerektiği söylenebilir.

Türk Devletlerinin bağımsızlıklarının ardından rasyonaliteden çok duygularla hareket edilmesi, hem Türkiye tarafından hem de Türk Devletleri ve halkları tarafından beklentileri arttırmış, ancak bu beklentiler karşılanamamıştır. Bu çerçevede AK Parti'nin iktidarlığındaki Türkiye'nin, Orta Asya Politikasındaki temel hedeflerini başlıklara ayırmak gerekirse bu başlıkları; Türk Devletlerinin, ekonomik, siyasi ve askeri alanda gelişim sağlamalarına destek olmak ve bunun istikrarı için çaba göstermek, aralarındaki birliği ve dayanışmayı artırmak, uluslararası sisteme entegre olmaları yönünde yardım etmek, bölge refahı için ekonomik reformlara katkıda bulunmak ve son olarak bölgenin sahip olduğu enerji kaynaklarının dünya piyasasına sunulması için destek vermek oluşturmaktadır (Aras 2009b: 5). Daha öncesinde duygusal hislerin ağır bastığı politikalarından, rasyonalist bir politikaya geçilmeye çalışıldığı söylenebilir.

1990'lı yılların sonuna doğru Türkiye, Orta Asya politikasını gözden geçirmiş ve daha gerçekçi politikalar çizmeye çalışmıştır. Bu politikalar bağlamında ilişkileri daha çok ekonomik ve kültürel temelde geliştirmenin yolları aranmıştır. Orta Asya Türk Devletleri ile olan ilişkilere baktığımızda, diğer Türk Devletlerine nazaran Özbekistan ve Türkmenistan ile olan ilişkilerimizin daha durağan olduğu söylenebilir. Her yıl gerçekleştirilmeye çalışılan Türk Zirvelerine hem Özbekistan'ın hem de Türkmenistan'ın düşük düzeyde temsilcileriyle, isteksiz bir şekilde katılması ya da katılmaması bu çıkarımı yaptırmaktadır. Buna ek olarak daha önceden Türkiye'nin Azerbaycan'daki muhaliflere destek olması, Özbekistan'ını, Türkiye'nin Özbekistan'daki muhalifleri destekleme ihtimali korkutmuştur (Bal 2001: 341). Ahmet Necdet Sezer de bunun üzerine aradaki buzları eritebilmek ve ilişkileri düzeltebilmek adına 2000 yılında Özbekistan'ı ziyaret etmiştir. Bu ziyarette; sürekli laiklik kavramına vurgu yapmakla beraber, ekonomiden, eğitime, teröre karşı askeri yardımlara kadar birçok konuda Özbekistan'ı desteklediğini belirtmiştir (Cumhurbaşkanı Sezer Özbekistan'da 2000, <http://arsiv.ntv.com.tr/news/37385.asp>, 3 Şubat 2019 tarihinde erişildi). Ancak bu ziyaret sonucunda da ilişkiler beklenen seviyeye gelmemiş ve bu çabalara rağmen 2000-2007 yılları arasında, Ahmet Necdet Sezer döneminde de ilişkiler istenilen düzeyde olmamıştır (Türk 2010a: 1).

AK Partinin seçimi kazanarak iktidara gelişi, Orta Asya dış politikasında da bir canlılık oluşacağı yönünde yorumlara sebep olmuştur. Hatta Özbekistan'dan ziyaret beklemeden dönemin Başbakanı Recep Tayip Erdoğan, 2003 yılında ilk ziyaretlerinden birini ilişkilerin durağan olduğu Orta Asya Türk Devletleri arasından Özbekistan'a gerçekleştirmiştir. Bu ziyarette Özbek lider İslam Kerimov ile görüşme gerçekleştiren Recep Tayip Erdoğan daha önce olduğu gibi laiklik kavramına vurgu yapmış, ekonomik, kültürel askeri vb. ilişkiler konusunda görüşlerini bildirmiştir (Ergin 2003, <http://www.hurriyet.com.tr/erdogan-kerimov-ile-iliskileri-isitabilecek-mi-190673>, 3 Şubat 2019'da erişildi). Sonraki süreçte de bölgeye Cumhurbaşkanı düzeyinde de Abdullah Gül gezi ve ziyaretlerde bulunmuş, hatta Orta Asya dış politika açısından "Özal Ruh" geri döndü olarak yorumlanmıştır. Ancak, bu çabaların da sonuç vermediği, ilişkilerin beklenen düzeye yükselmediğini söylemek doğru olacaktır (Erol 2007: 41-42).

İlişkilerin alt düzeyde kaldığı diğer bir Orta Asya Türk Devleti ise Türkmenistan'dır. 1995 yılındaki tarafsızlık statüsüne kadarki dönemde, yoğun ekonomik ve kültürel ilişkiler kurulmuştur. Daha sonrasında 1999 yılında, Türkmenistan Devlet Başkanı Saparmurat Niyazov'un, Türkiye Enerji Bakanı Cumhur Ersümer'i basın önünde azarlaması, iki ülke arasındaki soğukluğun derecesini artırmış ve ilişkilerin askıya alınmasına sebep olmuştur. Buna ek olarak, tarafsızlık statüsü bağlamında Türkmenistan, uluslararası organizasyonlara özellikle Türk Zirvelerine katılım sağlamamıştır. Abdullah Gül'ün kapsamlı Türkmenistan ziyaretleri de pek faydalı olmamıştır (Türk 2010b: 58). Bu bağlamlarda bakıldığında hem Özbekistan'ın hem de Türkmenistan'ın birçok çabaya rağmen Türkiye ile olan ilişkilerini belli düzeyde tutmak istedikleri söylenebilir (Özkan 2017: 647) Diğer Türk Devletlerinden Kazakistan ve Kırgızistan ile olan ekonomik, ticari, siyasi vb. ilişkilere baktığımızda,²² bahsedilen iki ülkeye nazaran ilişkilerin belirli bir ivme ile devam ettiği söylenebilir.

AK Parti hükümeti döneminde, Türkiye'nin Orta Asya Türk Devletlerine yönelik oluşturduğu politikalara bakıldığında; 90'lardaki ağabey, lider olma

²² <http://www.mfa.gov.tr/sub.tr.mfa?ede60537-9169-4b35-a43b-1471fc7eaf08>

söylemlerinden vazgeçerek, ülkeler arasındaki durumun eşit olduğuna, ilişkilerin saygı ve ortak çıkarlara yönelik olmasına dikkat edilmeye çalışılmıştır. Öte yandan AK Parti dönemi Orta Asya dış politikasının genel olarak ekonomik ve ticari ilişkiler üzerine çizildiğini belirtmek yanlış olmayacaktır. Dış politikada ekonomik ve ticari ilişkileri geliştirmek daha sonraki süreçte siyasi ve güvenlik ilişkilerini etkileyecektir. Süregelen ticari ilişkiler, zamanla siyasi ilişkilerin artmasına referans kaynağı olacak ve dış politikada dört alanda (ekonomik, ticari, siyasi ve güvenlik) başarı elde edileceği düşünülmektedir. AK Parti dönemi Orta Asya dış politikası özetle bu şekilde işlemektedir (Ekşi 2010: 404–407).

Öte yandan Dış İşleri Bakanlığı tarafından TBMM Genel Kurulu'na sunulması için hazırlanan kitapçıklarda, 2012'den günümüze kadar ki süreçte, AK Parti hükümeti, dış politikada Orta Asya Türk Devletlerini kardeş ülkeler olarak nitelendirmektedir. Türkiye bu devletlere ekonomiden, ticarete, eğitimden turizme tüm alanlarda destek olmayı amaçlamakla beraber bu devletlerin demokratik değerlerle uluslararası konjonktüre entegre olmalarını hedeflemektedir (Çavuşoğlu 2014; 2015; 2016; 2017; 2018; Davutoğlu 2012; 2013b). Geçmişte olduğu gibi ulaşması çok zor hedeflerden ziyade gerçekleştirilebilecek hedeflere yönelmiştir. Büyük vaatler vermeden hedeflerin işbirliği içerisinde gerçekleştirilebileceği düşünülmektedir (Ekşi 2010: 406).

3.2. Türkiye'nin Orta Asya Türk Devletlerine Yönelik Aktörlerin Kamu Diplomasisi Faaliyetleri

Türkiye'nin Orta Asya Türk Devletlerine yönelik gerçekleştiği kamu diplomasisi faaliyetlerinin detayına geçmeden önce Türk Dünyasına yönelik kamu diplomasisi söylemlerinin en başında İsmail Gaspıralı'nın söylemlerinin ve eserlerinin geldiğini belirtmek doğru olacaktır. Özellikle, günümüz Türkiye'sinin, Türk Dünyasına yönelik gerçekleştirmiş olduğu kamu diplomasisi faaliyetlerinin temelinde yatan “Dilde, fikirde ve işte birlik”²³ sözü Gaspıralı'ya aittir. Öte yandan Mustafa Kemal Atatürk'ün ileri

²³Bakınız: Kırınır, S. Cafer (2015). Gaspıralı İsmail Bey: Dilde, Fikirde, İşte Birlik. Haz. C. Bayram. İstanbul Türk Ocağı Yayınları

görümlü bir lider olmasına binaen 1930'lu yılların başında yaptığı; "Bugün Sovyetler Birliği dostumuzdur, komşumuzdur, müttefikimizdir. Bu dostluğa ihtiyacımız vardır. Fakat yarın ne olacağını bugünden kimse kestiremez. Tıpkı Osmanlı gibi, tıpkı Avusturya- Macaristan gibi parçalanabilir, ufalanabilir. Bugün elinde sımsıkı tuttuğu milletler avuçlarından kaçabilirler. Dünya yeni bir dengeye ulaşabilir. İşte o zaman Türkiye ne yapacağını bilmelidir... Bizim bu dostumuzun idaresinde dili bir, inancı bir, özü bir kardeşlerimiz vardır. Onlara sahip çıkmaya hazır olmalıyız. Hazır olmak yalnız o günü susup beklemek değildir. Hazırlanmak imkandır. Milletler buna nasıl hazırlanır? Manevi köprülerini sağlam tutarak. Dil bir köprüdür. İnanç bir köprüdür. Tarih bir köprüdür. Köklerimize inmeli ve olayların böldüğü tarihimizin içinde bütünleşmeliyiz. Onların (Dış Türklerin) bize yakınlaşmasını bekleyemeyiz. Bizim onlara yaklaşmamız gerekli" yapmış olduğu tespit, Türkiye'nin Orta Asya Türk Devletlerine yönelik kamu diplomasisi faaliyetlerini hangi temelde gerçekleştirmesi gerektiğine ışık tutmuştur (Gürpınar 2005, Murat 2016: 315). Zira ileriki paragraflarda yer alacağı üzere Türkiye, Orta Asya'ya gerçekleştirdiği çoğu kamu diplomasisi faaliyetlerinin temelini hem Gaspıralı'nın hem de Atatürk'ün söylemleri oluşturmuştur.

Öte yandan günümüzde kamu diplomasisi kavramı, hakkında çokça bahsedilen kavramların başında gelmektedir. Kamu diplomasisini etkin bir şekilde kullanan bir devletin, dış politika adımlarını da sağlam attığı ve başarıya ulaştığı söylenebilir. Hatta etkin bir kamu diplomasisi, başarılı bir dış politikayı doğurur sloganıyla yola çıkarsak, Türkiye'nin de Orta Asya politikasında özellikle kamu diplomasisine önem vermesi gerektiği belirtilebilir.

Uzun zamandır Türkiye ile Orta Asya Türk Devletlerinin ilişkileri istenilen düzeyde olmadığını ve geçmişte izlemiş olduğu politikalarda da istenilen başarıya ulaşamadığı bilinmektedir. Bunun belli başlı sebeplerini daha önceki bölümler açıklamaya çalışmıştır. Ancak yukarıda da belirtildiği üzere, Türkiye'nin bu bölgede kamu diplomasisi faaliyetlerini artırması başarılı bir dış politikayı doğuracağına sinyalini verebilir. Buna binaen Türkiye'nin bu bölgede kamu diplomasisi faaliyetlerini diğer bölgelere nazaran daha rahat gerçekleştirebileceği aşikardır. Sahip olunan ortak değerlerin, kalpleri kazanma noktasında önemli bir adım olarak, kamu diplomasisi

faaliyetlerinin önünü açacağını ve istenilen başarının gelmesine fırsat yaratacağını düşündürmektedir.

Özellikle AK Parti ile beraber kamu diplomasisi kavramı bu bölgede dile getirilmiştir. Bu kavrama yönelik kamu kurum ve kuruluşları alanında çalışmalar gerçekleştirmekle beraber, kamu diplomasisi faaliyetleri gösteren hükümet dışı organizasyonları hem teşvik etmiş hem de desteklemiştir. Bu başlık altında Türkiye'nin Orta Asya Türk Devletlerine yönelik yapmış olduğu kamu diplomasisi faaliyetlerine ve bu faaliyetleri gerçekleştiren hem kamu kurum ve kuruluşlar hem de hükümet dışı organizasyonlar ele alınacaktır. Ancak bu başlıklara geçmeden genel olarak Türkiye'nin Orta Asya kamu diplomasisi faaliyetlerine birkaç yüzeysel örnek vermek doğru olacaktır.

Bölgede Türk Devletlerinin bağımsızlıklarını ilan etmeden hemen önce Turgut Özal, iş adamlarından oluşan bir heyetle ilk olarak Moskova'ya gitmiştir. Sonrasında ise Azerbaycan ve Kazakistan ziyaretleri gerçekleştirmiştir. Ziyareti sırasında gerek yetkiler nezdinde gerekse halkın gözünde büyük bir coşkuya ve heyecana sebep olmuştur. Öte yandan Özal, bu ziyareti kapsamında özellikle Orta Asya'nın en büyük yüz ölçümüne sahip Türk devleti olan Kazakistan'da, Alma Ata ile İstanbul arası direkt uçak seferleri olabileceğinden, kültürel ve ekonomik işbirliğinin geliştirilmesi gerektiğinden bahsetmiştir. (Aydın 2015: 374–375). Bu bağlamda Özal ziyareti Türkiye'nin bölge özelinde gerçekleştirmiş olduğu ilk kamu diplomasisi faaliyetleri arasındadır.

Öte yandan Orta Asya Türk Devletlerinin bağımsızlıklarından sonra Türk iş adamlarının sürekli bu devletlerle yatırım amaçlı görüşmeler gerçekleştirmesi Türk Dış Politikası için iki açıdan önemlidir. İlk olarak, Türk iş adamlarının bu devletlerle kurdukları güçlü iletişim, Türkiye Devletiyle bölge devletlerinin aralarındaki ilişkileri de güçlendirmiştir. İkinci olarak, Türk iş adamlarının bölge özelinde yaptıkları yatırımlar bölge halkının istihdam edilmesi bölge halkının işsizlik sorununu çözmeye bir nebze de olsa fayda sağlamıştır (Shilibekova 2013: 484). Halkı direk etkileme gücüne sahip olan bu yatırımlar Türkiye'ye olan sempatiyi artırmıştır. Bu bağlamda

düşünülecek olursa aslında iş adamlarının bu gibi yatırımları birer kamu diplomasi faaliyetidir.

1992 yılından itibaren Türk Eximbank, özellikle Orta Asya Türk Devletlerine yönelik yapılan yatırımları, ihracatları finanse etmekle beraber bu devletlere krediler vermiştir. 1990'lı yıllarda Türkiye'nin özellikle bu coğrafya özelinde yapılmış olduğu ulaştırma, telekomünikasyon ve eğitim gibi alanlar da yapmış olduğu yatırımların daha başarılı olduğu düşünülmektedir (Sönmezoğlu 2016: 365-375). Öte yandan 1992'den 1996'ya kadar ki kısa süre içerisinde, Türkiye ile Türk Devletleri arasında 472 ikili ve 43 çok taraflı anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmalar tek bir alandan ziyade eğitimden sağlığa, kültürden turizme, spordan iletişime birçok alanı kapsamaktadır. Buna ek olarak, 2000 yılından sonra Türk Devletlerine yönelik kurulması planlanan birçok kurum ve kuruluş vardır. Ekonomik Bilgi Merkezi, Türk Dünyası Tahkim Kurulu, Uluslararası Pazarlama ve İhracatı Geliştirme Sektör Analiz Çalışması, Uluslararası Yatırım Kredi ve Garanti Kurumu vb. birçok kurumun kurulması planlanmıştır (Kırımlı 2001: 363). Özellikle Orta Asya Türk Devletlerindeki en büyük sorunlardan biri olan ekonomik sorunlar ve bu sorunlar sonucunda ortaya çıkan işsizlik, Orta Asya Türk Devletlerinin halkını da olumsuz yönde etkilemiştir. Türkiye'nin yukarıda da belirtildiği üzere ekonomik ve ticari anlamda izlediği dış politika, bu bölgede yaşayan halkıda oldukça etkilemiştir. Bu bağlamda da halk üzerinde olumlu bir etki yapacağı düşünülen bu yatırımlar birer kamu diplomasisi faaliyeti olarak düşünülebilir ve bu yolda atılan bir adım olarak değerlendirilebilir.

Özbekistan ile Türkiye arasındaki ilişkiler İslam Kerimov döneminde yok denecek kadar azdır. Bu durumda Türkiye kamu diplomasisi faaliyetleri kapsamında da bu süreçte istenilen düzeyde aktif olamamıştır. Ancak İslam Kerimov'un ölmesiyle beraber yerine seçilen Şavkat Mirziyoyev'in²⁴ Türkiye'ye olan tutumu daha pozitif yönde olmuştur. İlk olarak devletlerarasındaki seyahat engeline sebep olan vizelerin kaldırılması iki devletinde halkının arasındaki kültür perdesinin kaldırması anlamına

²⁴ Bakınız: Özbekistan'ın Yeni Cumhurbaşkanı Mirziyoyev 2016, <https://www.haberler.com/ozbekistan-in-yeni-cumhurbaskani-mirziyoyev-9028767-haberi/>, 9 Şubat 2019'da erişildi.

gelmektedir (Bir Ülke Daha Vizeyi Kaldırdı 2018, <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/bir-ulke-daha-vizeyi-kaldirdi-40730519>, 9 Şubat 2019'da erişildi).

Öte yandan yakın tarihte Taşkent'te düzenlenen Özbekistan–Türkiye İş Forumu Türk ve Özbek Cumhurbaşkanı bir araya getirmiştir. Forum özelinde açıklamalarda bulunan yeni Cumhurbaşkanı Şavkat Mirziyoyev, geçmişte güçlü ilişki kuramadıkları Türkiye'ye, büyük haksızlık yaptıklarını belirtmiş ve başta ekonomik ve ticari iş birlikleri olmak üzere tüm alanlarda gerek Türkiye Devletine gerekse Türk yatırımcılara destek olacaklarını eklemiştir (Özbekistan Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev: Size Çok Yanlışlar Yaptık 2018, <https://www.star.com.tr/ekonomi/ozbekistan-cumhurbaskani-sevket-mirziyoyev-size-cok-yanlislar-yaptik-haber-1337591/>, 9 Şubat 2019'da erişildi). Bununla beraber tıpkı Özal gibi birçok Türk iş adamı ile foruma katılan Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, ilişkilerin hızlı bir şekilde güçleneceğine işaret etmiş ve Özbekistan'ın ile olan ilişkilerin tarihsel ve kültürel birliğinin gereklerine göre oluşacağını belirtmiştir (Erdoğan Özbekistan Parlamentosunda Konuştu 2018, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/erdogan-ozbekistan-parlamanetosunda-konustu-40821774>, 9 Şubat 2019'da erişildi). Bu iki liderin yıllar sonra aynı forumda karşılıklı güven konuşması devletlerarası diplomatik ilişkilerin güçlenebileceğinin sinyalini vermiştir. Dahası kamu diplomasisi faaliyetlerini etkin bir şekilde gerçekleştirebilmenin de kapılarını açmıştır. Halkların bu ilişkiden pozitif olarak etkilenmesi kamu diplomasisi faaliyetlerinin de uzun vade başarıya ulaşabileceğinin bir göstergesi olmuştur.

3.2.1. Türkiye'nin Orta Asya'daki Kamu Diplomasisi Aktörleri

Türkiye'nin özellikle sahip olduğu tarih, kültür ve coğrafi konumu, kamu diplomasisini uygulamakta öncü niteliğindedir. Turgut Özal döneminde başlayan aktif kamu diplomasisi faaliyetleri AK Parti Döneminde de dünyanın dört bir yanında ivme kazanarak devam etmiştir. Türkiye, dokunduğu her coğrafyaya kendi hikayesini anlatmaya çalışmıştır. Özellikle bu hikayeyi anlatacak kurumlar açmış ya da Türkiye'nin hikayesini anlatmaya çalışan hükümet dışı organizasyonlara destek vermiştir (Çevik ve Şahin 2015: 13). Türkiye'nin hikayesinin; tarihinin, kültürünün ve

coğrafyasının anlatılmasının yanı sıra günümüz Türkiye'sini oluşturan insan hakları, adalet, din ve vicdan özgürlüğü, şeffaflık gibi olgularının anlatılmasından oluşmaktadır. Bu hikayenin belirli bölgelere anlatılması kamu diplomasisi için çokta faydalı olmayacaktır. Bu hikayenin Türk Dış Politikasının temel ilkeleriyle doğru orantılı olacak şekilde doğudan batıya, kuzeyden güneye kadar tüm dünyada çalışacak şekilde planlanması önem arz etmektedir. Bu çalışmanın doğru bir şekilde yürütülmesi sonucunda, Türkiye'nin tüm dünyada cazibe merkezi haline gelmesinin önüne açacak olup hem Türk Dış Politikasının hem de kamu diplomasisinin üstün olması anlamına gelmektedir (Kalın 2012: 157). KDK'nın da sloganı olan Türkiye'nin hikayesi, profesyonel anlamda ilk 1992'li yıllarda anlatılmaya başlanmıştır. Kamu diplomasisi faaliyetlerinin başına çeken TİKA, devlete bağlı kamu diplomasisi aktörlerinden biridir.

Kamu diplomasisi faaliyetlerinin sadece devlet kurum ve kuruluşları eliyle gerçekleşmediğini hükümet dışı organizasyonların da bu süreçte etkili bir şekilde faaliyet gösterdiği belirtilmişti. STK'lar, vakıflar, dernekler, üniversiteler, basın yayın organları, uluslararası platformlar ve birçok hükümet dışı organizasyonlar çoğu zaman kamu kurum ve kuruluşlarının ulaşamadığı ya da sonuç alamadığı yerlerde kamu diplomasisi faaliyetlerini gerçekleştirebilmektedir. Sadece bilinçli bir insanın bile kamu diplomasisi faaliyetlerine büyük katkı sağlayabileceğini de göz ardı etmemek gerekir. Türkiye bu bağlamlarda kamu diplomasisi faaliyetlerini aktif bir şekilde gerçekleştirebileceği kurumların sayısını gün geçtikçe artırmış, yukarıda bahsedilen hükümet dışı organizasyonları teşvik etmiş ve desteklemiştir. Hatta İbrahim Kalın başka bir eserinde yukarıda sayılan kamu diplomasisi aktörlerine ek olarak; sanatçılardan sporculara, akademisyenlerden, iş adamlarına kamu diplomasisi aktörlerinin yelpazesinin çok geniş bir alana yayılabileceğinin altını çizmiştir (Kalın 2011: 180). Buna yönelik Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT), Yükseköğretim Kurulu (YÖK), Türk Hava Yolları (THY), Yunus Emre Enstitüsü (YEE), Anadolu Ajansı AA) gibi birçok kamu diplomasisi aktörü profesyonel olarak dünyanın birçok yerinde kamu diplomasisi faaliyetleri gerçekleştirmektedir (Çevik ve Şahin 2015: 13-14). Bir sonraki başlıklarda kamu diplomasisi aktörleri olan; hem devlet kurum ve kuruluşlarının hem de hükümet dışı

organizasyonların Orta Asya Türk Devletlerine yönelik gerçekleştirmiş olduğu kamu diplomasisi faaliyetleri incelenecektir.

3.2.1.1. Resmi Kurumların Faaliyetleri

Türkiye, kamu diplomasisi faaliyetlerinin dış politika ile uyum içerisinde gerçekleştirilmesi için bazı kamu kurum ve kuruluşlar açmıştır. Bu kurum ve kuruluşlar, resmi kamu diplomasisi aktörleri olarak adlandırılabilir. Bu başlık da resmi kamu diplomasisi aktörlerinin Orta Asya'ya yönelik kamu diplomasisi faaliyetlerini incelemeyi amaçlamaktadır.

3.2.1.1.1. Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA)

Orta Asya'daki Türk Devletlerinin, Soğuk Savaşın bitmesi ve SSCB'nin dağılmasıyla beraber 1991 yılında bağımsızlıklarını ilan ettiklerinden, bu Türk Devletlerini ilk tanıyanın da Türkiye olduğundan söz edilmişti. Öte yandan Türkiye'nin bağımsızlıklarını ilan eden bu Türk devletleri ile gerek tarihi, gerekse kültürel birçok ortak yanının olduğu da belirtilmişti. Bu bağlamlarda bakıldığında Türkiye, ortak değerler doğrultusunda, bu devletlere birçok alanda yardım etmeyi görev bilmiştir. Aynı zamanda bağımsızlıklarını yeni kazanan ve birçok alanda desteğe ihtiyaç duyan bu Türk Devletleri de, Türkiye'den büyük beklentiler içerisine girmişlerdir. Türkiye, bağımsızlıklarının ilk aylarında belli ekonomik yardımlar gerçekleştirmiş, projeler başlatmıştır. Bu ekonomik yardımların ve projelerin sürdürülebilmesi, koordine edilebilmesi ve daha faydalı işlerin gerçekleştirilebilmesi için bir kuruma ihtiyaç duyulduğu anlaşılmıştır. Bu doğrultuda da 1992 yılında, bağımsızlıklarını yeni kazanmış Orta Asya'daki Türk Devletlerinin kendi sosyo-ekonomik yapısını oluşturabilmesi (TİKA Hakkımızda, <http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649>, 20 Şubat 2019'da erişildi), serbest piyasa ekonomisine adaptasyon sağlayabilmesi ve aynı zamanda, güçlü işbirliklerin kurulabilmesi için, (TİKA Tarihçe, <http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/tarihce-222>, 10 Şubat 2019'da erişildi), 24.01.1992 tarihli 480 sayılı kanun hükmünde kararname ile Dışişleri Bakanlığına bağlı çalışacak

Ekonomik, Kültürel, Eğitim ve Teknik İşbirliği Başkanlığı kurulmuştur (Erdağ, 2015: 244).

Daha sonraki süreçte Dışişleri Bakanlığına bağlanan TİKA, 1999 yılında Başbakanlığa bağlanmış, 2002 yılında, Ekonomik, Kültürel, Eğitim ve Teknik İşbirliği Başkanlığı olan ismi, Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı olarak değiştirilmiştir. (Ekonomik, Kültürel, Eğitim ve Teknik İşbirliği Başkanlığı Arşiv Hizmetleri Yönetmeliğinin Adının ve Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Yönetmelik, 2002: 24834). Son olarak bugün kullanılan Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Başkanlığı ismini 2011 yılındaki 656 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile almıştır. Bu kanunun hükmündeki kararname ile TİKA'nın sadece ismi değil aynı zamanda daha esnek ve hızlı kararlar alabilmesi için organizasyon yapısı da gözden geçirilmiştir (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 2011: 28103). 2018 yılında da Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı olarak faaliyet sürdürmeye devam etmektedir (Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi 521. Madde, 2018: 30479/521).

TİKA, ilk yıllarında bağımsızlıklarını yeni kazanmış olan özellikle Orta Asya Türk Devletlerine yönelik eğitim, sağlık, maliye, tarımsal kalkınma, turizm gibi birçok alanda yardım etmiştir. Bu doğrultuda da Orta Asya Türk Devletlerinin kendi sosyal yapısını kurmasında yardım etmeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda TİKA, ilk yurtdışı ofisini Türkmenistan'da açmış ve sonra coğrafyada ofis sayısını 6'ya çıkarmıştır. Günümüzde ise 59 ülkede 61 Ofisle 150 ülkede faaliyet göstermektedir. Dış politikada ilkleri doğrultusunda faaliyet gösteren TİKA, birçok bölgede Türk Dış Politika uygulayıcısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle, Orta Asya Türk Devletlerini yönelik faaliyetlerinde tek millet, farklı devletler olarak davranmış ve proaktif bir dış politika anlayışı sergilemiştir (TİKA Hakkımızda, <http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649>, 20 Şubat 2019'da erişildi).

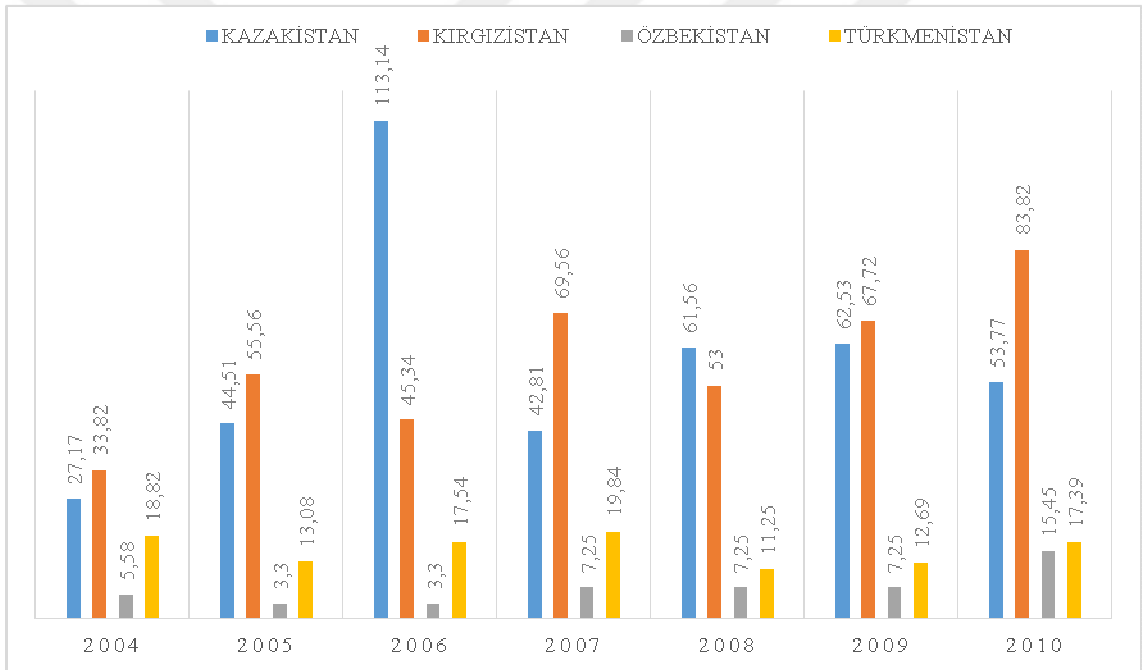
Dünya üzerinde, Türkiye'ye olan ön yargıların giderilmesi, toplumlar arası sosyo-kültürel etkinliklerin gerçekleştirilmesi, ortak değer, tarih ve kültür gibi olguların

korunması gibi görevler TİKA'ya yüklenmiştir. Bu görevler doğrultusunda da özellikle soydaş devletlere hiçbir beklenti gözetmeksizin, her türlü desteği vermek de TİKA'nın görevidir (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 2011: 28103/656). Bu görevler nezdinde TİKA 1992 yılından bu yana Orta Asya Türk Devletleri özelinde birçok proje gerçekleştirmiş ve her alanda desteklerini esirgememiştir.

TİKA'nın, Orta Asya Türk Devletlerinden; Kazakistan'ın başkenti Astana'da, Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te, Özbekistan'ın başkenti Taşkent'te ve Türkmenistan'ın başkenti Aşkabat'ta program koordinasyon ofisleri bulunmaktadır. Daha önceden de TİKA'nın ilk yurtdışı ofisini Türkmenistan'a açtığı belirtilmişti (TİKA Koordinatörlükler, <http://www.tika.gov.tr/tr/koordinatörlükler>, 10 Şubat 2019'da erişildi). Bu tablo üzerinden ve görev tanımlamalarından yola çıkarak yorum yapıldığında TİKA'nın kamu diplomasisi faaliyetlerinde Orta Asya Türk Devletleri özelinde aktif görev aldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Öte yandan 2018 yılında yayınlanan TİKA'nın 2017 yılının faaliyet raporunu genel olarak incelediğimizde; kalkınma yardımı adı altında tüm dünyada toplamda 9 milyar 327 milyon ABD doları yardımda bulunmuştur. Bu yardımların 8 milyar 217 milyon ABD doları Resmi akımlar vasıtasıyla, geri kalan 1 milyar 109 milyon ABD doları ise özel akımlar vasıtasıyla gerçekleşmiştir.

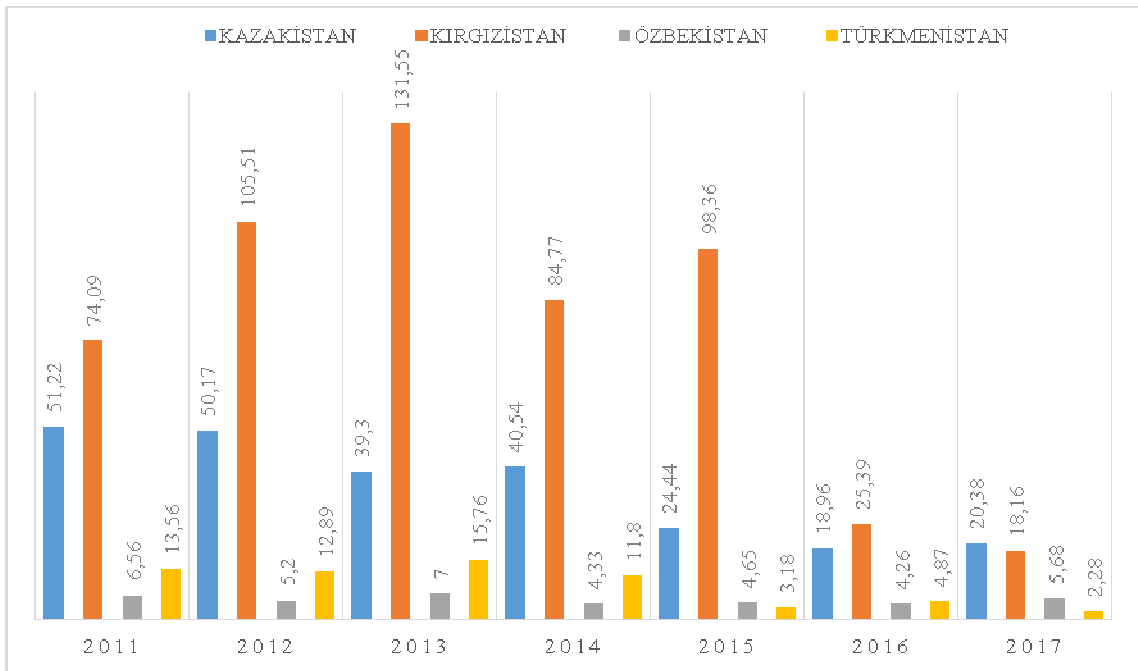
2002 yılında 85 milyon ABD doları olan resmi akımlı yardımlar ile 2017 yılı rakamları kıyaslandığında TİKA'nın faaliyetlerine verilen önem destek açığa çıkmaktadır. Öte yandan; acil ve insani yardımlar, tavizli krediler, proje/program yardımları, teknik işbirliği, yönetim giderleri, öğrenci yardımları, sığınmacılara yapılan yardımlar, uluslararası STK'lara destek, kalkınma yardımlarının tanıtımı ve bütçe desteği iki taraflı yeni doğrudan resmi akımlı kalkınma yardımlarını oluşturmaktadır. 2017 yılında bu yardımlardan faydalanan ilk on ülke arasında Kırgızistan (18m \$) ve Kazakistan (20m \$) da vardır. İki taraflı yardımlardan Özbekistan (5,68m \$), Türkmenistan ise (2,28m \$) faydalanmıştır. Öte yandan en çok yardım yapan 10 OECD/DAC ülke arasında Türkiye 8.1 Milyar ABD doları ile Fransa'dan sonra altıncı sıradadır. Bunlara ek olarak 2017 yılında 7.28 milyar ABD doları insani yardım yapan

Türkiye, dünyanın en fazla yardım yapan ülkesi olmuştur (TİKA Kalkınma Raporu, 2017: 14-29). Bu nokta da dünya genelinde yapılan projelerin, yardımların detayına girmektense bu çalışmanın konusu olan, TİKA'nın Orta Asya Türk Devletleri özelinde yaptığı bazı proje ve faaliyetlere örnek vermek doğru olacaktır. Ancak genel bir değerlendirme yapıldığında, 2017'de yayınlanmış raporun söylediği ve gösterdiği rakamlar, TİKA'nın başarılı işler yaptığının ve yapacağını kanıtı olmuştur. Öte yandan TİKA'nın kalkınma yardımları raporları incelendiğinde 2004-2017 yılları arasındaki iki taraflı resmi kalkınma yardımları Orta Asya Türk Cumhuriyetleri özelinde Grafik 3.1, Grafik 3.2 ve Grafik 3.3'te gösterilmeye çalışılmıştır.

Grafik 3.1: Türkiye'nin 2004-2010 yılları arası Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenista'a yönelik gerçekleştirdiği iki taraflı resmi kalkınma yardımları (milyon \$) (TİKA Kalkınma Yardımları 2004; 2005; 2006; 2007; 2008; 2009; 2010)

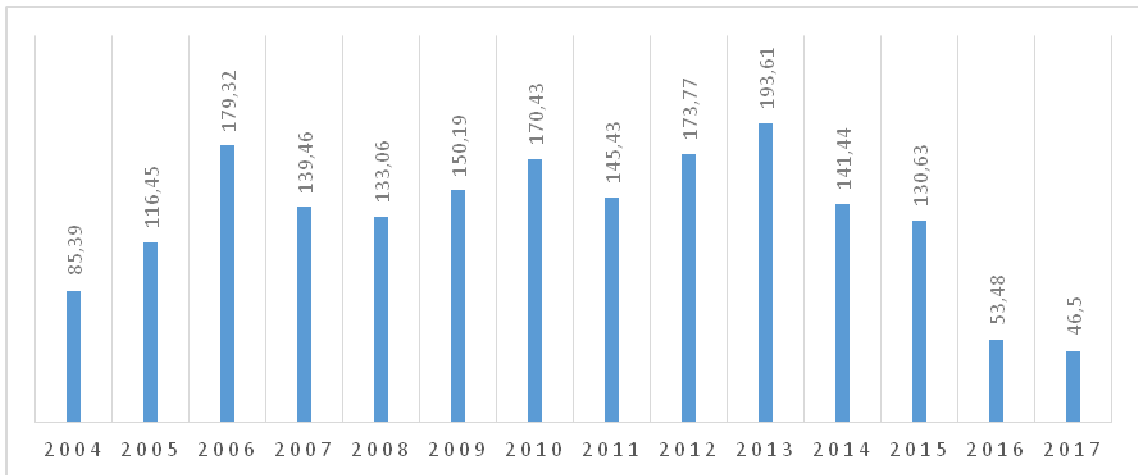
Not: Kolonlar sırasıyla Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan'a yapılan yardım miktarını göstermektedir.

Grafik 3.2: Türkiye'nin 2011-2017 yılları arası Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan'a yönelik gerçekleştirdiği iki taraflı resmi kalkınma yardımları (milyon \$) (TİKA Kalkınma Yardımları 2011; 2012; 2013; 2014; 2015; 2016; 2017)

Not: Kolonlar sırasıyla Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan'a yapılan yardım miktarını göstermektedir.

TİKA'nın 2004-2017 yılları arasında yayınlanan Kalkınma Yardımları Raporuna göre hazırlanmış birbirinin devamı niteliğinde olan bu iki grafik, yıllar içerisinde Türkiye'nin Orta Asya Türk Cumhuriyetlerine yönelik daha önce de bahsedildiği üzere eğitimden kültür-sanata, alt yapı hizmetlerinden sağlığa kadar birçok alanda gerçekleştirmiş olduğu yardımları göstermektedir. Birbirini takip eden yıllarda kalkınma yardımlarının ülkeler özelinde değişkenlik gösterdiği görülmektedir. Bu kalkınma yardımlarından en fazla oranda yararlananın Kırgızistan olduğu ve sonrasında sırasıyla Kazakistan, Türkmenistan ve Özbekistan olduğu söylenebilir. Bu rakamlar kamu diplomasisi faaliyetlerinde öncelik gösterilen ülkeleri göstermez ancak bu anlamda fikir üretmesine yardımcı olmaktadır.

Grafik 3.3: Türkiye'nin 2004-2017 yılları arası Orta Asya Türk Cumhuriyetlerine yaptığı toplam iki taraflı resmi kalkınma yardımları (milyon \$) (TİKA Kalkınma Yardımları 2011; 2012; 2013; 2014; 2015; 2016; 2017)

TİKA'nın resmi yardımları yıllar içinde ülkesel bazda değişkenlikler göstermektedir. Sel felaketleri, kuraklık, iç savaşlar, deprem afetleri gibi afetler bu oranları değiştiren temel sebeplerdendir. Örneğin 2010 yılında gerçekleşen sel felaketinde Pakistan, 2011 yılı ve devamında Arap Baharı sürecinde Orta Doğu ülkeleri özellikle de Suriye, 2012 yılında kuralıktan dolayı Afganistan 2013 yılında Mısır ve Somali resmi yardımlardan en fazla faydalanan ülkelerden olmuştur. Bu yardımlar, gerek uluslararası ortamda yaşanan olaylardan dolayı gerekse Türkiye'nin iç siyasetinde yaşanan olaylardan etkilenmiştir. Türkiye'nin özellikle Kırgızistan ve Kazakistan'daki KTMÜ ve AYÜ gibi eğitim projelerine desteği resmi yardımlardaki miktarları oldukça etkilemiştir (TİKA Kalkınma Yardımları 2011; 2012; 2013; 2014; 2015).²⁵

Türkiye özellikle Arap Baharı'nın başlamasından sonra ve Suriye'deki krizden sonra dış politika adımlarında büyük oranda Orta Doğu'ya yönelik atmak durumunda kalmıştır ve yönünü Orta Doğu'ya çevirmiştir. Bu bağlamda yaşanan krizlerde insani yardım olarak büyük bir göreve sahip olan TİKA'da kamu diplomasisi faaliyetlerini bu

²⁵Bakınız: TİKA Türkiye Kalkınma Yardımları Raporları, https://www.tika.gov.tr/tr/yayin/liste/turkiye_kalkinma_yardimlari_raporlari-24, 10 Şubat 2019'da erişildi.

bölge halkının ihtiyaçlarını karşılama noktasında ağırlık vermiştir.²⁶ Bu doğrultuda düşünüldüğünde özellikle son yıllarda Orta Asya Türk Devletleri'ne ayrılan kalkınma yardımlarında yaşanan düşüş sebebi anlaşılabilir. Öte yandan 17-25 Aralık'ta

Bu bağlamlarda Grafik 3.1, Grafik 3.2 ve Grafik 3.3'e bakacak olursak, Türkiye dünya üzerinde yaşanan olaylara göre ve özellikle komşularının durumlarını göz önünde bulundurarak kalkınma yardımlarında bulunmuştur. Son on yılda özellikle Orta Doğu ve Afrika'da yaşanan olaylar, TİKA'nın yönünü de tayin etmekte etkili olmuştur. Bu da TİKA'nın özellikle son yıllarda Orta Asya Türk Cumhuriyetlerine yapılan yardım miktarın düşme sebeplerinden biridir. Ancak bu verilere göre Türkiye'nin özellikle son yıllarda gerçekleştirdiği kamu diplomasisi faaliyetlerinde düşüş yaşanmıştır demek doğru olmayacaktır. Çünkü kamu diplomasisi faaliyetleri rakamlardan ziyade niteliğine ve aldığı olumlu olumsuz geri dönüşlere göre şekillenmektedir.

Öte yandan TİKA'nın Orta Asya Türk Devletlerinde yapmış olduğu faaliyetleri, genel olarak verilerle incelemek gerekirse; Özbekistan'da ilk olarak ofis 1994 yılında başkent Taşkent'e açılmıştır. Ancak TİKA, 1993 yılından günümüze faaliyetlerini sürdürmektedir. Ulaşılan son veriler 1993-2002 ve 2003-2018 olarak iki döneme ayrıldığında; 1993-2002 yılları arasında 13 ekonomik altyapı projesi, 14 kurumsal altyapı projesi, 33 kültürel işbirliği ve iletişim projesi, 27 tarım ve hayvancılık projesi, 47 sağlık projesi, 35 eğitim projesi ve 21 diğer altyapı ve hizmetler projesi olarak toplamda 190 proje faaliyete geçmiştir. Öte yandan 2003-2018 yılları arasını incelendiğinde, 26 ekonomik altyapı projesi, 42 kurumsal altyapı projesi, 58 kültürel işbirliği ve iletişim projesi, 68 tarım ve hayvancılık projesi, 177 sağlık projesi, 78 eğitim projesi ve 86 diğer altyapı ve hizmetler projesi olarak toplamda 535 proje faaliyete geçmiştir. Toplamda, 1993 yılından 2018 yılının Nisan ayına kadarki süreçte 722 projenin faaliyete geçtiği görülmektedir (TİKA Özbekistan'da Yüzlerce Projeyi Hayata Geçirdi 2018, http://www.tika.gov.tr/tr/haber/tika_ozbekistan_da_yuzlerce_projeyi_hayata_gecirdi-43696, 11 Şubat 2019'da erişildi).

²⁶ Bakınız: TİKA Türkiye Kalkınma Yardımları Raporları, https://www.tika.gov.tr/tr/yayin/liste/turkiye_kalkinma_yardimlari_raporlari-24, 10 Şubat 2019'da erişildi.

TİKA, ilk açılan yurtdışı ofislerinin başında gelen Kırgızistan'da 1992-2017 yılları arasında, 166 eğitim projesi, 40 su ve su hijyeni projesi, 124 ekonomik altyapı ve hizmetler projesi, 80 kültür işbirliği ve iletişim projesi, 117 sağlık projesi, 180 diğer altyapı ve hizmetler projesi, 40 üretim projesi ve 14 acil ve insani yardım projesi olarak toplamda 761 projeyi hayata geçirmiştir (TİKA Kırgızistan'da 26 Yılda 761 Proje Hayata Geçirdi 2018, http://www.tika.gov.tr/tr/haber/tika_kirgizistan_da_26_yilda_761_projeyi_hayata_gercirdi-46899, 11 Şubat 2019'da erişildi).

Diğer Orta Asya Türk Devletleri olan Türkmenistan ve Kazakistan'da da veriler, örnek olarak verilen Kırgızistan ve Özbekistan verileriyle birbirlerine yakındır. Bu nokta da verilerden anlaşılacağı üzere Orta Asya Türk Devletlerine yapılan projelerin, faaliyetlerin gün geçtikçe eğitim, sağlık, kültür, insani yardım ve üretim alanında artarak devam edeceği görülmektedir. Özellikle AK Parti'nin iktidara gelmesiyle beraber Orta Asya dış politikasında, kamu diplomasisi alanında bir canlanma olduğu söylenebilir. Şöyle ki; Türkiye'nin devlete bağlı kamu diplomasisi aktörlerinden biri olan TİKA'ya, özellikle AK Parti döneminde büyük önem atfedilmiştir. Başta bağımsızlıklarını ilan eden Orta Asya Türk Devletlerine yönelik faaliyetler sürdüren TİKA, daha önce de belirtildiği üzere 59 ülkede 61 Ofisle 150 ülkede günümüzde kamu diplomasisi faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Genel olarak eğitim, kültür, sağlık ve ekonomik yardımlar üzerine faaliyetler gösteren TİKA, Orta Asya Türk Devletleriyle ortak dil olan Türkçe'nin kullanılması için de eğitimler vermeyi ve bu doğrultuda, ortak tarihin izlerini ortaya çıkarmayı, korumayı ve restore etmeyi amaçlamıştır. Bu bağlamda da Orta Asya Türk Devletleri ile olan bağları kuvvetlendirmeyi, hem kültürel hem de tarihsel birliği sağlamayı planlamaktadır. Ek olarak ticari, ekonomik, tarım, sağlık vb. alanlarda yapılan yardımlar ise Türk Devletleri arasındaki bağı kuvvetlendirmede öncü görevi görmektedir. Bu faaliyetler doğrultusunda TİKA, çok geniş bir alanda özellikle de Orta Asya'da yaşayan halkların gönüllerine dokunarak Türkiye'nin hikayesini anlatmakta ve Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy'un da dediği gibi, "Devraldığı yardımseverlik mirasının bilincinde Türkiye, başta gönül coğrafyamız diye nitelendirdiğimiz toprakların kardeş bildiğimiz sakinleri olmak üzere yerkürenin her noktasında yardım yapabileceği herkese yardım elin uzatmaktadır" (TİKA Kalkınma Raporu 2017: 8).

Somut örnekler üzerine devam edildiğinde, TİKA 2018 yılında Özbekistan'da birçok kamu diplomasisi faaliyeti gerçekleştirmiştir. Özbekistan Adalet Bakanlığı ile işbirliği yaparak Semerkant'ta üretilen 20 otobüsü kamu hizmetleri için taşrada kullanılmak üzere mobil ofise dönüştürmüş ve hibe etmiştir. Bu noktada kamu hizmetlerinin taşrada daha etkin bir şekilde kullanılmasına katkıda bulunmuştur. Öte yandan 23 Anaokulu Yenilenmesi Projesinde TİKA, Özbekistan Okul Öncesi Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yaparak Semerkant, Buhara ve Taşkent'teki 3 anaokulun tefrişatını gerçekleştirmiştir (TİKA Faaliyet Raporu 2018: 74-98)

TİKA, 2017 yılında Kırgızistan halkının kaliteli sağlık hizmeti alabilmesi için kardiyojiden genel cerrahiye birçok birimi kapsayan 10.500 metrekarelik bir alana hastane açmıştır. Hastaneye, Bişkek Kırgız-Türk Dostluk Devlet Hastanesi adı verilmiş olup ileri seviye teşhis ve tıbbi cihazlarla donatılmıştır. Ek olarak TİKA, Kırgızistan'ın Oş vilayetindeki 3.2 kilometre uzunluğundaki kırılmış ve bozulmuş su kanalının 630 metresi tadilat ederek bölgedeki köylerin su problemine çözüm bulmaya çalışmıştır (TİKA Faaliyet Raporu 2017: 66-80)

TİKA, 2014 ve 2015 yılında 269 yaşlı ve 300 akıl hastası bulunan, Kazakistan, Uralsk'taki Yaşlılar ve Engelliler Tıbbi-Sosyal Huzurevinin, yastığından yorganına, penceresinin tamirine kadar tüm ihtiyaçlarını karşılamıştır. Öte yandan Kazakistan Eğitim ve Bilim Bakanlığıyla işbirliği gerçekleştirerek, 350 öğretmene Mesleki ve Teknik Eğitimde Eğitimcilerin Eğitimi Projesinde; Oto Tamiri, Büro Yönetimi, Tekstil, Turizm ve Otelcilik, Tarım, Okul Öncesi ve İlkokul Eğitimi başlıklarda Türkiye Milli Eğitim Bakanlığınca eğitim verilmesinde öncü olmuştur (TİKA Faaliyet Raporu 2015: 26-78).

TİKA, 2008 yılında Türkmenistan'da kamu diplomasisi faaliyetlerini birçok alanda gerçekleştirmiştir. Sağlık Sektöründe İnsan Kaynaklarının İyileştirilmesi Projesi, Mesleki Teknik Eğitim ve Donanım Desteği, Aşkabat Huzur Evi'ndeki Yaşlılara Yardım, Aşkabat Bilim Olimpiyatları, Ankara Tavukçuluk Araştırma Enstitüsünce Geliştirilen Yumurtacı Hibrit ve Ebeveynlerin Türkmenistan'da Üretilmesi Projesi,

Türkmenistan Özürlüler Birliği'ne İnsani Yardım gibi kamu diplomasisi faaliyetinin bazılarını oluşturmuştur (TİKA Faaliyet Raporu 2008: 49).

Bu örnekler üzerinden TİKA'nın faaliyetlerini değerlendirmek gerekirse; özellikle Özbekistan'daki mobil ofis (otobüs projesi), Kırgızistan'daki hastane projesi Türkiye'nin bölgede TİKA vasıtasıyla anlatılmasına ve tanıtılmasına sebep olmaktadır. Bu hizmetlerden faydalanan halkın Türkiye hakkında doğrudan bilgi sahibi olması, düşüncelerinin pozitif yönde değişmesi beklenmektedir. Türkiye hakkındaki düşünceleri pozitif yönde değişmesi beklenmektedir. Öte yandan bu faaliyetlerden faydalanmayan halkın bile yapılanları görmesinin dolaylı olarak fikirlerinin değişmesinde etki edeceği düşünülmektedir. Bu doğrultuda geniş kitlelere hitap edilen bu projelerde kamu diplomasisi etkisinin başarılı olması beklenmektedir. Öte yandan Kazakistan ve Türkmenistan'da gerçekleştirilen eğitim bazlı projeler, huzur evi projeleri de kamu diplomasisi etkisi doğurabilir. ancak bu projelerin halkın hangi kesimlerini etkileyebileceği, ne kadar fazla kişiye hitap edeceği ya da yürütülen kamu diplomasisinin başarılı etkiler doğurmasına ne kadar katkı sağlayacağı tartışmaya açık konulardır.

TİKA, kuruluşundan itibaren her yıl Orta Asya Türk Devletlerine yönelik kamu diplomasisi faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Ancak yukarıda farklı yıllarda gerçekleştirilen faaliyetler özellikle örnek verilmiştir. Örnekler çerçevesinde bakıldığında TİKA, Orta Asya Türk Cumhuriyetlerindeki kamu diplomasisi faaliyetlerini belli başlı araçlarla, işbirliği içerisinde doğrudan halka yönelik gerçekleştirmiştir. Orta Asya Türk Cumhuriyetlerindeki eksikleri tespit ederek, ihtiyaca yönelik yardımlarda ve faaliyetlerde bulunmaya gayret gösteren TİKA, doğrudan bu devletlerin halklarının kalbine girmeye yönelik kamu diplomasisi faaliyetleri gerçekleştirmiştir. Aynı zamanda faaliyetlerini gerçekleştirirken, Orta Asya Türk Devletlerinin ilgili bakanlıklarıyla da iletişimi güçlü hale getirmiş, işbirlikleri yapmış ve Türkiye'nin dış politika adımlarının önünü açılmasına vesile olmuştur. Bu kamu diplomasisi faaliyetlerinin sonucunda, devletlerarasındaki iletişimi, işbirliğini, diplomasiyi pozitif yönde etkileyeceği ön görülmektedir.

Dünya'nın pek çok coğrafyasında etkin bir şekilde faaliyet gösteren TİKA, hayata geçirmiş olduğu projeleri, hiçbir karşılık beklemeden gerçekleştirmektedir. Özellikle faaliyetlerinde tarih ve kültürel mirasları üzerine önem atfeden TİKA, gerçekleştirmiş olduğu tüm faaliyetlerde Türkiye'nin tanıtımına ve uluslararası sistemde etkili olmasına faydalı olmuştur (Erdağ 2015: 259). 2000'li yılların başından itibaren Türk Dış Politikasında değişimler olduğu daha önceden belirtilmişti. Davutoğlu dış politikada resmi diplomasinin yanında yumuşak güç gibi kamu diplomasisi gibi başka aktörlerinde, aktif dış politikada kullanılması gerektiğinin ve özellikle TİKA vb. kurumların etkin çalışması gerektiğinin üzerinde durmuştur. Bu bağlamda da TİKA'nın yapmış olduğu faaliyetleri, kamu diplomasisi faaliyetleri olarak görebilir ve Türk Dış Politikası ilkeleriyle uyum içerisinde çalıştığı söylenebilir. Hatta Türkiye'nin, TİKA'nın kamu diplomasisi faaliyetleri vasıtasıyla dünyanın birçok ülkesiyle ikili ilişkilerini geliştirdiği gerçeği de eklenebilir (Erdağ ve Kardeş 2012: 169-171). Son olarak TİKA'nın büyük bir coğrafyaya yayılmış ve faaliyetlerini Türk Dış Politikası çerçevesinde gerçekleştiriyor olması, faaliyetlerinin dünya çapındaki raporlarda, istatistiklerde yer alması sonucunu doğurmuştur. Bu nokta da kamu diplomasisi aktörü olan TİKA'nın, Türk Dış Politikasının kurumsallaşmaya doğru ilerlediğinin göstergesidir (Erdağ 2015: 262).

Doğrudan kamu diplomasisi aracı olarak TİKA, Türkiye'nin dünya üzerindeki imajını, yumuşak gücünü pozitif yönde artırarak, izleyeceği dış politika adımlarının önünü açmayı amaçlamaktadır. Özellikle Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlığından bu güne kadar coğrafyada, TİKA eliyle gerçekleştirilmiş kamu diplomasisi faaliyetleri hem halk nezdinde hem de devletler nezdinde bilinir durumdadır. Buna en büyük örnek yukarıda bahsedilen 2002-2018 arasında gerçekleştirilen faaliyetlerin sayısı ve niteliğidir.

Toparlamak gerekirse; TİKA'nın 1992 yılından buyana yapmış olduğu faaliyetler incelendiğinde; bu faaliyetlerin doğrudan diğer devletlerin halkalarına ve halklarını etkilemeye yönelik olduğu görülecektir. Öte yandan kamu diplomasisinin gereği ise bir devletin, diğer devletlerin halkını etkilemeye yönelik yapılan faaliyetlerin bütünüdür. Bu doğrultuda TİKA'nın çok yönlü faaliyetleri, diğer devletlerin halkını

etkilemede önemli rol oynamakla beraber doğrudan diğer devletlerin halklarını hedef alan faaliyetler gerçekleştirmesi kamu diplomasisini de doğrudan etkilemektedir. Örneğin; TİKA'nın Orta Asya Türk Devletlerine yönelik yapmış olduğu kalkınma yardımları doğrudan o devletlerin halklarına ulaşmıştır ve bu halkları etkilemiştir. Bu nedenle TİKA, Orta Asya Türk Devletleri halklarının kanaatlerini etkilemede, onları cezbetmede, pozitif yönde Türkiye'ye olan algıyı değiştirmede önemli rol oynamaktadır. Dolayısıyla TİKA, Türkiye'nin en önemli ve en kapsamlı faaliyetler gerçekleştiren kamu diplomasisi kurumlarından birisidir. Ancak dünyada yaşanan olaydan kaynaklı olarak TİKA'nın son zamanlarda Orta Doğu'ya daha fazla ağırlık vermesi, Orta Asya Türk Devletlerine yönelik yapmış olduğu kalkınma faaliyetlerinin miktarının düşmesine sebep olmuştur. Bu bir anlamda nakdi yardımların düşüşü anlamına gelmekle beraber kamu diplomasisi faaliyetlerinin azalmasına da sebep olmuştur çıkarımı yapılabilir. Yine de Türkiye, genel toplamda, TİKA ile Orta Asya Türk Cumhuriyetleriyle olan tarihi köprüleri ve kültürel bağları güçlendirerek bölge özelinde atılacak dış politika adımlarının önü açmayı, Türkiye'nin Orta Asya coğrafyasındaki varlığını artırmayı ve bu noktada etkin olmayı amaçladığını söylemek yanlış olmayacaktır.

3.2.1.1.2. Yunus Emre Enstitüsü (YEE)

Kültür kavramı/kültürel faaliyetler kamu diplomasisi için çok önemli bir olgudur. Devletler kendi hikayelerini başka bir devletin halkına anlatırken kültür kavramını etkin bir şekilde kullanmaktadırlar. Devletlerin kültürleri, diğer devletlerin halkına cezbedici gelebilir. Bu nokta da devletin kültürel diplomasisi, yumuşak gücü-kamu diplomasisini ortaya çıkmaktadır. Devletler bu olguyu etkin bir şekilde kullanmak için bazı kurum ve kuruluşlar açmışlardır. Bu bağlamda Türkiye de, kültürel diplomasisinin temini için YEE'yi açmıştır.

YEE, Yunus Emre Vakfına bağlı kamu kuruluşu olarak, Türk dilinin, tarihinin, kültürünün ve sanatının tüm dünya üzerinde tanıtımını gerçekleştirerek ve hatta eğitimler vererek diğer devletlerarasındaki kültürel bağları geliştirmek amacıyla 2007 yılında kurulmuştur. Özellikle YEE yurtdışında, yabancılara Türkçe öğretmekte ve

uluslararası kültür etkinliklerinde Türkiye’yi temsil etmektedir. Toplamda yurtdışında 46 ülkede bulunan YEE, 56 Yunus Emre Kültür Merkezi ile faaliyet göstermektedir (YEE Kurumsal, <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu>, 12 Şubat 2019’da erişildi).

YEE’nin, tarihsel ve kültürel miraslar üzerine faaliyetler gerçekleştirmesi bir kültürel diplomasi örneğidir. Kültürel diplomasisi ile kamu diplomasisini birbirinden ayırmamakla beraber, kültürel diplomasinin daha dar anlamda yani eğitim, tarih ve kültür kavramlarına yoğunlaşarak faaliyet gösterdiğini, kamu diplomasisinin ise bunu kapsamakla beraber daha geniş kavramlara hitap ettiğini söylemek doğru olacaktır. Kültürel diplomasinin en geçerli tanımı Cumming tarafından “Devletler ve onların halkları arasında fikirlerin, bilgi, sanat ve diğer kültürel öğelerin değişimiyle karşılıklı anlayışı besler.” olarak yapılmıştır (Milton 2003: 1). Bu bağlamda “Dünyanın her yerinde Türkiye ile bağ kuran ve Türkiye’ye dost insan sayısını artırmak” gibi bir vizyona ve “Türkiye’nin uluslararası alanda bilinirliğini, güvenilirliğini ve itibarını artırmak” gibi bir misyona sahip olan YEE’nin tam olarak kültürel diplomasinin bir örneği olarak değerlendirilebilir (YEE Vizyon-Misyon, <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/vizyon-misyon>, 12 Şubat 2019’da erişildi). Öte yandan YEE’nin, Türkiye’nin tarihinin ve kültürel mirasının tanıtılmasına yönelik yapmış olduğu faaliyetlerini, Başkan Ateş “Türkiye’nin kültürel diplomasisi alanındaki yüzü” olarak değerlendirmiştir (YEE Başkan’ın Mesajı, <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/baskanin-mesaji>, 12 Şubat 2019’da erişildi).

2007 yılında kurulmasına rağmen YEE, 2009’da faaliyetlerine başlamıştır. YEE’nin başlıca faaliyetlerini; kültür sanat, Türkçe öğretimi, bilimsel ve akademik işbirliği ve kültürel diplomasi oluşturmaktadır. YEE, bu faaliyetleri 46 ülkede 56 kültür merkezinde gerçekleştirmektedir. Türk kültürü ve sanatını kullanarak, Türkiye’nin diğer kültürlerle etkileşimini sağlamayı ve Türkiye’yi dünyaya tanıtmayı amaçlamaktadır. 2009 yılından 2017 yılına kadar YEE kültür merkezlerinin sayısı artmış ve gerçekleştirilen faaliyetlerde aynı oranda değişmiştir. 2009’da 15 kültür sanat faaliyeti gösteren YEE, 2017’ye gelindiğinde 887 kültür sanat faaliyeti gerçekleştirmiştir. Dünya üzerindeki birçok merkezi noktada yer alan YEE, açmış olduğu kültür merkezleri ve

anlaşma sağlamış olduğu okullarda Türkçe eğitim faaliyetleri göstermektedir. İlerleyen zamanlarda Türkçe'nin bir dünya dili olabilmesi için faaliyetlerine hız kesmeden devam eden YEE, aynı zamanda tüm öğrencileri TOEFL, IELTS gibi uluslararası geçerliliği olan Türkçe Yeterlilik Sınavı da yapmaktadır. 2013 yılında The Association of Language Testers in Europe/Avrupa Dil Testi Uzmanları Birliği'ne (ALTE) yapılan başvurunun 2014'te kabul edilmesiyle beraber, TYS sayesinde adaylar Türkçe öğrenim bilgilerini uluslararası bir belge ile belgelendirebilmektedirler (YEE Faaliyet Raporu 2017, <https://www.yee.org.tr/tr/yayin/2017-faaliyet-raporu>, 12 Şubat 2019'da erişildi).

Türkçe Öğrenim faaliyetleri adı altında Türkçe kitap materyalleri, yaz okulları, online kurslar gibi bir çok etkinlikler düzenlenmekte ve farklı yaş aralıklarına hitap etmektedir. Bu bağlamda 2009 yılında sadece 209 katılımcı varken yıllar içinde verilen öneme binaen katılımcı sayısında da ivme yaşanmış ve 2017 yılında 12.323 katılımcı sayısına ulaşılmıştır. Bilimsel ve akademik iş birliği faaliyetleri Türkiye'deki ilim ve bilim ile alakalı birçok kurum ve kuruluşla işbirliği içerisinde olarak ulusal ve küresel problemlere kalıcı çözümler bulabilecek projelere öncülük eden ve yumuşak güç kapsamında Türkiye'nin bilime verdiği önemiyle beraber bilgi birikimini dünyaya aktarmaktır. Son olarak kültürel diplomasisi faaliyetlerine bakacak olursak 2014 yılında Güney Kore'de kurulan Küresel Kamu Diplomasisi Ağı (Global Public Diplomacy Network-GPDNet) ile içerisinde bulunan diğer 9 ülke ile kamu diplomasi alanında hem teorik hem de pratik bilgi alış verişi sağlanmakla beraber ikili ve çok yönlü projelerin hazırlanması amaçlanmıştır. Türkiye'de iki kez genel kurul toplantısı yapılmış olup hem GPDNet kapsamında yapılabilecek faaliyetler, projeler görüşülmüş hem de gelen heyete Türkiye'nin güzellikleri tanıtılmıştır. Bunlara ek olarak Türkçe eğitim faaliyetleri adı altında değerlendirebileceğimiz Türkoloji projesi 45 ülkede 86 üniversitede Türkçe eğitim faaliyeti göstermektedir. Üniversitelerdeki bu eğitimlerle özellikle akademik altyapı oluşturmak ve etkileşimi geliştirmek için öncü olan YEE'nin yumuşak güç kavramına verdiği önemi gözler önüne koymaktadır (YEE Faaliyet Raporu 2017, <https://www.yee.org.tr/tr/yayin/2017-faaliyet-raporu>, 12 Şubat 2019'da erişildi). Bahsi geçen faaliyet alanları kapsamında YEE'nin gerçekleştirmeye çalıştığı faaliyetlerin tamamının kamu diplomasisi kavramıyla ilişkilendirebilir ve amacının bu kavramı etkin kullanarak hayata geçirmek olduğunu. Zira Türkiye'nin hikayesini anlatmak sözü

hatırlanırsa eğer, YEE'nin tüm faaliyetleri Türkiye'nin tarihini ve kültürünü anlatmaktadır. Bu bağlamda YEE'nin Türk Dış Politikasındaki kültürel/kamu diplomasisini uygulayan en önemli aktörlerin başında geldiği vurgulanmalıdır.

Ancak YEE'nin Orta Asya Türk Devletlerine yönelik faaliyetlerine bakıldığında, istenilen ve beklenen sonucun çıkmayacağını belirtmek gerekir. 46 ülkede 56 kültür merkezi olan YEE'nin Orta Asya Türk Devletlerinde sadece Kazakistan'ın başkenti Astana'da kültür merkezi açmıştır. Bu doğrultuda da YEE'nin Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinden sadece Kazakistan'da etkin faaliyetler sürdürdüğünü söylemek doğru olacaktır. Özellikle YEE, 2017 yılında Astana'da Film Günleri kapsamında, Çanakkale Savaşını ve ruhunu anlatan Son Mektup adlı filmi birçok noktada ortak başa sahip olduğumuz Kazak halkına izletmiş olup Çanakkale Zaferi'ni anlatan fotoğraf sergisi düzenleyerek kültür diplomasisi kapsamında faaliyetler gerçekleştirmiştir. Genel olarak kültür sanat faaliyetleri kapsamında sinemadan, festivalden, sergiden ve söyleşiden oluşan toplam 9 faaliyet yapılmıştır. Buna ek Kazakistan'da Manaş Kızıbayev Kuzey Kazakistan Devlet Üniversitesi, L.N. Gumilev Avrasya Milli Üniversitesi, El-Farabi Kazak Milli Üniversitesi'nde; Kırgızistan'da da Uluslararası Kırgızistan Üniversitesi'nde Türkoloji protokolü imzalanmıştır (YEE Faaliyet Raporu 2017, <https://www.yee.org.tr/tr/yayin/2017-faaliyet-raporu>, 12 Şubat 2019'da erişildi). Türkoloji programı kapsamında imzalanan protokolde daha öncesinde de bahsedildiği üzere Türkçe öğretim faaliyetleri başlatılmıştır. Türkiye, kamu diplomasisi kapsamında YEE ile en başta Türkçe dilini, Türk kültürünü, sanatını, tarihini büyük bir coğrafya anlatarak ve öğreterek, Türkiye'nin yumuşak gücünü artırmayı ve bu bağlamda da dış politika adımlarında hareket alanı açmayı amaçlamaktadır.

Özet olarak YEE, Türkiye'nin hikayesini; kültürünü, sanatını, dilini, tarihini anlatma noktasında diğer devletlerin halklarıyla doğrudan temas kurabilen bir yapıya sahiptir. Kamu diplomasisinin diğer devletlerin halklarını etkilemede kullandığı en önemli araçların başında kültür kavramını geldiği göz önünde bulundurulduğunda, YEE'nin aslında kamu diplomasisi için de önemi ortaya çıkmaktadır. Örneğin; devletin kendi dilini başka bir devletin halkına öğretmesi ve bunu kültür, sanat faaliyetleriyle desteklemesi; diğer devletlerin halkının, kendisini daha iyi anlamasına, cazibesinin

artmasına, kanaatlerinin olumlu yönde değişmesine sebep olmaktadır. YEE'nin birçok ülkede ve Orta Asya Türk Devletleri'nde de Kazakistan ve Kırgızistan'da Türkçe öğretim için protokol anlaşmaları yaptığı Türkoloji Projesi ile Türkiye'den giden öğretmenler vasıtasıyla devletlerin halkına doğrudan dokunmayı sağlamakta ve kültür sanat faaliyetleriyle de bunu desteklemektedir. Bu doğrultuda da YEE'nin Türkiye'nin hikayesini dil öğretimi yoluyla, eğitim merkezleri vasıtasıyla doğrudan halka anlatabildiği ve halkları etkileyebildiği kamu diplomasisi faaliyetleri içerisinde Türkiye için önemli bir kurum olduğu söylenebilir (YEE Faaliyet Raporu 2017, <https://www.yee.org.tr/tr/yayin/2017-faaliyet-raporu>, 12 Şubat 2019'da erişildi).

Öte yandan, faaliyetlerin dağılımlarına baktığımızda Balkanlar ve Avrupa'nın ön planda, özellikle Orta Asya Türk Devletlerinin ise geri planda olduğu görülmektedir (YEE Faaliyet Raporu 2017, <https://www.yee.org.tr/tr/yayin/2017-faaliyet-raporu>, 12 Şubat 2019'da erişildi). Bu veriler doğrultusunda, YEE'nin, eskiden SSCB çatısında olup; Türkiye ile ortak tarihi, kültürü, dili ve dini paylaşan Orta Asya'daki Türk Devletlerine beklenen düzeyde ilgi göstermediğini söylemek doğru olacaktır. Ancak unutulmamalıdır ki ortak değerlere sahip olunan devletlere, Türkiye'nin hikayesini en iyi şekilde anlatmak ve kültürel bağları güçlendirmek bölge özelinde atılacak olan dış politika adımlarının da önüne açacak ve destek sağlayacaktır.

3.2.1.1.3. Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB)

Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB), 24 Mart 2010 yılındaki, 27544 sayılı Resmi Gazete'de 5978 numaralı kanun çerçevesinde yürürlüğe girmiş ve 6 Nisan 2010 yılında kurulmuştur (Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 2010: 27544/5978). Başbakanlığa bağlı olarak çalışan YTB 15 Temmuz 2018'de yayınlanan 30479 sayılı 4 numaralı kararname ile Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. YTB, isminde de anlaşılacağı üzere hem yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları özelinde çalışmalar yapmayı ve sorunları çözmeyi hem de ortak değerlerin paylaşıldığı akraba topluluklarına yönelik sosyal, kültürel etkinlikler düzenleyerek kültürel bağları güçlendirmeyi amaçlamakta hem de bu topluluklarla ekonomik münasebeti artırmayı hedeflemektedir. Bunlara ek olarak özellikle Türkiye'de eğitim öğrenim hayatını

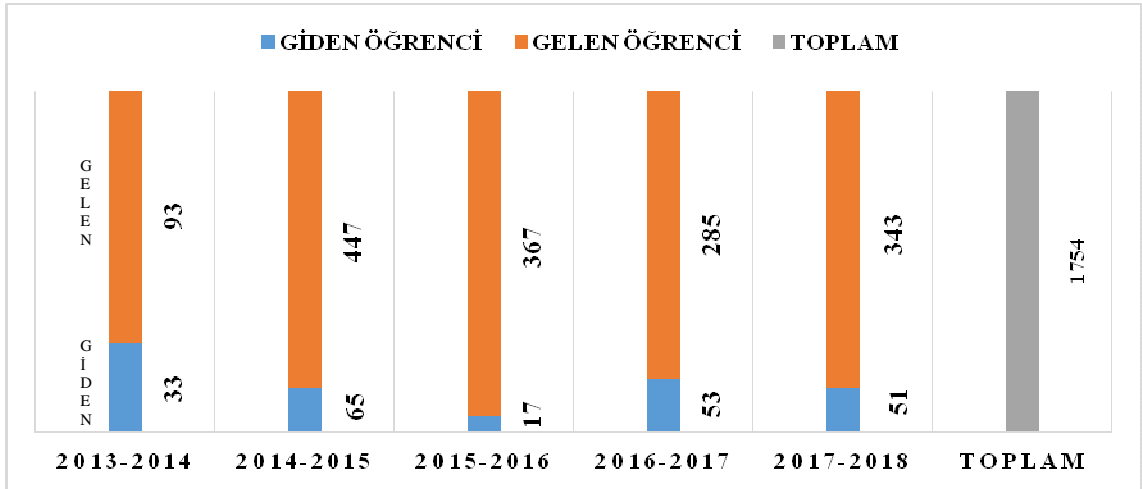
sürdürmeyi planlayan yabancı öğrencilere, (YÖK programları ve Avrupa Programları hariç) eğitim hayatları sürecinde destek olmaktadır (Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 2018: 30479/4). YTB; yurtdışı vatandaşlar, kardeş topluluklar ve uluslararası öğrenciler olarak üç ana kategoride faaliyetlerini sürdürmektedir. YTB, yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarına yönelik kültürel etkinliklere yönelik, sorunları çözmeye yönelik faaliyetleri, yurtdışı vatandaşlar başlığı altında sürdürmektedir. Tarihsel, kültürel ortak değerlerin paylaşıldığı soydaş topluluklara yönelik kültürel ve sosyal etkinliklerini kardeş topluluklar kategorisi altında sürdürmektedir. Uluslararası öğrencilere yönelik yapmış olduğu faaliyetler belki de YTB'nin en önemli faaliyetlerindedir (YTB Başkanlığımız, <https://www.ytb.gov.tr/kurumsal/baskanligimiz-2>, 13 Şubat 2019'da erişildi).

1992 yılında özellikle bağımsızlıklarını ilan eden Orta Asya Türk Devletlerine yönelik uygulanan, daha öncede bahsedildiği üzere BÖP kapsamında 2012 yılında YTB bünyesinde faaliyet göstermeye başlayan Türkiye Bursları, Türkiye'de öğrenim görmek isteyen, gören ve mezun olan uluslararası öğrencilere ve aynı zamanda araştırmacılara ve akademisyenlere de destek vermektedir. Burs desteği, maddi desteğin yanı sıra Türkçe eğitimi, kültürel, sosyal ve akademik etkinlikleri de kapsamaktadır. Bu olanaklar doğrultusunda ilk kurulduğu tarih olan 2012 yılında, Türkiye Burslarına 4000 olan yabancı öğrenci başvurusu sayısı gün geçtikçe büyük bir ivme kazanarak, 2018 ise 130 bin yabancı öğrenci başvuru sayısına ulaşmıştır (Türkiye Bursları Hakkımızda, <https://www.turkiyeburslari.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda/turkiye-burslari>, 13 Şubat 2019'da erişildi). Türkiye'nin günümüzde en çok uluslararası öğrenci ağırlayan ülkelerinden biri olduğu söylenebilir. Son on yılda Türkiye, toplamda 150 bin uluslararası öğrenci ağırlamış ve bunların 17 bini burslu öğrenci statüsündedir. 2023 yılına kadarki süreçte ise bu sayının 200 bin olması beklenmektedir. Rakamlar Türkiye'nin bu konu üzerine attığı önemi açıklamaktadır (Türkiye Bursları Türkiye: Eğitim Merkezi, <https://www.turkiyeburslari.gov.tr/tr/sayfa/aday-ogrenciler/turkiye-egitimin-merkezi>, 13 Şubat 2019'da erişildi).

Türkiye Bursları Türkiye'de öğrenim görmek, araştırma yapmak isteyen birçok kişiye hitap etmektedir. Bu kapsamda BÖP hatırlanacak olunursa Orta Asya Türk

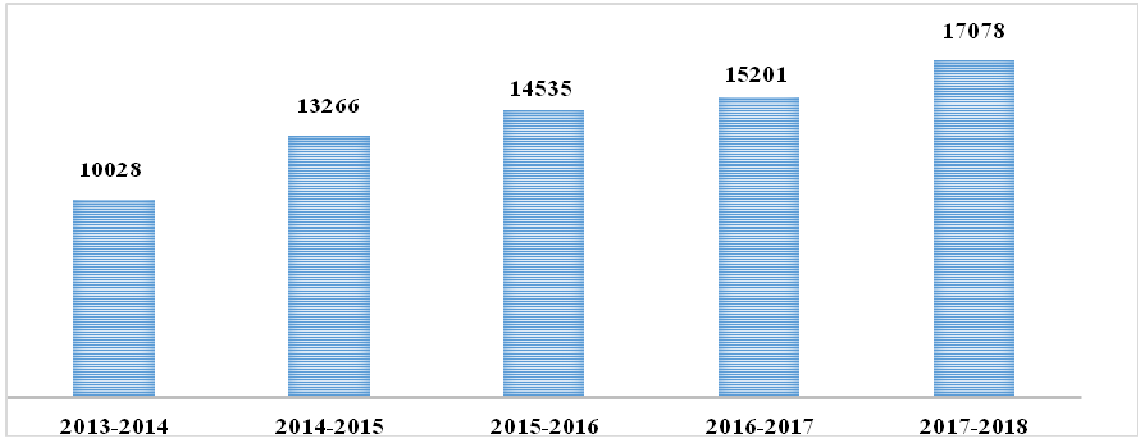
Devletlerinden gelen öğrenciler de büyük oranla bu burslardan faydalanmıştır. 1992 yılında BÖP ile başlayan destek, 2012 yılında Türkiye Bursları adı altında devam ederken en büyük başvuru ve burslu öğrenci Orta Asya Türk Devletlerinden olmuştur. 2015 verilerine göre; toplamda 50 bin 130 yabancı öğrenciye 2015 yılına kadar burs verilmiş olup bu sayının da 19 bin 329 burslu yabancı öğrencisini Orta Asya ve Kafkasya Türk Devletlerinden Azerbaycan, Türkmenistan, Kazakistan ve Özbekistan oluşturmaktadır (Türkiye Bursları'ndan en çok kimler yararlandı? 2015, <http://www.hurriyet.com.tr/egitim/turkiye-burslari-ndan-en-cok-kimler-yararlandi-28548637>, 13 Şubat 2019'da erişildi). Türkiye Burslarından faydalanarak mezun olan öğrencilerle ilişkiler kesilmemekle beraber mezun buluşmaları adı altın buldukları ülkelerde organizasyonlar ve etkinlikler düzenlenerek aradaki bağ sürekli tazelenmektedir (Türkiye Mezunları Mezun Buluşmaları, <https://www.turkiyemezunlari.gov.tr/haberler/mezun-bulusmalari/6/>, 13 Şubat 2019'da erişildi).

YTB'nin ve Türkiye Burslarının kurulma amaçlarından, görev tanımlamalarına kadar incelendiğinde, bu kurumları da kamu diplomasisi aktörleri olarak dikkate almamız gerekmektedir. Buna ek olarak gerçekleştirdikleri ve gerçekleştirilecek olan faaliyetler de kamu diplomasisi faaliyetleri olarak değerlendirilmelidir. Temelde kültür, eğitim, yardım gibi olguları kullanan YTB ve Türkiye Bursları Türkiye'nin hikayesini doğru bir şekilde anlatmaya çalışan ve yumuşak gücünü artırmaya çalışan kamu diplomasisi aracıdır.

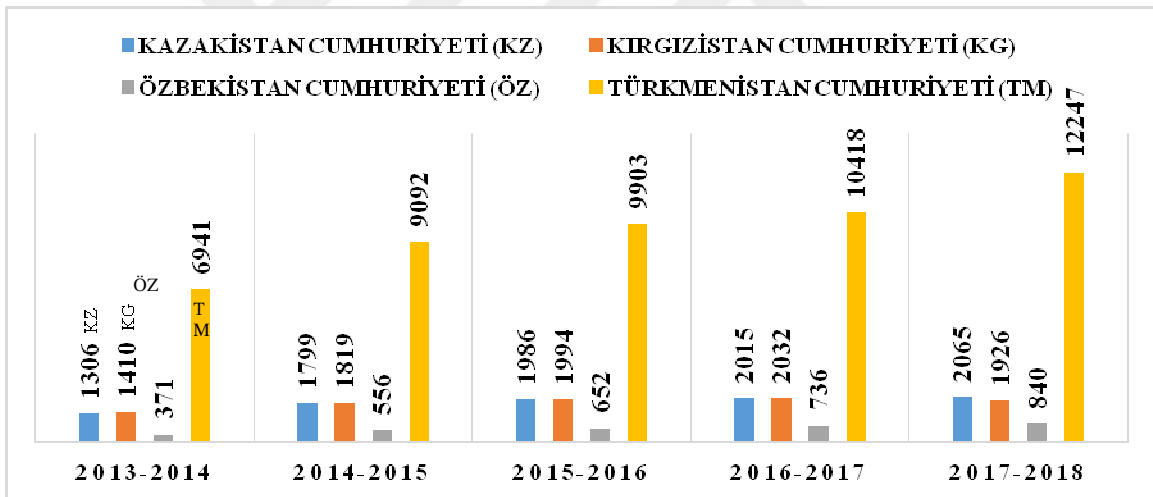

Grafik 3.4: 2013-2018 Yılları Arasındaki Mevlana Öğrenci Programı ile Türkiye'ye Gelen ve Türkiye'den Giden Öğrenci Sayıları (YÖK Değişim Programlarına Katılan Öğrenci Sayıları 2019, <https://istatistik.yok.gov.tr/>, 5 Mayıs 2019'da erişildi).

Grafik 3.4'de görüldüğü üzere 2013-2018 eğitim öğretim yılları arasında Mevlana Öğrenci Değişim Programı kapsamında toplamda 1754 öğrenci faydalanarak Türkiye'de ve Türkiye dışında eğitim öğretim görmüştür. 2013-2014 eğitim öğretim yılından sonraki dönemlerde gelen ve giden öğrenciler sayısında artış olması dikkat çekmektedir. Özellikle gelen öğrenci sayısının giden öğrenci sayısına oranla daha fazla olması Türkiye'nin hikayesini doğrudan anlatabilmesi için bir fırsat doğurmuştur. Bu anlamda gelen öğrencilerin Türkiye'yi yakından tanınması ülkelerine döndüklerinde Türkiye'nin doğru hikayesini aktarmakta fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Öte yandan Türkiye'den giden öğrencilerin ülkelerini temsil şuurunun olması göz önünde bulundurulursa, gittikleri ülkede doğrudan veya doğru bir şekilde Türkiye'nin hikayesini anlatmalarını beklenmektedir. Temel ekseninde Mevlana Öğrenci Değişim Programının kamu diplomasisi faaliyeti olduğu ve bu vasıta ile hem gelen öğrencilerin hem de giden öğrencilerin Türkiye'nin yumuşak gücünü etkileyebileceklerini söylemek doğru olacaktır.

Grafik 3.5: 2013-2018 Yılları Arasındaki Türkiye’de Öğrenim Gören Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinden Gelen Öğrenci Sayıları (YÖK Uyuğuna Göre Öğrenci Sayıları 2019, <https://istatistik.yok.gov.tr/>, 5 Mayıs 2019’da erişildi).

Grafik 3.6: 2013-2018 Yılları Arasındaki Türkiye’de Öğrenim Gören Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinden Gelen Uyruklarına Öğrenci Sayıları (YÖK Uyuğuna Göre Öğrenci Sayıları 2019, <https://istatistik.yok.gov.tr/>, 5 Mayıs 2019’da erişildi).

Not: Kolonlar sırasıyla Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan’a yapılan yardım miktarını göstermektedir.

Mevlana Öğrenci Değişimi Programı dışında Türkiye’ye, YTB gibi farklı kanallarda da öğrenciler gelmektedir. Mevlana Değişim programından faydalanan öğrencilerin de sayısının içinde olduğu grafik 3.5 ve grafik 3.6 bizlere özellikle Orta

Asya Türk Cumhuriyeti vatandaşlarının sayısal olarak verilerini göstermektedir. Bu bağlamda ilk grafik olan Grafik 3.5 Türkiye’de Öğrenim gören Orta Asya Türk Cumhuriyetleri vatandaşlarının toplam sayılarını göstermekle beraber 2013-2018 yılları arasında öğrenci sayısının belirli bir ivme ile arttığı aşikardır. Öte yandan diğer bir grafik olan Grafik 3.6 bizlere bu toplam sayının özelinde bilgiler vermektedir. Aynı ayrı ülkelerden gelen öğrencilerin de belirli bir ivmede artış gösterdiği söylenebilir. Özellikle toplam sayıya en fazla etki edenin yani Türkiye’de en fazla eğitim gören öğrencinin Türkmenistan olduğu görülmektedir.

YTB’nin gerek uluslararası öğrencilere yönelik yapmış olduğu burs yardımları gerekse bilimsel, kültürel, sanatsal işbirlikleri faaliyetleri bir devletin doğrudan diğer devletin öğrencisine yani halkına ulaşması anlamına gelmektedir. Bir noktada toplumun geleceği niteliğinde olan öğrenciler, aldıkları burslar doğrultusunda veren ülkeye yönelik bir sempati kazanmakta ve minnet duymaktadırlar. Öte yandan bu durum yakınlarına da sirayet etmektedir. Bu da doğrudan yakınlarının bu kişilere burs veren devlet hakkındaki düşüncelerini pozitif yönde artırmaktadır. Bu bağlamda kamu diplomasisi de diğer devletlerin halkını etkileme noktasında öğrenci değişim programlarını, burs programlarını etkin bir şekilde kullanarak geleceğe yatırım yapmayı hedeflemektedir. Sonuç olarak, YTB’nin birçok devletin öğrencisine Türkiye Bursları adı altında burs vermesi kamu diplomasisi faaliyetleriyle aynı amacı taşımaktadır ve YTB bu alanda Türkiye’nin önemli bir kamu diplomasisi kurumudur.

Öte yandan Türkiye’ye Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinden gelen öğrencilerin sayısının yıllar içerisinde pozitif yönde ilerlemesi, Türkiye’nin uygulamış olduğu kamu diplomasisi faaliyetlerinin olumlu sonuç doğurduğunu göstermektedir. Öğrencilerin sayısındaki artışı burs ya da değişim programlarının dışında diğer kamu diplomasisi aktörleri de etkilemektedir. Örneğin TİKA’nın yurt dışında yapmış olduğu faaliyetler ya da YEE’nin Türkiye’nin hikayesini anlatma faaliyetleri, yurt dışındaki öğrencileri etkilemekte ve Türkiye hakkında ilgi doğurmaktadır. Bu durum da, yurt dışından gelen öğrenci sayılarının artmasına sebep olmaktadır. Bu bağlamda kamu diplomasisi faaliyetleri Türkiye’nin yumuşak gücünü artırmada etkili olmuştur. Özel olarak Orta

Asya Türk Cumhuriyetlerine yönelik yapılan her türlü kamu diplomasisi faaliyetlerinin öğrenciler nezdinde pozitif bir cevap aldığı ortadadır.

3.2.1.1.4 Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB)-Türkiye Diyanet Vakfı(TDV)

Doğrudan toplumlara yönelik faaliyetler gerçekleştiren ve kamu diplomasisini ortaya çıkaran diğer bir kurum da Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) ve onun faaliyetlerine destek olan Türkiye Diyanet Vakfı'dır (TDV). Dünya'da 52 ülkede Din Hizmetleri Müşavirliği ile 16 ülkede Din Hizmetleri Ataşeliği, 12 ülkede de Din Hizmetleri Koordinatörlüğü olarak görev yapmakta olup Eğitim, kültür, cami yapımı/tamiratu, su kuyusu gibi birçok alanda faaliyet göstermektedir (DİB Dış İlişkiler Başkanlığı, <https://disiliskiler.diyamet.gov.tr/>, 23 Temmuz 2019'da erişildi).

Soğuk Savaş öncesinde dinlerini ve inançlarını özgürce yaşayamayan sürekli baskı altında olan Orta Asya Türk Devletleri'nin Soğuk Savaştan sonra bağımsızlıklarını kazanmaları DİB'i harekete geçirmiştir. 1990'lı yıllardan beri Orta Asya Türk Devletlerinde faaliyet gösteren DİB, bu kapsamda birçok cami açmış ve tamir etmiş, imam hatip liseleri ve ilahiyat fakülteleri açmış, din görevlileri göndermiş, öğrenci değişimi için burs vermiş ve özellikle Ramazan Aylarında ve Kurban Bayramlarında Orta Asya Türk Devletleri halklarının yanında olmuştur. Örnek vermek gerekirse, Kazakistan Talgar Camisini, Hoca Ahmed Yesevi Türbesini onarmış, Hoca Ahmet Yesevi Camii'ni, Kırgızistan'daki Orta Asya'nın en büyük camisi olarak gösterilen Bişkek Camii'ni inşaa etmiş, 15 Kazak öğrenciyi Türkiye'de ilahiyat fakültesine yerleştirmiş, Özbekistan'a 10, Kırgızistan'a 5 imam göndermiştir (Korkut 2010: 117-139).

Öte yandan bağımsızlıklarının ardından İran'ın ve radikal İslami hareketlerin bölgede yayılmasını engellemek ve bu devletlerin uluslararası sisteme entegre olabilmelerini kolaylaştırmak için faaliyetler gerçekleştirmiştir. Ek olarak Orta Asya Türk Devletlerinin halkının Müslüman ve Sünni mezhebe bağlı olmasını da göz önünde bulundurulursa DİB'in yaptığı faaliyetler önemlidir (Kılıçoğlu ve Yılmaz 2018: 159). Buna binaen DİB'in birçok ülkede Müşavirlikleri, Ataşelikleri ve Hizmet

Koordinatörleri bulunmaktadır. Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan'da Din Hizmetleri Müşavirliği, Almatı'da Din Hizmetleri Ataşeliği ve Kırgızistan'ın Oş kentinde Din Hizmetleri Koordinatörlüğü bulunmaktadır (DİB Yurt Dışı Temsilcilikleri, <https://disiliskiler.diyanet.gov.tr/kategoriler/yurt-d%C4%B1%C5%9F%C4%B1-temsilcilikler>, 23 Temmuz 2019'da erişildi). Bu bağlamda da faaliyetlerini yürüten DİB; TDV ve MEB ile eğitim alanında iş birliği gerçekleştirerek Uluslararası İmam Hatip Liseleri projesini başlatmışlardır. Proje kapsamında 72 ayrı ülkeden içlerinde Kazakistan ve Kırgızistan'ın da bulunduğu 1400 yabancı öğrenci katılmıştır. Bu öğrencilerin barınma, iaa ve eğitim giderlerini MEB üstlenmiş olup, ulaşım, sağlık giyim ve bursunu da TDV üstlenmiştir. Sınıfların yarısı Türkiye öğrencilerinden yarısı da burslu öğrencilerden oluşacak şekilde ayarlanmıştır. Bu kapsamda öğrencilerin hem Türkçe öğrenmeleri hem de başta din bilgisi olarak din dersi öğrenmeleri amaçlanmıştır (Bayezit 2017: 291-302).

Yukarıda da belirtildiği üzere doğrudan halk nezdinde faaliyetler gösteren DİB, Türkiye'nin Müslüman ülkeler nezdinde ve özellikle de uzun yıllar dini baskılara maruz kalan Orta Asya Türk Devletlerinin halkı üzerinde önemli bir kamu diplomasisi aracıdır. Ortak değerler kümesi içerisinde yer alan İslamiyet, DİB'in bu devletlere yönelik gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlerin temelini oluşturmuştur. Özellikle Orta Asya Türk Devletlerinde ibadethanelerin eksiliği konusunda yapmış olduğu faaliyetlerle doğrudan halkları hedef almıştır. Ancak 1917'den 1991 yılına kadar uzun bir süre için ateizm baskısıyla yaşayan ve bu süre içerisinde İslam'ı bilmeyen ya da az bilen neslin yetiştiği coğrafyada DİB'nin gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlerin faydası tartışmaya açık bir konudur (TURKSAM, <http://turksam.org/orta-asya-turklerinde-dini-bayramlar>, 3 Eylül 2019'da erişildi). Bu doğrultuda Orta Asya Türk Devletlerinin din ve mezhep yapısı araştırılarak (Alevilik, Laçilik, Ateizm)²⁷ bu yönde faaliyetlerine yön vermesi önemlidir. Kült bir Müslüman halka yönelik gerçekleştirilen faaliyetler halkın diğer gruplarında negatif algı yaratabilir.

²⁷ Bakınız: Yaman, Ali (2016). Orta Asya'da Yesevilik Kızılbaz Türkler Laçiler. Ankara: Nokta Kitap

Öte yandan DİB sadece dini alanlarda faaliyet göstermemiş; kültürel, eğitim, insani yardım vb. birçok alanda faaliyet göstermeye gayret göstermektedir. Bu doğrultuda da sadece dini merkez olarak değil dinle beraber farklı alanlarda gerçekleştiremeye çalıştığı faaliyetlerle, Türkiye'nin hikayesini anlatarak ve halkaları Türkiye'ye karşı cezbederek öncelikle kamu diplomasisi, sonrasında yumuşak gücü ve nihayetinde Türkiye'nin dış politikasını pozitif yönde etkilemeyi amaçlamaktadır.

3.2.1.1.5 Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT)

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu kısa adıyla TRT, 1 Mayıs 1964 yılında, devlet adına yayın gerçekleştirmek amacıyla kurulan bir kamu kuruluşudur. Türkiye'nin ilk Türk Televizyonu olma niteliği taşıyan TRT, 1964 yılında kurulmasına rağmen 31 Ocak 1968 yılında ilk deneme yayınları ile yayın hayatı başlamıştır (Kılıç 2015: 373). Yurtdışı temsilciğini ilk olarak 1998 yılında Berlin'e açmış olup, 1999'da Aşgabat'a, 2000'de Bakü, Kahire ve Brüksel'de, 2002'de Washington'a ve 2004'te de Taşkent'e açmıştır. Yurtdışı yayınlarında etkin olmak isteyen TRT, 2004'te Asya-Pasifik Birliği, Asiavision ile sözleşme imzalamıştır.

Uluslararası sisteme entegre olabilmek ve etki edebilmek için 2008'de www.trtvotworld.com ile 31 dil de yayın yapmaya başlamıştır. Dünya üzerinde özellikle de Türkiye'de yaşanan gelişmeleri dünya halkına ulaştırmaya çalışan bu adres günümüzde ise 41 dilde dünya kamuoyuna yayın gerçekleştirmektedir. Öte yandan 2009 yılında yayın hayatı başlayan TRT Belgesel; İngilizce, Almanca, Fransızca, Rusça ve Türkçe gibi 5 farklı dilde Türkiye'nin tarih ve kültür mirasını tanıtmaya faaliyetlerini sürdürmektedir. TRT, hızlı bir gelişim ve başarı sağlayarak günümüzde 14 farklı televizyon kanalı, 14 radyo kanalı, www.trt.tr ve günümüzde 41 dilde kamuoyunu bilgilendiren www.trtvotworld.com ve 5 basılı dergi ile yayın hayatına devam etmektedir. TRT, özellikle televizyon kanallarını çok etkin bir şekilde kullanmakta ve farklı dünyalara ve farklı kalplere hitap edecek kanalların açılmasına önem göstermektedir. TRT 1, TRT Haber, TRT Türk, TRT Çocuk, TRT World, TRT Belgesel, TRT Spor, TRT Okul, TRT Müzik, TRT Arabi, TRT Avaz, TRT Kürdi, TRT Avrupa ve TRT Diyanet olarak 14 televizyon kanalıyla yayın hayatına devam eden

TRT, kanalların isminde de görüldüğü üzere büyük bir coğrafyaya hitap edebilecek kapasitededir (TRT Kurumsal, <http://www.trt.net.tr/Kurumsal/uydufrekanslari.aspx>, 15 Şubat 2019’da erişildi).

Devletlerin kendi hikayelerini ve yaşanan gelişmeleri diğer devletlerin halkına birinci ağızdan doğru bir şekilde aktarmada sıklıkla kullandıkları basın yayın organları, kamu diplomasisi aktörleri arasında önemli bir yer kaplamaktadır. TRT Türk, TRT World, TRT Arabi, TRT Avaz gibi televizyon kanalları ve www.trtvotworld.com gibi 41 dilde haber yaparak kamuoyunu bilgilendiren internet siteleri, Türkiye’nin kamu diplomasi aktörleridir. Türkiye özellikle bu iletişim ve haberleşme araçları vasıtasıyla kamu diplomasisi faaliyetlerini büyük bir coğrafyada sürdürmektedir.

TRT Türk, TRT Avaz televizyon kanalları ve www.trtvotworld.com internet sitesi özellikle bizleri ilgilendiren kamu diplomasisi aktörleridir. TRT Türk, “beş kıtada bir arada” sloganıyla yola çıkarak dünyanın birçok yerinde özellikle Türkçe; haber, kültür ve sanat yayınları gerçekleştirmektedir. Yayın dilinin Türkçe olmasına rağmen gerekli görülen yerlerde farklı dilde yayın yapmakta ve altyazı kullanmaktadır. TRT Türk, Orta Asya Türk Devletleri olan Kırgızistan, Kazakistan ve Türkmenistan’da yayın yapmaktadır. Dünya üzerindeki Türklerin, özellikle de Orta Asya Türk Devletleri’nin hem kendi aralarındaki ilişkilerini hem de Türkiye ile olan ilişkilerini kuvvetlendirmek amacı gütmektedir (Kılıç 2015: 382). TRT Avaz ise 2009 yılında Türkçe konuşan geniş coğrafya ile Türkiye arasındaki köprü görevi görmek amacıyla yayın hayatına başlamıştır. Türk ve Türk soylu kardeş halklar için özel yayınlar gerçekleştiren TRT Avazın, kültür sanattan eğitime, müzikten belgesele, haberden eğlence programlarına kadar birçok içerikte bu yayınları gerçekleştirmektedir (TRT Avaz Hakkımızda, <https://www.trtavaz.com.tr/hakkimizda>, 15 Şubat 2019’da erişildi).

Türkçe’nin yanısıra Azerice, Kazakça, Özbekçe ve Kırgızca yayınlar gerçekleştirerek, hem Türkçe öğrenimini yaygınlaştırmak hem de Türkiye ve dünyada gerçekleşen olaylara Türkiye’nin yorumunu aktarmaktadır. Öte yandan var olan tarihsel ve kültürel geçmişi diri tutarak tüm soydaşların hem ekonomik, hem de sosyo-kültürel alanda işbirliği yaparak ortak bir dünya görüşü oluşturmak için çaba sarf etmektedir

(Kılıç 2015: 383). Bunlara ek olarak hem TRT World televizyon kanalını hem de 41 dilin içerisinde tüm Orta Asya Türk Devletlerinin dillerinde haber yapma özelliğine sahip olan www.trtvotworld.com internet sitesi de doğru bilgiyi aktarma, Türkiye'nin hikayesini anlatma noktasında kamu diplomasisi faaliyetleri gerçekleştiren önemli basın yayın organlarıdır (TRT Dış Yayınlar Daire Başkanlığı, www.trtvotworld.com, 25 Şubat 2019'da erişildi).

TRT'nin basın- yayın, enformasyon alanındaki faaliyetler, dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Orta Asya Türk Devletlerinde de doğrudan topluma yönelik yapılmaktadır. Orta Asya Türk Devletleri'ne yönelik açılan kanallar ve yapılan yayınlar halka doğrudan, özellikle Türkiye hakkında doğru bilgileri ulaştırmayı ve halkın algısını bu bilgiler eşliğinde etkilemeyi amaçlamaktadır. Hatta kamu diplomasisinin olmazsa olmazlarında biri olan diğer devletlerin halklarına doğru bilgiyi aktarma faaliyetlerini Türkiye'de başta TRT gerçekleştirmektedir.

Genel olarak TRT hakkında bir değerlendirme yapılacak olursa; kendi internet sitesinde yapılan tanımı kullanmak TRT'nin hem kamu diplomasisi açısından önemini hem de Türk Dış Politikası açısından önemini anlamakta yardımcı olacaktır. "TRT kamu yayıncılığı görevini üstlenmekle beraber, daha öncesinde de bahsedilen Türkiye'nin hikayesini, gücünü ve sesini tüm dünyaya aktarmaktadır ve aktarmaya devam etmektedir. (TRT Tarihçe, <http://www.trt.net.tr/Kurumsal/Tarihce.aspx>, 2 Ocak 2019'da erişildi).

3.2.1.1.6 Anadolu Ajansı (AA)

Osmanlı İmparatorluğunun son zamanlarında, Kurtuluş Savaşı sırasında açılan Anadolu Ajansı (AA) kamu diplomasisi aktörlerinin başında gelmektedir. AA'nın kuruluş hikâyesi ve amacı Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerine kaynak olmaktadır. 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden önce kurulan AA, Kurtuluş Savaşı sırasında yaşananları hem kendi halkına hem de diğer devletlerin halkına aktarmada öncü olmuştur. AA, savaş sırasında yaşanan olayları çarpıtıcı ve eksik bir şekilde aktaran yabancı basınla da doğru haber aktarma noktasında mücadele etmiştir.

Bu bağlamda AA, ulusal alanda savaşın akıbeti hakkında kendi halkına bilgilendirme yapmakla beraber uluslararası alanda da bu mücadeleyi savunarak ve Türkiye'nin istekleri noktasında haklı olduğunu diğer devletlerin halkına anlatmaya gayret göstererek kamu diplomasisi faaliyeti yürütmüştür (AA Tarihçe, <https://www.aa.com.tr/tr/p/tarihce>, 31 Aralık 2018'de erişildi). Örneğin, Fransızca bültenler çıkaran AA, dış basına ve kamuoyuna gerçekte yaşanan olayları ve durumu doğru bir şekilde birinci ağızdan aktarmayı, önyargıları kırmayı ve algıları değiştirmeyi amaçlamış olup, Türkiye'nin o dönemde sadece içerideki sesi olmakla kalmamış aynı zamanda bu zor dönemde dışarıdaki sesi de olmuştur (Altınsoy 2018, <https://www.aa.com.tr/tr/aa-98-yasinda/milli-mucadelede-basin-cephesinin-kahramani-anadolu-ajansi/1109030>, 15 Mart 2018'de erişildi). Cumhuriyetin henüz kurulmamasına rağmen, zorlu dönemde Türkiye'nin hikayesini hem kendi halkına hem de dünya halkına anlatmaya çalışmış olan AA'nın büyük bir kamu diplomasisi başarısına imza attığını söylemek doğru olacaktır.

35 ülkede ofisi ve 86 ülkede temsilciliği bulunan AA bünyesinde, 74 farklı uyruk 3272 personel çalışmaktadır. Buna ek olarak AA, 11 dilde yayın yaparak, günde 1190 haber, 1900 fotoğraf ve 310 video sergilemektedir. Hali hazırda AA, Anadolu Türk Haber Paketi kapsamında Türk Dünyasına yönelik kamu diplomasisi faaliyeti gerçekleştirmektedir. Türk coğrafyalarının tarihiyle, kültürüyle, değerleriyle ilgili Türk dili konuşan ülkelerle işbirliği içerisinde Türkçe, İngilizce ve Rusça yayınlar gerçekleştiren AA, Türk coğrafyasına olan ilginin artmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Öte yandan Türk Devletlerini haber kaynağı açısından da uluslararası arenada tek bir çatı altında buluşturmayı amaçlamaktadır (AA Kurumsal Katalog, https://www.aa.com.tr/uploads/TempUserFiles/Kurumsal%2Fkatalog_tr.pdf, 21 Temmuz 2019'da erişildi). Buna ek olarak, hem Kazakistan'ın başkenti Astana'da hem de Özbekistan'ın başkenti Taşkent'te temsilcilikleri bulunan AA; TİKA, YEE, YTB gibi Orta Asya Türk Devletlerin kamu diplomasisi faaliyetleri gerçekleştiren kurumlarla işbirliği yapmaktadır (AA Yurt Dışı Büroları, <https://www.aa.com.tr/tr/p/yurt-disi-buolar>, 21 Temmuz 2019'da erişildi). Halkaları doğru bilgilendirme noktasında, doğrudan halka basın yayın iletişim yoluyla ilişki kuran diğer bir kurum olarak karşılaşılan AA,

Türkiye'nin hikayesini anlatmada kamu diplomasisi faaliyetleri sürdüren önemli bir kurumdur.

3.2.1.1.7. Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY)

TÜRKSOY, 1993 yılında Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Türkiye'nin Kültür Bakanlarının imzalamış olduğu anlaşma ile kurulmuştur. 6 kurucu üyesi ve Altay Cumhuriyeti, Başkurdistan Cumhuriyeti, Gagavuz Yeri, Hakas Cumhuriyeti, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Saha Cumhuriyeti, Tataristan Cumhuriyeti ve Tiva Cumhuriyeti'nin de bulunduğu 8 gözlemci üyeye sahip olan TÜRKSOY, Türk halkları arasındaki işbirliğini, kültür birliğini, kardeşlik duygularını güçlendirerek gelecek Türk nesillere güçlü bir miras bırakmayı amaçlamaktadır. Bunlara ek olarak, Cumhurbaşkanlarının TÜRKSOY hakkındaki görüşleri de paralellik içermektedir.²⁸ Öte yandan TÜRKSOY, ilgili tüm kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde çalışmakla beraber UNESCO, ISESCO ve Bağımsız Devletler Topluluğu İnsani İşbirliği Vakfı gibi uluslararası kuruluşlarla da işbirliği içerisinde faaliyet göstermektedir (TÜRKSOY Hakkında, <https://www.turksoy.org/tr/turksoy/about>, 15 Şubat 2019'da erişildi).

TÜRKSOY, kültür diplomasisi özelinde başlı başına bir kamu diplomasisi aktörüdür. Amacından da anlaşılacağı üzere Türk Halkları arasındaki kültür bağlarını sağlamlaştırmak ve Türk Halkları arasındaki perdeleri kaldırarak iletişimi, işbirliğini artırmaktır. Özellikle yaptığı faaliyetleri tek bir coğrafyaya ya da tek bir Türk halkına indirgememiştir. Faaliyetlerini tüm Türk Devletlerinde ve tüm Türk Halklarına yönelik yapmaya özen göstermiştir. Örneğin; her yıl farklı bir Türk Devletinin ilini kültür başkenti seçerek; Türk kültür ve sanatını bir yere toplayarak yaşatmayı ve aktarmayı amaçlamıştır. 2012 yılında Kazakistan'ın Astana ili, 2013 yılında Türkiye'nin Eskişehir ili, 2019 yılında Kırgızistan'ın Oş ili gibi iller TÜRKSOY tarafından kültür başkentleri seçilmiştir (TÜRKSOY Hakkında, <https://www.turksoy.org/tr/turksoy/about>, 5 Temmuz 2019'da erişildi).

²⁸Bakınız: TÜRKSOY Lider Görüşleri, <https://www.turksoy.org/tr/turksoy/about>, 5 Temmuz 2019'da erişildi.

TÜRKSOY, birçok Türk Devletinden gençleri, ortak paydada buluşturarak 2015 yılında Gençlik Korusu oluşturmuştur. Bu oluşum hem Türk Devletlerinde hem de dünyanın birçok yerinde turnelere çıkarak Türk Müziğini tanıtmaya yönelik faaliyetler göstermektedir. Son olarak Balkan Turnesi kapsamında Filibe’de gerçekleştirerek, Türk sanatını, kültürünü, dostluğunu aktarmışlardır (TÜRKSOY Gençlik Korusu Balkan Turnesi Filibe Konseri Başladı, <https://www.turksoy.org/tr/news/2019/07/19/turksoy-genclik-korusu-balkan-turnesi-filiba-konseri-ile-basladi>, 19 Temmuz 2019’da erişildi). Buna ek olarak TÜRKSOY, Türk Dünyası için önemli olan, şair, yazar, müzisyen gibi sanatçıların da anma törenlerini organize etmektedir. Bu organizasyonlar farklı farklı Türk coğrafyalarında gerçekleştirilerek önemli şahsiyetlerin tarih boyunca anılmasını ve unutulmamasını amaçlamaktadır. Bu da Türk halkları arasındaki bağların güçlenmesine sebep olacaktır (TÜRKSOY Etkinlikler, <https://www.turksoy.org/tr/events>, 18 Temmuz 2019’da erişildi). Bu faaliyetler nezdinde TÜRKSOY, üye Türk Devletleri kontrolünde, Türk Halkları özelinde kültür, sanat adına birçok alanda kamu diplomasisi faaliyeti gerçekleştirmektedir. Öte yandan dünyada farklı coğrafyalarda da faaliyetler sürdüren TÜRKSOY sadece Türkiye’nin değil, tüm Türk Devletlerinin de kamu diplomasisi aracıdır tespiti yerinde olacaktır.

3.2.1.1.8. Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi (TDİK)

Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi (TDİK), uluslararası bir örgüt olarak 2009 yılında kurulmuş olup 1992 yılından bu yana yapılan, Türkçe Konuşan Devletler Devlet Başkanları Zirveleri 2010’dan itibaren TDİK çerçevesinde Türk Konseyi Zirveleri olarak devam etmektedir. Azerbaycan, Kırgızistan, Kazakistan ve Türkiye TDİK’in kurucu üyelerini oluşturan devletlerdir. TDİK’in temel amacı, üyeler arasındaki ortak değerler vasıtasıyla, demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü gibi ilkelere bağlı kalarak, işbirlikleri oluşturmak, bölgesel ve küresel düzeyde barışı tesis etmektir (TDİK Genel Bilgi, http://www.turkkon.org/tr-TR/genel_bilgi/1/10, 15 Şubat 2019’da erişildi).

TDİK kapsamında 2010 yılından sonra, ilki 2011 yılında Almatı’da, ikincisi 2012 yılında Bişkek’te, 2013 yılında Gebele’de, 2014 yılında Bodrum’da, 2015 yılında

Astana’da ve son olarak 2018 yılında Çolpon Ata’da olmak üzere Türk Konseyi, 6 zirve gerçekleştirmiştir. Her zirvenin konusu farklı olmakla beraber genellikle Türk Devletlerinin; ekonomi turizm, ticaret ve medya gibi birçok alanda işbirliğinin artmasına yönelik olmuştur. Örneğin; 2011 zirvesinin ana başlığını Ekonomik ve Ticari İşbirliği oluştururken, 2012 zirvesinin başlığını Eğitim, Bilim ve Kültür İşbirliği oluşturmaktadır (TDİK Organizasyon Tarihçesi, <https://www.turkkon.org/tr/organizasyon-tarihcesi>, 17 Temmuz 2019’da erişildi). İlk bakışta birer dış politika adımları olarak gözüken bu zirveler, daha öncesinde de bahsedildiği üzere dış politikanın kamu diplomasisine dönüş biçimidir. Üye devletlerin zirvelerde alınan işbirliği kararlarına uyması, önce devletlerarasındaki işbirliğini, güveni artıracaktır, sonrasında ise alınan kararlar doğrudan devletlerin halklarını etkileyeceği için kamu diplomasisi faaliyetlerine ve sonucunda da yumuşak güce dönüşecektir.

Öte yandan TÜRKSOY, TURKPA, Türk Akademisi ve Türk Kültür ve Miras Vakfı gibi ilişkili kurumlara koordineli bir şekilde çalışan TDİK, aynı zamanda Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Dünya Turizm Örgütü vb. birçok uluslararası ortakla²⁹ işbirliği içinde çalışmaktadır. Üye devletler; siyasi, ekonomik, gençlik ve spor, eğitim ve bilim, ulaştırma, gümrük, turizm, diaspora, bilgi ve teknolojileri, medya ve enformasyon alanında ve bunların özelinde birçok konuda işbirliği yapmaktadırlar (TDİK İşbirliği Alanları, <https://www.turkkon.org/tr/isbirligi-alanlari/>, 18 Temmuz 2019’da erişildi). TDİK’in temelinde demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü gibi olguların ışığında işbirliklerini kurması ve bu işbirliklerinin gereklerinin doğrudan halkı etkilemesi kamu diplomasisini de doğrudan etkileyeceği anlamına gelmektedir.

Öte yandan farklı bir başlık açmaksızın; 2008 yılında Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye Cumhuriyeti Parlamento Başkanlarının Dolmabahçe Sarayında imzalamış olduğu anlaşma ile kurulmuş olan Türk Dili Konuşan Ülkeler Palamenter Asamblesi diğer kuruluşlar gibi ortak değerler vasıtasıyla sosyo ekonomik, kültürel, insani, politik vb. birçok alanda işbirlikleri gerçekleştirerek ilişkilerin geliştirilmesini

²⁹Bakınız: TDİK Uluslararası Ortaklar, <https://www.turkkon.org/tr/uluslararasi-ortaklar>, 18 Temmuz 2019’da erişildi.

amaçlamaktadır (TURKPA Hakkında 2017, https://turk-pa.org/tr/content/about_turkpa, 15 Şubat 2019'da erişildi).

3.2.1.1.9. Uluslararası Türk Akademisi (ITA)

Son olarak 2009'da gerçekleşen Türk Zirvesinde, Kazakistan Cumhurbaşkanı Nazarbayev'in bilimsel merkez kurma önerisi üzerine 2010 yılında başkent Astana'da International Turkic Acedemy (ITA) kurulmuştur. ITA yani Uluslararası Türk Akademisi, çok eskilere ve geniş coğrafyaya dayanan Türk tarihinin, edebiyatının, kültürünün araştırılması üzerine görevlendirilmiş olup, dünya tarihindeki Türk Medeniyetinin yerini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Öte yandan ITA bu araştırmalar üzerine çalışan Türk Devletlerindeki akademisyenlere, bilim adamlarına, aydınlarla destek olmak, teşvik etmek ve düzenli olarak bir araya getirmeyi misyonu bilmiştir (ITA Hakkımızda, <http://twesco.org/tr/about/>, 15 Şubat 2019'da erişildi). Bu bağlamlarda bakıldığında ITA ve diğer kuruluşların, geniş çaplı işbirliği ve dayanışma kuruluşları olduğunu ve bu dayanışmayı sahip oldukları ortak değerler vasıtasıyla sağlamaya çalıştıklarını söylemek doğru olacaktır.

ITA'nın faaliyetlerine baktığımızda en başta hali hazırda devam eden 2015 yılındaki Türk Konseyi Zirvesinde teklif edilen, Atalar Mirası adlı projenin olduğu görmekteyiz. Yeni bir proje olan Atalar Mirası projesi, tüm Türk dünyasına ait el yazmalarını, eserleri, sözlü edebi ürünleri, kitapları yani bütün değerleri bir araya toplamayı ve bunu tüm dünyanın görebileceği büyük bir dijital ortamda sunmayı amaçlamaktadır. Toparlanan eserler; Türk Yazı Tarihi, Ön Türkçe Eserler, Eski Türk Bitigleri, Sözlü Türk Edebiyatı Ürünleri, Ortak Türk Edebiyatı Yazılı Eserleri, Milli Edebiyat Dönemi Eserleri, Arkeolojik Eserler, Etnografik Eşyalar, Gazete ve Dergiler, Haritalar olmak üzere 10 konu başlığı altında tasnif edilerek Kazakça, Rusça, Türkçe ve İngilizce dillerinde sunulmaktadır. Bu çalışmanın ilerleyen zamanlarda Türk halklarının dillerine de uygun hale geleceği belirtilmiştir (Atalar Mirası Projesi Hakkında <http://atalarmirasi.org/tr/about>, 19 Temmuz 2019'da erişildi). Çalışmanın başarılı olması durumunda, aynı ırktan olan devletlerin birbirlerine olan bakış açılarının da pozitif anlamda değişeceği öngörülmektedir. Bu bağlamda Atalar Mirası Projesi; Türk

Devletlerinin hem kendi halklarının hem de diğer Türk Devletlerinin halklarının gerçek tarihi öğrenmesini isteyerek ilişkileri ve işbirliğini geliştirmeyi amaçlamış ve bu projeye kamu diplomasisi faaliyeti gerçekleştirmiştir.

Yukarıda bahsi geçen TURSKOY, TDİK, TURKPA ve ITA gibi kurumlar uluslararası niteliğe sahip kurumlardır. Bu kurumlar, Orta Asya Türk Devletleri, Azerbaycan ve Türkiye'nin ortak değerlerini temel alarak halkları arasındaki ilişkilerin, iletişimin gelişmesi ve bağların güçlenmesi ve aralarındaki perdelerin kaldırılabilmesi için doğrudan halka yönelik faaliyetler gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda genel olarak kültürel, ekonomik, politik, sanatsal, bilimsel, akademik işbirlikleri güderek kamu diplomasisi faaliyetleri gerçekleştirmektedirler ve türevi faaliyetleri desteklemektedirler. Bu kurumlar genellikle faaliyetlerini işbirliği ve uyum içerisinde gerçekleştirmektedirler. Şunun altını çizmek gerekir ki bu kurumlar başlı başına sadece Türkiye'nin kamu diplomasisi aracı değil, kurucu diğer devletlerin de kamu diplomasisi aracıdır.

3.2.1.2. Hükümet Dışı Kurumların Faaliyetleri

Dünya özelinde birçok hükümet dışı organizasyon kamu diplomasisi faaliyeti gerçekleştirmektedir. Gerek vakıflar, dernekler gerekse düşünce kuruluşları hükümet dışı organizasyonların içerisinde yer almaktadır. Bu başlık Orta Asya Türk Devletlerine yönelik faaliyet gösteren Türkiye menşeli yardım kuruluşların, vakıfların genel olarak kamu diplomasisi olarak görebileceğimiz faaliyetlerini incelenmeye çalışacaktır.

Sınır dışı yardımlar bir devletin yumuşak gücünü direkt olarak etkilemektedir. Öte yandan bu yardımlar literatürde dış yardımlar olarak geçmekle beraber bir devletin dış politikasını da etkilemektedir. Dış yardımlar hem devlet kurumları tarafından gerçekleştirilmekte hem de devlet dışı kuruluşlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Gerçekleştirilen dış yardımlar bir devletin; hem yardımı gerçekleştirdiği bölge ve halkı özelinde hem de uluslararası kamuoyu özelinde bir itibar kazanmasına sebep olacaktır. Bu bağlamda gerçekleştirilen dış yardımlar, kamu diplomasisi faaliyetleri olarak incelenirse; bu yardımları yapan devletlerin yumuşak gücünün artması beklenmektedir.

Bu da izleyeceği dış politika adımlarının önünü açacak ve hareket alanı oluşturacaktır (Akçay, 2011: 1). Türkiye'nin de büyük bir coğrafyaya yardım ettiğini ve bu konuda da uluslararası bir başarıya sahip olduğunu bilinmektedir (KIZILAY Türkiye İnsani Yardımda Yine Cömert Ülke 2017, <https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberArsiviDetay/3666>, 15 Mart 2019 tarihinde erişildi). Kızılay, Cansuyu, İHH gibi devlet dışı kuruluşların da bu başarıda büyük katkısı bulunmaktadır.

Türkiye'de ve dünya genelinde zorda kalan insanların, yardıma muhtaç olan insanların, yanında olmaya çalışan; afetlerde ve olağan üstü durumlarda güvenli kan temini sağlamayı görev bilen Kızılay'ın tarihi, 1868 yılına dayanmaktadır. İlk olarak Osmanlı Yaralı ve Hasta Askere Yardım Cemiyeti adı altında kurulan Kızılay bugünkü adını 1947 yılında almış olup, 151 yıldır yardıma muhtaç insanların yanında olmuştur (Kızılay Tarihçemiz, <https://www.kizilay.org.tr/kurumsal/tarihcemiz>, 15 Şubat 2019'da erişildi). Türk Kızılay'ı ulusal ve uluslararası arenada, kan, afet, uluslararası yardım, göç ve mülteci hizmetleri, sosyal hizmetler, sağlık, ilk yardım, eğitim, gençlik ve mineralli su işletmeleri alanlarında faaliyetler gerçekleştirmektedir (Kızılay Neler Yapıyoruz, <https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz>, 15, Şubat 2019'da erişildi).

Dünyanın birçok yerinde faaliyetler gösterdiği belirtilen Kızılay, zor zamanlarında Türkiye ile soydaş olan Orta Asya Türk halkının da yanında yer almış ve onlara yaşadıkları zorluklar özelinde yardım etmiştir. Kızılay bugüne kadar birçok kez Orta Asya Türk Devletlerinin bulunduğu coğrafyada kurban dağıtımı, gıda yardımları, afet ve ilk yardım eğitimleri gibi alanlarda destek olmuştur. Sadece maddi yardımlarla veya eğitim destekleriyle sınırlı kalmayan Kızılay; okul, hastane, konut, ibadethane gibi tesislerin yapımında da faaliyet göstermeye çalışmaktadır. Gençlik kamp projeleri geliştirerek dünya gençlerini Türkiye'de ağırlayarak kültürel faaliyetler de gerçekleştirmektedir. Buna ek olarak bu coğrafyadaki aynı işlevi gören kurumlarla işbirlikleri yaparak hem kurumlar arasındaki bağları güçlendirmekte hem de ülkelerin ikili ilişkilerinde aktif rol almaktadır (Kızılay Haberler, <https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberArsivi>, 15 Şubat 2019'da erişildi).

Öte yandan Kızılay büyük bir coğrafyaya hitap eden Gençlik Kampı projesi yürütmektedir. Proje kapsamında 2018 yılında aralarında Kazakistan, Kırgızistan ve Türkmenistan gibi Orta Asya Türk Devletlerinin de bulunduğu 33 ülkeden 79 gönüllü genci misafir ederek onlara eğitimler vermektedir. Bu projenin en büyük amacı ise kültürel paylaşımlarla beraber etkileşim yaratmak ve sonucunda ise inşa edilen güçlü ilişkilerle dünyayı daha iyi bir yere çevirmektir (Kızılay Gençlik Kampı Dünya Gençlerini Ağırıyor, <https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberArsiviDetay/4303>, 15 Mart 2019'da erişildi). Kızılay'ın gerçekleştirmiş olduğu hem insani yardımlar hem de kültürel etkinlikler, dünya üzerinde ulaşabildiği tüm noktalarda Türkiye'yi hem akıllara hem de gönüllere yazmaktadır. Kızılay'ın yapmış olduğu bu faaliyetlerin literatürdeki anlamı ise başarılı kamu diplomasisi faaliyetleri gerçekleştirmek ve Türkiye'nin yumuşak gücünü büyük bir coğrafya nezdinde artırmaktır.

Cansuyu Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, dünya üzerindeki insanların hak ve özgürlüklerinin geliştirilmesine ve iyileştirilmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirmektedir. Faaliyet alanında bir kısıtlama olmayan Cansuyu Derneği hem yurtiçinde hem de yurtdışında yardıma muhtaç olan insanlara gıda, eğitim, barınma yakacak gibi maddi yardımlar götürmektedir (CANSUYU Amacımız, <http://cansuyu.org.tr/tr/icerik/983/82/amacimiz>, 15 Şubat 2019'da erişildi). Cansuyu Derneğinin yardımları Orta Asya Türk halklarına kadar ulaşmıştır. Örnek vermek gerekirse, Kırgızistan ve Özbekistan sınırında yaşanan olaylardan sonra Cansuyu Derneği'nin 45 tonluk malzemeyi ihtiyaç sahiplerine çok kısa bir sürede ulaştırmış; hem bölge halkı özelinde hem de hükümeti özelinde minnet duygusu oluşturmuş. Bunun gibi örnekleri çoğaltabilmekle beraber Cansuyu Derneği'nin özellikle bahsi geçen coğrafyaya temel insani ihtiyaçlar üzerine yardımlar gerçekleştirdiği ve eğitim alanında destek sağladığı söylenebilir (CANSUYU Faaliyetler, <http://cansuyu.org.tr/tr/icerik/1836/10/faaliyetler>, 15 Şubat 2019'da erişildi).

Öte yandan yine dünyada insani yardım üzerine profesyonel olarak çalışan diğer bir kuruluş ise İHH İnsani Yardım Vakfı'dır. 1995 yılında kurulan İHH; acil yardım, sosyal yardım, eğitim ve sağlık yardımları alanında faaliyet göstermektedir (İHH Tarihçemiz, <https://www.ihh.org.tr/tarihce>, 15 Şubat 2019'da erişildi). İHH, özellikle

dil, din, ırk, bölge, mezhep ayrımı yapmadan ve hatta insanların temel hak ve özgürlüklerinin ihlalini önlemek için günümüzde 5 kıtada 135 ülkede faaliyetlerini sürdürmektedir. İHH'nın, Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi (ECOSOC) danışman statüsünde, İslam İşbirliği Teşkilatı (OIC) danışmanlık statüsünde, İslam İşbirliği Teşkilatı İnsani Fonu (OICHF) meclis, İnsani Forum (THF), İslam Dünyası Sivil Toplum Kuruluşları Birliği (İDSB), Türkiye Gönüllü Teşekküller Vakfı (TGTV), Uluslararası Gönüllü Kuruluşlar Konseyi (ICVA) gibi ulusal ve uluslararası kurumlarda da üyeliği vardır. Faaliyetlerini üyeliği olan kurumlarla işbirliği içerisinde koordineli bir şekilde gerçekleştirmektedir. Bu sayede hem hareket alanı hem de hareket kolaylığı elde etmektedir (İHH Hakkımızda, <https://www.ihh.org.tr/hakkimizda>, 15 Şubat 2019'da erişildi). İHH'nın Orta Asya Türk Halkına yönelik gerçekleştirmiş olduğu faaliyetler genel olarak; gıda, barınma, eğitim, sağlık, konut onarımı ve cam yapı gibi yardımlardan oluşmaktadır (İHH Haber, <https://www.ihh.org.tr/haber>, 15 Şubat 2019'da erişildi). Özellikle örnek vermek gerekirse Ramazan ve Kurban Bayramlarında ihtiyaç sahibi insanlara yardım elini uzatan İHH, din görevlilerine eğitim programları düzenlemekte ve Kırgız, Kazak yetimhanelerdeki çocuklarla da maddi manevi her konuda ilgilenmektedir. İHH'nın özellikle geliştirmiş olduğu Sponsor Aile Projesi ile düzenlediği yetim günleriyle büyük işler başarmaktadır. Bu proje kapsamında Kazakistan'a yapılan tek bir ziyarette, 100 yetime kırtasiye, 50 yetime ise giysi yardımının yapılması örnek olarak gösterilebilir (İHH Hoca Ahmet Yesevi Diyarının Yetimleri İle Beraberdik, <https://www.ihh.org.tr/haber/hoca-ahmet-yesevi-diyarinin-yetimleriyle-beraberdik-774>, 15 Mart 2019'da erişildi). Öte yandan İHH, Yetim Sponsorluk kapsamında 55 ülkede 95.000 yetime düzenli olarak yardım edilmektedir (İHH Yetim Sponsorluk 2019, <https://www.ihh.org.tr/bagis/yetim>, 15 Mart 2019'da erişildi).

İHH ve Cansuyu Derneğinin dışında da insani yardım faaliyetleri sürdüren STK'lar vardır. Yardımcı Uluslararası İnsani Yardım Derneği, Beşir Derneği ve Sadakataşı bu STK'lardan bazılarıdır. Bu STK'lar genellikle; sosyo-kültürel, gıda, giyim, sağlık, eğitim, doğal afet, ramazan ayı, kurban bağıışı, su kuyusu, kış yardımları, yetimhane gibi birçok alanda faaliyet göstermektedirler. Yurt dışında birçok ülkede faaliyet gösteren bu kuruluşların amacı dünya üzerindeki tüm yardıma muhtaç insanlara

erişebilmek ve yardım edebilmektir. Genellikle kriz bölgeleri olan Orta Doğu ve Afrika ülkelerindeki faaliyetleri yoğunlukta olup Orta Asya ülkelerinde de faaliyet göstermektedirler. Bu faaliyetleri gerçekleştiren kurum olan Yardımelî Uluslararası İnsani Yardım Derneği; Kardeş Aile, Sera, Su Kuyusu, Süt Keçisi Yetim Aile Köyü, Yetim Eğitimi, Yumurta Tavuğu, Kurban, Katarakt, Eğitim Külliyelele gibi projelerle dünyanın birçok bölge ve ülkesinde faaliyet göstermektedir (Yardımelî Hakkımızda Anasayfa, <https://yardimeli.org.tr/tr/>, 23 Temmuz 2019'da erişildi). Öte yandan dernek yaklaşık 10 yıldır Orta Asya Türk Devletlerinden olan Kırgızistan ve Kazakistan toplumuna yönelik yukarıda bahsi geçen Kurban yardımı, Yetim Eğitimi ve çeşitli nakdi yardımlar gerçekleştirmektedir. Örneğin; Kazakistan ve Kırgızistan'dan Türkiye'ye eğitim için gelen öğrencilere eğitim yardımları adı altında destek vermektedir. Öte yandan bu ülkelerde kardeş aile ve yetim yardımları gerçekleştirmekte ve Kurban ve Ramazan Bayramlarında aynı ve nakdi yardımlarla ihtiyaç sahibi insanlara yardım etmektedir (Yardımelî Faaliyet Bülteni-2015 2016, <https://yardimeli.org.tr/tr/news/18978/yadimeli-faaliyet-bulteni-2015>, 19 Ağustos 2018'da erişildi).

Ek olarak Beşir Derneği de insani yardımlar temelinde kamu diplomasisi faaliyetleri yapan bir STK'dır. Giyim, gıda, yakacak, sağlık, eğitim yardımları gerçekleştiren Beşir Derneği³⁰; özellikle Orta Asya Türk Devletleri'nden olan Kazakistan'da ihtiyaç sahiplerine ve yetimlere yardım etmektedir (Beşir Derneği Kazakistan 2014, <https://www.besir.org.tr/Detay/TR&kazakistanda-hayriniza-vesile-oldular-740.html>, 19 Ağustos 2019'da erişildi). Sadakataşı³¹ da yine dünya üzerinde eğitim, su kuyusu, katarakt, külliye, okul, konaklama, kurban, ramazan, yetim yardımları yapan STK'lardan birisidir. Kırgızistan'da ihtiyaç sahibi insanlara yardım gerçekleştiren Sadakataşı bu yardımları genelde kurban bayramlarında yapmaktadır (Sadakataşı Haberler, <https://www.sadakatasi.org.tr/4-kitada-bayram-yasatildi/>, 19 Ağustos 2019'da erişildi). Orta Asya Türk Devletlerinden Kırgızistan ve Kazakistan özelinde bu yardımları gerçekleştirmektedir.

³⁰Bakınız: Beşir Derneği Anasayfa, <https://www.besir.org.tr/Kurumsal-Kategori/TR&Faaliyet%20Alanlar%C4%B1m%C4%B1z-11.html>, 23 Temmuz 2019'da erişildi.

³¹Bakınız: Sadakataşı Anasayfa, <https://www.sadakatasi.org.tr/>, 23 Temmuz 2019'da erişildi.

STK'lara örnek vermeye devam edilecek olunursa; Yerli Düşünce Derneği³²; Kazakistan'da ve Kırgızistan'da kurban yardımları adı altında ihtiyaç sahibi insanlara yardım etmekte ve Türk Filmleri Haftası adı altındaki etkinlikle Kazakistan ve Kırgızistan'da kültür-sanat faaliyetleri gerçekleştirmektedir (Yerli Düşünce Derneği Haberler, <http://www.yerlidusuncedernegi.com/haberler-85052?Page=4>, 22 Ağustos 2019'da erişildi). Öte yandan yine dünyanın birçok ülkesinde insani yardım kapsamında aktif faaliyet gösteren Deniz Feneri Derneği³³; Kazakistan ve Kırgızistan'da yer almaktadır. Kazakistan'da 60 öğrenciye giyim yardımı, kurban ve ramazan bayramı organizasyonları eğitim yardımları gibi çeşitli yardımlarda bulunan Deniz Feneri Derneği, Kırgızistan'da da ramazan ve kurban bayramı organizasyonları ve gıda yardımları yapmıştır (Deniz Feneri Derneği Kazakistan-Kırgızistan, https://www.denizfeneri.org.tr/faaliyetler/asya_138/kazakistan_37/, https://www.denizfeneri.org.tr/faaliyetler/asya_138/kirgizistan_38/, 22 Ağustos 2019'da erişildi). Öte yandan su kuyusu, yetimhane, eğitim, aşevi, gıda yardımı gibi alanlarda faaliyet gösteren Uluslararası İşbirliği ve Yardımlaşma Derneği; Yesevi-Kazak Türk Gençleri Vakfına eğitim öğretim ihtiyaçlarını karşılayacak teçhizat yardımında bulunmuştur.³⁴ Buna ek olarak Orta Asya Asya Türk Devletleri'nde su kuyusu, yetim projeleri, eğitim yardımları alanında faaliyet göstermeye çalışan diğer bir kurum ise İpekyolu Asya Derneği'dir.³⁵

İHH, Cansuyu Derneği, Yardımlı Uluslararası İnsani Yardım Derneği, Beşir Derneği, Sadakataşı, Yerli Düşünce Derneği, Deniz Feneri Derneği, Uluslararası İşbirliği ve Yardımlaşma Derneği, İpekyolu Asya Derneği gibi STK'ların dünya üzerinde erişebildiği, faaliyet gösterebildiği alanlar göz önüne alındığında, Türklerin yardımseverliğini gösteren faaliyetler gerçekleştirerek, dünya üzerindeki birçok insanın ön yargılarını kırdığı, o insanların ve devletlerin gönüllerini kazandığı söylenebilir. Bu STK'lar yapmış oldukları doğrudan gıda yardımlarıyla, yetim projeleriyle, eğitim

³²Bakınız: Yerli Düşünce Derneği Anasayfa, <http://www.yerlidusuncedernegi.com/Default.aspx>, 22 Ağustos 2019'da erişildi.

³³ Bakınız: Deniz Feneri Derneği Faaliyetler, <https://www.denizfeneri.org.tr/faaliyetler/>, 22 Ağustos 2019'da erişildi.

³⁴ Bakınız: Uluslararası İşbirliği ve Yardımlaşma Derneği İçerik, <https://www.ibs.org.tr/icerik/kazakistan-ile-dostluk-bagikazakistan-ile-dostluk-bagi>, 2 Ağustos 2019'da erişildi.

³⁵Bakınız: İpekyolu Asya Derneği Faaliyetler, <https://www.ipekyoluasya.org/faaliyetler/>, 22 Ağustos 2019'da erişildi.

yardımlarıyla doğrudan halka erişim sağlayabilecek kabiliyete sahiptirler. Bu doğrultuda yapmış oldukları faaliyetlerle devletlerin halklarını etkileyebilmekte ve cezbedebilmektedirler.

Bahsi geçen kuruluşlar aslında kamu diplomasisi faaliyetleri sürdüren ve yumuşak güç varlığını hissettiren kurumlardır. Dünya üzerindeki insanların gönlünü kazanmanın acıdır ki en kolay yolu onlara zorda kaldıklarında yardım etmektir. Yardıma muhtaç olan insanlar kendilerine yardım eden aktöre minnet duygusu beslemektedir. Buna ek olarak yardım eden kurum ya da kuruluşun ülke bayrağı her zaman insanların akıllarında kalmakta ve kendilerini bu ülke bayraklarına karşı sorumlu hissetmektedirler. Bu kuruluşlar yardım için gittiği ülkelerdeki insanların kalplerine dokunmakta ve yalnız olmadıklarını hissettirmektedirler. Bu yardımların hem o ülkenin ulusal basınında yer alması hem de uluslararası basında yer alması ve bu faaliyetlerin birçok insan tarafından duyularak takdir toplaması; faaliyeti gerçekleştiren kurumun bağlı olduğu ülke özelindeki önyargıları kırmakla beraber pozitif düşüncelerin yer edinmesi sağlamaktadır. Bu bağlamlarda bakıldığında bu gibi STK'ların yurtdışında gerçekleştirdikleri bütün faaliyetleri; kamu diplomasisi faaliyetleri olarak, bu kuruluşları da; kamu diplomasisi aktörleri olarak değerlendirmek yanlış olmayacaktır.

3.2.1.3. Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi

Türkiye, gerek devlet kurumlarıyla gerekse devlet dışı aktörlerle birçok devletin halkına yönelik yapmış olduğu kamu diplomasisi faaliyetlerini Orta Asya Türk Devletlerinin halkına yönelik de gerçekleştirmiştir. Bu doğrultuda Türkiye Orta Asya Türk Devletlerinin bağımsızlıklarından itibaren kamu diplomasisi faaliyetlerine başlamıştır. Öncelikle bu kamu diplomasisi faaliyetlerinin kapsamı ve içeriği ortaya çıkarılmalıdır. Bu bağlamda da daha önceki başlıklarda da görülebileceği üzere Türkiye genel olarak; eğitim, sağlık, insani yardım, kültür-sanat, din ve enformasyon alanlarında kamu diplomasisi faaliyetlerini Orta Asya Türk Devletleri'nde gerçekleştirmeye çalışmıştır.

Bazı kurum ve kuruluşların değerlendirilmesi yapılacak olursa; ilk olarak Türkiye'nin en aktif ve en geniş alanda kamu diplomasisi faaliyeti sürdüren kurumu TİKA ile başlanmalıdır. Çünkü TİKA, Orta Asya Türk Devletleri'nde ilk faaliyetlere başlayan kamu diplomasisi araçlarının başında gelmektedir ve 1992 yılından bu yana bu faaliyetlerini sürdürmektedir. Ancak bu faaliyetlerde dönem dönem düşüşler görülmektedir. Özellikle son 5 yılda Türkiye'nin dış politikasında Orta Doğu'ya ağırlık vermesi ya da vermek zorunda kalması Orta Asya Türk Devletlerine yönelik kalkınma yardımlarının da düşüşüne sebep olarak gösterilebilir. Öte yandan 15 Temmuz 2016'da Türkiye'de Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) tarafından gerçekleştirilen darbe girişimi sonrasında da; FETÖ'nün Kazakistan ve Kırgızistan'daki faaliyetleri göz önünde bulundurulduğunda, kaynaklarda yer almasa da kalkınma yardımlarının düşüş sebeplerinden biri olarak yorumlanabilir. Ancak bu faaliyetlerin tamamen bittiği anlamına gelmemektedir. Ayrıca kalkınma yardımları uluslararası konjontürde yaşanan olaylara (iç savaş, kriz, doğal afetler vb) göre yönünü değiştirmektedir. Bu bağlamda son dönemde Orta Doğu'da yaşananlar TİKA'nın'da yönünü büyük oranda değiştirmiş ve Orta Asya Türk Devletlerine gerçekleştirelen faaliyetlerin azalmasına sebep olmuştur çıkarımı yapılabilir.

Diğer bir kamu diplomasisi aktörü olarak değerlendirilen YEE'nin diğer bölgelere nazaran Orta Asya Türk Devletlerindeki faaliyetlerinin azlığı dikkat çekmektedir. Öte yandan YEE'nin Orta Asya Türk Devletleri arasından sadece Kazakistan'da kültür merkezinin olması ve faaliyetlerine burada yoğunluk vermesi, diğer Türk Devletlerinde olmaması göze çarpan diğer bir husustur. Türkoloji programı kapsamında Türkçe öğretimi konusunda başarılı işler yaptığı düşünülmektedir. Ancak ortak değerlere sahip olunan ve uzun süre iletişim kurulamayan bu devletler YEE için bir fırsat olmasına rağmen, yapmış olduğu faaliyetlerin azlığı bu fırsattan tam anlamıyla faydalanamadığı yorumu yaptırmaktadır.

Uluslararası öğrencilerin Türkiye'de öğrenim görmesine yönelik yapılan faaliyetlerin başında gelen YTB, Türkiye Bursları ve Mevlana Öğrenci Değişim Programı birçok devletin öğrencilerine yönelik faaliyetler gerçekleştirmektedir. Bu kurumlar bir anlamda uzun vadede dış politikaya yatırım yapmaktadırlar. Bu doğrultuda

daha önce verilen tablolara bakıldığında hali hazırda 2013-2018 yılları arasında ki Orta Asya Türk Devletlerin Türkiye’de eğitim görmek amacıyla gelen öğrencilerin sayısındaki pozitif yöndeki ivme gerçekleştirilen faaliyetlerin başarılı olduğunu düşündürmektedir. Öte yandan mezun olduktan sonra kariyerlerinde önemli makamlara gelebilecek olan bu öğrencilerin, dış politikayı da önemli ölçüde etkileme kapasitesi olacağı düşünülmektedir.

TRT ve AA’nın basın-yayın ve enformasyon alanında yapmış olduğu faaliyetler; özellikle TRT Avaz, TRTWORLD ve Anadolu Türk Haber Paketleri dikkat çekmektedir. Kamu diplomasisi için halka doğrudan erişim sağlamada çok önemli bir konumda olan basın-yayın ve enformasyon faaliyetleri, özellikle TRT’nin bölge ülkeleri dilindeki yayınları ve Türkiye hakkındaki haberleri ilk ağızda bölge halkına doğrudan iletmesi dış politikanın başarılı sonuç alabilmesi için önem arz etmekte ve bu doğrultuda etkili faaliyetler sürdürülmektedir.

Türkiye merkezli uluslararası arenada faaliyet gösteren birçok STK bulunmaktadır. Bu doğrultuda, Orta Asya Türk Devletlerine yönelik genelde insani yardımları temel alan STK’ların mevcudiyetinden de bahsedilebilir. Ancak bu STK’ların faaliyetleri incelendiğinde ve diğer coğrafi bölgelere olan faaliyetlerle de kıyaslandığında, verilen ağırlığın diğer bölgelere nazaran daha az olduğu ve faaliyetlerin daha kısıtlı olduğu görülmektedir. Özellikle Kurban Bayramı ve Ramazan Bayramına özel faaliyetlerin çokluğu dikkat çekmektedir. Bu bağlamda STK’ların sadece insani yardım alanında kısıtlı kamu diplomasisi faaliyetleri gerçekleştirdiği çıkarımı yapılabilir. Ek olarak STK’ların Orta Doğu ve Afrika’ya yönelik gerçekleştirmiş oldukları faaliyetlerin çeşitliliği ve fazlalığı dikkat çeken unsurlardandır. Bu noktada insani krizlerin Orta Doğu ve Afrika’da yoğun yaşandığı göz önünde bulundurulduğunda bu faaliyetlerin neden fazla ve çeşitli olduğuna cevap olabilir. Ancak bu durum Orta Asya Türk Devletlerinde gerçekleştirilen faaliyetlerin azlığına ve kısıtlılığına doğrudan cevap olmamaktadır. Bu bağlamda STK’ların ortak değerleri baz alarak her fırsatta soydaş Orta Asya Türk Devletlerinde faaliyet gerçekleştirmesi ve halkla iç içe olması gerektiği düşünülmektedir.

Bu bağlamlarda toparlamak gerekirse; Türkiye'nin 28 yıldır Orta Asya Türk Devletlerine yönelik kamu diplomasisi faaliyetlerini sürdürdüğü aşikardır. Herhangi bir karşılık beklenmeksizin gerçekleştirilen bu faaliyetlerin, yumuşak gücü artırmada da önemli rol oynadığı da açıkça belirtilebilir. Öte yandan başarılı kamu diplomasisi faaliyetlerinin devletlerin dış politikalarını etkilediği daha öncesinde belirtilmiştir. Bu doğrultuda da Türkiye'nin Orta Asya Türk Devletlerine yönelik gerçekleştirmiş olduğu kamu diplomasisi faaliyetlerinin 28 yıllık süreçte doğrudan olmasa da dolaylı olarak başarılı olup olmadığı; Türkiye'nin dış politikada ve iç politikada önem arz ettiği konularda Orta Asya Türk Devletlerinin davranışlarına bakılarak yorum yapılabilir.

Bu bağlamda 15 Temmuz Darbe girişimi sonrasında Orta Asya Türk Devletlerinin duruşu, PKK terör örgütüne olan bakış açıları, FETÖ okullarına yönelik davranışları değerlendirilebilir. Öncelikle 15 Temmuz darbe girişiminden sonra Türkiye'ye ilk resmi ziyareti gerçekleştiren Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev olmuştur³⁶ (Uslu ve Geyik 2016: <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/darbe-girisimine-karsi-dunyadan-turkiyeye-destek/640160>, 31 Ağustos 2019'da erişildi). Bir çok devletten destek telefonları gelmekle beraber Kırgızistan³⁷ ve Türkmenistan'da darbe girişiminde Türkiye'nin yanında olduklarına dair görüşlerini bildirmişlerdir (TRT Net 2016, <https://www.trt.net.tr/kyrgyz/ievraziiaha-sieriep-saluu/2016/08/03/ievraziiaha-sieriep-saluu-31-543781>, 31 Ağustos 2019'da erişildi). Bu doğrultuda Türkiye, Kırgızistan, Kazakistan, Türkmenistan ve Özbekistan'da 15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü olarak her yıl etkinlikler düzenlenmektedir³⁸. Öte yandan 2016 yılının sonlarına doğru Asya Parlamenter Asamblesi'nin (APA) Kamboçya'da gerçekleştirilen 9. Genel Kurul Toplantısında FETÖ, detaylı olarak Türk temsilciler tarafından anlatılmıştır³⁹. Genel kurul sonrasında TBMM Başkanvekili Ahmet Aydın, APA üyesi ülkelerin⁴⁰ FETÖ'yü terör örgütü olarak kabul ettiğini

³⁶Bakınız: Kazakh Tv 2016 https://kazakh-tv.kz/en/view/news_kazakhstan/page_166609, 31 Ağustos 2019'da erişildi.

³⁷Bakınız: Turmush, http://www.turmush.kg/news:304696/?from=kg_turmush&place=newstoplastarea, 31 Ağustos 2019'da erişildi.

³⁸Bakınız: TRT Avaz, <https://www.trtavaz.com.tr/arama?q=15+temmuz>, 31 Ağustos 2019'da erişildi.

³⁹Bakınız: Report of The APA Ninth Plenary 2016, <http://www.asianparliament.org/uploads/Documents/Plenary/2016/Report%20of%209th%20Plenary.pdf>, 31 Ağustos 2019'da erişildi.

⁴⁰Bakınız: APA Üyeleri, <http://www.asianparliament.org/member-parliaments/>, 31 Ağustos 2019'da erişildi.

belirtmiştir (TBMM Haber 2016, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=138938, 31 Ağustos 2019'da erişildi). Öte yandan Türkiye, FETÖ'nün okullarının kapatılmasına yönelik okulların bulunduğu devletlere çağrıda bulunmuştur. Bu doğrultuda Orta Asya Türk Devletlerinden de aynı talepte bulunulmuştur ki Kazakistan'da ve Kırgızistan'da birçok FETÖ okulu bulunmaktaydı. Bu beklentiye yanıt olarak Kazakistan⁴¹ ve Kırgızistan bu okulları FETÖ'nün kontrolünden alarak, isimlerini de değiştirerek kendi kontrolüne geçirmiştir. Öte yanda Türkmenistan⁴² da çoğu devlet gibi bu okulları kapatmıştır. Öte yanda Özbekistan hali hazırda FETÖ'yü ilk yasaklayan ülke konumundadır⁴³ hem de FETÖ okullarını çok daha öncesinde kapatmıştır⁴⁴. Bütün bunlar Türkiye açısından diplomatik başarı olmakla birlikte kapatılan okulların Türkiye Maarif Vakfına devredilmemesi (sadece Kazakistan'da temsilcilik açılmış ve yerel ortakla çalışılmaktadır)⁴⁵ akıllarda soru işareti bırakmakta ve Türkiye'nin bu konuda Orta Asya Türk Devletlerinde tamamıyla başarılı olduğu yorumunu yapılmasını mümkün kılmamaktadır. Öte yandan Türkiye'nin terör örgütü olarak kabul ettiği ve bu doğrultuda kabul edilmesini istediği PKK'yı sadece Kazakistan⁴⁶ ve Kırgızistan⁴⁷ terör örgütü olarak kabul etmiştir. Özbekistan ve Türkmenistan'ın kabul ettiğine yönelik bir haber ya da rapor fark edilememiştir.

Kazakistan, Rusya ile en azla yakın ilişkilere sahip Orta Asya Devletidir. Suriye'deki çatışmaları durdurmaya yönelik görüşmelerin Astana'da yapılmasında da Kazakistan'ın, Türkiye'nin yanında, Rusya ile de yakın ilişkilere sahip olması etkili olmuştur. Kazakistan üzerindeki güçlü Rus etkisi nedeniyle Astana görüşmelerinin ilk aşamalarında Kazakistan, görüşmelerde doğrudan taraf olmamakla birlikte, toplantılarda

⁴¹Bakınız: Sabah Gündem 2016, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2016/10/19/kazakistan-yonetimi-feto-okullarina-el-koydu>, 31 Ağustos 2019'da erişildi.

⁴²Bakınız: Yeni Akit Haber 2016, <https://www.yeniakit.com.tr/haber/turkmenistandan-fetoye-sok-237543.html> 31 Ağustos 2019'da erişildi.

⁴³Bakınız: TRT Haber <https://www.trthaber.com/haber/dunya/fetoyu-ilk-o-ulke-yasaklamis-263860.html>, 31 Ağustos 2019'da erişildi.

⁴⁴ Bakınız: Yeni Şafak FETÖ 2016, <https://www.yenisafak.com/hangi-okullar-kapatildi-fetonun-okullari-kapatiliyor!-h-2497373>, 31 Ağustos 2019'da erişildi.

⁴⁵Bakınız: Türkiye Maarif Vakfı, <https://www.turkiyemaarif.org/post/7-turkish-maarif-foundation-made-contacts-with-70-countries-334>, 31 Ağustos 2019'da erişildi.

⁴⁶Bakınız: NTV Arşiv 2004, <http://arsiv.ntv.com.tr/news/291592.asp>, 31 Ağustos 2019'da erişildi.

⁴⁷Bakınız: Haberler Kırgızistan 2008, <https://www.haberler.com/kirgizistan-pkk-yi-teror-listesine-aldi-haberi/>, 31 Ağustos 2019'da erişildi.

Esed Rejimini destekleyen Rusya'nın tezine daha yakın duruş sergilemiştir⁴⁸. Bu durum Türkiye'nin yıllardır yürüttüğü kamu diplomasisine rağmen ikili ilişkilerde somut sonuçlar elde etmekte zorlandığına dair bir örnek olarak gösterilebilir. Ek olarak, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni (KKTC) tanıma noktasında, YPG/PYD hakkında, Ermeni Meselesi ve Doğu Akdeniz hakkında Orta Asya Türk Devletlerinin bakış açılarının tam anlamıyla ne olduğuna dair doğru bilgilere de erişim sağlanamadığını belirtmek gerekir.

Toparlamak gerekirse, Türkiye kamu diplomasisi faaliyetlerini yoğun olarak Kazakistan ve Kırgızistan gerçekleştirmiş olup Özbekistan ve Türkmenistan'da eksik kalmıştır. Bu durumu açıklayacak bazı sebepler daha öncesinde belirtilmiştir. Ancak bu çalışmanın konusu olmadığı için, ikili ilişkileri daha detaylı inceleyen çalışma farklı sebepleri de ortaya çıkaracaktır. Öte yandan Türkiye'nin gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlerin Orta Asya Türk Devletleri'nin yerel basınlarında pek fazla yer edinmediği dikkat çekmiş olup bu alanda eksik kalındığı çıkarımını yaptırmaktadır. Ek olarak bu faaliyetlerin reklamının çok iyi yapılmadığı naçizane saha ziyaretinde de fark edilmiştir.

⁴⁸Bakınız: Neden Astana, <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/neden-astana>, 3 Eylül 2019'da erişildi.

IV. BÖLÜM

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Uluslararası konjunktürde devletlerin temel anlamdaki güç mücadelesi genel olarak sert güç kaynaklarını artırmak üzerine olmuştur. Bu sert güç kaynakları genel olarak devletlerin dünya üzerinde söz hakkına sahip olmasına büyük oranda etki etmiş ve hatta başat güç olma noktasında fayda sağlamıştır. Öte yandan 19.yy öncesinde güç anlayışı daha çok realist kuramın yorumladığı şekilde; devletleri merkeze alarak, güvenlik odaklı askeri-ekonomik güçlere yoğunlaşarak kullanılmaktaydı. Ancak 19.yy'nin sonlarından itibaren genel tabiriyle tek başına sert güç kaynakları (askeri-ekonomik) yetersiz kalmaya başlamıştır. Bu da bir süre sonra sadece devletleri merkeze koymayan devlet dışı aktörlerin üzerine de önem atfedilen, güce sadece güvenlik odaklı bakmayan; demokrasi, insan hakları, işbirliği, ticaret, kültür gibi olguları da dahil eden, sert güç kaynaklarını hiçe saymayan ama geri planda tutan neoliberal teorisyenlerin yorumladığı güç anlayışı kullanılmaya başlamıştır. Bu bağlamda da güç kavramının dönüşüm süreci yaşadığı görülmektedir. Aynı doğrultuda boyut değiştiren bir güç anlayışı devletlerin karar alma mekanizmalarını oldukça etkilemiş ve devletlerin dışında (uluslararası örgütler, sivil toplum kuruluşları, think tank vb) farklı yapıların da ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Değişen güç anlayışının, devletlerin davranış biçimlerini de etkilediğini ve değiştirdiğini belirtmiştik. Bu doğrultuda devletler davranışlarında sert güç kaynaklarından ziyade yumuşak güç kaynaklarını kullanmaya çalışmıştır. Gücün daha çok soyut boyutuna (cazibe, çekicilik yaratmak) odaklanan devletler, diğer devletlerin fikirlerini ve davranışlarını değiştirmede bu yumuşak güç kaynaklarını kullanmaya gayret göstermiştir. Ancak yumuşak güç tamamıyla devletlerin kontrolü altında olmadığı için bu noktada yumuşak gücü kısmen de olsa kontrol etmek ve artırmak için

kamu diplomasisine yönelmiştir. Yumuşak gücü artırmak için bir araç olan kamu diplomasisini devletler kısmen de olsa kontrol etmektedir. Bu doğrultuda kamu diplomasisi faaliyetlerini kontrol etmek için devletler bazı kamu kurum ve kuruluşlar açmıştır. Bu kamu kurumları dış politikaya uygun kamu diplomasisi faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Öte yandan devlet kamu diplomasisi faaliyetleri gerçekleştiren devlet dışı aktörleri (STK'lar vb.) de teşvik ederek ve destek vererek bu aktörleri kısmen kontrol etmeyi amaçlamaktadır. Neoliberal kuramın savlarıyla da ortak noktalara sahip olan kamu diplomasisi; daha çok kültür, sanat, işbirliği, ticaret, insan hakları, demokrasi, hukukun üstünlüğünü vb. olgulardan yararlanarak faaliyetler gerçekleştirmektedir.

Bahsedilen bu durumlar Türkiye'nin Orta Asya Türk Cumhuriyetlerine yönelik kamu diplomasisi faaliyetlerine bağlanacak olunursa; özellikle Soğuk Savaş sonrasında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin yıkılmasının ardından geniş bir coğrafyada güç boşluğu ortaya çıkmıştır. Dünyadaki çoğu devlet ortaya çıkan güç boşluğundan olumlu ya da olumsuz etkilenmiştir. Bu süreçten kazançlı çıkan ülkelerin de başında Orta Asya'da bağımsızlıklarını ilan eden Türk Devletleri gelmektedir. Öte yandan bu süreç Türkiye için iki aşamada değerlendirilmelidir. İlk aşamada; Soğuk Savaş sürecinde Batı Bloku'nda yer alan Türkiye, uluslararası arenada gerek jeopolitik olarak gerekse jeostratejik olarak öneme sahipti. Ancak Soğuk Savaşın bitmesi Batı'nın gözünde Türkiye'nin önemini azalmasına sebep olmuştur. Bu doğrultuda ilk aşamanın Türkiye için olumsuz sonuçlar doğurduğu söylenebilir. Ancak ikinci aşamada; Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin yıkılmasıyla beraber birçok devlet bağımsızlığını ilan etmiştir. Bağımsızlıklarını ilan eden özellikle Orta Asya coğrafyasındaki Türk Devletleri, Türkiye'nin kaybettiği önemi geri kazanma noktasında önemli rol oynamıştır. Orta Asya'da meydana gelen güç boşluğu gözleri bölgedeki iki devlete; Türkiye'ye ve İran'a çevirmişti. Öncelikle Batı hem uzun vadede Sovyet tehdidini hem de İran yanlısı rejimlerin bölgede hakimiyet kurmasını engellemek için Türkiye'yi desteklemiştir. Bu bağlamda da Türkiye önemini, Batı'nın gözünde tekrar kazanmıştır. Öte yandan Rusya Federasyonu da İran yanlısı radikal İslam rejimlerinin bölgede hakimiyet kurmasını engelleyerek Türkiye'nin Orta Asya Bölgesindeki Türk Devletleriyle ilişki kurmasına göz yummuştur. Bu bağlamda da Türkiye'nin 1990'lı

yılların başında uzun süredir ilişki kuramadığı soydaş Orta Asya Türk Devletleriyle tekrar ilişki kurmaya başladığını ve bu devletlere yönelik politikalar çizdiğini söylemek doğru olacaktır. Bu doğrultuda da ikinci aşamanın Türkiye için olumlu etkiler doğurduğu söylenebilir.

Türkiye, Orta Asya Türk Devletleri ile olan ilk temaslarında ve dış politika planlarında sert güçten ziyade bölgedeki yumuşak gücünü artırmak için kamu diplomasisine başvurması gerekmektedir. Yeni bağımsızlıklarını kazanmış olan bu Orta Asya Türk Devletleri'nin gerek ekonomik gerekse siyasi olarak iyi bir düzeyde olduğu söylenemezdi. Bu durum karşısında Türkiye'nin, gerek ekonomik gerek sosyo-kültürel gerekse eğitim alanında soydaş Türk Devletlerine destek olacağını ve bu devletlerin güçlenmesi için elinde gelen her şeyi yapacağını belirtmesi Orta Asya Türk Devletlerini heyecandırmıştır. Hatta ilk aşamada Süleyman Demirel'in Adriyatik'ten Çin Seddine Türk Dünyası ve Büyük Ağabey söylemleri Orta Asya Türk Devletleri üzerinde de kabul görmüş ve desteklenmiştir. Ancak Türkiye'nin gerek kendi iç meselelerini ve gerekse ekonomik anlamda kötü gidişatını hesaba katmadan söylemlerde bulunması bu ilişkilerin temelini zayıf olmasına sebep olmuştur. Çünkü Türkiye'nin özellikle ekonomik ve ticari söylemlerini yerine getirmekte zorlanması ve Orta Asya Türk Devletlerinin de yeteri derece ekonomik gücü olmayan Türkiye'yi, kurduğu ilişkiler üzerine yeni yeni tanınması, aralarındaki mesafede yol kat edilmesini yavaşlatmış ve bazı zamanlarda engel olmuştur. Ancak her şeye rağmen Türkiye, Orta Asya'da bağımsızlıklarını ilan eden Türk Devletlerini tanıyan ilk devlet olmuştur. Buna ek olarak da Türkiye, ilk aşamada elinden gelen desteği bu devletlere vermeye gayret göstermiştir. Özellikle 1990'lı yıllarda kamu diplomasisi faaliyetleri gerçekleştirmesi için açılan Türkiye İşbirliği ve Kalkınma Ajansı hem Türk Devletlerinin hem de halklarının her zaman yanında olmuş; eğitim alanından, sağlık alanına ekonomik alandan sosyo –kültürel birçok alanda destek sağlamış ve hali hazırda günümüzde de devam etmektedir.

Türkiye, Orta Asya'daki soydaş Türk Devletlerine özellikle eğitim alanında destek sağlayarak Büyük öğrenci hareketini de 1990'lı yıllarda başlatmıştır. Soydaş Orta Asya Türk Devletlerinden Türkiye'ye gelecek 10.000 öğrenciye eğitim desteği sağlanması planlanan proje başarıyla yürütülmüş olup o bölgedeki eğitim eksikliğini tamamlamaya

yönelik hamle gerçekleştirmiştir. Bu kamu diplomasisi faaliyeti günümüzde Türkiye Bursları adı altında tüm dünyayı kapsayan şeklini almıştır. Türkiye ve Orta Asya Türk Devletleri arasındaki ilişki 2000’li yıllara kadar inişli-çıkış devam etmiştir.

2000’li yıllara gelince yine dünya düzenini ve tüm devletleri etkileyecek olan başka bir olayla karşı karşıya kalınmaktadır. Teröristlerin 11 Eylül Saldırıları, tüm dünyayı etkileyecek şekilde sonuçlar doğurmuştur. Her hangi bir kıyaslama olmaksızın; 11 Eylül Saldırıları da aynı Soğuk Savaşın sona ermesi gibi tüm dünyayı etkilemiştir. Türkiye ve Orta Asya Türk Devletleri de bundan doğal olarak etkilenmiştir. Türkiye, yönünü biraz daha Batı’ya çevirmiş ve Orta Asya Türk Devletleri de Avrupa’ya köprü olan Türkiye’yi aradan çıkararak kendi diplomasisini, kendi ticaretini yapmaya adım atmıştır. Ancak Türkiye 1990’lı yıllarda gerçekleştirmeye başladığı kamu diplomasisi faaliyetlerine 2000’li yıllarda daha profesyonel olarak devam etmiştir.

Türkiye İşbirliği ve Kalkınma Ajansı ile beraber başlayan kamu diplomasisi faaliyetleri 2000’li yıllara gelince Yunus Emre Enstitüsü, Yurt Dışı Türkler ve Akrabalar Topluluğu, Türkiye Bursları gibi birçok farklı kamu diplomasisi araçlarıyla artarak devam etmiştir. Öte yandan bu kamu diplomasisi faaliyetleri sadece devlet kurumlarının artmasıyla yerinde saymamış devletin teşvik ettiği ve desteklediği birçok Sivil Toplum Kuruluşu da kamu diplomasisi faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Bu iki gelişme aynı zamanda faaliyetlerin gerçekleştirildiği coğrafyanın da genişlemesine ve dünyanın birçok yerinde Türkiye’nin hikayesinin anlatılmasına sebep olmuştur.

Türkiye’nin, Ortaya Asya Türk Devletlerine yönelik gerçekleştirmiş olduğu kamu diplomasisi faaliyetlerinin özellikle imkanlar doğrultusunda daha yaygın bir hale geldiğini söylemek doğru olacaktır. Özellikle devlet kamu diplomasisi araçlarının ve devlet dışı kamu diplomasisi araçlarının son yıllarda gerçekleşmiş olduğu faaliyetler oldukça fazladır. Eğitim alanında, sağlık alanında, ticari alanda, ekonomik alanda, turizm alanında, sosyo-kültürel alanda, insani yardım alanında vb. birçok alanda gerçekleştirilen faaliyet Orta Asya Türk Devletlerinin halklarına doğrudan ulaşmada ve etki göstermede önemli rol oynamıştır.

Ancak, Türkiye yapmış olduğu bu kamu diplomasisi faaliyetlerinde ne kadar başarılıdır sorusunun yanıtını net bir şekilde vermek zordur. Öncelikle Türkiye'nin yapmış olduğu faaliyetler faydalı mıdır sorusuna cevap vermek gerekir ki evet faydalıdır. Bu çalışmayı hazırlayan yazarın, Kırgızistan'da yaşadığı dönemden bir örnek bunu destekler nitelikte olacaktır. Türkiye, Kırgızistan'ın Başkenti olan Bişkek'e bir adet ambulans hediye etmiştir. Ambulans gün içerisinde halk tarafından sadece bir ya da iki kez kullanılmakta ve Bişkek sokaklarında pek fazla görülmemektedir. Ancak Çin, Bişkek'e bir adet toplu taşıma aracı hediye etmiş ve otobüsün her yerine Çin'in Bişkek halkına armağanıdır yazısını yazdırmıştır. Bu otobüs bir günde birçok sefer gerçekleştirmekte ve günde binlerce yolcu taşımaktadır. Halk bu bağlamda Çin'in hediye etmiş olduğu otobüsü her gördüğünde Çin hakkındaki düşüncelerini pozitif olarak değiştirmiştir. Temel çerçevede yumuşak güçte, özel çerçevede kamu diplomasisinde asıl beklenen halkın takdirini almak ve onu kendisine hayran bırakarak, cezbetmektir. Bu bağlamda da Türkiye faydacı ve önemli bir harekette bulunmuştur ama kamu diplomasisi için cezbedici yönü az olan bir faaliyet olmuştur. Ancak Çin bunun aksini gerçekleştirerek halk için önemi az ama kamu diplomasisi için faydası çok olan bir faaliyette bulunarak halkı cezbetmiştir.

Son zamanlarda Türkiye, halk için hem önemli hem de faydalı kamu diplomasisi faaliyetleri gerçekleştirmeye çalışmıştır. Hastane projesi ve camii inşaat projeleri Kırgızistan halkı için hem faydalı hem de önemli kamu diplomasisi faaliyetleri olmuştur. Bu da halkın Türkiye'ye hayranlık duymasına sebep olmuştur. Öte yandan Özbekistan, Kazakistan ve Türkmenistan ile geliştirilen ilişkiler ve gerçekleştirilen kamu diplomasisi faaliyetleri toplumların arasındaki perdeleri kaldırmaya başlamıştır. Türkiye'nin gerçekleştirmiş olduğu çoğu kamu diplomasisi faaliyetleri dış politika ile uyumlu hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu devletlerle kurulan ilişkiler tamamen rasyonel temele dayanmasa da özellikle son zamanlarda gerçekleştirilen faaliyetlerde daha öncesine oranla gerçekçi davranılmaya, hareket edilmeye çalışılmıştır. Ek olarak hem Gaspıralı'nın hem de Atatürk belirtmiş olduğu hususlar üzerinde faaliyetlere önem verilmiştir. Daha öncesi gibi Büyük Ağabey gibi söylemlerden kaçınılarak daha çok dost ülke söylemi ile ilişkilere yaklaşılmıştır. Türkiye'nin Orta Asya Türk Devletlerinde

gerçekleştirdiği kamu diplomasisi faaliyetlerini yumuşak gücü artırmada etkin kullanmaktadır.

Toparlamak gerekirse Türkiye, 1990'lı yıllardan bu yana çok uzun süre iletişim kuramadığı, etkileşim sağlayamadığı ve ilişkilerini geliştiremediği soydaş Orta Asya Türk Devletleriyle; kültür birliği, tarih birliği, dil ve din birliği söylemleriyle; eğitim alanındaki, ekonomik alanındaki, insani yardım alanındaki destekleriyle; ticaret alanındaki, siyasi alanındaki işbirlikleriyle, aralarındaki ortak değerler köprüsü yeniden inşa etmeyi ve güçlendirmeyi amaçlamıştır. Bunu gerçekleştirirken de kamu diplomasisi faaliyetlerinden faydalanmıştır.

Sonuç olarak tarih boyunca Orta Asya Türk Devletlerine yönelik iddialı söylemlerde bulunan Türkiye, genel olarak söylemlerini gerçekleştirmede beklenen düzeyde başarılı değildir ancak başarabilmek için gayret göstermektedir. Öte yandan Türkiye'nin özellikle Orta Asya Türk Devletlerine yönelik faaliyetlerinde, 2000 yılı sonrası süreçte daha çok dış politika söylemlerine uyumlu kamu diplomasisi faaliyetleri gerçekleştirdiği söylenebilir. "Türkiye'nin Orta Asya Türk Devletlerine yönelik gerçekleştirmiş olduğu kamu diplomasisi faaliyetlerinde başarılı mıdır yoksa başarısız mıdır?" sorusuna yanıt vermek gerekirse; Türkiye bazı başarılar elde etmiştir. Ancak 28 yıllık süreç analiz edildiğinde ve yapılan faaliyetler göz önünde bulundurulduğunda yeterince ve beklenen düzeyde başarılı olmadığı yorumu yapılabilir.

KAYNAKLAR

AA Kurumsal Katalog, (https://www.aa.com.tr/uploads/TempUserFiles/Kurumsal%20Fkatalog_tr.pdf, 21 Temmuz 2019'da erişildi).

AA Tarihçe, (<https://www.aa.com.tr/tr/p/tarihce>, 31 Aralık 2018'de erişildi).

AA Yurt Dışı Büroları, (<https://www.aa.com.tr/tr/p/yurt-disi-burolar>, 21 Temmuz 2019'da erişildi).

Akçadağ, Emine (2010). "ABD'nin kamu diplomasisi stratejisi: Akıllı Güç". (<http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/abdkdstratejisi.Pdf>, 9 Mart 2018'de erişildi).

Akçay, Emine (2013). "ABD Güvenlik Politikasında Söylem ve Pratik". *Yönetim Bilimleri Dergisi* 11(22): 7-29.

Akgün, Mensur. Perçinoğlu, Gökçe ve Gündoğar, S. Sabiha (2010). *Orta Doğu'da Altınsoy* (2018). "Milli Mücadele'de Basın Cephesinin Kahramanı: Anadolu Ajansı". (<https://www.aa.com.tr/tr/aa-98-yasinda/milli-mucadelede-basin-cephesinin-kahramani-anadolu-ajansi/1109030>, 15 Mart 2018'de erişildi).

Altunışık, B. Meliha (2009). "Ortadoğu ve ABD: Yeni Bir Döneme Girilirken". *Ortadoğu Etütleri* 1(1): 69-81.

Altunışık, B. Meliha (2011). Türkiye'nin Ortadoğu'daki Yumuşak Gücü ve Önündeki Engeller. (http://tesev.org.tr/wpcontent/uploads/2015/11/Turkiyenin_Ortadogudaki_Yumusak_Gucu_Ve_Onundeki_Engeller.pdf, 6 Temmuz 2019'da erişildi).

- Andican, Ahat (2012). “Türk Cumhuriyetleri ile İlişkiler”. *Türk Dış Politikası 1919-2012*. Ed. H. Çakmak. Ankara: Barış Platin Kitap. 963–972.
- APA Üyeleri (<http://www.asianparliament.org/member-parliaments/>, 31 Ağustos 2019’da erişildi).
- Aras, Bülent (2009a). “Düzen Kurucu Aktör”. (<https://www.setav.org/duzen-kurucu-aktor/> 6 Ocak 2019’da erişildi).
- Aras, Bülent (2009b). *Davutoğlu Era in Turkish Foreign Policy*. Seta Policy Brief (32) May.
- Arı, Tayyar (2004). *Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*. İstanbul: Alfa Basım.
- Armitage, R. Lee ve Nye, S. Joseph (2007). *CSIS Commission on Smart Power: A Smarter, More Secure America*. Washington: Center for Strategic and International Studies Press.
- Atalar Mirası Projesi Hakkında, (<http://atalarmirasi.org/tr/about>, 19 Temmuz 2019’da erişildi).
- Ateş, Hazel (2018). “Türkiye Bölgedeki Merkez Ülke”. <https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2018/09/21/turkiye-bolgedeki-merkez-ulke>, 6 Ocak 2019’da erişildi).
- Aydın, Faruk (2018). "Türkmenistan: Siyasi ve Coğrafi Yapı, Daimi Tarafsızlık". <https://www.stratejikortak.com/2018/01/turkmenistani-anlamak-siyasi-ve-cograf-yapi-dogal-kaynaklar-daimi-tarafsizlik.html>, 3 Ocak 2019'da erişildi).
- Aydın, Hakan ve Aydoğan, Bekir (2011). “Güç Kavramı, Kamu Diplomasisi ve Güvenlik”. *Ekopolitik Uluslararası İlişkiler Masası Raporu 11 (02)*: 1-102.
- Aydın, Mustafa (2015). “Kafkasya ve Orta Asya’yla İlişkiler”. *Türk Dış Politikası Cilt III: 2001-2012*. Ed. B. Oran. İstanbul: İletişim Yayınları. 366-440.

AYÜ İstatistik 2019. (https://www.ayu.edu.tr/static/orgun_egitim/2018_2019_ulkelere_gore_dagilim.pdf, 6 Nisan 2019’da erişildi).

AYÜ Sayılar 2019. (<https://www.ayu.edu.tr/sayilar>, 6 Nisan 2019’da erişildi).

Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi 521. Madde (15.07.2017). *Resmi Gazete*, 30479/4

Balcı, Ali ve Kardaş, Tuncay (2014). “Realizm”. *Uluslararası İlişkilere Giriş: Tarih, Teori, Kavram ve Konular*. Ed. Ş. Kardaş ve A. Balcı. İstanbul: Küre Yayınları 119-135.

Balcı, Ali ve Yeşiltaş, Murat (2011). “Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası Sözlüğü: Kavramsal Bir Harita”. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi* (2): 9-35.

Baldwin, A. David (1979). “Power Analysis and World Politics: New Trends Versus Old Tendencies”. *World Politics* 31 (2): 161-194.

Baskan, A. Gülsun ve Kavak, Yüksel (2001). “Türkiye'nin Türk Cumhuriyetleri, Türk ve Akraba Topluluklarına Yönelik Eğitim Politika ve Uygulamaları”. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 20(20): 92-103.

Bayezit, Fatih (2017). “Yumuşak Güç Unsuru Olarak Uluslararası İmam Hatip Liseleri”. *Talim: Journal of Education in Muslim Societies and Communities* 1(2): 293-309

Beşir Derneği Anasayfa, (<https://www.besir.org.tr/Kurumsal-Kategori/TR&Faaliyet%20Alanlar%C4%B1m%C4%B1z-11.html>, 23 Temmuz 2019’da erişildi).

Beşir Derneği Kazakistan 2014, (<https://www.besir.org.tr/Detay/TR&kazakistanda-hayriniza-vesile-oldular-740.html>, 19 Ağustos 2019’da erişildi).

- Bir Ülke Daha Vizeyi Kaldırdı (2018). (<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/bir-ulke-daha-vizeyi-kaldirdi-40730519> , 9 Şubat 2019’da erişildi).
- Bozdağlıoğlu, Yücel (2007). “Uluslararası İlişkilerin Temel Yaklaşımları”. *Uluslararası İlişkiler: Giriş Kavram ve Teoriler*. Ed. H. Çakmak. Ankara: Platin Yayınları. 135-162.
- Bozdağlıoğlu, Yücel ve Özen, Çınar (2004). “Liberalizmden Neoliberalizme Güç Olgusu ve Sistemik Bağımlılık”. *Uluslararası İlişkiler* 1(4): 59-79.
- Brainard, Lael ve O’Hanlon, E. Michail (2003). “The Heavy Price of America’s Going It Alone”. (<https://www.brookings.edu/opinions/the-heavy-price-of-americas-going-it-alone/>, 9 Mart 2018’de erişildi).
- Brejnev: Darbeden Önceki Devreye Dönsün (1974). (<http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1974/07/22>, 31 Aralık 2018’de erişildi).
- Burchill, Scott ve Linklater, Andrew (2013). “Liberalizm”. Çev. M. Ağcan ve A. Aslan *Uluslararası İlişkiler Teorileri*. Ed. S. Burchill, vd. İstanbul: Küre Yayınları. 85-120.
- CANSUYU Amacımız, (<http://cansuyu.org.tr/tr/icerik/983/82/amacimiz>, 15 Şubat 2019’da erişildi).
- CANSUYU Faaliyetler, (<http://cansuyu.org.tr/tr/icerik/1836/10/faaliyetler>, 15 Şubat 2019’da erişildi).
- Carr, H. Edward (2010). *Yirmi Yıl Krizi (1919-1939)*. Çev. C. Cemgil. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Cem, İsmail (2004). *Türkiye, Avrupa, Avrasya: Strateji, Yunanistan, Kıbrıs*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Clinton, R. Hillary (2009). "Foreign Policy Address at the Council on Foreign Relations".

(<https://2009.2017.state.gov/secretary/20092013clinton/rm/2009a/july/126071.htm>, 10 Mart 2018'de erişildi).

CNN Library (2001). *Terorism and War Related Airplane Crashes Fast Facts*

<https://edition.cnn.com/2016/03/24/world/terrorism-and-war-related-airplane-crashes-fast-facts/index.html>, 5 Ocak 2019'da erişildi).

Connoly, Kevin (2017). "Where will the EU's real centre be after Brexit?".

(<https://www.bbc.com/news/world-europe-38933918>, 3 Ocak 2019'da erişildi).

Cull, J. Nicholas (2006). "Public Diplomacy: Before Gullion: The Evolution of A Phrase".

(<http://uscpublicdiplomacy.org/blog/public-diplomacy-gullion-evolution-phrase>, 19 Nisan 2018'de erişildi).

Cull, J. Nicholas (2008). "Public Diplomacy Before Gullion The Evolution of a

Phrase". *Routledge Handbook of Public Diplomacy*. Ed. N. Snow ve P.M. Taylor. New York: Routledge. 19-24.

Cull, J. Nicholas (2009). *Public Diplomacy: Lessons From The Past*. Los Angeles:

Figuroa Press.

Cumhurbaşkanı Sezer Özbekistan'da (2000). (<http://arsiv.ntv.com.tr/news/37385.asp>, 3

Şubat 2019'da erişildi).

Çakır, Ç. Durmuş (2018). *Kamu Diplomasisi Bağlamında Türk Dış Politikasında*

Diaspora. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.

Çavuşoğlu, Mevlüt (2014). *2015 Yılına Girerken Dış Politikamız*. TC Dışişleri

Bakanlığı.

- Çavuşoğlu, Mevlüt (2015). *2016 Yılına Girerken Dış Politikamız*. TC Dışişleri Bakanlığı.
- Çavuşoğlu, Mevlüt (2016). *2017 Yılına Girerken Dış Politikamız*. TC Dışişleri Bakanlığı.
- Çavuşoğlu, Mevlüt (2017). *2018 Yılına Girerken Girişimci ve İnsani Dış Politikamız*. TC Dışişleri Bakanlığı.
- Çavuşoğlu, Mevlüt (2018). *2019 Yılına Girerken Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Girişimci ve İnsani Dış Politikamız*. TC Dışişleri Bakanlığı.
- Çelikpala, Mitat (2007). “Güç”. *Uluslararası İlişkiler: Giriş Kavram ve Teoriler*. Ed. H. Çakmak. Ankara: Platin Yayınları. 63-70.
- Çevik, Senem ve Şahin, Mehmet (2015). “Türkiye’de Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç”. *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*. Ed. S. Çevik ve M. Şahin. Ankara: Nobel Yayınları. 1-17.
- Daban, Cihan (2017). “Turgut Özal Dönemi Türkiye Dış Politikası”. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi (33)*: 77-96.
- Dahl, A. Robert (1957). “The Concept of Power”. *Systems Research and Behavioral Science 2 (03)*: 201-215.
- Dale, Helle ve Johnson, Stephen (2003). “How To Reinvigorate Us Public Diplomacy”. *Public Law 105*: 277.
- Davutoğlu, Ahmet (2001). *Stratejik Derinlik*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Davutoğlu, Ahmet (2004). “Türkiye: Küçük Bir Ortadoğu, Kafkaslar ve Balkanlar”. *NPQ Türkiye cilt 6 özel sayı*: 60-72.

- Davutoğlu, Ahmet (2008). “Turkey's Foreign Policy Vision: An Assessment of 2007”. (<http://file.setav.org/Files/Pdf/ahmet-davutoglu-turkeys-foreign-policy-vision-an-assessment-of-2007.pdf>, 1 Temmuz 2019’da erişildi).
- Davutoğlu, Ahmet (2009). “Davutoğlu’nun Ritmik Diplomasisi”. (https://www.sabah.com.tr/siyaset/2009/12/04/davutoglundun_ritmik_diplomasisi, 12 Ocak 2019’da erişildi).
- Davutoğlu, Ahmet (2010). “Turkey’s Zero-Problems Foreign Policy”. (<https://foreignpolicy.com/2010/05/20/turkeys-zero-problems-foreign-policy/>, 6 Ocak 2019’da erişildi).
- Davutoğlu, Ahmet (2012). *2013 Yılına Girerken Dış Politikamız*. TC Dışışleri Bakanlığı.
- Davutoğlu, Ahmet (2013a). “Zero Problems in a New Era”. (<https://foreignpolicy.com/2013/03/21/zero-problems-in-a-new-era/> 19 Ocak 2019’da erişildi).
- Davutoğlu, Ahmet (2013b). *2014 Yılına Girerken Dış Politikamız*. TC Dışışleri Bakanlığı.
- Demir, Petek ve Hale, M. William (2003). *Türk dış politikası, 1774-2000*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Demir, Sertif ve Varlık. B. Ali (2013). “Realist ve Liberal Teorilerde Güç Anlayışı”. *Uluslararası İlişkilerde Teorik Tartışmalar*. Ed. H. Çomak ve C. Sancaktar. İstanbul: Beta Basım. 67-89.
- Demir, Vedat (2012). *Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Deniz Feneri Derneği Faaliyetler, (<https://www.denizfeneri.org.tr/faaliyetler/>, 22 Ağustos 2019’da erişildi).

- Deniz Feneri Derneği Kazakistan, (https://www.denizfeneri.org.tr/faaliyetler/asya_138/kazakistan_37/, 22 Ağustos 2019’da erişildi).
- Deniz Feneri Derneği Kırgızistan, (https://www.denizfeneri.org.tr/faaliyetler/asya_138/kirgizistan_38/, 22 Ağustos 2019’da erişildi).
- Develioğlu, Ferit (1970). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Doğu Matbaa.
- Devran, Yusuf (2012). “Türk Tarihi Perspektifinden Kamu Diplomasisi Olgusuna Bakış ya da Tarihi Potansiyeli Yeniden Düşünmek”. *Kamu Diplomasisi*. Ed. A. Özkan ve T. E Öztürk. İstanbul: Tasam Yayınları. 127-145.
- Dış İşleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun (13 Temmuz 2010). *Resmi Gazete*, 27640/6004
- Dışişleri Bakanlığı Türkiye Türkmenistan Siyasi İlişkileri. (<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-turkmenistan-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, 9 Şubat 2019’da erişildi).
- Dışişleri Bakanlığı. (<http://www.mfa.gov.tr/default.tr.mfa>, 20 Ocak 2019’da erişildi).
- DİB Dış İlişkiler Başkanlığı. (<https://disiliskiler.diyamet.gov.tr/>, 23 Temmuz 2019’da erişildi).
- DİB Yurt Dışı Temsilcilikleri. (<https://disiliskiler.diyamet.gov.tr/kategoriler/yurt-d%C4%B1%C5%9F%C4%B1-temsilcilikler>, 23 Temmuz 2019’da erişildi).
- Donnelly, Jack (2013). “Realizm”. Çev. M. Ağcan ve A. Aslan *Uluslararası İlişkiler Teorileri*. Ed. S. Burchill, vd. İstanbul: Küre Yayınları. 53-85.
- Dünya İnsani Zirvesi 2016, (<http://dizturkiye.org/yeni-calisma-yontemi/hakkinda> 6 Temmuz 2019’da erişildi).

Ekonomik, Kültürel, Eğitim ve Teknik İşbirliği Başkanlığı Arşiv Hizmetleri Yönetmeliğinin Adının ve Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Yönetmelik (2 Ağustos 2002). *Resmi Gazete*, 2002/24834

Ekşi, Muharrem (2010). “Türkiye’nin Asya Politikası”. *5th International Turkish Asian Congress* 397-417.

Ekşi, Muharrem (2014). *Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Erasmus, <http://ua.gov.tr/programlar/erasmus-program%C4%B1>, 10 Nisan 2019’da erişildi).

Erdağ, Ramazan (2015). “Türkiye’nin Kalkınma Yardımları ve TİKA”. *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*. Ed. S. Çevik ve M. Şahin. Ankara: Nobel Yayınları. 241-263

Erdağ, Ramazan ve Kardeş Tuncay (2012). “Bir Dış Politika Aracı Olarak TİKA”. *Akademik İnceleme Dergisi* 7(1): 167-194.

Erdoğan Özbekistan Parlamentosunda Konuştu (2018). <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/erdogan-ozbekistan-parlamanetosunda-konustu-40821774>, 9 Şubat 2019’da erişildi.)

Ergin, Sedat (2003). “Erdoğan, Kerimov ile İlişkileri İstabilecek Mi?”. (<http://www.hurriyet.com.tr/erdogan-kerimov-ile-iliskileri-istabilecek-mi-190673>, 3 Şubat 2019’da erişildi).

Erol, S. Mehmet (2007). “11 Eylül Sonrası Türk Dış Politikasında Vizyon Arayışları ve Dört Tarz-ı Siyaset”. *Gazi Akademik Bakış* 1(1): 33-56.

Erzen, Ü. Meltem (2012). *Kamu Diplomasisi*. İstanbul: Derin Yayınları.

- Evans, Graham ve Newnham, Jeffrey (2007). *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*. Çev. A. H. Utku. İstanbul: Gökkuşbu Yayınları.
- Folker, S. Jennifer (2016). “Neoliberalizm”. Çev. Ö. Keleşçi. *Uluslararası İlişkiler Teorileri, Teori Disiplin ve Çeşitlilik*. Ed. T. Dunne. M. Kurki ve S. Smith. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Yayınları. 131–153.
- Fulbright Programı Hakkında (<https://fulbright.org.tr/posts/21/Fulbright-Program%C4%B1-Hakk%C4%B1nda>, 4 Nisan 2019’da erişildi).
- Gallarotti, M. Giulio (2011). *Soft Power: What it is, Why it’s Important, and The Conditions Under Which It Can Be Effectively Used*. Middletown: Division II Faculty Publications.
- Geyik, K ve Uslu S (2016). (<https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/darbe-girisimine-karsi-dunyadan-turkiyeye-destek/640160>, 31 Ağustos 2019’da erişildi).
- Gilboa, Eytan (2008). “Searching for a Theory of Public Diplomacy”. *The Annals of The American Academy of Political and Social Science* 616(1): 55-77.
- Gözen, Ramazan (2000). *Amerikan Kıskacında Dış Politika: Körfez Savaşı, Turgut Özal ve Sonrası*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Güder, Süleyman ve Mercan, H. Muhammed (2012). “2000 Sonrası Türk Dış Politikasının Temel Parametreleri ve Orta Doğu Politikası”. *İnsan & Toplum Dergisi* 2(3): 57-92.
- Gür, S. Bekir. Coşkun, İpek ve Özoğlu, Murat (2012). *Küresel eğilimler ışığında Türkiye’de Uluslararası Öğrenciler*. Ankara: Seta Yayınları.
- Gürpınar, Muhlis (2005). *Atatürk’ün Dış Türklere Yönelik Siyaseti*. Ankara: Atatürk Haftası Armağanı, Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları.

Haberler Kırgızistan (2008). (<https://www.haberler.com/kirgizistan-pkk-yi-terror-listesine-aldi-haberi/>,31 Ağustos 2019'da erişildi).

İTA Hakkımızda, (<http://twesco.org/tr/about/>, 15 Şubat 2019'da erişildi).

İdris (2001). "Soğuk Sonrası Türk Dış Politikası İçin Türk Cumhuriyetlerinin Önemi".
21. *Yüzyılda Türk Dış Politikası*. Ed. İ. Bal. Ankara: Nobel Yayınları. 327–345.

İHH Haber, (<https://www.ihh.org.tr/haber>, 15 Şubat 2019'da erişildi).

İHH Hakkımızda, (<https://www.ihh.org.tr/hakkimizda>, 15 Şubat 2019'da erişildi).

İHH Hoca Ahmet Yesevi Diyarının Yetimleri İle Beraberdik, (<https://www.ihh.org.tr/haber/hoca-ahmet-yesevi-diyarinin-yetimleriyle-beraberdik-774>, 15 Mart 2019'da erişildi).

İHH Tarihçemiz, (<https://www.ihh.org.tr/tarihce>, 15 Şubat 2019'da erişildi).

İHH Yetim Sponsorluk 2019, (<https://www.ihh.org.tr/bagis/yetim>, 15 Mart 2019'da erişildi).

İletişim Başkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (24 Temmuz 2018). *Resmi Gazete*, 30488/14.

İnalcık, Halil (2000). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi:1300-1600*. I.Cilt. Çev. H. Berktaş. İstanbul: Eren Yayıncılık.

İnalcık, Halil (2003). *Osmanlı İmparatorluğu: Klasik Çağ (1300-1600)*. Çev. R. Sezer. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.

İpekyolu Asya Derneği Faaliyetler, (<https://www.ipekyoluasya.org/faaliyetler/>, 22 Ağustos 2019'da erişildi).

- İskit, Temel (2007). *Diplomasi: Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Kalafat, Yaşar (2001). “Kafkasya ve Orta Asya’ya Yönelik Türk Dış Politikası”. *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası*. Ed. İ.Bal. Ankara: Nobel Yayınları. 345–359.
- Kalın, İbrahim (2010). “Kamu Diplomasisi İçin Mola”. (https://www.sabah.com.tr/yazarlar/ibrahim_kalin/2010/03/27/kamu_diplomasisi_icin_mola, 12 Ocak 2019’da erişildi).
- Kalın, İbrahim (2011). “İnce Güç ve Kamu Diplomasisi”. *2000’li Yıllar Türkiye’de Dış Politika*. Ed. İ. Kalın. İstanbul: Meydan Yayıncılık. 141-183.
- Kalın, İbrahim (2012). “Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi”. *Kamu Diplomasisi*. Ed. A. Özkan ve T. E. Öztürk. İstanbul: Tasam Yayınları. 145-161.
- Kamu Diplomasisi (2010). (<https://www.milligazete.com.tr/haber/1159611/kamu-diplomasisi>, 26 Ocak 2019’da erişildi).
- Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü (30 Ocak 2010). *Resmi Gazete*, 27478/3
- Karadağ, Haluk (2016). *Kamu Diplomasisi*. İstanbul: Nobel Yayıncılık.
- Kaya, Erdem ve Sandıklı, Atilla (2012). “Uluslararası İlişkiler Teorileri ve Barış”. *Teoriler Işığında; Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri*. Ed. A. Sandıklı. İstanbul: Bilgesam Yayınları. 133-165.
- Kazakh Tv (2016). (https://kazakh-tv.kz/en/view/news_kazakhstan/page_166609, 31 Ağustos 2019’da erişildi).
- KDK Akil İnsanlar Konferansları. (<https://kdk.gov.tr/faaliyetler/akil-insanlar-konferanslari/10>, 21 Ocak 2019’da erişildi).
- KDK Anasayfa. (<http://www.kdk.gov.tr/>, 3 Nisan 2019’da erişildi).

- KDK Avrupa Toplantıları, (<https://kdk.gov.tr/faaliyetler/avrupa-toplantilari/27>, 21 Ocak 2019'da erişildi).
- KDK Dış Politika Çalıştayları. (<https://kdk.gov.tr/faaliyetler/dis-politika-calistaylari/25>, 21 Ocak 2019'da erişildi).
- KDK Dış Politika Tanıtım Programları. (<https://kdk.gov.tr/faaliyetler/dis-politika-tanitim-programlari/4>, 21 Ocak 2019'da erişildi).
- KDK Gazeteci Heyetleri Programı. (<https://kdk.gov.tr/faaliyetler/gazeteci-heyetleri-programi/16>, 21 Ocak 2019'da erişildi).
- KDK Gençlik Programları. (<https://kdk.gov.tr/faaliyetler/genclik-programlari/45>, 21 Ocak 2019'da erişildi).
- KDK Kamu Diplomasisi Panelleri. (<https://kdk.gov.tr/faaliyetler/kamu-diplomasisi-panelleri/24>, 21 Ocak 2019'da erişildi).
- KDK Koordinatörlük Yapısı. (<https://kdk.gov.tr/faaliyetler/koordinatorluk-yapisi/18#>, 20 Ocak 2019'da erişildi).
- KDK Kuruluş. (<https://kdk.gov.tr/faaliyetler/kurulus/7>, 13 Ocak 2019'da erişildi).
- KDK Kültür ve Tanıtım Faaliyetleri. (<https://kdk.gov.tr/faaliyetler/kultur-ve-tanitim-faaliyetleri/55>, 21 Ocak 2019'da erişildi).
- KDK Uluslararası Basını Bilgilendirme. (<https://kdk.gov.tr/faaliyetler/uluslararasi-basini-bilgilendirme/17>, 21 Ocak 2019'da erişildi).
- KDK Uluslararası Zirveler. (<https://kdk.gov.tr/faaliyetler/uluslararasi-zirveler/30>, 21 Ocak 2019'da erişildi).
- KDK Ülke Toplantıları. (<https://kdk.gov.tr/faaliyetler/ulke-toplantilari/4721> Ocak 2019'da erişildi).

KDK Vizyon & Misyon. (<https://kdk.gov.tr/faaliyetler/vizyon-misyon/8>, 20 Ocak 2019'da erişildi).

Kegley, W. Charles (1995). "Neoliberal Challenge to Realist Theories of World Politics: An Introduction". *Contraversies in International Relations Theory, Realism and the Neoliberal Challenge*. Ed. C. W. Kegley. New York: Martin's Press. 1-14.

Khan, Irene (2003). "Security For Whom?". *Amnesty International Report 2003*. Ed. I. Khan vd. Oxford: Alden Press. 7-22

Kılıç, A. Esra (2015). "Bir Kamu Diplomasisi Aracı Olarak TRT Kurumu". *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*. Ed. S. Çevik ve M. Şahin. Ankara: Nobel Yayınları. 365-391.

Kılıçoğlu, Gökmen ve Yılmaz N. Ayhan (2018). "Türkiye'nin Orta Asya'daki Yumuşak Gücü Ve Kamu Diplomasisi Uygulamalarının Analizi". *Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı 119 (235)*:141-184.

Kırımer, S. Cafer (2015). *Gaspıralı İsmail Bey: Dilde, Fikirde, İşte Birlik*. Haz. C. Bayram. İstanbul Türk Ocağı Yayınları

Kırımlı, Meryem (2001). "Soğuk Savaş Sonrası Bağımsız Türk Cumhuriyetlerine Yönelik Türk Dış Politikası". *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası*. Ed. İ. Bal. Ankara: Nobel Yayınları. 345-359.

KIZILAY Gençlik Kampı Dünya Gençlerini Ağırıyor, (<https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberArsiviDetay/4303>, 15 Mart 2019'da erişildi).

KIZILAY Haberler, (<https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberArsivi>, 15 Şubat 2019'da erişildi).

KIZILAY Neler Yapıyoruz, (<https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz>, 15, Şubat 2019’da erişildi).

KIZILAY Tarihçemiz, (<https://www.kizilay.org.tr/kurumsal/tarihcemiz>, 15 Şubat 2019’da erişildi).

KIZILAY Türkiye İnsani Yardımda Yine Cömert Ülke 2017, (<https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberArsiviDetay/3666>, 15 Mart 2019 tarihinde erişildi).

Korkut, Şenol (2010). “The Diyanet of Turkey and its activities in Eurasia after the Cold War”. *Acta Slavica Iaponica*, (28): 117-139.

KTMÜ İstatistik 2019. (<http://oidb.manas.edu.kg/lisans.php>, 6 Nisan 2019’da erişildi).

Kurtuluş, Begüm (2014). *21. Yüzyılda Değişen Kamu Diplomasisi Anlayışının Türk Dış Politikasına Yansıması*. Yayınlanmış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kut, Şule (1998). “Türkiye’nin Soğuk Savaş Sonrası Dış Politikasının Anahatları”. *En Uzun On Yıl: Türkiye’nin Ulusal Güvenlik ve Dış Politika Gündeminde Doksanlı Yıllar*. Dr. G. Özkan ve Ş. Kut. İstanbul: Boyut Yayınları. 45-67.

Kut, Şule (2002). “1990’larda Türk Dış Politikasının Ana Hatları”. *Günümüzde Türkiye’nin Dış Politikası*. Dr. B. Rubin, K. Kirişçi. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları. 7-18.

Larousse, Meydan (1971). *Büyük lügat ve Ansiklopedi VI*. İstanbul: Meydan Yayınevi.

Lee, Geun (2009). “A Theory of Soft Power and Korea's Soft Power Strategy”. *The Korean Journal of Defense Analysis* 21 (2): 205-218.

Leonard, Mark. Stead, Catherine ve Smewing, Conrad (2002). *Public Diplomacy*. London: The Foreign Policy Center.

- Lorenzi, Maximiliano (2006). "Power: A Radical View By Steven Lukes". *Crossroads* 6 (2): 87-95.
- Lyall, Sarah (2003). "Threats and Responses Human Rights; Amnesty Calls World Less Safe". (http://www.nytimes.com/2003/05/29/world/threats-and-responses-human-rights-amnesty-calls-world-less-safe.html?rref=collection%2Fbyline%2Fsarahlyall&action=click&contentCollection=undefined®ion=stream&module=stream_unit&version=search&contentPlacement=1&pgtype=collection, 20 Mart 2018'de erişildi).
- Malone, D. Gifford (1985). "Managing Public Diplomacy". *Washington Quarterly* 8 (3): 199-213.
- Matthew A. Richard ve Zacher W. Mark(1995). "Liberal International Theory: Common Needs, Divergent Strands". *Contraversies in International Relations Theory, Realism and the Neoliberal Challenge*. Ed. C. W. Kegley. New York: Martin's Press. 107-150
- MEB Yurt Dışı Okullarımız. (<https://yyegm.meb.gov.tr/www/yurt-disi-okullarimiz/icerik/366>, 6 Nisan 2019'da erişildi).
- Mevlana Değişim Programına İlişkin Yönetmelik (23 Ağustos 2011). *Resmi Gazete*, 20803
- Milton, Cummings (2003). *Cultural Diplomacy and the United States Government: A Survey*. Washington DC: Center for Arts and Culture.
- Murat, Turgay (2016). Askeri Ve Siyasi Yönleriyle Mustafa Kemal Atatürk'ün İleri Görüşlülüğü. *Firat University Journal Of Social Sciences/Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(1): 307-317.
- Neden Astana, (<http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/neden-astana>, 3 Eylül 2019'da erişildi).

- Noya, Javier (2005). "The Symbolic Power of Nations". *Place Branding*, 2 (1): 53-67.
- NTV Arşiv (2004). (<http://arsiv.ntv.com.tr/news/291592.asp>, 31 Ağustos 2019'da erişildi).
- Nye, S. Joseph (1990a). "Softpower". *Foreign Policy*, No (80): 153-171.
- Nye, S. Joseph (1990b). "The Changing Nature of World Power". *Political Science Quarterly*. 105 (2): 177-192.
- Nye, S. Joseph (2003). *Amerikan Gücünün Paradoksu*. Çev. G. H. Koca. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Nye, S. Joseph (2005). *Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Barışın Yolu*. Çev. R. İ. Aydın. Ankara: Elips Kitap.
- Nye, S. Joseph (2011). *The Future Of Power*. Newyork: Public Affairs.
- Oba, Nilüfer (2018). *Türk Dış Politikasının Yeni Etkinlik Aracı Dış Yardımlar*. Ankara: Nobel Yayın
- Oğuzlu, Tarık (2014). "Liberalizm". *Uluslararası İlişkilere Giriş: Tarih, Teori, Kavram ve Konular*. Ed. Ş. Kardaş ve A. Balcı. İstanbul: Küre Yayınları. 135-155.
- Oğuzlu, Tarık. (2007). "Soft Power in Turkish Foreign Policy". *Australian Journal of International Affairs*. 61(1): 81-97.
- Oran, Baskın (1996). "Türk dış politikası: Temel İlkeleri ve Soğuk Savaş Ertesindeki Durumu Üzerine Notlar". *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 51(1): 353-370.
- Oran, Baskın (2002). *Türk Dış Politikası (II)*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Oran, Baskın (2013). *Türk Dış Politikası Cilt III: 2001-2012*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Orta Asya Uyanıyor (1992). (<https://www.cumhuriyetarsivi.com/monitor/index.xhtmll>, 31 Ocak 2019'da erişildi).
- Osmanlının İrlanda'ya Büyük Yardımının 170. Yıldönümü (2017). <http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/keyif/osmanlinin-irlandaya-buyuk-yardiminin-170-yildonumu-40388235>, 30 Aralık 2018'de erişildi).
- Özbekistan Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev: Size Çok Yanlıklar Yaptık (2018). <https://www.star.com.tr/ekonomi/ozbekistan-cumhurbaskani-sevket-mirziyoyev-size-cok-yanlislar-yaptik-haber-1337591/>, 9 Şubat 2019'da erişildi).
- Özbekistan'ın Yeni Cumhurbaşkanı Mirziyoyev (2016). <https://www.haberler.com/ozbekistan-in-yeni-cumhurbaskani-mirziyoyev-9028767-haberi/>, 9 Şubat 2019'da erişildi).
- Özdemir, Haluk (2008). “Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 63 (03): 113-144.
- Özkan, Gencer (2017). “Türkiye'nin Orta Asya'ya Yönelik Dış Politikası”. *Türk Dış Politikası: Aktörler, Krizler, Tercihler, Çözümler*. Ed. S. Demir, P. Gürson ve A. Eminoğlu. Ankara: Barış Kitap Evi. 630–632.
- Potter, H. Evan (2002). “Canada and The New Public Diplomacy”. *International Journal* 58 (1): 43-64.
- Powell, L. Colin (2001). “Statement on International Education Week 2001”. (<https://2001-2009.state.gov/secretary/former/powell/remarks/2001/4462.htm>, 20 Mart 2018'de erişildi).
- Power (<https://en.oxforddictionaries.com>, 5 Mart 2018'de erişildi).

Press Association (2003). “War on terror has trampled on human rights, says Amnesty”. (<https://www.theguardian.com/world/2003/may/28/humanrights.september11>, 20 Mart 2018’de erişildi).

Report of The APA Ninth Plenary (2016). (<http://www.asianparliament.org/uploads/Documents/Plenary/2016/Report%20of%209th%20Plenary.pdf>, 31 Ağustos 2019’da erişildi).

Robins, Philip (1998). “Turkey’s Ostpolitik Relations With The Central Asian States”. *Central Asia Meets the Middle East*. Ed. D. Menashri. London: Frank Cass. 129-149.

Rosen, Brian ve Wolf Jr, Charles (2004). *Public Diplomacy How to Think About and Improve It*. Santa Monica: RAND Corporation.

Ross, Chirtopher (2002). “Public Diplomacy Comes of Age”. *Washington Quarterly* 25 (2): 73-83.

Rugh, A. William (2004). “Introduction”. *Engaging The Arab&Islamic Worlds Through Public Diplomacy a Report and Action Recommendations*. Ed. W.A. Rugh. Washington: Public Diplomacy Council. 1-4

Russett, Bruce (2016). “Liberalizm”. Çev. Ö. Kelekçi. *Uluslararası İlişkiler Teorileri, Teori Disiplin ve Çeşitlilik*. Ed. T. Dunne. M. Kurki ve S. Smith. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Yayınları. 107–131.

Sabah Gündem (2016). (<https://www.sabah.com.tr/gundem/2016/10/19/kazakistan-yonetimi-feto-okullarina-el-koydu>, 31 Ağustos 2019’da erişildi).

Sadakataşı Anasayfa. (<https://www.sadakatasi.org.tr/>, 23 Temmuz2019’da erişildi).

Sadakataşı Haberler, (<https://www.sadakatasi.org.tr/4-kitada-bayram-yasatildi/>, 19 Ağustos 2019’da erişildi).

- Saddiki, Said (2006). "Diplomacy in A Changing World". *Alternatives Turkish Journal of International Relations* 5 (4). 93-105
- Shilibekova, Aigerim (2013). "1990 Sonrası Türkiye Orta Asya İlişkileri". *Türk Dış Politikasında Yeni Yönelimler: İki Kutuplu Sistem Sonrası Türk Dış Politikası*. Drl. H. Çomak ve C. Sancaktar. İstanbul: Beta Yayınları. 483-494.
- Snow, Nancy (2008). "Rethinking Public Diplomacy". *Routledge Handbook of Public Diplomacy*. Ed. N. Snow ve P.M. Taylor. New York: Routledge. 3-12.
- Sönmezoğlu, Faruk (2016). *Son On Yıllarda Türk Dış Politikası*. İstanbul: Der Yayınları.
- Sözmezoğlu, Faruk (2000). *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*. İstanbul: Der Yayınları.
- Stone, Alec (1994). "What is A Supranational Constitution An Essay in International Relations Theory". *The Review of Politics* 56 (3): 441-474.
- Szondi, Gyorgy (2008). *Public Diplomacy and Nation Branding Conceptual Similarities and Differences*. Netherlands Institute of International Relations 'clingendael'
- Şöhret, Mesut (2013). "Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi". *Türk Dış Politikasında Yeni Yönelimler: İki Kutuplu Sistem Sonrası Türk Dış Politikası*. Drl. H. Çomak ve C. Sancaktar. İstanbul: Beta Yayınları. 79-104.
- Taş, Cesurhan (2016). "STRATEJİK VE ENERJİK ÜLKE: TÜRKMENİSTAN". (<http://sahipkiran.org/2016/12/07/turkmenistan-2/>, 3 Ocak 2019'da erişildi).
- Taylor, A. J. Percivale (1954). *The Struggle For Mastery in Europe, 1848-1918*. Oxford: Oxford University Press.
- TBMM Haber (2016). (https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=138938, 31 Ağustos 2019'da erişildi).

- TDİK Genel Bilgi, (http://www.turkkon.org/tr-TR/genel_bilgi/1/10, 15 Şubat 2019’da erişildi).
- TDİK İşbirliği Alanları, (<https://www.turkkon.org/tr/isbirligi-alanlari/>, 18 Temmuz 2019’da erişildi).
- TDİK Organizasyon Tarihçesi, (<https://www.turkkon.org/tr/organizasyon-tarihcesi>, 17 Temmuz 2019’da erişildi).
- TDİK Uluslararası Ortaklar, (<https://www.turkkon.org/tr/uluslararasi-ortaklar>, 18 Temmuz 2019’da erişildi).
- TDK Kamu Diplomasisi, (http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&kelime=kamu%20diplomasisi&guid=TDK.GTS.5a06ad44ac3315.27801926, 30 Nisan 2018’de erişildi.)
- Telatar, Gökhan (2014). “Merkez Ülkeden Küresel Güce? AKP Dönemi Türk Dış Politikasında Kamu diplomasisi”. *Türkiye’de Politik Değişim ve Türk Dış Politikası: Neo-Osmanlıcılığın Sosyo Politikası*. Ed. R. Ö. Dönmez. Bursa: Dora Yayıncılık. 257-303.
- Telatar, Gökhan (2015). “Ak Parti’nin Düzen Kurucu Dış Politika Söylemi Ve Ortadoğu”. *Türkiye’de Politik Alternatif Politika* 7(3): 491-523.
- Thucydides (1982). *The Peloponnesian War*. Çev. R. Crawley ve T. E Wick. New York: Modern Library.
- TİKA Faaliyet Raporu 2008 (2009). (<https://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/Faaliyet%20Raporlar%C4%B1/2008/2008FAALİYETRAPORU.pdf>, 21 Temmuz 2019’da erişildi).

- TİKA Faaliyet Raporu 2015 (2016). (<https://www.tika.gov.tr/upload/2017/05/Faaliyet%20Raporu%202015/2015%20Faaliyet%20Raporu.pdf>, 21 Temmuz 2019'da erişildi).
- TİKA Faaliyet Raporu 2017 (2018). (<https://www.tika.gov.tr/upload/2018/2017%20Faaliyet%20Raporu/T%C4%B0KA%20Faaliyet%20Raporu%202017.pdf>, 21 Temmuz 2019'da erişildi).
- TİKA Faaliyet Raporu 2018 (2019). (<https://www.tika.gov.tr/upload/publication/TikaFaaliyetWeb2018.pdf>, 21 Temmuz 2019'da erişildi).
- TİKA Hakkımızda. (<http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649>, 20 Şubat 2019'da erişildi).
- TİKA Kalkınma Yardımları Raporu 2004 (2005). (<https://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2004.pdf>, 8 Nisan 2019'da erişildi).
- TİKA Kalkınma Yardımları Raporu 2005 (2006). (<https://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2005.pdf>, 8 Nisan 2019'da erişildi).
- TİKA Kalkınma Yardımları Raporu 2006 (2007). (<https://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2006.pdf>, 8 Nisan 2019'da erişildi).
- TİKA Kalkınma Yardımları Raporu 2007 (2008). (<https://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2007.pdf>, 8 Nisan 2019'da erişildi).
- TİKA Kalkınma Yardımları Raporu 2008 (2009). (<https://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2008.pdf>, 8 Nisan 2019'da erişildi).
- TİKA Kalkınma Yardımları Raporu 2009 (2010). (<https://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2009.pdf>, 8 Nisan 2019'da erişildi).
- TİKA Kalkınma Yardımları Raporu 2010 (2011). (<https://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2010.pdf>, 8 Nisan 2019'da erişildi).

- TİKA Kalkınma Yardımları Raporu 2011 (2012). (<https://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2011.pdf>, 8 Nisan 2019'da erişildi).
- TİKA Kalkınma Yardımları Raporu 2012 (2013). (<https://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2012.pdf>, 8 Nisan 2019'da erişildi).
- TİKA Kalkınma Yardımları Raporu 2013 (2014). (<https://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/KalkinmaYardimlariRaporu2013.pdf>, 8 Nisan 2019'da erişildi).
- TİKA Kalkınma Yardımları Raporu 2014 (2015). (<https://www.tika.gov.tr/upload/publication/KYR%20%202014.PDF>, 8 Nisan 2019'da erişildi).
- TİKA Kalkınma Yardımları Raporu 2015 (2016). ([https://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/TKYR%202015/TKYR_2015%20\(1\).pdf](https://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/TKYR%202015/TKYR_2015%20(1).pdf), 8 Nisan 2019'da erişildi).
- TİKA Kalkınma Yardımları Raporu 2016 (2017). (<https://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/Faaliyet%20Raporlar%C4%B1/2016/T%C3%BCrkiye%20Kalk%C4%B1nma%20Yard%C4%B1mlar%C4%B1%20Raporu%202016.pdf>, 8 Nisan 2019'da erişildi).
- TİKA Kalkınma Yardımları Raporu 2017 (2018). (<http://www.tika.gov.tr/upload/2018/2017%20Kalk%C4%B1nma%20Yard%C4%B1mlar%C4%B1%20Raporu/Kalkinma2017Web.pdf>, 10 Şubat 2019'da erişildi).
- TİKA Kırgızistan'da 26 Yılda 761 Proje Hayata Geçirdi (2018), http://www.tika.gov.tr/tr/haber/tika_kirgizistan_da_26_yilda_761_projeyi_hayata_gecirdi-46899, 11 Şubat 2019'da erişildi).
- TİKA Koordinatörlükler. (<http://www.tika.gov.tr/tr/koordinatorklukler>, 10 Şubat 2019'da erişildi).

TİKA Özbekistan'da Yüzlerce Projeyi Hayata Geçirdi (2018), http://www.tika.gov.tr/tr/haber/tika_ozbekistan_da_yuzlerce_projeyi_hayata_gecirdi-43696, 11 Şubat 2019'da erişildi).

TİKA Tarihçe. (<http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/tarihce-222>, 10 Şubat 2019'da erişildi).

TİKA Türkiye Kalkınma Yardımları Raporları. (https://www.tika.gov.tr/tr/yayin/liste/turkiye_kalkinma_yardimlari_raporlari-24, 10 Şubat 2019'da erişildi).

TRT Avaz, (<https://www.trtavaz.com.tr/arama?q=15+temmuz>, 31 Ağustos 2019'da erişildi).

TRT Avaz Hakkımızda, (<https://www.trtavaz.com.tr/hakkimizda>, 15 Şubat 2019'da erişildi).

TRT Dış Yayınlar Daire Başkanlığı, (www.trtvotworld.com, 25 Şubat 2019'da erişildi).

TRT Haber 2016, (<https://www.trthaber.com/haber/dunya/fetoyu-ilk-o-ulke-yasaklamis-263860.html>, 31 Ağustos 2019'da erişildi).

TRT Kurumsal, (<http://www.trt.net.tr/Kurumsal/uydufrekanslari.aspx>, 15 Şubat 2019'da erişildi).

TRT Net 2016, (<https://www.trt.net.tr/kyrgyz/ievraziiağa-sieriep-saluu/2016/08/03/ievraziiağa-sieriep-saluu-31-543781>, 31 Ağustos 2019'da erişildi).

TRT Tarihçe, (<http://www.trt.net.tr/Kurumsal/Tarihce.aspx>, 2 Ocak 2019'da erişildi).

Tuch, N. Hans (1993). *Communicating with The World: US Public Diplomacy Overseas*. New York: St. Martin's Press.

Tuncer, Hüner (2006). *Küresel Diplomasi*. Ankara: Ümit Yayıncılık.

Tuncer, Hüner (2009). *Diplomasinin Evrimi: Gizli Diplomasiden Küresel Diplomasiye*. İstanbul: Kaynak Yayınları.

Turgut Özal. (https://www.tccb.gov.tr/cumhurbaşkanlarımız/turgut_ozal/, 1 Ocak 2019’da erişildi).

TURKPA Hakkında 2017, (https://turk-pa.org/tr/content/about_turkpa, 15 Şubat 2019’da erişildi).

Turmush, (http://www.turmush.kg/news:304696/?from=kg_turmush&place=newstoplastarea, 31 Ağustos 2019’da erişildi).

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (2 Kasım 2011). *Resmi Gazete*, 2011/28103.

Türk, Fahri (2010a). “Türkiye ile Orta Asya Ülkeleri Arasındaki İlişkiler (1992-2009)”. *Türk Dış Politikasında Güncel Paradigmalar*. Ed. F. Türk. İstanbul: Kriter Basım Yayım. 1-17.

Türk, Fahri (2010b). “Türkiye-Türkmenistan İlişkileri 1990-2010”. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi* 2(2): 57-64.

Türkiye Bursları Hakkımızda. (<https://www.turkiyeburslari.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda/turkiye-burslari>, 13 Şubat 2019’da erişildi,

Türkiye Bursları Türkiye: Eğitim Merkezi. (<https://www.turkiyeburslari.gov.tr/tr/sayfa/aday-ogrenciler/turkiye-egitimin-merkezi>, 13 Şubat 2019’da erişildi).

Türkiye Bursları’ndan en çok kimler yararlandı? 2015, (<http://www.hurriyet.com.tr/egitim/turkiye-burslari-ndan-en-cok-kimler-yararlandi-28548637>, 13 Şubat 2019’da erişildi).

Türkiye Maarif Vakfı, (<https://www.turkiyemaarif.org/post/7-turkish-maarif-foundation-made-contacts-with-70-countries-334>, 31 Ağustos 2019’da erişildi).

Türkiye Mezunları Mezun Buluşmaları. (<https://www.turkiyemezunlari.gov.tr/haberler/mezun-bulusmalari/6/>, 13 Şubat 2019'da erişildi).

Türkiye'nin İnce Gücü (2011). (<http://www.tuicakademi.org/turkiyenin-ince-gucu/>, 12 Ocak 2019'da erişildi).

TURKSAM, <http://turksam.org/orta-asya-turklerinde-dini-bayramlar>, 3 Eylül 2019'da erişildi.

TÜRKSÖY Etkinlikler, (<https://www.turksoy.org/tr/events>, 18 Temmuz 2019'da erişildi).

TÜRKSÖY Gençlik Korusu Balkan Turnesi Filibe Konseri Başladı, (<https://www.turksoy.org/tr/news/2019/07/19/turksoy-genclik-korusu-balkan-turnesi-filibe-konseri-ile-basladi>, 19 Temmuz 2019'da erişildi).

TÜRKSÖY Hakkında, (<https://www.turksoy.org/tr/turksoy/about>, 15 Şubat 2019'da erişildi).

TÜRKSÖY Lider Görüşleri. (<https://www.turksoy.org/tr/turksoy/about>, 5 Temmuz 2019'da erişildi).

Uluslararası İşbirliği ve Yardımlaşma Derneği İçerik, (<https://www.ibs.org.tr/icerik/kazakistan-ile-dostluk-bagikazakistan-ile-dostluk-bagi>, 2 Ağustos 2019'da erişildi).

Ürekli, Fatma (2007). *Belgelerle 1889/1894 afetlerinde Osmanlı-Amerikan Yardımlaşmaları*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi.

Vuving, L. Alexander (2009). *How SoftPower Works*. Honolulu: Asia-Pacific Center for Security Studies.

- Wagner (2014). “The Effectiveness of Soft & Hard Power in Contemporary International Relations”. (<https://www.e-ir.info/2014/05/14/the-effectiveness-of-soft-hard-power-in-contemporary-international-relations/>, 3 Mart 2018’de erişildi).
- Wendt, Alexander (2003). *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wilson, J. Ernest (2008). Hard Power, Soft Power, Smart Power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Sciences* 616(1): 110-124
- Wiltse, Ç. Evren (2014). “Liberaliz İşbirliği, Kolektif Güvenlik ve Neoliberal Kuramsalcılık”. *Küresel Siyasete Giriş: Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler Süreçler*. Ed. E. Balta. İstanbul: İletişim Yayınları: 133-151
- Winrow, M. Gareth (1995). *Turkey in Post-Soviet Central Asia*. London: The Royal Institute of International Affairs.
- Winrow, M. Gareth (2002). “Türkiye, Orta Asya’da Bağımsızlıklarını Yeni Kazanmış Devletler ve Trans-Kafkasya”. *Günümüzde Türkiye'nin Dış Politikası*. Ed. B. M. Rubin ve K. Kirişçi. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi. 260-284.
- Wyne, S. Ali (2009). “Public Opinion and Power”. *Routledge Handbook of Public Diplomacy*. Ed.N. Snow. P.M. Taylor. New York: Routledge. 39-50.
- Yalın, B. Eroğlu (2009). *Siyasal Değer*. İstanbul: Derin Yayınları
- Yaman, Ali (2016). *Orta Asya’da Yesevilik Kızılbaş Türkler Laçiler*. Ankara: Nokta Kitap
- Yardımelî Hakkımızda Anasayfa, (<https://yardimeli.org.tr/tr/>, 23 Temmuz2019’da erişildi).

- Yardımelı Faalıyet Bülteni-2015 (2016). (<https://yardimeli.org.tr/tr/news/18978/yadimeli-faaliyet-bulteni-2015>, 19 Ağustos 2018’da erişildi).
- YEE Başkan’ın Mesajı. (<https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/baskanin-mesaji>, 12 Şubat 2019’da erişildi).
- YEE Faalıyet Raporu 2017. (<https://www.yee.org.tr/tr/yayin/2017-faaliyet-raporu>, 12 Şubat 2019’da erişildi).
- YEE Kurumsal. (<https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu>, 12 Şubat 2019’da erişildi).
- YEE Vizyon-Misyon. (<https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/vizyon-misyon>, 12 Şubat 2019’da erişildi).
- Yeni Akit Haber (2016). (<https://www.yeniakit.com.tr/haber/turkmenistandan-fetoye-sok-237543.html> 31 Ağustos 2019’da erişildi).
- Yeni Şafak FETÖ (2016). (<https://www.yenisafak.com/hangi-okullar-kapatildi-fetonun-okullari-kapatiliyor!-h-2497373>, 31 Ağustos 2019’da erişildi).
- Yerli Düşünce Derneği Anasayfa, (<http://www.yerlidusuncedernegi.com/Default.aspx>, 22 Ağustos 2019’da erişildi).
- Yerli Düşünce Derneği Haberler, (<http://www.yerlidusuncedernegi.com/haberler-85052?Page=4>, 22 Ağustos 2019’da erişildi).
- Yılmaz, Sait (2011). “Yumuşak Güç ve Evrimi”. *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi 03 (12): 31-37.*
- YÖK Değişim Programlarına Katılan Öğrenci Sayıları 2019. (<https://istatistik.yok.gov.tr/>, 5 Mayıs 2019’da erişildi).

YÖK Uyuşuna Göre ğrenci Sayıları 2019. (<https://istatistik.yok.gov.tr/>, 5 Mayıs 2019'da erişildi).

YTB Başkanlığımız. (<https://www.ytb.gov.tr/kurumsal/baskanligimiz-2>, 13 şubat 2019'da erişildi).

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (06.04.2010). *Resmi Gazete*, 27544/5978

Yurtiçi ve Yurt Dışı Teşkilatları. (<http://www.iletisim.gov.tr/turkce/yurtdisi-teskilat-map>, 25 Ocak 2019'da erişildi).